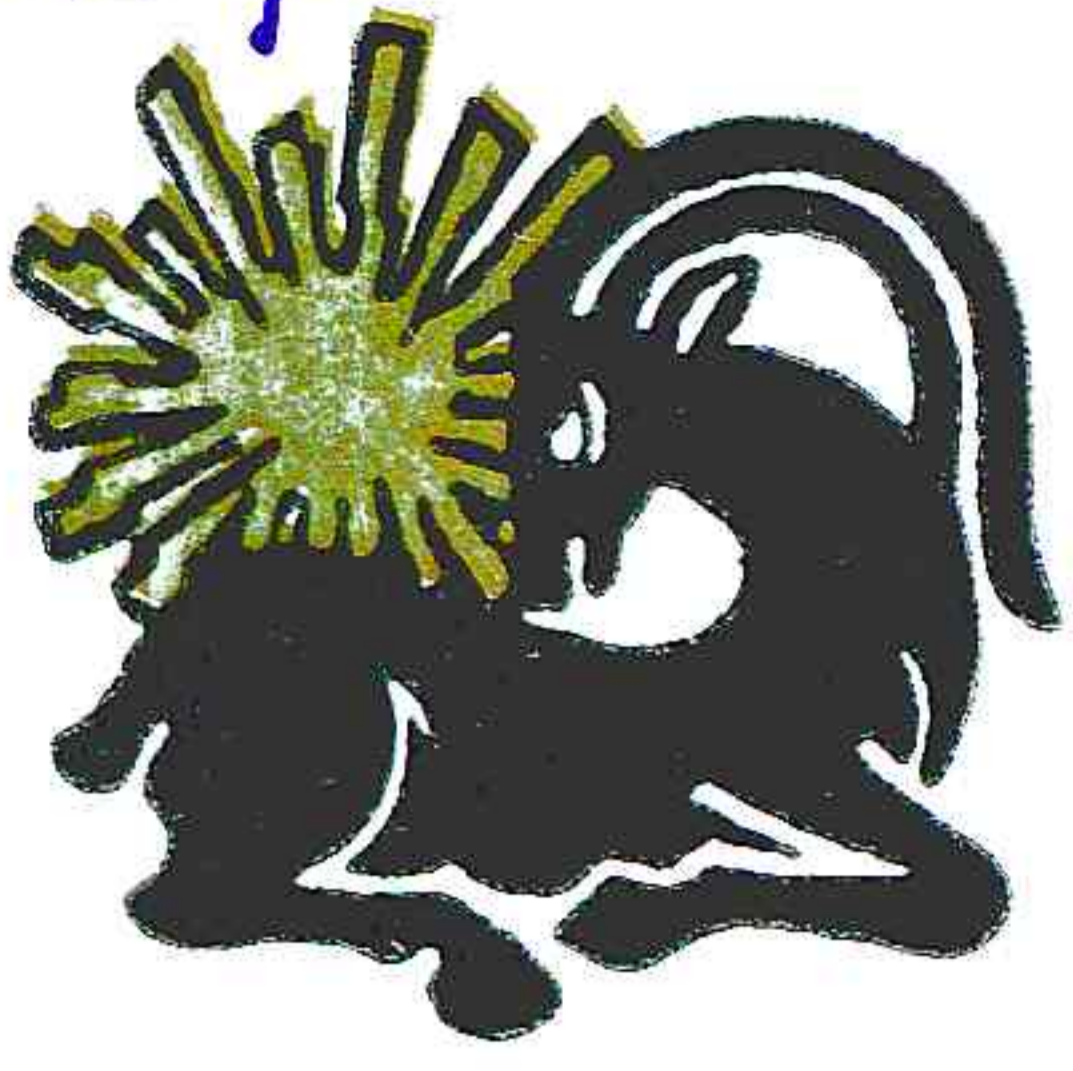

780
1979/2

ISSN 0134 - 9848

ప్రగతి

1979 1

ბუბა არაბული. „ეკლესია“.
8 წ. მეორე ექსპერ. სკ.

ბუბა არაბული. „მამიკო“.
8 წ. მეორე ექსპერ. სკ.

მანანტ მავთარაძე. „თუთიყუში“.
8 წ. 43-ე საშ. სკ.

ბუბა არაბული. „ფარშევანგი“.
8 წ. მეორე ექსპერ. სკ.

მთავარი რედაქტორი
შოთა ნიუნიაანიძე

პ. მგ. მდივანი

ნანა ღარჩია

სარედაქციო კოლეგია:

ვზია ბაქრაძე

ბაჩანა ბრეგვაძე

გურამ გობიაშვილი

მაგალი თოდუა

ნოდარ კაკაბაძე

მისეილ კვესელაძე

ზურაბ კიკნაძე

ვანუშტი კოტეტიშვილი

როვან მივინოშვილი

ოთარ ნოდია

ნიკო ყიასაშვილი

თამაზ ჩხენკელი

დავით ფერედიანი

«САУНДЖЕ»

литературно-художественный альманах

на грузинском языке

№ 1

1979

Главная редакционная коллегия художественного перевода и литературных взаимосвязей

Тбилиси
улица Шалвы Дадияни, 2

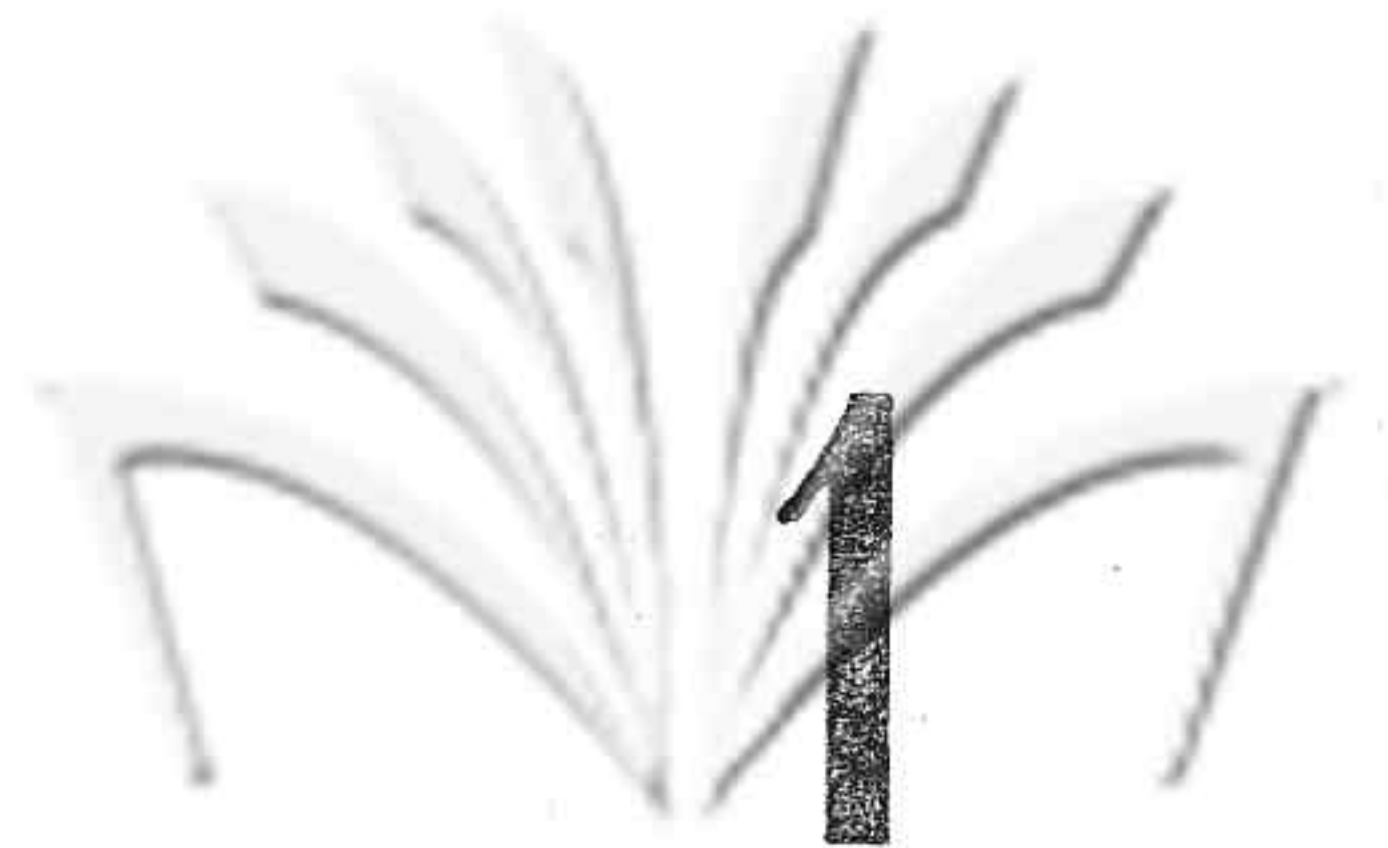
გარეკანზე: ლეონარდო და ვინჩი. „მადონა ლიტა“.

მხატვრული რედაქტორი ლ. ცუცქერიძე. მხატვარი ა. ვართაგავა. ტექრედაქტორი რ. იმნაიშვილი
გადაეცა წარმოებას 20/IX-78 წ. ხელმოწერილია დასაბეჭდად 8/XII-78 წ. ქალაქის ზომა 70 X 108¹/₁₆. სააღრ.-საგამომ. თაბახი 17,35. ნაბეჭდი თაბახი 21. ტირაჟი 10.000. შეკვ. № 1251.

ფასი 1 მან.

საქართველოს სსრ გამსახკომის საგამომცემლო-პოლიგრაფიული გაერთიანება „განათლების“ კომბინატი, მარჯანიშვილის ქ. № 5.
Комбинат издательско-полиграфического объединения «Ганатлеба» Госкомиздата Грузинской ССР, Тбилиси, ул. Марджанишвили, 5.

მეცნიერება

ქართული მეცნიერება

ტომი (28) 1979

იანვარი
თებერვალი

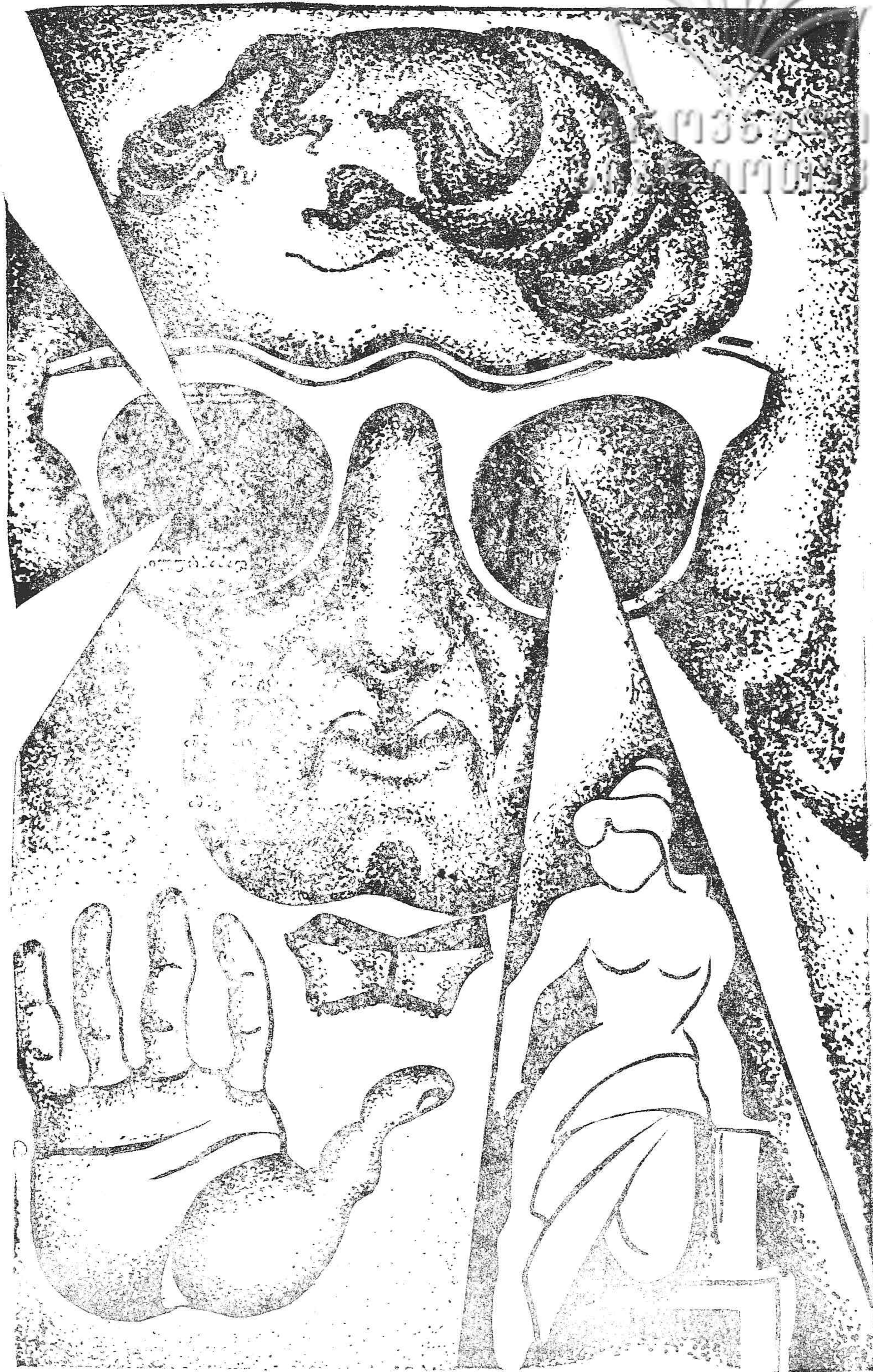
საქართველოს მწერალთა კავშირი
მსოფლიო ლიტერატურის ორთვიური
ალმანახი

მხატვრული თარგმანისა და ლიტერატურულ
ურთიერთობათა მთავარი სარედაქციო
კოლეგია

1697

შინაარსი

ნავს ფრიში. ვიქნები თუნდაც განთენებანი. რომანი. დასასრული. გერმანულიდან თარგმნა დალი ფანჯიკიძემ	5
ბელა ახმადულინა. ლექსი. რუსულიდან თარგმნა თედო ბეჭიშვილმა	79
იუნა მორიცი. ჩემს ბიჭუნას. ლექსი. რუსულიდან თარგმნა გივი გეგეჭკორმა	80
ვლადისლავ შოშინი. ზედაშინი. ლექსი. რუსულიდან თარგმნა ემზარ კვიციანიშვილმა	81
ივან ბუნინი. მოთხრობები. სუსოდოლი. რუსულიდან თარგმნა ბეტრე ლიკლიკაძემ	82
ნიკიტი. რუსულიდან თარგმნა კარლო არსენაშვილმა	126
გორის ოლინიკი. ლექსები. უკრაინულიდან თარგმნა რაულ ჩილაჩავამ	128
კავაზაბათ იასუნარი. მშვილდის უბი. მოთხრობა. თარგმნა ინგა კალაძემ	137
დუ ფუ. ლექსები. თარგმნა ჯარჯი ფხოველმა	143
გორის ლავრენიევი. სასწრაფო დავალება. მოთხრობა. რუსულიდან თარგმნა ელგუჯა მერაბიშვილმა	147
ედუარდას მემელაიტიანი. დედამიწის ნამცეცი. ლექსი. თარგმნა გივი ალხაშიშვილმა	168
ედგარ კო. მოთხრობები. ინგლისურიდან თარგმნა ზაურ კილაძემ	171
ჰორაციუსი. პოეტური ხელოვნება. (შემოკლებით) თარგმნა გიგლა სარიშვილმა	214
ანა დოსტოევსკაია. მოგონებები. (ნაწყვეტები). რუსულიდან თარგმნა სოლომონ დემურხანაშვილმა	223
ვ. გორაკლიანი. ძენ-ბუდიშის ფილოსოფია. თარგმნა ნიკოლოზ კენჭოშვილმა	232
უზანგი რიშინაშვილი. არისტოტელის „ორგანონი“	239

მხატვარი ავთანდილ ვერთაბაძე

გაქს ურიში

ვიქნები თუნდაც განტენბაინი

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

რომანი

გერმანულიდან თარგმნა ღალი ზანჯიკიძემ

საუბარი ბურისტან ჩვენს ამასწინანდელ საუბარზე. სიამოვნებით მოვისმენდი რას ფიქრობს ბური „ჩემს“ ლილაზე. ლილას მოწიწებით ახსენებს. მესიამოვნა, მაგრამ გულში შიშიც შემეპარა. ბური რომ წავიდა, რამდენიმე საათს გამოთავყვანებულივით ვიჯექი ადგილზე და ნიკაპი გადაჭდობილ ხელებზე მქონდა დაყრდნობილი. მან ისე ილაპარაკა ლილაზე (თუმცა ძალიან მოკლედ), როგორც ნამდვილ ადამიანზე და ეტყობა, მე ვყოფილვარ ერთადერთი კაცი, ვინც მას ვერ ხედავს.

ლილა მსახიობია.

(დამატება).

სტუმრები რომ მოვლენ, იგი მომხიბლავად გაითამაშებს წინსაფარაფარებული დიასახლისის როლს და ამ თამაშს ვერც ერთი სტუმარი, მათ შორის გამჭრიახი და ეშმაკი ბურიც კი ვერ მიუხვდება. მე მგონი, ლილაც მშვენივრად იფერებს დიასახლისის როლს — იგი სტუმრების შემოსვლამდე თხუთმეტი წუთით ადრე შემოდის სახლში, შემოდის „მაკბეტის“ რეპეტიციებისაგან გასავათებულებული, თუმცა რეპეტიცია დილით ჰქონდა, ახლა კი საღამოა. სავარძელზე ეცემა და თუმცა სასტიკად დაღლილია, იმწამსვე ახალ ჟურნალებს იღებს ხელში, არც პალტოს გაიხდის და არც სუფრისკენ გაიხედავს, განტენბაინი რომ აწყობს ამასობაში. მას განტენბაინის იმედი აქვს. შეიძლება მხოლოდ უკანასკნელ წუთს იკითხოს შეცბუნებულმა, მაიონეზი თუ გაგახსენდაო. გახსენებია. რა ბედნიერებაა, რომ სტუმრები მეტწილად იგვიანებენ ხოლმე. ლილამ, ბოლოს და ბოლოს, თმაც ხომ უნდა დაივარცხნოს. თქვენ წარმოიდგინეთ, განტენბაინს მაიონეზზეც უფიქრია და პურზეც. პური მაინც ხომ ნაკ-

დასასრული. დასაწყისი იხ. „საუნჯე“ № 3, 6.

გ. შარქაძის ს.ა. ბ.კ. სსრ
სახელმწიფო რესპუბლიკა
ბიბლიოთეკა

ლებად გვხვდება თვალში, როცა მაგიდაზე დევს. ლილას ასთაკვა შეუკვეთია, მოუტანიათ კიდევ და მგონი ახლა სუფრას აღარაფერი აკლია. ლილა ამოყობს მშვენიერი ასთაკვით, საწყენია, განტენბაინი რომ ვერ ხედავს, რა მშვენიერია ასთაკვა, რომელიც ლილამ ტელეფონით ამოიჩია. მაინც რა საოცარიცაა მეწამული ცხოველი, ყველაფერზე თვითონვე ზრუნავს. მხოლოდ მაიონეზე კი არა, თავის შესაფერ ღვინოზეც და ცივად მოხარშულ ხორცზეც, თუ ვინც იცობაა ვინმეს ასთაკვა არ უყვარს, და ხილზეც, რომელიც ბოლოს შემოვა სუფრაზე, როცა მისი ნაშთები უკვე სანაგვე ვედროში ეყრება. როგორც ვთქვით, საბედნიეროდ, სტუმრები ყოველთვის იგვიანებენ და ლილას შეუძლია, თან თმა დაივარცხნოს და თან განტენბაინს ჩამოუთვალოს, ვინ მოვა. საზოგადოებაში ყოველთვის გამოერევა ვინმე, ვისაც ხმის ამოღებას არ ანებებენ და ხომ შეიძლება განტენბაინს ეგონოს, ესა თუ ის პირივნება აქ არ არისო და წამოსცდეს რამე. აუცილებელია დამახსოვროს სტუმრების სია. ბოლოს და ბოლოს, გაისმის ზარის ხმა, ლილას თმა უკვე კოხტად აქვს დავარცხნილი, მაგრამ კარებთან მაინც ვერ მივა. ეს სწორედ ის წუთი გახლავთ, როცა სტუმრების შესახვედრად ლილა წინსაფარს იკეთებს ხოლმე. განტენბაინი ახლა დამახსოვრებულ სახელებს ანაწილებს და ყოველ სახელს სავარძელს მიუჩენს. ლილა მისალმებისათვის ძლივს იცლის, ხოლო სტუმრები გაოცებას ვერ ფარავენ: წინსაფარიანი ლედი მაკბეტი. ყველას გული უჩუყდება, ყველა მოხმარებაზე დებს თავს განტენბაინის გარდა, რომელმაც იცის, რომ ყველაფერი უკვე მზადაა!

ნუ სწუხდებით, ამბობს ლილა, მე თვითონ!

აპერიტივს ხელდახელ სვამს.

ნუ სწუხდებით, ამბობს ლილა, ყველაფერს მე გავაკეთებ!

განტენბაინს მხოლოდ ის ევალება, რომ სტუმრების აღტაცება გაიზიაროს, აღტაცებას თუ არ გაიზიარებს, ხელი მაინც არ შეუშალოს ლილას, წინსაფარაფარებული რომ დარბის აქეთ-იქით. განტენბაინი ფაშასავით ზის. ლილა სამზარეულოში ახლა სალათას ამზადებს, სალათა განტენბაინმა წინდახედულად გარეცხა, სტუმრებმა კი აღარ იციან აღტაცებისაგან რა ჰქნან, ან სირცხვილს სად წაუვიდნენ, რომ ამ დიდ მსახიობს ამდენ ჯათას აყენებენ. განტენბაინს ფეხი ფეხზე გადაუდვია და ფაშასავით წამოჭიმულა სკამ-საქანელაში. იმედია, ლილას არაფერი დაავიწყდება. ლილა დაბნეულია, მაგრამ დაბნეულობა შვენის. სამწუხაროდ, ლიმონები არა გვაქვსო, ამბობს იგი და ეს მართლაც სამწუხაროა — ლიმონები სამზარეულოში აწყვია, მაგრამ ლილა რომ ვერ ხედავს, ეს კი მართლაც სამწუხაროა. შემდეგ ლილა ძლივს ეღევა თავის სახელგანთქმულ წინსაფარს. ამ წუთიდან განტენბაინმა იცის, რომ შეუძლია იმოქმედოს, პირველი შთაბეჭდილება მაინც აღარ გაქარწყლდება და განტენბაინს მოაქვს ლიმონი და სხვა და სხვა.

ერთხელ კიდევ ვცვლი:

ლილა არც ვიკონტესაა და არც მსახიობი. არ მესმის, როგორ მომივიდა თავში ეს აზრი. ლილა უბრალოდ ქალია, გათხოვილი ქალი, გათხოვილია იმ მამაკაცზე, ვისაც მაშინ ბარში უნდა შევხვედროდი. ოცდათერთმეტი წლისაა. არც მორფინისტია და არც კათოლიკე. არავითარი პროფესია არა აქვს. თვალწარმტაცი ქალია; რა საჭიროა ამის თქმა, ვითომ მე თვითონ არ ვიცოდე. რად უნდა ლილას პროფესია? იქნებ ქალიშვილობაში სწავლობდა კიდევ მედიცი-

ნას, იქნებ პირველი გამოცდები ჩააბარა კიდევ, შემდეგ გათხოვებამ შეუშალა ხელი, ან იქნებ სამსახიობო სკოლაშიც სწავლობდა და ერთ ზამთარს თამაშობდა კიდევ სახელგანთქმული მსახიობების გვერდით. ეს ყველაფერი სავსებით შესაძლებელია, მაგრამ ანგარიში ჩასაგდება არ არის პროფესიის გარეშეც იოლად წავა, ის ხომ ქალია. მართალია, საკუთარი შემოსავალი არა აქვს, მაგრამ უამისოდაც დამოუკიდებლად გრძნობს თავს. ასე რომ არ იყოს, მაშინ იმუშავებდა, თავს არ გაუჭირვებდა და საკუთარი ხელით შეგერილ კაბებს მაინც არ ჩაიცვამდა. ენების მცოდნე ქალი ყოველთვის იშოვიდა მდივნის ადგილს, მაგალითად, რომელიმე გამომცემლობაში, ვაჭრობაში ან სოც-უზრუნველყოფის დაწესებულებაში რიგით მოსამსახურედ არც იკადრებდა მუშაობას. ყველაფერს გამომცემლობაში სამსახურს ვამჯობინებდი რედაქტორადო, ეს არასდროს არ გამიჭირდებოდაო. მაგრამ რაკი გათხოვილია, მუშაობა არ სჭირდება. ხანდახან მოენატრება მუშაობა, გული დასწყდება მიტოვებულ პროფესიაზე. ის ხომ დიასახლისი არაა. დიასახლისობას კითხვა ურჩევნია. ჰყავს საკუთარი მანქანა. სხვაგვარად დამოუკიდებლობის შეგრძნება არ ექნებოდა, მანქანა ქმარმა უყიდა, ქმარს საკმაოდ შემოსავალი აქვს. ქმარი ჯერ არ გამოუცვლია. ჯანი და ღონე არ აკლია, მაგრამ ისეთი სიფრიფანაა, რომ შენდაუნებურად ზედ დაჰკანკალებ, არაფერი დაემართოსო. ქალიშვილობაში ტუბერკულოზი გადაუტანია, ამ მოგონებას თავის შესაცოდებლად იყენებს, როცა გაუჭირდება. იგი არც ისეთი უქნარაა (როგორც ვიკონტესა) და არც ისეთი პატივმოყვარე (როგორც მსახიობი), მაგრამ, როგორც ვთქვით, დიასახლისი არ გახლავთ. ჭკუა იმდენად კი უჭრის, რომ მამაკაცებს არ დაუჯეროს, თითქოს ქალი სწორედ ისეთი შრომისათვის იყოს გაჩენილი, თვით მამაკაცებს მოსაწყენად რომ მიაჩნიათ. იგი ქალია, ოღონდ ქვეშევრდომი არ გახლავთ, ესე იგი, სავსებით თანამედროვე ქალია, ჩემი აზრით, დიდებული ქალია, ეს არის ამ საუკუნის ერთ-ერთი უპირველესი ქალი, რომელიც გაუპრანჭავად უტყდება საკუთარ თავს, რომ საერთოდ არ იტაცებს არც ერთი პროფესია.

P. S.

არ ვიცი, საიდან გაიგო მისმა ქმარმა ან საიდან გაიგებს მერე, რომ ლილას მე ვუყვარვარ. ეს ამბავი სულაც არ მაწუხებს. მე სვობოდას არ ვიცნობ. რა ჩემი ბრალია, რომ იმ დღეს ბარში ერთმანეთს ვერ შევხვდით. სახელისა და გვარის მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, ფრანტიშეკ სვობოდა ჩეხი უნდა იყოს. არ ვიცი, როგორ იქცევიან ჩეხები, როცა მათი საყვარელი ქალი სხვა კაცს შეიყვარებს...

წარმომიდგენია:

სტუმრები ჰყავთ, სვამენ და საუბრობენ, სვობოდა ჩვეულებრივად იქცევა, ჰყვება ლონდონის ამბებს, ლილაც ჩვეულებრივად იქცევა, სვობოდა ბოთლებს ხსნის, ლაპარაკობენ კოსმოსში რუსების უპირატესობაზე, ლილას ყვითელი კოსტიუმი აცვია (ზუსტად ერთი თვეა გასული ჩვენი პირველი დამის შემდეგ), ან სხვა რომელიმე კოსტიუმი, მე ჯერ რომ არ მინახავს, და სტუმრები ეუბნებიან ბრწყინვალედ გამოიყურებით, ვილაც სწორედ იმ საოპერო წარმოდგენაზე ლაპარაკობს, რომელზეც სამწუხაროდ, ლილა არ წასულა. თუმცა ლილა ოპერის საწინააღმდეგო ყველა მოსაზრებაში არ მეთანხმება, მაგრამ ჩემს აზრს მაინც ანგარიშს უწევს და ერთ-ერთი შეხედულების სახით ურთავს საუბარში, რომ იმ გაცდენილ საღამოს გვერდი აუაროს და კამათს

პრინციპული სახე მისცეს. რა თქმა უნდა, არავინ იცის, ვისი შეხედულებაა ეს, შეხედულება კი ჰქვია და სვობოდა უბრალოდ მაგიდის ქვეშ ვერ შეუძახებს (რა თქმა უნდა, ოპერა, როგორც იგი მოცარტი შექმნა, საუცხოოა და ხელშეუხებელი, მაგრამ მე მოცარტი არ მიხსენებია, მე თანამედროვე ოპერა მქონდა მხედველობაში). უცნაური კაცია სვობოდა, ისე მოსდის გული, თითქოს ჩემი შეხედულება პირადად მას შეურაცხყოფდეს. იგი ჩემი აზრის გასაბათილებლად ფირფიტას დებს: ეს გახლავთ „დონ ჟუანი“, სტუმრები უსმენენ, ლილა სახეგაციისკროვნებული ზის და მხოლოდ ფიშერ-დისკაუთი კი არ ტკბება, თუმცა იგი დიდებული გახლავთ, არამედ უფრო ცერლინეთი: ცერლინე ერთადერთი პიროვნებაა მთელ ამ ორომტრიალში, ვის მხარეზეცაა სიმართლე, დიახ, იგი ამ ამბიდან ტრაგედიას არ ჰქმნის, რადგან ბუნება მის მხარეზეა, იგია ერთადერთი თავისუფალი ადამიანი და ეს მუსიკაშიც ვლინდება. ერთ-ერთ სტუმარს ჭკუაში უჭდება ეს აზრი და სავსებით ეთანხმება ლილას, როცა იმ ადვილს ხელმეორედ ისმენენ. შემდეგ საუბარი საერთო ნაცნობებზე გადადის... სვობოდამ ცოტა ხანს წაიძინა, მაგრამ ნაშუაღამევის სამ საათზე ისე უეცრად გამოეღვიძა, თითქოს თოფის ხმა გაეგონოს. მაგრამ ირგვლივ სიჩუმეა. სვობოდა შუქს არ ანთებს. ისეთი გრძნობა აქვს, თითქოს ვიღაც უჩხიკინებდეს კარს. მაგრამ არავინაა, შინ მხოლოდ ლილა და სვობოდა არიან.

— გძინავს?

— რატომ მეკითხები?

— არ ვიცი, — ეუბნება იგი, — სიცოცხლე შემძულდა. ლილა სდუმს.

— სიცოცხლე შემძულდა, გესმის?

ლილა სდუმს.

— მე მგონი, ჩვენ უნდა დავცილდეთ ერთმანეთს.

— მაგას რატომ ამბობ?

— ერთმანეთს უნდა დავცილდეთ.

ეს ადვილი სათქმელი როდია, ადამიანს უეცრად ეუფლება ყოვლად დაუსაბუთებელი აზრი, ამ აზრს ეჭვიანობაც კი არ უძევს საფუძვლად, ეს არის სულში ქურდივით შემოპარული რწმენა. იქნებ ბევრი დალია სვობოდამ, სიმთვრალეს აბებით ეშველება, მაგრამ არაფერი ეშველება იმას, სტუმრების დანახვაზე ლილას სახე რომ უცისკროვნდება. აი, რამ გამოაღვიძა სვობოდა. თითქოს სიზმრიდან გამოერკვა.

რას ნიშნავს, დავცილდეთ?

ლილა ნიღაბს იფარებსო, ეს გრძნობა რამდენიმე კვირაა გაუჩნდა სვობოდას. მაინც როდიდან? მის გვერდით რომ ლილას ნიღაბის აფარება სჭირდება, ეს არაფრად ვარგა. ეს მისი ბრაღია უთუოდ. ეტყობა, მის გვერდით შეუძლებელი გამხდარა ცხოვრება.

— იცი, რას გეტყვი, — ეუბნება ლილა, — ძილის წამალი დალიე!

ლილა სინათლეს ანთებს და იგიც იჯერებს, რაღაც მომელანდაო. არ უნდა ვინმე მოემსახუროს, თვითონ მოაქვს წამალი და ხმას არ იღებს. დღეს მართლა ბევრი დალია სვობოდამ.

(მე მძინავს).

სვობოდას ჩასთვლიმა, ყოველ შემთხვევაში, პასუხს აღარ იძლევა და ლილა სიბნელეში ეუბნება, წერილი მოგწერეო, დიახ, წერილი მოგწერე ლონ-

ლონში, მაგრამ აღარ გამომიგზავნია და თუ გინდა დილით წაიკითხო, ახლა კი სჯობია დაიძინო...

წარმომიდგენია:

მეორე დღეს, სამსახურის საქმეებით თავბრუდახვეული სვობოდა შინაგანად ველარ იცლის ნახევრად სიზმარეულ საუბარზე ფიქრისათვის, იგი ივიწყებს წუხანდელ ამბავს, რცხვენია, ყოველ შემთხვევაში, წერილს არ თხოულობს, მაგრამ ლილას აღარ სჯერა, რომ მან ყველაფერი დაივიწყა. უკვე გაუქარწყლდა ხალისიანი და უეშმაკო რწმენა, სვობოდა ვერაფერს ხვდებაო. სამწუხაროდ, ასეა. იგი გრძნობს, რომ დუმილი აღარ შეიძლება გაგრძელდეს, თუმცა სვობოდა არაფერს ითხოვს და ამით ცხოვრებას იიოლებს.

წარმომიდგენია:

მისი ბრალია, რომ ხსენებული წერილი მაინცდამაინც რესტორანში გადასცეს, გადასცეს იმ დროს, როცა აქეთ-იქიდან ოფიციანტების ესკორტი დასტრიალებდათ თავს, როცა აქეთ-იქიდან უცხო ხალხი უთვალთვალედათ.

მერე რა, რომ სტუმრები ამ წუთში იცინიან ან ასთაკვას კირკნიან, ყურები ხომ აქვთ. დიახ, მისი ბრალია, ლილას დღეს სულ არ უნდოდა სახლიდან გამოსვლა, იქნებ ბედმაც გაუღიმა, რომ ეს წერილი ლონდონში კი არა, ამ რესტორანში გაუხდა წასაკითხი, სადაც სვობოდას ყველა იცნობს? თევზი, ჩვეულებისამებრ, მშვენიერია. საწყენია, რომ ლილას მადა არა აქვს, ეს ოფიციანტსაც აწუხებს, ლილა ეწევა, სვობოდაც ხომ არ დაპყრის დანა-ჩანგალს და კარგა ხანი გადის, სანამ იგი თეფშის იქით გაშლილი წერილის კითხვას შეუდგებოდეს. სერიოზული სახით კითხულობს, მაგრამ ამკარად ეტყობა, რომ წერილი დიდად არ აღელვებს, მშვიდად კითხულობს, სალათა არ ავიწყდება, წერილის პირველ გვერდზე ხომ არაფერია ახალი: დაახლოებით იგივეა, რაც სხვა წერილშიც ეწერა, რომელიც ლილამ მართლა გამოუგზავნა ლონდონში. აქ ჩანს ამხანაგური დამოკიდებულება, მშვიდობით მგზავრობის სურვილი, ზრუნვა მის კუჭზე, ახალი ამბები. საკმაოდ ალერსიანი წერილია. რატომ არ გამოუგზავნა ეს წერილი? ლილა ეწევა, სვობოდა კი თევზს ვერ მოეშვება, თორემ იმწამსვე ოფიციანტი დაადგება თავზე სულთამხუთავივით, ზუსტად მაშინ, როცა ამ სტრიქონებს წაიკითხავს: ძველებურად მიყვარხარ და მინდა, არც შენ აიყარო გული ჩემზე, თუნდაც სხვა გრძნობა გამიჩნდესო. რა ესაქმება ოფიციანტს ამ სიტყვებთან? სვობოდა ერთ ბოთლს კიდევ უკვეთავს, რომ რამდენიმე სტრიქონის მანძილზე მაინც მოიშოროს ოფიციანტი თავიდან და გაიგოს, რატომ ჩასჩინებს ეს წერილი, არავითარი ასაღელვებელი მიზეზი არა გაქვსო? ღვინო უკვე მოიტანეს. ერთი ოფიციანტი ღვინოს უსხამს, მეორე თეფშს უცვლის და წერილის კითხვა შეუძლებელი ხდება. სვობოდას მაინც უწინდებურად უჭირავს ხელში წერილი, ოღონდ ჯერ სიგარეტს მოუკიდებს და მერე ჩაიკითხავს ბოლომდე. თითქოს ბევრს მოელოდეს. ასაღელვებელი არაფერია, ხომ გეტყობდი, ჩვენს ურთიერთობაში რაიმე რომ შეცვლილიყო. აქ წყდება წერილი და ოფიციანტი მაგიდიდან ნამცეცებს ფერთხავს. მშვენიერი წერილია. დესერტად რა აქვთ? ალუბალი ჰქონიათ. ახლა ვის ეკუთვნის ვითომ ეს წერილი? ის ჯერ კიდევ საფერფლის გვერდით დევს. სვობოდამ უნდა ჩაიდოს ჯიბეში თუ ლილას უნდა დაუბრუნოს? ალუბალს ის უპირატესობა აქვს, რომ სალაპარაკოდ ვერ მოიცლი. ალუბალს რომ მიირთმევ და თან სიგარეტიც გიჭირავს ხელში, ლაპარაკს ნამდვილად ველარ მოახერხებ. სვო-

ბოლამ, როგორც ჩანს, დაუჯერა იმ წერილს, ასაღებელი არაფერიც არ ღილა ახლა ნანობს, რომ საერთოდ უჩვენა ის წერილი. სვობოდა დანახარჯს იხდის, სვობოდა ყიდულობს გაზეთს და იქვე ქუჩაში შლის, თითქოს ერთი სული ჰქონდეს, სანამ ახალ ამბებს წაიკითხავდეს, ყავას ბარში სვამენ, სვობოდა ყოველდღიურ საქმეებზე გადადის, ღილას გულზე მოეშვა. ნამდვილად არ სჯეროდა, რომ სვობოდა ზუსტად ისე მოიქცეოდა, როგორც იმედოვნებდა თვითონ — აი, დგას ახლა და ყავას სვამს: მშვიდადაა, მაგრამ პირზე კლიტეს არ იღებს, გულჩათხრობილობა არ ეტყობა, ჩაფიქრებულია, მაგრამ გაბოროტებული არ უნდა იყოს, ირგვლივ ყველაფერს ამჩნევს, გულგრილობას ვერ დასწამებ, მაგრამ თავის უპირატესობას გრძნობს და ღილას ყურადღებიანად ექცევა, ღილა კი გაფართოებული თვალებით შესცქერის.

(მე ვითომც არ ვარსებულვარ).

ალბათ ახლა კინოში წავლენ.

(ამაოდ ველი მის ზარს).

შემდეგ შინ ბრუნდებიან...

წარმომიდგენია:

სვობოდა აყლავდა ჩეხია, მაგრამ ხმა ალერსიანი აქვს (რბილი კი არა, ალერსიანი), თავს უფრო თამამად გრძნობს, როცა საყველოს ზედა ღილს შეიხსნის და ჰალსტუხს მოაბოშებს, ეს არის კაცი, რომელსაც ვერაფრით ვერ გააგებინებ, რომ მისი სიკეთე (ნასწავლი კი არა, თანდაყოლილი სიკეთე) ტირანის სიკეთესა ჰგავს, კეთილი და პატიოსანი, არ ვიცი, სვობოდა, სანამ საბოლოოდ არ დავრწმუნდები, რომ სულ სხვანაირი ყოფილა, რატომ წარმომიდგენია მაინცდამაინც წყლისფერთვალეებიან და წარბებდაფანჩულ კაცად. ამგვარად, სვობოდამ სამზარეულოდან ყინული გამოიტანა, რომ თავის ღილას ვისკი მოუმზადოს და ახლა ხუმრობანარევი კილოთი ელაპარაკება, სარკასტულად კი არა, არამედ ისე, როგორც ბავშვს ელაპარაკებიან, ფანჯრის მინა რომ ჩაუმსხვრევია და ახლა ისე სულგანაბული ზის, თითქოს ეს ზარალი აუნაზღაურებელი იყოს.

— აბა, მითხარი, რა ამბავია?

წერილში ხომ ყველაფერი სწერია.

— სოდიანი წყალი აღარა გვაქვს, — დასძენს იგი.

წერილში ხომ ყველაფერი სწერიაო, ფიქრობს ღილა. პასუხისაგან თავის დასაძვრენად დგება და უგულისყუროდ ეძებს სოდიან წყალს, რწმუნდება, რომ სოდიანი წყალი მართლაც აღარ ჰქონიათ და ინიშნავს კიდევ, რომ სოდიანი წყალი შესაკვეთია, სვობოდა ფეხზე დგას, ჭიქა ხელში უკავია და ერთხანს ისე უჭირავს თავი, თითქოს ფოსტის თვალიერებით იყოს გართული, მაგრამ არც ერთ წერილს არ ხსნის, მხოლოდ დახედავს, ვისგანაა წერილი გამოგზავნილი და წერილები ისე უჭირავს ხელში, თითქოს თავის ოთახში აპირებდეს გასვლას. ჭიქას სცლის.

— აღარ იტყვი? — ამბობს იგი.

რა უნდა? რა დაემართა?

— შენ მომწერე, სხვა გრძნობა გამიჩნდაო...

პაუზა.

— მე ძალიან მიყვარს ერთი კაცი, — ამბობს ღილა.

პაუზა.

ლილას სახეზე ექსტაზი არ ეხატება, მხოლოდ უუცხოვდება სახე, ხმა საქმიანი აქვს. ძალიან მიყვარს. გრძნობა სახეზე ეხატება. ძალიან მიყვარს. ეს უბრალო სიტყვები სიმართლეა. ამიტომ ვერაფერს დავუმატებ. მაგიდაზე რატომ აწყობს სვობოდა თავის წერილებს? კარგა ხანი გადის. სვობოდა ჩიბუხს ტენის და სმენაში ჩარჩენილი ექოდან ნელ-ნელა გამოაქვს აზრი, რომ ლილას მის დასაზოგად არ მიუნიჭებია თავისი ნათქვამისათვის უწყინარი ელფერი. მან ფაქტს დაარქვა შესაფერი სახელი და ამ ფაქტის სერიოზულობა ზეაწეულ სიტყვებს ვერ შეიფერებდა. სვობოდა უყურებს ლილას, ერთხანს ისევ ჩიბუხს ტენის და გულში იმედი უჭიატებს, იქნებ კარგად ვერ გავიგე მისი ნათქვამით, მაგრამ ლილას გაუცხოებული სახე ერთი წუთით გაელვებულ იმედს უქარწყლებს. ძალიან მიყვარს. ამ ნათქვამში არაფერი იცვლება. ძალიან მიყვარს. ექო არც მაშინ ჩუმდება, როცა სვობოდა, ბოლოს და ბოლოს, უკიდებს ჩიბუხს და აბოლებს. ისიც საქმიანი ხმით ეკითხება ლილას:

— ვინ არის იგი?

პაუზა.

— არ გინდა მითხრა?

— რატომაც არა, — სიჯიუტეგარეული კილოთი პასუხობს ლილა, მაგრამ იცდის. ვითომ არ იცის? პასუხს აყოვნებს, თითქოს ერჩივნოს სვობოდამ თვითონ გამოიცნოს ის სახელი, მას კი მხოლოდ თავის დაქნევა დასჭირდეს. რატომ არ ეხმარება? სვობოდას ათასნაირი ვარაუდი უტრიალებს თავში, ყველა ვარაუდი სიგიჟედ ეჩვენება და პირველად უხარია კიდევ, ლილა რომ, ბოლოს და ბოლოს, ეუბნება:

— შენ არ იცნობ.

იგი სვამს.

ლილაც არ არის კარგ დღეში...

სვობოდა ჯერ ასანთს ეძებს, რადგან ჩიბუხი ჩაუქრა, შემდეგ კი ჩიბუხის საწმენდს, ახლა საქმე უნდა გაუჩინოს ხელებს, თორემ იმ აუღელვებელ, ხუმრობანარევ გამამხნევებელ კილოს ვეღარ მიაგნებს და ვითომ სხვათა შორის ვეღარ ჰკითხავს ლილას:

— რა გვარია?

პაუზა.

— ენდერლინი.

ლილა მადლობელია, რომ მან არ გაიმეორა ეს გვარი და ისე გაჩუმდა, თითქოს მეტი აღარაფერი ყოფილიყოს სათქმელი; ლილა დგება, ხოლო სვობოდა კვლავ თავის ჩიბუხს წმენდს... რაკი ეს გვარი გაიგონა, უკვე იცის, ლილა სად და როდის შემხვდა მე. სვობოდას აგონდება ჩვენი პაემანი ბარში, რომელიც არ შემდგარა, არ შემდგარა მისი მიზეზით. ახლა ალბათ ნანობს, ლილას სატრფო თვალით რომ არ უნახავს. მე სვობოდას ვუცდიდი. მაინც როდის იყო ეს? იგი ანგარიშობს. როდის იყო თვითონ ლონდონში? მისი აზრით, თარიღს დიდი მნიშვნელობა აქვს. მარტის პირველ რიცხვებში. ნოხს დაჰყურებს და თვალდან ლიბრი ეცლება, აგონდება მარტიდან მოყოლებული რასიცოცხლით სავსე იყო ლილა. აი, თურმე რა ყოფილა მისი ბედნიერების მიზეზი! ლილა მის ჩეხურ აზრებს ვერ სწვდება, პირველი საათია, ლილას აღარ უნდა მისი უადგილო კითხვები მოისმინოს და თავისით ამბობს:

— ამერიკაში მიდის, ჰარვარდშია მიწვეული, იგი დოცენტია.

ნეტავ რის გაგებას ისურვებს კიდევ?

— იგი ჟურნალის მთავარი რედაქტორია, შენც იცი... სვობოდა სდუმს.

— ჰო, — ამბობს ლილა, — კიდევ რა გითხრა?

ლილა ისე ლაპარაკობს, თითქოს ვინმეს კითხვებით შეეწუხებინოს, თავი მოებეზრებინოს და დაეტანჯოს იგი. სვობოდას აღიზიანებს ლილას სახე, მაგრამ ჩიბუხი მუჭში უჭირავს და უცდის, სანამ ლილა გაჩუმდებოდეს. რაც ლილამ ჩემს აკადემიურ მოღვაწეობაზე ილაპარაკა, იმის შემდეგ სავსებით მოულოდნელი ეჩვენა სვობოდას როყო კითხვა:

— თქვენს შორის უკვე მოხდა რამე?

პაუზა.

— სდუმხარ? — ეკითხება იგი, — ესე იგი, ჰო.

— ჰო.

ორივენი მშვიდად არიან.

— ჰო, — ამბობს ლილა, — რა მერე?

— ჰო, — ამბობს იგი და ყურს უგდებს საკუთარ მშვიდ ხმას, მაგრამ ის კი ვეღარ მოუფიქრებია, ამ მშვიდი ხმით რა უნდა ეთქვა. ამიტომ ჩუმდება და ჯდება. ტკივილი ჯერ ისევ თითქმის ფიზიკურ ტკობასავით უვლის ტანში. ლილა თვალს არიდებს, მის მზერას გაურბის, მაგრამ სირცხვილის გამო არა, იგი შეურაცხყოფილად გრძნობს თავს, შეურაცხყოფილად გრძნობს თავს სვობოდასაგან, რომელმაც ძალით ჩააყენა ამ სულელურ მდგომარეობაში და ისიც ვერ მოუწვდებია, სვობოდას რომ სწერდა იმ წერილში, ძალიან მიყვარხარო, ამ წუთში მართალი რომ აღარ არის. სვობოდას ჯერ კიდევ არ უნებებია მისი წყენინება. ჯერ ისევ ზის, ხელები ჯიბეებში უწყვია, დანა კბილს არ უხსნის, მაგრამ ნირი არ შესცვლია. ჯერ კიდევ არ აუწყვეტია და არ წამოუყენებია თავისი უფლებები, თუნდაც იმის უფლება, რომ გულახდილობა მოსთხოვოს ლილას. ჯერ კიდევ შერჩენია ძალა, ცხოვრებას მშვიდად გაუსწოროს თვალი. როდემდე? რაღაც ხომ უნდა შექვას, თუნდაც ასეთი რამ:

— რამდენი წლისაა?

ლილა დაიღალა.

— ახლა ნულარაფერს მეკითხები, — ეუბნება იგი, — ეს არის სულ, სვობ, რაც შემეძლო შენთვის მეთქვა.

— რომ ძალიან გიყვარს, არა?

სამწუხაროდ, დრო არ ჩერდება, სამწუხაროდ, ფარდა არ ეშვება, სანამ სვობოდა ასე ზის, მუხლებზე იდაყვებდაყრდნობილი, ნელთბილი ვისკი ორივე ხელით ჩაუბლუჯავს და უსიტყვოდ ინარჩუნებს დამარცხებულის ღირსებას, სდუმს თუნდაც იმიტომ, რომ ჯერ ვერაფერი მოუსაზრებია. ის კითხვაც ნაადრევია ჯერ, აწი რაღა ვქნათო. მხოლოდ ის იცის, რომ ეს კითხვაც დაისმება... იცის ზოგადად. დიახ, იცის. მაგრამ ამ წუთში თითქოს გახევდა, პირში მხოლოდ მტკნარი ვისკის გემოს გრძნობს, რომელიც გამდნარი ყინულისაგან გაწყალებულია. ვისკი ისე ჩაუგუბებია პირში, თითქოს ყელში უნდოდეს მისი გამოვლება.

— სვობ, — ეუბნება ლილა, — დაღლილობისაგან საცაა წავიქცევი.

სვობი ახლა ასე რომ არ იჯდეს, ლილას შეეძლო ამხანაგურად, ალერსიანად მოჰქცეოდა. მისი ბრალია, ლილა რომ ცივად ექცევა. ლილა საფერფ-

ლევს ცლის. სვობოდა ხედავს, რომ მოხდა რაღაც, რამაც თავდაყირა დააყენა ყველაფერი: ლილა მხოლოდ საფერფლებს კი არ ცლის, ბინასაც ალაგებს, ლილა დიასახლისის როლშია, იღებს მის პიჯაკს და საკიდზე ჰკიდებს. სვობოდას შიში იპყრობს. ლილას არასოდეს უქნია ეს. ხედავს, რა დაბნეულია ლილა. მგონი, აღარ იცის, მათ ცოლ-ქმრობაში რა არის მიღებული და რა არა. ნუთუ ასე შესტობა უკვე? იგი უყურებს ლილას და იდაყვები ორივე მუხლზე აქვს დაყრდნობილი.

— გითხარი, არა, გარაჟიდან რომ დარეკეს დაზღვევის თაობაზე, — ეუბნება ლილა.

— მითხარი.

— ანგარიშის გამო დარეკეს, ანგარიში სადაზღვევო კანტორას უნდა გაუგზავნონ...

სვობოდა სდუმს.

— არ დაგავიწყდეს, — ამბობს ლილა.

— რა?

ლილა ახლა ყველაფერზე ფიქრობს, სვობოდას მამის დაბადების დღეც კი აგონდება, მასთან მოსასვლელი ხალხიც და ის ამანათიც, ჯერ კიდევ საბაჟოში რომ გდია. ლილა გამოიტანს იმ ამანათს, ჰო, ხვალ მაინც გასასვლელია ქალაქში, აუარებელი საქმე აქვს ლილას, აუარებელი საფიქრალი აწუხებს და შუალამე რომ არ იყოს, მაცივრის ოსტატს დაურეკავდა ახლავე, მაგრამ ხვალ მაინც გასასვლელია ქალაქში, ფსტაც გაუთავდათ, პარასკევს კი ჰინრიქსენები მოვლენ, კვირას მალერის კონცერტია, ლილა ბილეთზეც შეივლის, იგი ახლა მართლა ყველაფერზე ფიქრობს, არა მართო იმ იდუმალ ამანათზე, რომელიც ჯერ კიდევ საბაჟოში დევს და არა მართო სვობოდას მამის დაბადების დღეზე, არამედ ძალღის გადასახადზეც კი... ცხოვრება გრძელდება, სვობოდა კი სდუმს.

სვობოდა ფანჯარასთან დგას.

სვობოდა ფიქრობს, როდის უნდა შეემჩნია ეს ცვლილებაო. რა ტყუილად იტეხავს თავს? ამის შემჩნევას რა დიდი ამბავი უნდოდა? განა ყოველდღე არ ამჩნევდა! პირდაპირ სასაცილოა, იმდენი რამ შეამჩნია, დაწყებული იმით, რომ ლილა ლონდონიდან დაბრუნებულს გალამაზებული და გაახალგაზრდავებული დაუხვდა. შემდეგ დაბადების დღეზე უზარმაზარი საჩუქარი მოართვა; ხოლო მანამდე შაკიკმა გაუარა. მისი აღმაფრენა, სიხარულისაგან გაბრწყინებული სახე, განსაკუთრებით სტუმრიანობისას, მისი გამოცოცხლება, სახის ფერი — ეს ყველაფერი სვობოდამ შეამჩნია და სასწაულს მიაწერა. მისი წერილი, ის მეორე წერილი, რომელიც ლონდონში გამოუგზავნა, მოკლე იყო, მაგრამ სიყვარულით აღსავსე. ოპერაზე არაფერს სწერდა. სხვათა შორის, უკომენტაროდ იხსენიებდა ერთ კაცს, რომელიც სვობოდას ვერ შეხვდა. ბოლო ხანებში წერილებს ზედ აღარ უყურებს ლილა, საკუთარ ოჯახს აგდებულად ეკიდება, აშკარა ინტერესს იჩენს ახალი ჟურნალისადმი, მაგრამ ამ ჟურნალზე თავის აზრს მალავს. პირდაპირ მოთხოვნილებად გადაექცა მოჰყვეს, ვინ შეხვდა დღეს. თმა სხვანაირად დაიყენა. ყოველგვარ საერთო გეგმას ყოყმანით ეკიდება. სულ არ აინტერესებს, სვობოდა ვის ხვდება და ვის არა, სამაგიეროდ, და-ძმურ სიხარულს ვერ ფარავს, როცა სვობოდა სამსახურში მიაღწევს წარმატებას. ერთხელ თავზე წაადგა, საერთაშორისო ავია-განრიგს რომ ჩაჰკირკიტებდა. ნერვიული პუნქტუალობა დასჩემდა კვირის განსაზღვ-

რულ დღეებში. ყველაფერი ახლა მოაგონდა სვობოდას, მოაგონდა მისი ხუმრობანარევი ფრაზები, მოურიდებელი ლაპარაკი საერთოდ ქალისა და მამაკაცის ურთიერთობაზე, მისი ალტაცება ერთი თამამი ფილმით, განსაკუთრებით კი ამ სცენით, სადაც ქალი თავის ქმარს ჰკოცნის და ამ დროს ფეხებით სხვას ეალერსება, მოაგონდა საერთოდ მისი იუმორით შეფერილი, შენიღბული ზრუნვა სვობოდაზე, როცა იგი თავისთვის იჯდა ხოლმე ჩაფიქრებული, მისი თანაგრძნობა ზოობარკში დამწყვდეული ცხოველებისადმი, მისი შენიშვნა გედებზე, რა მედიდურად დაცურავენო წყვილად და ასე შემდეგ... განა მისი ბრალია, რომ სვობოდა ვერაფერს ხვდებოდა. მას არც დაუფარავს, სიცოცხლეს რომ შეჰხაროდა. მისი ბრალია, რომ ლილას ხალისიანობა ხან საკუთარ თავს მიაწერა და ხან სასწაულს. თუმცა ეს ბედნიერი ხანა იყო მისთვისაც, დიახ, ლონდონიდან დაბრუნების შემდეგ ბედნიერი დღეები ედგა სვობოდას.

— იცი, რა, მე ვიძინებ, — ეუბნება ლილა.

თავს რატომ აქნევს?

ჰმ, ენდერლინი!

ჯერ არ წარმოუთქვამს ეს გვარი. სასაცილოა, როგორ უეცრად გამოტყვრება ყველა სხვა გვარებიდან ერთი რომელიმე გვარი და გულზე დაგესობა ეკლად. თუმცა მეც ხომ შეიძლებოდა სულ სხვა გვარი მქონოდა.

— ვერ გამიგია, რა გაცინებს, — ეუბნება ლილა.

იცინის, რომ ტრაგედიად არ აქციოს ეს ამბავი.

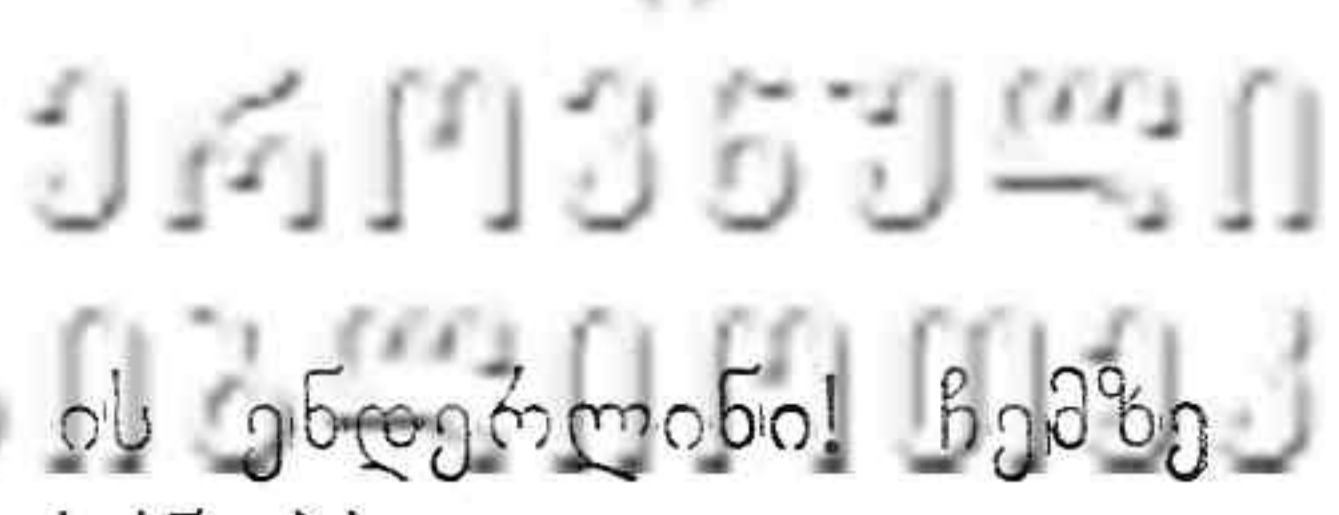
ჩემი აზრით, სვობოდა ეკუთვნის იმ მამაკაცების რიცხვს, რომლებსაც ქალები მოფერებით დათვს ეძახიან. ცხოველთა სამყაროდან აღებული სხვა საალერსო სახელი სვობოდას არც არასოდეს რგებია. სულ სხვადასხვა ჯურის ქალები ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად დათვს ეძახდნენ ხოლმე. ეტყობა, ჰქონდა ამას თავის მიზეზი. ეს მიზეზი თავშესაქცევი სითამამე თუა, ალბათ ღონიერებაც, სიტლანქეც და მოუქნელობაც, შემპარავი სინაზეც და ვერაგული მოლხენაც ამ წვრილთვალემა მხეცისა, რომელიც შეიძლება უეცრად გაბოროტდეს და გამძვინვარდეს. მაშინ ხომ აღარავის დაინდობს, მანამდე კი იმ საბრალო მათხოვარსა ჰგავს, ერთი კვნიტი შაქრისათვის ძუნძულით დავლურს რომ ჩამოუვლის. ეს ვითომ უწყინარი ბანჯგვლიანი არსება სიბრაულსა და ალტაცებას იწვევს, მეორე წუთში კი თითქმის სრულიად უმიზეზოდ ისეთ გაშმაგებულ მხეცად გადაიქცევა, რომ ველარაფერი შეაკავებს და ვერც ვერავითარი შაქარი დააშოშმინებს, ამ დროს თამაშის წესებს აღარაფრად დაგიდევთ და აღარც მსხვერპლის დაგლეჯაზე დაიხვეს უკან. ლილას მისი ეშინია... მთელი ღამე (სანამ ჩიტები აჭიკჭიკდებიან და მზე ამოვა) გაშმაგებული სვობოდა სიტყვით წალეკავს ყველაფერს, დილით კი გამოფხიზლებულსა და დარცხვენის თვითონვე აღარ ეხსომება, რა წამორთმა, ბრჭყალებს დამალავს და ბოდიშს მოიხდის, დიახ, ბოდიშს მოიხდის და კვლავ მათხოვრად გადაიქცევა. მაგრამ ლილამ იცის, რომ იგი კვლავ აიწყვეტს — ბოდიშებით კაცი არ შეიცვლება. იგი კვლავ აბობოქრდება და მწარ-მწარე სიტყვებით ყველაფერს დაგლეჯს...

ჯერ საქმე აქამდე არ მისულა.

— ჰო, — მიუგებს იგი, — წადი, დაიძინე.

იგი ჯერ კიდევ საკმაოდ ფხიზელია.

— ჰო, ღამე მშვიდობისა, — ეტყვის და ვისკის მოსვამს.

— ახლა ვხვდები, — ამბობს იგი, — ახლა ვხვდები, მაშინ ლონდონში რატომაც დამირეკე...

ეს რა შუაშია?

— ლამაზია ის ენდერლინი? — იღიმება იგი.

ამაზე ლილა, რა თქმა უნდა, არაფერს უპასუხებს. ის ენდერლინი! ჩემზე ამ ტონით ლაპარაკი არ შეიძლება და ამას სვობოდაც გრძნობს.

იგი სვამს.

რატომ, დიახ, რატომ არ ეშვება ახლა ფარდა?

ხომ ცნობილია, მერე რა მოხდა...

დაახლოებით დილის ხუთ საათზე (მე მძინავს) საქმე იქამდე მიდის, რომ უეცრად ბუხარში ჩაიმსხვრევა ვისკის ჭიქა. კი მაგრამ, რატომ? განა იმიტომ, თითქოს მას არ ესმოდეს, ლილას სხვა მამაკაცის ალერსი რატომ ურჩევნია, არამედ იმიტომ, რომ ლილას ვერ გაუგია ვერაფერი. მაინც რა ვერ გაუგია? ლილას ვერ გაუგია, საერთოდ რა არის აქ გასაგები. იქნებ ამისათვის საჭიროა ლილა სვობოდად იქცეს, რომელიც ყოველი ნათქვამი სიტყვით უსამართლობას სჩადის? ლილა არ შეკამათებია, ლაპარაკით ისე მოაოხებინა გული. მაშ რატომღა ესვრის ვისკის ჭიქას მის შემბრალებ დუმილს? ლილას მართლა ვერ გაუგია, ამ კაცს რა უნდა. თვითონ კი იცის, რა უნდა?

— მაპატიე! — ეუბნება სვობოდა.

გარეთ თენდება...

სვობოდა ისე იქცევა, თითქოს დაკარგულ უბიწოებას მისტიროდეს. განა თვითონვე არ უნდა სცოდნოდა, რომ ამაზე არ ღირდა ლაპარაკი? სალამოს ცხრა საათიდან მოყოლებული, როცა ოფიციალურად გარშემორტყმულმა წაიკითხა მისი მეგობრული წერილი, ნაშუადამევის ორ საათამდე იმ აზრს უტრიალებდა, ჩემს დიდსულოვნებაზე რომ აღარაფერი ვთქვათ, ლილას ახლა ჩემი არც გრძნობები აინტერესებს, არც პრინციპული შეხედულებანი და არც გეგმებიო. ეტყობა, მის დიდსულოვნებას მოჰყვა ყველაფერა და არა იმას, თითქოს ლილას დაემთქნარებინოს, თუმცა შუადამის მერე დაღლილობისაგან ძლივს იდგა ფეხზე. გულშიც კი არ გავივლებ, ლილა მაინცდამაინც ჩემზე ფიქრობდეს იმ წუთებში, როცა სვობოდა ჯერ ოთახში ბოლთას სცემს, შემდეგ ჯდება და უფრო ნელა აგრძელებს ლაპარაკს, რომ არ გაცეცხლდეს. სვობოდას კი უნდა ასე იყოს, მაგრამ ლილასათვის მე („ის ენდერლინი“) საერთოდ საუბრის თემად ვერ გადავიქცევი. სვობოდა ვითომ მთელი ამბის გაგებას ესწრაფვის და ამას ვეღარ უნდა მიხვდეს? ლილა სდუმს, მაგრამ იმიტომ კი არ სდუმს, რომ არ უსმენს; უსმენს, მაგრამ აქ არ არის, არც ჩემთანაა, მაგრამ არც აქ არის. იგი მარტოა. ის ამბავი, რაც სვობოდას აღელვებს და ლილას დახმარებით უნდა გაარკვიოს, მათი საერთო საქმე არ არის. სწორედ ეს ანიჭებს ადამიანს თავისუფლებას: ლილა მარტოა.

დუმილი.

გარეთ ჩიტები ჭიკჭიკებენ.

— ლილა, — ეუბნება იგი, — თქვი რამე!

— აბა, რა უნდა გითხრა, — პასუხობს ლილა, — რა უნდა გითხრა, როცა მთელ ამ ამბავში ჩემში მხოლოდ ქალს ხედავ, ეს აზრი ყველა შენს ნათქვამ სიტყვაში მესმის, შენ მხოლოდ და მხოლოდ ამ მხრიდან უყურებ ყველაფერს.

— რომელი მხრიდან?

— შენ ჩემში მხოლოდ ქალს ხედავ.
სვობოდა ფიქრებში გაერთო.

— მაპატიე! — ისეთი ხმით ამბობს იგი, თითქოს შეცდომა შეეგნოს, მაგრამ შემდეგ იცინის. — შენ მართალი ხარ, მაპატიე, შენ მართალი ხარ.
ამით რა უნდა თქვას?

— ჰო, მე შენში მხოლოდ ქალს ვხედავ, — ეუბნება იგი და ისე მისობს მზერას, რომ ლილას შიშის ჟრუანტელი უვლის ტანში. თვალეში უეცრად გაუჩნდა ბოროტი ნაპერწკალი, თუმცა გარეგნულად მშვიდად გამოიყურება. — მე შენში მხოლოდ ქალს ვხედავ, — ისე იმეორებს იგი, როგორც უკბილო ხუმრობას ამოიჩემებს ხოლმე კაცი, — ბატონი ენდერლინი კი... მესმის! — ამბობს და ისევ აპირებს გაიცინოს, მაგრამ ლილას მზერამ უკვე დატუქსა იგი: — მაპატიე! — ამბობს ისევ, დგება და დაწრიალებს ოთახში, სადაც ამ დროს უკვე დილის მზემ შემოანათა. — მაპატიე! — ამბობს და ეტყობა, თავისი გადმონთხეული შხამი ცოტა ხნით მაინც აშოშმინებს, შემდეგ კი უკვე ვისკის ბოთლი იმსხვრევა ბუხარში. — მაპატიე! — ამბობს იგი და ცახცახებს. — მაპატიე.

ლილა უყურებს.

ნუთუ აღარ დაეშვება ფარდა?

ახლა იგი თავს აცოდებს ლილას.

— როგორ გგონია, საშინელება არ არის, რასაც შენ მეუბნები? თითქოს მე შენში მხოლოდ ქალს ვხედავდე და ამას მეუბნები ახლა, როცა უკვე სხვა მამაკაცთან გაათიე ღამე, თუმცა ალბათ არა როგორც ქალმა. მე არ გსაყვედურობ, პირიქით, შენ მეუბნები საყვედურს, არ მესმის, რატომ მესაყვედურები. დიახ, ჩემო ძვირფასო, მესაყვედურები დუმილითაც, სიტყვითაც, რომ ჩემთან ლაპარაკი არ შეგიძლია, რახან მე მხოლოდ ქალს ვხედავ შენში...

— ყოველ შემთხვევაში ამ ამბავში მაინც.

ლილა ადვილად გამოდის მართალი.

— კარგი, დავიძინოთ, — ეუბნება იგი.

ამასობაში დადგა ზუთშაბათი, დიახ, მაგრამ ფარდა ჯერ კიდევ არ ეშვება. ცხოვრება, სინამდვილე: არ დაგანებებს არამც თუ ერთი წლით და ერთი თვით, არამედ ერთი კვირითაც რომ გადაახტე თავზე, თუნდაც მიახლოებით იცოდე, მერე რა მოხდება...

(არც სვობოდობა მინდა!)

ამბავი კამილასათვის:

მამაკაცი და ქალი, როცა გაუცნობიერებელი სიყვარულის პირველმა თრობამ გაუარათ, მიხვდნენ, რომ ერთმანეთისათვის იყვნენ გაჩენილნი. საუცხოოდ უგებდნენ ერთმანეთს, მაგრამ თრობას უკვე გაეგლო და ასე ცხოვრობდნენ ერთად, არც დიდად მოლხენილნი, მაგრამ არც ჩხუბობდნენ. მხოლოდ ხანდახან თუ გაუჩნდებოდა კაცს ისეთი გრძნობა, თითქოს შორიდან უყურებდა თავიანთ ცოლ-ქმრულ ალერსს, თითქოს იქვე სავარძელში იჯდა ან ფანჯარასთან იდგა და თავში ისეთი ფიქრები მოსდიოდა, თითქოს ფანჯრიდან იხედებოდა ქუჩაში, ცუდს კი არაფერს ფიქრობდა, მაგრამ ფიქრი მაინც ფიქრი იყო, შემდეგ ფიქრებიდან გამოერკვეოდა და კვლავ ერთ არ-

სებად იქცეოდნენ ხოლმე. შემდეგ ქალი ჩაის ააღუღებდა, ის კი საალერსო სახელებს ეძახდა, ხოლო ჩაის რომ უსხამდა, ეუბნებოდა, მიყვარხარო და ეს სრული სიმართლე გახლდათ. ალბათ ქალსაც ასევე ემართებოდა. ქალსაც უყვარდა იგი, მხოლოდ იგი, თუმცა ახლა სხვაგვარად, უფრო გამოჩენულად უყვარდა. ისინი განუყრელი იყვნენ, ერთად მოგზაურობდნენ. ერთხელ კაცმა სასტუმროს ოთახის სარკეში თავიანთი ცოლ-ქმრული ალერსი დაინახა. ჯერ გაოგნდა, მერე კი გაეხარდა, რომ ეს მისი საკუთარი სხეული იყო, რომელთანაც ქალი დალატობდა და სარკეშივე ხედავდა, რომ თვითონაც ასევე დალატობდა მას. ზოგჯერ სულ უბრალო ამბების გამო კრიზისი დაუდგებოდათ, თუმცა ერთმანეთი მაინც უყვარდათ. ერთ საღამოს, იმ ამბიდან კარგა ხნის შემდეგ, იჯდა და გაზეთს კითხულობდა, ქალი კი ლოგინში იწვა. თავში ჩვეულებრივი, ყოველდღიური ფიქრები უტრიალებდა, აი ისეთივე, ხანდახან ალერსის დროს რომ შემოებარებოდა ხოლმე, მაგრამ ახლა მართლა სავარძელში იჯდა, ქალს ეძინა, მას კი იმ სარკემ თვალი აუხილა და შეეძლო გაუჭირვებლად წარმოედგინა, სხვა როგორ მიეალერსებოდა ქალს. ამ აზრს არ შეუძრწუნებია, პირიქით, თითქოს გაეხარდა კიდევ, საკუთარი პიროვნება ასე რომ გააცამტვერა, გამხიარულებული ფიქრობდა იმ სხვა კაცის ადვილზე ყოფნას არ ვისურვებდიო. იგი გაზეთს კითხულობდა და დიდი სიყვარულით იყო ადვსილი, ქალს კი ეძინა და იქნებ სიზმარში ხედავდა იმას, რაც მას შორიდან ჰქონდა წარმოდგენილი. ამ წყვილს სახელად ფილემონი და ბავკიდე ერქვა.

17897

ვთქვათ, სვობოდა დაახლოებით ისეთია შესახედავად, როგორიც მე წარმომიდგენია: აყლაყუდა ჩეხი, მხარბეჭგანიერი. მე რომ მკითხოთ, ისეთ გრაციოზულ ქალს, როგორიც ლილაა, ასეთი ახმახი არ შეეფერება, მაღალ ქუსლებზე თუ შედგა, ქმარს მხრებამდე სწვდება, ხოლო თუ ფეხშიშველაა, მაშინ ხომ მართლა შეუფერებელი წყვილი ეთქმით. სვობოდა ზორბა კაცია, მაგრამ არც მსუქანია და არც მოუხეშავი, სპორტული ტიპისაა, ასეთი ტიპის კაცს, სხვათა შორის, მყისვე ქერად აღიქვამ, თუმცა თავი მთლად გამელოტებული აქვს. მიუხედავად ამისა, თმაგაცვენის შთაბეჭდილებას მაინც არ ახდენს, მისი მელოტი თავი ვაჟკაცური სახის ისეთივე განუყრელი ნაწილი გეგონებათ, როგორც ნიკაპი და შუბლია, კოხტა თავი აქვს, ასეთი თავი, სხვათა შორის, შეიძლებოდა რუსსაც ჰქონოდა, ჯიუტი, მრგვალი, თავისებურად მოყვანილი თავი. სარკეში ჩახედვა არ უყვარს, რადგან ვერ გაუგია, ქალებს რა მოსწონთ მისი. სვობოდა სმოკინგში დამატყვევებელია, ეს თვითონაც იცის, თან კარგი მოცეკვავეა. ეს კაცი, თუ გაიოფლება, თორემ გათოშვით არასოდეს გაითოშება, ღვინო ადვილად არ ეკიდება, საერთოდ ჩუმი კაცია, იმ სამიოდე საათის გამოკლებით, როცა მოუვლის ხოლმე, ჩვეულებრივ სიტყვაძუნწი უფრო ეთქმის, ეწევა ჩიბუხს, დინჯი კაცია, საზოგადოებაში გულიანად იცინის ხოლმე, სათვალეს არ ატარებს, ეტყობა, მარჯვე მზარეული იქნება, მელანქოლიურია, დათვივით ზორზოხაა, მაგრამ მოძრავი, მოუხეშავად მხოლოდ იმიტომ დადის (განსაკუთრებით ლილას დასანახავად), რომ თავისი ძალა არ გამოამჟღავნოს, ლილას მისი ეშინია, თუმცა არასოდეს მოხვედრია მისი ხელი... ვთქვათ, სვობოდა მართლა ასეთია, მაშინ ადვილი მისახვედრია, თავის მხრივ ის ენდერლინი როგორ წარმოუდგენია. მისი წარ-

პ. შარქაძის სახ. საჯ. სსრ
სახელმწიფო ბიბლიოთეკა
თბილისი

მოდგენით, ენდერლინი მაღალი, კაფანდარა ინტელიგენტი იქნება, მკერდჩა-
ვარდნილი არა, მაგრამ საკმაოდ სიფრიფანა. უფრო ჩიტს ემგვანება, ვიდრე
დათვს. ჩეხი არ არის. უფრო ესპანური ან ფრანგული ტიპის სახე ექნება,
ადვილი შესაძლებელია იტალიელიც იყოს, ყოველ შემთხვევაში, შავი თმა და
თხელი, კეხიანი ცხვირი ექნება (არც ერთია სწორი და არც მეორე), ასეთ
ცხვირს კლასიკური, სწორკუთხა, დაბალი შუბლი უხდება. ხმელთაშუა ზღვის-
პირეთის ხალხებს რომ აქვთ ხოლმე. მართალია, მისი გვარი ალემანურს წა-
აგავს, მაგრამ სვობოდა ამ ანკესზე არ წამოეგება — კარგად იცის, რა ტიპის
მამაკაცები მოსწონს ლილას: მრგვალთავა არა, მოგრძო თავი უნდა ჰქონდეს,
ყოველმხრივი, გასაოცარი ცოდნით გამოტენილი, რომ მასთან არ მოსწყინ-
დეს. იქნებ რაღაცით ჰომოსექსუალისტსაც წააგავდეს და სვობოდას თავისით
ვერც ეცნო ვერასდროს, იქნებ ძალიც ჰყავდეს. ფრანტი არ ეთქმის, მაგრამ
თავს უვლის. ფრჩხილებში ჭუჭყი არასოდეს დაუგროვდება. არც ჭორფლი ეყ-
რება სახეზე. ასეთ შავთმიან ტიპებს თავი არასდროს არ უმელოტდებათ.
ამას წყალი არ გაუვა. სპორტულ მამაკაცს ვერ დაარქმევ, მაგრამ, სამაგი-
ეროდ, ჭკუა და გონება არ აკლია, იქნებ სწორედ იმით იზიდავს ქალებს,
რომ რაღაც უჭირს, სავსებით შესაძლებელია, მაგრამ ასე არ იქნება. ერთი
სიტყვით, ინტელიგენტია და დიდად განათლებულიც. ლილასთან ხელიხელგაყ-
რილი რომ მიდის, ჭაბუკური მიხრა-მოხრა აქვს. თავზე ბერეტი ახურავს. ყო-
ველ შემთხვევაში, სვობოდაზე ახალგაზრდა და განათლებული რომ იქნება,
ამას წყალი არ გაუვა. მზარეულობა არ ეხერხება. შტეფსელი რომ გაუფუჭ-
დეს, ხელს ვერ გაანძრევს. მოკლედ, არც ხელოსნობა ეხერხება. ლილას მისი
არ ეშინია. ერთი შვიდი ენა მაინც ეცოდინება, ბერძნულით დაწყებული და
თანამედროვე ენებით დამთავრებული. საბანაო კოსტიუმში ცვილივით ყვი-
თელი გამოჩნდება, მაგრამ მამაკაცური არ არისო, ვერ იტყვით, ყოველ შემ-
თხვევაში ტანზე შავი ბალანი ექნება. ყოველგვარ სიტუაციაში ხუმრობს. ამ-
ბების თხრობა არ ეხერხება, თუმცა ენამახვილობა არ აკლია. საწოლში
ფრანგული ფილმების ყაიდაზე ექცევა. პოლიტიკურად როგორიღაა? ალბათ
ნახევრად მემარცხენე იქნება. როცა ლილა კორბუზიეს სტილის სათვალეს
ჩამოხსნის, რბილნაკვთებიანი, მაგრამ მაინც გამხდარი სახე გამოუჩნდება. არ
სვამს. გიგანტი არ არის, მაგრამ არც უსუსურია, ლილას ჩემოდნებს ეზიდე-
ბა, თუმცა ლილას სიმაღლით ვერ სჯობნის. არ ცეკვავს. ლილა რამ მოხიბ-
ლა, რა თქმა უნდა, თვითონაც არ ეცოდინება და ამის კითხვა არც ღირდა...
უბრალოდ, მოსწონს ეს ტიპი. არაჩეხური ტიპი. ოდესმე ასეც უნდა მომხდა-
რიყო. შავთმიანი, რომანული, ტორერო, კოხტა და ფართოთვალეა, ეს ის
ტიპია, სვობოდას ვითომ ხუმრობით ოდითგანვე სახიფათოდ რომ მიაჩნდა,
შავთმიანი, ჩიტის სახიანი, შავი თმა მხოლოდ თავზე კი არა, ფეხებზეც რომა
აქვს ამოსული...

სვობოდას მოლოდინს გავუცრუებ!

ლილას რომ ვეკითხები, სვობოდა როგორ მოიქცა-მეთქი, არაფერს მე-
უბნება. ასეა თუ ისე, სვობოდა მისთვის აღარ არსებობს და ამიერიდან მის
საქციელსაც არავითარი მნიშვნელობა აღარა აქვს. ამაზე ნურც შენ შეიწუ-
ხებ თავსო, როგორც უნდა, ისე მოიქცესო...

მე ვხედავ უამრავ ვარიანტს:

სვობოდა თავისი მანქანით ხეს შეეჯახება.

ანდა:

სვობოდა დიდსულოვნად იქცევა. მას დროის იმედი აქვს, რომელიც ყოველთვის სიყვარულის მტერია, ესე იგი, ჩვენი მტერია. ზოგჯერ იგი სვამს, როცა ჩვენ მისი დიდსულოვნების ხარჯზე ცოტა ხნით სადმე მივემგზავრებით ხოლმე. როცა ფხიზელია, ყოველგვარ ატავისტურ გრძობას იხშობს. ჯიბრის გამო არ მისჯაჭვია ამ ბოლო დროს სახლს. ლილას ზოგჯერ მიძინარე ხვდება, ან სძინავს ან თავს იმძინარებს. შემდეგ ისევ სმას მიჰყოფს ზელს, სმა კი მის თირკმელებს არ უხდება. ლილას ამაში ბრალი არ მიუძღვის და მან იცის ეს. ერთადერთი, რასაც იგი უყრს უყრუებს, ეს გახლავთ ლილას წუხილი მისი თირკმელების გამო. გადაწყვეტილების მიღებას არ ეშურება. ეს ცხოვრება რაც არის, კარგად იცის. იგი იცდის. ასე გადის სამი თვე, ნახევარი წელიწადი. იგი ისე თავაზიანად იქცევა, როგორც ლილას უნდა და ლილაც პატივს სცემს. მხოლოდ ხანდახან იჩენს ხოლმე ხიფათი თავს, გული არ გაუცივდეს ლილაზე. თავისთავად გასაგებია, ჩემი და ლილას ბედნიერება ხანდახან მერყეობს, სვობოდაც, რა თქმა უნდა, ამჩნევს ამას, რადგან ეს მერყეობა მათ ყოველდღიურ ცხოვრებაში ვლინდება — ლილა ხან ლილინებს, ხან კი სახეგაქვავებული დაბორილებს მათ საერთო სახლში, ამ დროს გული არ უძლებს, ლილას არ უთანაგრძნოს და ეს თანაგრძნობა სიყვარულს აგონებს. ასე გრძელდება ერთ წელიწადს. სვობოდამ საკუთარი გამოცდილებით იცის, რომ არ არსებობს ქვეყანაზე ადამიანი, ურომლისოდაც ამქვეყნად არ გაიძლებოდეს. და ამიტომ ყოველ წუთს აჩვენებს ლილას, უშენოდ სიცოცხლეს შემოიძლია, მაგრამ ამას არ ვშვრებო. იგი მიეჩვია თავის დიდსულოვნებას. თავს არ აბეზრებს ლილას საერთო გეგმებით, იცდის მხოლოდ. რას უცდის? ლილა ბედნიერია და არავითარი ცვლილებისაკენ არ მიილტვის. იგი, როგორც ვთქვით, სვობოდას ახლა უფრო მეტ პატივს სცემს, ვიდრე თდესმე. პატივს სცემს მისი დიდსულოვნებისათვის. მაგრამ, ბუნებრივია, იგი ასეც დაკარგავს ლილას...

ანდა:

სვობოდა (იმ სულელური ღამის შემდეგ, როცა ვისკის ჭიქები ჩაღეწა ბუხარში და კიდევ ერთი კვირა დაუნდობელ, მაგრამ უსარგებლო საუბრებს რომ შეაღია) ნავსაყუდელად ღამის კლუბებს ირჩევს. იგი ცეკვავს. დადარდიანებულია, მაგრამ მაინც ცეკვავს. დადის საცურაო აუზში. იქ ბუზებივით ირევიან ქალები და გოგონები, ისინი მშვენივრად გასწევდნენ ლილას მაგივრობას, სვობოდა რომ მხოლოდ ქალს ზედავდეს ლილაში და თან გამუდმებით მასზე არ ფიქრობდეს. იგი ხან ტარზანივით ცურავს, ხან კი უსაქმოდ დგას, დონჯი შემოუყრია და აქეთ-იქით იყურება ეს ზორბა, მხარბეჭიანი კაცი. ერთი ბიკინიანი მანდილოსნის ბავშვს დედასთან დაახლოების მიზნით ბურთს ეთამაშება, მაგრამ საქმე ბავშვთან ბურთის თამაშის იქით არ მიდის. ყიდულობს ღია მანქანას, ყოველთვის მზად არის „ავტოსტოპისათვის“, მაგრამ მეტწილად ბიჭები ემგზავრებიან, ერთხელ ორი გოგონა ჩაისვა, მაგრამ ისინი უცნობ ენაზე ლაპარაკობდნენ და ენის მოტეხის მეტი არაფერი გამოუვიდა. არც ერთ ვერნისაჟს არ აკლდება და შემთხვევას არ უშვებს ზელიდან, რომ ახალგაზრდა ფოტოგრაფი ქალი შინ არ მიაცილოს მანქანით: ცდილობს შეიყვაროს ვინმე, ვინძლო ბედნიერების წონასწორობა თუ არა, ეჭვიანობის წონასწორობა მაინც აღიდგინოს. თითქოს ლილას ახლა ეჭვიანობისათვის ეცა-

ლოს! იგი ხედავს მათ ბაგეებს, მაგრამ ვერავის იყვარებს. ქალები გეშს იღებენ, რომ სვობოდას ახლა ავადმყოფი მხეცის სუნი ასდის და ბუნება მის წინააღმდეგ მხედრდება. ასეა თუ ისე, მაინც შთააგონებს საკუთარ თავს, მეც ჩემი გზით მივდივარო და ყოველმხრივ ამყლავნებს ამას. მაგრამ ლილა ცნობისმოყვარე არ არის. არც უტიფარია, რომ ამჟამად აგრძნობინოს, შენი გზაკვალი არ მაინტერესებსო, მაგრამ სინამდვილეში არც მისი დალატი აინტერესებს და არც მისი ერთგულება. ასე იქნება თუ ისე, სვობოდა მაინც დაკარგავს ლილას...

ანდა:

სვობოდა იმაზე უფრო სერიოზულად არ ეკიდება ამ ამბავს, ვიდრე ეს საქმით დაკავებულ კაცს შეჰფერის. მას სხვა საზრუნავი აქვს. ერთ წუთზე მეტს არასდროს არ ფიქრობს ამაზე. კარგი, ასე იყოს, ხდება ხოლმე, ჩვეულებრივი ამბავია, სქესს თავისი გააქვს. იმ ორის ურთიერთობის ამბავს გულთან ახლოს არ იკარებს და დარდით თავს არ იკლავს. სქესს თავისი გააქვს. მხოლოდ ის აცინებს, ლილა თუ უფრო მეტს ხედავს ამაში, რა გაეწყობა, მისი ნებააო. მაგრამ ლილა ქალია და ამ ამბავს გაცილებით სერიოზულად ეკიდება, ვიდრე მას ჰგონია. ჩემზე იქნებ სწორადაც მსჯელობდეს, მაგრამ ლილას სწორედ იმით კარგავს, ნაადრევად რომ განსჭვრიტა მისი სიბრმავე...

ანდა:

სვობოდა სალამანკაშია და პლაცა მაიორზე ფეხსაცმელს აწმენდინებს, ტურისტები ხომ იმისთვის არსებობენ ამ ქვეყანაზე, რომ ფეხსაცმლის მწმენდავებს საქმე გაუჩინონ. ისინი უკვე სამი დღეა იცნობენ მას, საათობით ზის ხოლმე ერთსა და იმავე მაგიდასთან და ხანგამოშვებით საათს დასცქერის, არავის არ ელოდება და მაინც იცდის, არც გაზეთს კითხულობს, არც სახელგანთქმული არქიტექტურა სტაციებს თვალს, დასცქერის საათს და მაგიდაზე მონეტას უკაკუნებს, დანახარჯს იხდის, დგება და რაც შეიძლება ნელა მიდის ფოსტამტისაკენ, მიდის დილით, შუადღისას, საღამოს, ბრუნდება უკან და კვლავ მაგიდასთან ჯდება, უკვეთავს ხერესს, აბოლებს და ფეხსაცმელს აწმენდინებს, გინდ სალამანკაში ყოფილა და გინდა სხვაგან სადმე, მაინც ვერაფერს ხედავს, წერილები გინდა არლიში დაუწერია და გინდა აგრიჯენტში. ყოველთვის ერთსა და იმავე სარკმელთან მიდის, პასპორტს წარმოადგენს (რაც საჭირო აღარ არის, მას უკვე იცნობენ და სჯერათ, რომ იგი სვობოდაა) და ამაოდ კითხულობს, ჩემს სახელზე წერილი ხომ არ მოსულაო. ლილამ იცის, რომ იგი ან სალამანკაშია ან სიენაში ან სადმე სხვაგან და მართლაც არა აქვს არავითარი მნიშვნელობა, ფოსტის გაღებამდე დროის გასაყვანად სად გააწმენდინებს სვობოდა თავის ფეხსაცმელებს. ეს ბრინდიზიშიც შეიძლება იყოს (რაც მართლაც აუტანელი იქნებოდა: ბრინდიზიში ჩამოდინან გემში ჩასასხდომად, აქ თავისი ნებით არავინ რჩება ხოლმე) და კადისშიც...

აი, რას ხედავს სვობოდა:

გზებს, შავს, რუხს, თეთრს, ყვითელს, ასფალტს ან ბეტონს, გახურებულ, მირაჟებიან ასფალტს, კილომეტრების მაჩვენებელ ბოძკინტებს, ჩრდილებით აჭრელებულ ხეივნებს, სახედარშებმულ ორთვალეებს, ფისით სავსე კასრებს, გარეუბნებს, ნავსადგურში ღუზაჩაშვებულ ხომალდებს, ხალხს, შუქნიშნებს, სილატაკებს, რკინიგზის მიწაყრილებს, საბარგო მატარებლის ბორბლებს შორის მოლივლივე ზღვას, მიხვეულ-მოხვეულ სანაპირო ზოლს, გზა ზოგან ლა-

რივითაა გაჭიმული, მერე უეცრად მარჯვნივ მოუხვევს, მერე მარცხნივ, ისევ მარჯვნივ და ასე შემდეგ, მეორე სიჩქარე, მესამე სიჩქარე, მეორე სიჩქარე, ავტობუსები შენს უკან, საბარგო მანქანების მტვერი შენს უკან, ვიდეოკამერები, ზღვა, კაქტუსები, ზღვა, ნარშავი, ზღვა, ხიდები, სოფლები, რომლებიც კვლავ და კვლავ გვხვდებიან, პატარა ქალაქები, ძეგლებით დამშვენებული მოედნები, ბინდბუნდში მორიალე ციციანათელები, ფარების შუქით განათებული ხეები, ფარების შუქით განათებული ბოძკინტები, ჯერ თეთრხარებშებმული ურემი გამოჩნდება უეცრად, მერე ფარების შუქით განათებული ლაქაშები, წყვდიადით გაწოლილი ზღვა, უკანა მაშუქები, ფარების შუქზე აელვარებული მწვანე თვალების ზღვად ქცეული ცხვრის ფარა, საჭეს ჩაფრენილი ხელები, მთვარის შუქზე ალაპლაპებული ასფალტი, ზღვაზე გადმომდგარი მთვარე, ფარების შუქით განათებული ბოძკინტები, გზა, საჭეს ჩაფრენილი ხელები, გზა და ასე შემდეგ.

აი, რას ვერ ხედავს სვობოდა:

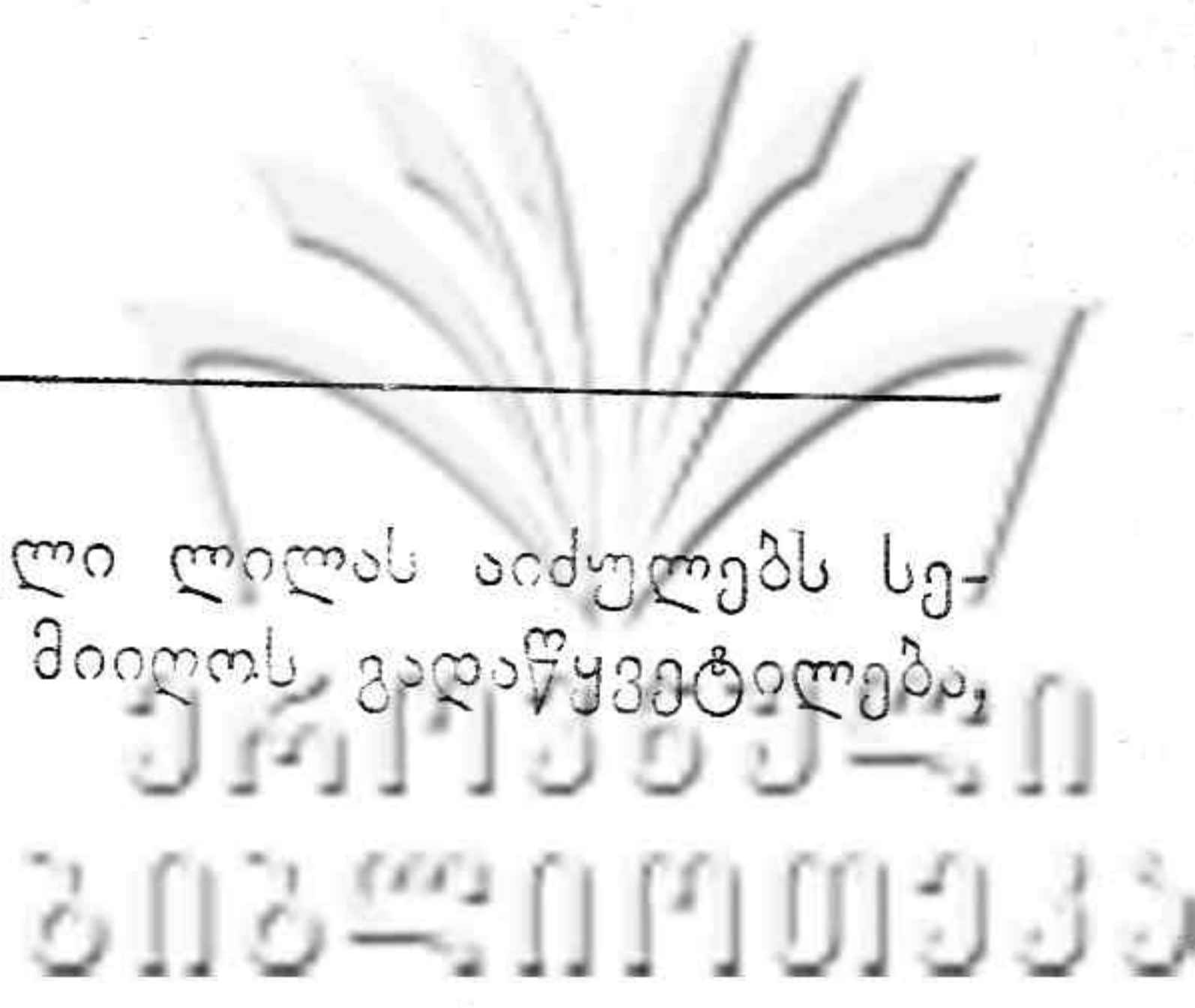
მის სახეს.

ერთხელ (შემდეგ ესეც წარმომედგინა) შუა გზაში უსკდება საბურავი, შუადღეა, ამ პაპანაქება სიცხეში ბორბლის გამოცვლადა აკლდა. მშვენივრად ესმის, რომ ლილა აქ არაფერ შუაშია, მაგრამ ჯავრს მაინც ლილაზე იყრის, თან ხელსაწყოებს იღებს, მანქანას დომკრატს უყენებს და ისე მოსდის გული. თითქოს ლილა აბნევდეს გზაზე ამოდენა ლურსმნებს. განა სასაცილო არ არის? დიახ, მშვენივრად იცის, რომ ესეც სასაცილოა და მთელი ეს მოგზაურობაც...

სამი კვირით მივემგზავრები; რომ თქვენ დრო მოგცეთო! ეს უბრალოდ ითქმის ასე. რატომ მაინცდამაინც სამი კვირით? მის ჟესტს (მას შემდეგ, რაც ლამით ჭიქები დაამსხვრია) არ აკლდა სალი და ამდენად დამაჯერებელი დიდებულება, მაგრამ სამი კვირა ძალიან დიდი დროა. რომ თქვენ დრო მოგცეთო! ლილას იგი არ შეუგულიანებია, მაგრამ არც შეუჩერებია. ცოტა არ იყოს უკვირდა, სვობოდა ასე სერიოზულად, ყოველ შემთხვევაში, თვითონ ლილაზე უფრო სერიოზულად რომ ეკიდებოდა ამ ამბავს და თან ისიც ეწყინა, ერთად დასვენებისათვის სვობოდას არასოდეს რომ არ გამოუძებნია ამდენი დრო. სამი ან ოთხი კვირით მივდივარო, უთხრა ლილას, შემდეგ უფრო კარგად განვსჯით როგორ მოვიქცეთო, დასძინა და შუბლზე აკოცა, ლილას არც მისი გამგზავრება სჭირდებოდა და სამაგიერო ამბორისთვისაც უფრო გონიერი შუბლი ერჩია. განზრახვა მოუწონა, მუშაობით შენსავით გადაღლილ კაცს მკურნალობა ნამდვილად სჭირდებოდა, მაგრამ კადისი რატომ აირჩიეო? მეგონა ბოლცანოში ან ენგადინში წახვიდოდი, ამ სიშორეზე რა გინდაო? სიტყვა სიტყვაა, გაუკაცი კაცი სიტყვას არ გასტეხს და აი, კადისამდე (ან ბრინდიშიმდე) 110 კილომეტრია დარჩენილი, გათხუპნული და გაოფლილი სვობოდა კი შუადღის პაპანაქებაში მზის გულზე დგას, ხელსაწყოებსა და გამსკდარ საბურავს საბარგულში ყრის და უკან არ ბრუნდება, თუმცა მშვენივრად ხედავს, რომ სწორედ ამ ადგილზე ყოველგვარი მანევრირების გარეშე შეიძლებოდა მანქანის შემობრუნება, იქნებ კადისში (ან ბრინდიშიში) წერილი ელოდებოდა...

რას ელის სვობოდა?

ამ ამბისადმი მისი დამოკიდებულება თვით ამბავზე უფრო სერიოზულია. მისი გამგზავრება, უპირველეს ყოვლისა კი მისი უსაყვედურო წერილები, რომელთაც არც ღირსება აკლიათ და არც გაბედულება, უფრო კი ამ წერილებში

დაყენებული კეთილგონიერი აზრების კორიანტელი ლილას აიძულებს სერიოზულად მოეკიდოს ამ ამბავს და აუცილებლად მიიღოს გადაწყვეტილება, რაც ასე თუ ისე მაინც ნაჩქარევი აღმოჩნდება.

დებეშა:

წერილს მიიღებ ზეგ წრტ შენი ლილა

სვობოდა ფეხსაცმელს აწმენდინებს.

კადისში ნამყოფი ვარ, ოღონდ მაშინ მარტო არ ვიყავი, შორიდან ქალაქი თეთრი ნიჟარებისაგან ნაგებ ოცნებას ჰგავს, მაგრამ როგორც კი შეხვალ შიგ, იმედს გაგიცრუებს. სანაპირო უდაბურია, თან ქვალორლიანი, საჭმელზე გული არ მიგივა, თუ მარტო ხარ, მხოლოდ ხერესი თუ გაგახალისებს...

სვობოდობას არ ვისურვებდი.

სვობოდა რწმუნდება, რომ ძალა არ შესწევს განაზოგადოს თავისი უბედურება და ხერესს ეწაფება, ხერესი კი გრძნობებს გაუცნობიერებლად აძლევს გასაქანს, ესე იგი ათრობს და აბრუებს...

მეორე დებეშა:

წერილს ვაგზავნი ბარსელონაში წრტ როცა წაიკითხო ფრთხილად იარე წრტ გთხოვ დროზე მაცნობო როდის ჩამოდიხარ წრტ ლილა

სვობოდა ნეაპოლიტანელივით მიაქროლებს მანქანას. ბარსელონაში კვირას ჩასულს წერილი ფოსტაში ხვდება, მაგრამ მხოლოდ ორშაბათს აძლევენ. ლილას წერილს, მისი წერილისა არ იყოს, არც ღირსება აკლია, არც შეხედულებათა სითამამე და არც საღი განსჯა (აღბათ სვობოდას უკვე მტრობად ეჩვენება, ქალი რომ საღად აზროვნებს). წერილი ჭკვიანურია, მაგრამ გადაწყვეტილება ჯერ კიდევ არა ჩანს, თუმცა ესეც კმარა, რომ სვობოდას მუხლები მოეკეცოს და ჩაჯდეს: მაშ აქამდე მისულა საქმე! ვრცელი წერილი უკვე გადაიკითხა, ახლა ჩიბუხს ტენის, მაგრამ კვლავ ფოსტამტის ჰოლში ზის. თავისი უდროოდ დროს წამოწყებული მოგზაურობით და უპირველეს ყოვლისა წერილებით, სწრაფი გადაწყვეტილების მიღებას რომ მოითხოვდა, არ უნდა ეფიქრა, რომ შეიძლებოდა მიეღოთ ზისი გამოწვევა? თუმცა ჩიბუხს ისე აბოლებს, თითქოს ფარ-ხმალი არ ჰქონდეს დაყრილი, თითქოს ასეც მოელოდა, ზის და ისევე იღვრება ოფლად, როგორც შუადღისას იმ ბორბლის გამოცვლაზე გადასდიოდა ხვითქი — მაშ ლილა სერიოზულად ფიქრობს სვობოდასთან იცხოვროს, იმ ბატონ ენდერლინთან თუ მარტო. როგორც ვთქვით, გადაწყვეტილება ჯერ არ მიუღია. მგონი ლილა გრძნობს, რომ გადამწყვეტი ნაბიჯის გადადგმას სვობოდა აიძულებს და არა ის კაცი. სთხოვს, მოითმინეო, თან ეტყობა, ეჭვიც არ ეპარება, რომ ის ბატონი, გვარად ენდერლინი (სახელს არა წერს. რა სვობოდას საქმეა, რა ჰქვია ენდერლინს) არაფერს არ დაიშურებს, ერთი წუთითაც არ შეყოყმანდება, ოღონდ კი ლილა ჰყავდეს გვერდით. ლილა ჭკვიანურად ასაბუთებს, რატომ არ შეუძლია სვობოდასთან ცხოვრება, მიზეზები ჭკვიანურია, თითქოს არც უსულგულო, მაგრამ იმდენად ჭკვიანურია, რომ სიყვარულით ვეღარ შეერკინები. მიზეზები სიტყვიერად პირველად გამოითქვა, თორემ აშკარად არ არის ახალი. მეორე მხრივ, არავითარი დასაბუთება არ სჭირდება იმას, ენდერლინთან რატომ გაეძლება, ასეა და მორჩა, არც მისი განდიდება სჭირდება და არც კარგად გაცნობა. ამიტომ იმ კაცის შესახებ, ვინც ენდერლინის გვარს ატარებს, ძალიან ძუნწ ცნობებს იძლევა: ასაკს, პროფესიას, ქვეშევრდომობას და იმ ფაქტს, რომ იგი მის სიყვარულს თანაუგრძ-

ნობს... სვობოდამ წერილი ერთხელ კიდევ გადაიკითხა და, როგორც იქნა, თავის გამტვერილ მანქანაში ჩაჯდა, გასაღები მოარგო, ნელა გათიშა გადაბმულობა, შემდეგ სანამ პირველ სიჩქარეს ჩართავდა, ძრავა აამუშავა, გამოცდაზე გასულ მოწაფესავით ყველაფერი ერთმანეთზე მიყოლებით გააკეთა, ოღონდ სამწუხაროდ, ხელის მუხრუჭის მოქაჩვა დაავიწყდა. სვობოდას გულზე მოეშვა, ისეთი გრძნობა ჰქონდა, თითქოს დაცემულიყოს, მაგრამ არაფერი დაშავებოდა და ახლა ეგრძნოს შეება. განა მხნეობა არ გემატება, როცა გეჩვენება, რომ ცხოვრება წინ მიდის? ნიმში ანტიკური თეატრი დაათვალიერა, ეს იყო ერთადერთი, რაც ამ ხანგრძლივი მოგზაურობისას მართლა ნახა. ვიენში (ლიონის მახლობლად) მდიდრულ (სამეარსკვლავიან) რესტორანში ისაღილა. პირველად იგრძნო, რომ უკვე გრძნობებით შეუზღუდავი გარეშე კაცივით სჭვრეტდა მომავალს, უფრო სწორად მომავალს კი არა, იმ წარსულის დასასრულს, რომელსაც აწმყო აღარ დაუდგებოდა. ლილა მართალია. სვობოდა მიჰქრის, მარცხენა მკლავი ფანჯრიდან გადმოუკიდია და ქარი უგრილებს, საჭეს. ცალი ხელით ატრიალებს, დამშვიდებულია. ლილა მართალია, თვითონ ახლა იმ გარეშე პირსა ჰგავს, რომელსაც არ უნდა ვინმესთვის რჩევის მიცემა, მაგრამ მაინც იძლევა რჩევას, იცის, რომ ამ წყვილს განშორების მეტი აღარაფერი უშვების და რაც უფრო ჩქარა გაშორდებიან ერთმანეთს, მით უკეთესი, მაშ, ნულარ აყოვნებთ. იგი უსტვენს. ახლა კაცობრიობის ბედზეც შეუძლია იფიქროს, მაშასადამე, დარდი აღარ აწუხებს, ყველაფერი ჩამოიცილა, რასაც პირად საქმეებს ეძახიან და ახლა შინისაკენ მიეშურება, ოღონდ საშუალოდ ასი კილომეტრის სიჩქარით მიდის, წარსულს არსად მიეჩქარება...

წარმომიდგენია:

სვობს სამი კვირა ღია მანქანით მოგზაურობის წყალობით მზე მოჰკიდებია, ცოტა გამხდარა კიდევ, ყოველ შემთხვევაში სახე დასთხელებია და ისე გაახალგაზრდავებულა, რომ ლილა ძლივსღა სცნობს. სვობოდას გულში არავითარი ზრახვა არ უდევს, მაგრამ მაინც დამპყრობელია, იგი უცხოა და მხიარული, რაკი დასაკარგავი არაფერი აქვს, ამიტომ მიმზიდველიც. ლილა უკვე ერთი საათის შემდეგ მლაღატობს და მანამდე ნეტარებს, სანამ სვობოდა არავითარ უფლებას, თვით სევდის უფლებასაც კი არ იჩემებს. ლილა მეორე დღესვე მხვდება, ის ჩამოვიდა და ნულარ დამირეკავო, დიდხანს არ ჩერდება, დაბნეულია და სიტყვაძუნწი, სვობოდას კი ამ დროს დილის ხალათი აცვია, შინ თავის წერილებს ათვალიერებს და უსტვენს. დგება ნახევრად თაფლობის თვე, ნახევარი გრძნობის კი არა, ხანგრძლიობის თვალსაზრისით, ოღონდ ბედნიერების ხანა ვერაფერს აკლებს ბარსელონაში გამოგზავნილი წერილის განმაიარაღებელ გონივრულობას. შემდეგ სვობოდა ისევ ძველ კალაპოტში დგება, მოითხოვს პასუხს, როგორ მოვიქცეო.

წარმომიდგენია:

ცხოვრება გრძელდება, მაგრამ წინ არ მიდის და დგება კითხვა, თუნდაც უსიტყვო, ვინ არის ამაში დამნაშავე, სვობოდა, რომელსაც სახეზე მოლოდინი აღბეჭდვია, თუ ლილა, რომელიც სალონური ცხოვრების წესებს ეფარება.

— სვობ, — იცინის ლილა, — შენ ხომ არ გაძუნწდი?

— რა იყო?

— ღვინო გამოგველია.

— უკაცრავად, უკაცრავად, — ბოდიშობს იგი. ლილა მართალია, იგი

სხვებთან ერთად უგდებდა ყურს, როგორ ჰყვებოდა ლილა საბერძნეთში ნანახი გველის ამბავს. აგონდება: ბედნიერი დღე იყო ის დღე, სიყვარულის დღე. ამასთან ღვინოს მოწყურებულ სტუმრებს არაფერი ესაქმებათ და იქნებ ლილა სწორად იქცევა, სიმართლეს რომ მალავს. მაშინ რატომღა ჰყვება? ლილა მხოლოდ იმას ჰყვება, როგორ დაოსდნენ სიცხისაგან, საზიზღარი ღვინისა და მზით სიღამწვრის მეტი არაფერი რგებიათ, სიგარეტებსაც კი ვერ შოულობდნენ, საერთოდ ვერაფერს ვერ შოულობდნენ, და ამ დროს მათი საქორწინო მოგზაურობის მტვრიან გზაზე მანქანისგან თავგასრესილი გველი იკლაკნებოდა...

სვობოდა ბოთლს ხსნის.

ლილას ერთ-ერთ მეგობარს სცოდნია, რომ ლილას ჯერ კიდევ არ დაუწყვია ამ ზაფხულის გეგმები. საუბარში სხვათა შორის ირკვევა, შეიძლება ლილა კოპენჰაგენში წავიდესო. სვობოდას პირველად ესმის ეს. ეტყობა, სხვები მასზე უფრო უკეთ არიან ინფორმირებულნი. ოღონდ, იმავე მეგობრის სიტყვით, ლილას კოპენჰაგენში წასვლა თურმე ჯერ გადაწყვეტილი არ ყოფილა. შესაძლოა, ზღვაზეც წავიდნენ ლილა და სვობოდა, რომ სადმე აგარაკზე (ასე მოჰყავს ციტატა იმ მეგობარს, რადგან ლილას გამოთქმა სასაცილოდ ეჩვენება) — „family style“¹ დაისვენონო.

სვობოდა ღვინოს ასხამს.

ვილაც გაკვრით ახსენებს ენდერლინს, ხომ იცით, ჰარვარდშია მიწვეული, მაგრამ გაურკვეველი მიზეზების გამო არ მიდისო...

და ასე შემდეგ!

სვობოდა სულ უფრო და უფრო მგრძნობიარე ხდება.

— ოხ, ეს კვამლი! — ეუბნება ლილა. — რატომ გიჭირავს ყოველთვის ჩიბუხი ისე, რომ სახეში შემომამბოლო?

ანდა:

— ნუთუ არ შეგიძლია ისე ჭარო მანქანა, რომ შიშისაგან გული არ მისკდებოდეს? — ეუბნება იგი, — არ შეიძლება?

ანდა:

— სვობ, ამდენს ნუ ჭამ!

ანდა:

— სვობ, დახედე შენს ფრჩხილებს, რას გიგავს? ექვსი წელია გთხოვ...

ანდა:

— კიდევ აიღე ჩემი გასაღები?

— მე? — ეკითხება სვობოდა, — რატომ უნდა ამეღო?

— აბა რომ ვერ ვპოულობ?

გასაღები მოუძებნა.

— ბოდიშს გიხდი, — ეუბნება ლილა, — დამავიწყდა, სად დავდე. ყველაფერზე ხომ ვერ ვიფიქრებ, ბოდიშს გიხდი.

ანდა:

— უკაცრავად, — ეუბნება ლილა, — მე უკვე გითხარი ლილა მშვიდობისა, მაგრამ შენ თუ არ გესმის...

ანდა:

¹ ოჯახურ სტილში (ინგლ.).

— სვობ, ხომ ყველაფერს ვაკეთებ, რაც შენ გინდა.
და ასე შემდეგ.

თან ლილა მართლაც აკეთებს ყველაფერს, რაც სვობოდას უნდა, ასე გა-
ნსაჯეთ, ზღვაზე საზაფხულო მოგზაურობაც კი არ ჩაეშლებათ...
რას გამოელის სვობოდა აქედან?

„Family style“:

პლაჟზე ვწევარ, უცხო გაზეთს ვკითხულობ, მარტოდმარტო ვარ უცხო
ხალხში, ცხელი შუადღეა, პლაჟი საჩრდილობლებით მოფენილა, მარცხნივ რა-
დღიო დუდუნებს, მარჯვნივ წყვილი წევს, ერთმანეთს არ ელაპარაკებიან — რა
თქმა უნდა, სხვა წყვილია, სვობი და ლილა არა! კაცი ცხელ ქვიშაში ზის და
მხრებს მალამოთი იზელავს, ქალი კი საფენზე წევს პირქვე და ქმრისთვის
ზურგი შეუქცევია. ზღვაში შევედი და სხვათა შორის, კინადამ დავიხრჩე. ჩემს
ადგილზე რომ დავბრუნდი, ის დადუმებული წყვილი იქ აღარ დამიხვდა, ჩემს
ახლოს მათი ჭრელა-ჭრულა ნივთები ეყარა მხოლოდ. ეტყობა, კაცმა მოახერხა
ქალი აეყოლიებინა. ახლა ისინი ბურთს თამაშობენ, ბურთი ძალიან მჩატეა,
ქარი თავის ნებაზე დააფარფატებს და ჩემსკენ მოაგორებს, ბურთს უკან ვაბ-
რუნებ. ქალი მადლობას მიხდის (იტალიურად). სახე ისეთი სანდომიანი და გა-
მოცოცხლებული აქვს, რომ ძლივს ვცნობ. თვალი ზედ დაგრჩება, ისეთი
ქალია. ყოველ შემთხვევაში, ამ წუთში მაინც უცხო თვალს რომ გრძნობს,
მთლად გოგონას ემსგავსება. ჩემს დასანახად გაშლილ თმას უკან იყრის და
ბურთისკენ იწვართება. აქამდე თუ მოუქნელად თამაშობდა, ახლა მის მარცხიან
თამაშს გრაციოზულობა მაინც ეტყობა. იგი სულაც არ დადლილა, მხოლოდ
პარტნიორი არ უმართლებს, მართლაც რომ თვალწარმტაცი ქალია ანდა რო-
გორც იტყვიან, სიკისკასის განსახიერება გახლავთ. პარტნიორი რომ უვარგო-
დეს! თუმცა კაცი ამ არლეკინის ბურთს ისე უმარჯვებს, რომ ქალმა შესძლოს
დაჭერა, ისევე როგორც ჩემი მიწოდებული ბურთი დაიჭირა ცოტა ხნის წინ,
მაგრამ ამაოდ — არაფერი გამოდის. ქალი უყურადღებოდ თამაშობს, მაინცდა-
მაინც მაშინ იყრის უკან თავის მართლაც რომ თვალის დამატკობელ თმას,
როცა კაცი ბურთს ესვრის. მათდა სავალალოდ, ბურთი ზღვაში ვარდება. ის
წყვილი თვალთვალთ რომ არ შევაწუხო, პირდაპირ ვიხედები: ჰორიზონტზე
შავი სატვირთო გემი ხრჩოლავს, ზღვა ტყვიის ფურცელს ჰგავს, მზე თეთრად
დასჩახჩახებს ჯანდიან ნაპირებს თავზე. ორივენი უსიტყვოდ უბრუნდებიან თა-
ვიანთ ადგილს და ვხედავ, რომ ქალი კოჭლობს. სახეზე აწერია, ფეხი რომ და-
ვიშავე, მისი ბრალიაო. განა მან არ დააძალა ბურთის თამაში? ზურგზე ვწვები
და თვალებს ვხუჭავ, მაგრამ მესმის:

— მტკიცა, აბა რა!

ცოტა ხნის შემდეგ:

— რას ატრილებ მაგ საჩრდილობელს?

— მზეს გიჩრდილავ.

— ბოდიში, მაგრამ მე ვიყინები, — ეუბნება ქალი.

— მე კი მეგონა, მზე გწვავდა.

ცოტა ხნის შემდეგ:

— ძვირფასო, — ეუბნება ქალი, — თუ ხათრი გაქვს, მომაწოდე მალამო
და თუ არ შეწუხდები, ზურგიც დამიზილე, ოღონდ არ მატკინო, უხ, რა ტლან-
ქი ხელები გაქვს!..

ცოტა ხნის შემდეგ:

— არ გეწყინოს და, კვამლს ისევ სახეში მახოლებ, განუწყვეტლივ მახო-
ლებ, — ამბობს ქალი.

ცოტა ხნის შემდეგ:

— ძალიან გთხოვ, ცოტა ფრთხილად იყავი, — ეუბნება ქალი კაცს და
რაკი იგი ვერ ხვდება, რა დააშავა, განაგრძობს, — წამდაუწუმ მაყრი ქვი-
შას.

როცა კაცმა დაუმტკიცა, რომ ქარის მეტი ვერავინ გაბედავდა მანდილო-
სანი შეეწუხებინა და თან შეეცადა ის ბოროტი ქვიშა ბეჭებიდან სულის შე-
ბერვით მოეცილებინა, ქალმა უთხრა:

— კარგი, მოეშვი, — მერე დასძინა: — ზღვაში რატომ არ შედიხარ?

როგორც გარეშე კაცი გამოიტანდა დასკვნებს, საუბრის ასეთი ნაგლე-
ჯები რომ მოესმინა, სვობოდამაც ასევე იცის, რომ ლილამ და მან არამცთუ
მიადწიეს, არამედ გადააბიჯეს კიდევ იმ უხილავ წერტილს, the point of no
return,¹ სადაც აუცილებელია ერთმანეთთან გამომშვიდობება და ახლა მხო-
ლოდ იმაზეა საქმე, ვინ იკისრებს გამომშვიდობების მოწყობას ისე, რომ ეს
წუთები არ ჩაშხამდეთ. ორივე მხარე დიდი გაბრაზების მიზეზს უღარაჯებს,
რომ მოქმედებაზე გადავიდნენ. მათ იციან ეს. ის სიყვარული, რომელსაც უნ-
და გამოემშვიდობონ, ისე შემოიღვეიათ ხელში, რომ ორივენი ნათლად ჭვრე-
ტენ ერთმანეთს.

ახალი ამბავი: სვობოდას სურს შეხვდეს ენდერლინს და ელაპარაკოს!..
არ ვიცი, თვითონ როგორ წარმოუდგენია ჩვენი შეხვედრა, მე კი, როცა
ლილა ამას მატყობინებს, ტუჩებზე ვისვამ ხელს. რა გვაქვს სალაპარაკო? სვო-
ბოდა მთავაზობს ხუთშაბათს, პარასკევს ან შაბათს. რა თქმა უნდა, ლილას
ხათრით უკან არ დავიხვევ, მაგრამ ხუთშაბათი არაფრით არ გამოვა, ბოლოს და
ბოლოს, სამსახური მაქვს და ეს ლილასაც კარგად ესმის. ლილა საერთოდ წი-
ნააღმდეგია ამ შეხვედრის და მეც ასევე მესმის მისი. არავითარი სურვილი არა
აქვს სვობოდა და ენდერლინი გვერდიგვერდ იხილოს. მაინც რას გამოელის
სვობოდა აქედან? აჩრდილთან ცხოვრება აღარ შემიძლიაო. ძალიან ვწუხვარ,
რომ მეცინება. სამთავეს შეხვედრა უხერხულობას სულაც არ გამოიწვევს, გა-
ჭირვებით კი გაგვიჭირდება და, რაც მთავარია, უმიზნო იქნება. სვობოდა მე-
ცოდება. ცივი უარი რომ შევუთვალო, მგონი, ლილა მადლობელი დამრჩება.
მაგრამ ასე არ ივარგებს, ეს თავის დაძვრენას დაემსგავსება. რა გაეწყობა, ასე
იყოს! ოღონდ თითქოს ჯიბრზე გამახსენდა, რომ სამწუხაროდ, პარასკევსაც
არ ხერხდება ჩვენი შეხვედრა. არა, ტყუილად არაფერს ვიმიზეზებ. მოკლედ,
უარზე არა ვარ, თუ სვობოდამ მანამდე არ გადაიფიქრა, კეთილი და პატი-
ოსანი, აპერიტივზე მოვალ. აბა მთელ ვახშამზე რა საჭიროა? ბევრი არაფერი
მექნება სათქმელი. მე მისი ცოლი მიყვარს. რატომ იკატუნებს თავს, თით-
ქოს ეს არ იცოდეს და მაინცდამაინც რატომ უნდა მე ვუთხრა? თვითონ რა
ექნება სათქმელი, წარმომიდგენია, ოღონდ რაც უნდა ღირსეულად ეჭიროს
თავი, რაც უნდა ამხანაგურად წარმართოს საუბარი, არაფერი ეშველება იმას,
რომ მის ცოლს ახლა სხვა უყვარს. ასეა და რას იზამ. მე მგონი, აპერიტივი
ნამდვილად საკმარისია. შეხვედრა რომელიმე ბარში მერჩივნა, მაგრამ მესმის:

¹ წერტილი, საიდანაც უკან მობრუნება აღარ შეიძლება (ინგლ.).

მე უნდა ვნახო სვობოდასა და ლილას სახლი, ვითომ ჯერ არ მენახოს, კეთილი და პატიოსანი. მაშ, შაბათს, ექვს საათზე მოვალ. სვობოდა ჩემთვის კარგად ნაცნობ შინაურ ბარში ვისკის მოგვიმზადებს, სურვილისამებრ — Whisky on the rocks¹ ან სოდიანს, თვითონ კი მინერალურ წყალს დალევს. ალბათ სვობოდა ვერ მიხვდება, რა ნახა ლილამ ჩემში...

ზღვა ძალიან არ ბობოქრობდა, მხოლოდ კაცის სიმაღლე ქაფიანი ტალღები ენარცხებოდა ზათქით ნაპირს და შხეფებს ისროდა. იმ ტალღებში ჩავყვინთე, ქვეშ გავუძვერი, ზათქი და გრუხუნნი უკან მოვიტოვე და დიდ, სრიალა, აუქაფებელ ტალღებს ზემოდან მოვექეცი. ასეთ ტალღებში ცურვა ნეტარებაა. ტალღებთან ბრძოლა არ გჭირდება, აყვები და დაყვები ტალღას, ხანდახან წამოიქოჩრება ჩქერები, მაგრამ თავზე არ გადაგივლის, ცურვა ადვილია, ტალღა ტალღას მოსდევს, ლუდის ბოთლივით მწვანე, მზის ათინათის შიშინა მაქმანით შემოქარგული. მარტო რომ არ ვყოფილიყავი, ყიჟინით ავიკლებდი იქაურობას. ტალღებს შუა ჩაზნექილი წყალი გლუვია, მელნისფერი და ზედ ქაფის მოთეთრო ხვეულები ეტყობა. ერთხელ წყალი გადავყლაპე. ჩემს მეტი არავინ ცურავდა, ჩემს უკან ტალღების ყრუ გუგუნნი ისმოდა, ირგვლივ სიჩუმე იდგა, შუადღე იყო, მზე თვალისმომჭრელად ანათებდა, მაგრამ თითქოს ისფერ ღამეულ ცაზე იყო დაკიდებული. ხანდახან ტალღა მაღლა ამიყვანდა და მაშინ შორს, ჰორიზონტზე სატვირთო გემს ვხედავდი, უკან საკმაოდ ახლოს მოჩანდა ჭრელა-ჭრულა საჩრდილობლებით მოფენილი ბრტყელი ნაპირი, იქით ანძაზე ყვითელი დროშა ფრიალებდა ხმელეთისაკენ წაგორებულ ტალღების თავზე, ტალღები შხეფებს ისროდნენ და ნაპირს ენარცხებოდნენ, უფრო შორს კი ხმელეთი მოჩანდა, ვარდისფერი დასდებოდა რძისფერ ნისლში გახვეულ მთებს... ნაპირისაკენ გავცურე, დალღას სულ არ ვგრძნობდი, ნაპირამდე ოცდაათი მეტრი თუ მექნებოდა დარჩენილი და მეგონა უკვე მიწას დავადგამდი ფეხს, მაგრამ უეცრად ფეხქვეშ მიწა კი არა, ყავისფერი და შავი წყალმცენარეების ძენი ვიგრძენი. იძულებული გავხდი ისევ გამეცურა, ტალღები თავზე გადამდიოდა, ტალღებს წინ კი არ მივყავდი, ქვეშ მიქცევდნენ, ტალღებს შუა მოქცეული მიწას ველარ ვაწვდენდი ფეხს, მთელი ძალით ვებრძოდი წყალს, უკუქცეული ტალღა უკანვე მითრევდა და წინ ველარ მივდიოდი. შიშისაგან სუნთქვა შემეკრა, მაგრამ ჯერ კიდევ არ მინდოდა ჩემი გასაჭირი დამეჯერებინა, არ მინდოდა ამ საჩრდილობლებით მოფენილი ნაპირიდან ოცდაათ მეტრზე საშველად მომეხმო ვინმე. ჩემს ძახილს მაინც ვერავინ გაიგონებდა. სული ძლივს მოვითქვი, რომ კვლავ ახალმა ტალღამ დამარტყა. ჯერ კიდევ ვებრძოდი წყალს, თუმცა დარწმუნებული ვიყავი, რომ ყველაფერი გათავდა, არც არაფერი მიკვირდა, ერთხელ ხომ უნდა მომხდარიყო ეს, მაგრამ რატომ მაინცდამაინც აქ, რატომ მაინცდამაინც ახლა, მაწუხებდა იმის შეგნება, რომ ყველაფერი გათავდა. მაწუხებდა რაღაც კომიკურის შეგრძნება და მეც ამ კომიკურსლა ვეურჩებოდი, სანამ გონება არ დავკარგე. მერე უეცრად ქვიშა ვიგრძენი... ნაპირისკენ ფეხებს ძლივს რომ მივათრევდი, მრცხვენოდა, თუმცა ვერავინ მხედავდა. ნაპირს რომ მივალწიე, მაშინ სხვების დასანახად ვითომ ნიჟარებს დავუწყე ძებნა, რომ არავის შეემჩნია, რა გასაგათებელი ვიყავი. შემდეგ იძულებული გავხდი, მაინც დავმჯდარიყავი.

¹ გაუზავებელ ვისკის (ინგლ.).

ზღვისკენ პირშექცეულმა ტანი ზეთით დავიზილე. ჩახჩახებს მზე, ჰორიზონტზე სატვირთო გემი ხრჩოლავს, დგას ჩვეულებრივი ლურჯი შუადღე. შევეცადე მეფიქრა, რა იქნებოდა, ახლა რომ დავმხრჩვალყავი-მეთქი, მაგრამ თავში არაფერი მომივიდა... ტანი გულმოდგინედ დავიზილე, დავიზილე მხრები და კანჭები, ბარძაყებიც, მკერდიც, შუბლიც, მკლავებიც, კანჭები ხელმეორედ დავიზილე. მარცხნივ რადიო დუდუნებდა, მარჯვნივ არლეკინის ბუთონიანი იტალიელი წყვილი იწვა. წყვილს მოწყენილობა ჰკლავდა — „family style“.

ამბავი კამილასათვის:

ადამიანზე, რომელიც სულ აპირებს ცხოვრების ახლებურად დაწყებას და, რა თქმა უნდა, ვერა და ვერ მოუხერხებია... ერთხელ ის კაცი ჩვეულებებისამებრ, შინ მიფრინავდა. იგი გარეთ აღარ იხედება ხოლმე, როცა თვითმფრინავი ასაფრენ ბილიკზე დგას და აფრენის ნებართვას ელოდება. ახლაც სტარტისათვის აღარ მოუცდია, გაზეთი გაშალა და უეცრად თავისი მშობლიური ქალაქის დილის გაზეთში, რომელიც უცხო აეროპორტში იყიდა და, რა თქმა უნდა, ცოტა მოძველებული გახლდათ, შემთხვევით საკუთარი სიკვდილის განცხადება წაიკითხა. საკუთარი გარდაცვალების ამბავი მისთვის არავის შეუტყობინებია, არავინ იცოდა იმ დღეებში სად იყო იგი, ცოლმაც კი არ იცოდა. მიხვდა თუ არა, რა ეწერა იმ განცხადებაში, მაშინვე ილუმინატორს ეცა, მაგრამ თვითმფრინავიდან გადმოსვლაზე ფიქრიც კი ზედმეტი იყო — ასაფრენი ბილიკი უკვე მიჰქროდა მათ ფეხქვეშ და თვითმფრინავიც ის იყო მიწას მოსწყდა. ჯერ კიდევ ხედავდა მდელოებს, კარ-მიდამოებს, გზებით დაქსელილ ფიჭვნარს, გზაზე მიმავალ ფურგონს, მალე ლიანდაგებიანი სადგურიც გამოჩნდა, მაგრამ ზემოდან ყველაფერი უკვე სათამაშოებს ჰგავდა. შემდეგ ნისლი ჩამოწვა. ბედი მისი, რომ გვერდით არავინ ეჯდა, თორემ ვერც გაბედავდა ის დილის გაზეთი ერთხელ კიდევ გადაეშალა. შავ ჩარჩოში ჩასმული სახელი ხომ მისი იყო და მისი, ჭირისუფალთა სახელებიც რომ ემთხვეოდა? თავისი ამბავი თვითონ უკეთ არ იცოდა, მაგრამ უტყობა, მაინც გაფითრდა. სტიჟარდესამ ღიმილით ჰკითხა, ხომ ვერაფრით მოგეხმარებითო და მის თავს ზემოთ ვენტოლატორის ხრახნი მოუშვა. სტიჟარდესას ხილის წვენი მოატანინა. დილის გაზეთი გუშინწინდელი იყო. სამი სამგლოვიარო განცხადება ერთად მიეცათ, თითქოს უნდოდათ ყოველგვარი ეჭვი გამოერიცხათ: ერთი განცხადება ოჯახისა იყო, ერთი დაწესებულების გამგეობას გამოექვეყნებინა და ერთიც პროფკავშირებს. ღმერთს მხოლოდ ოჯახის განცხადებაში ახსენებდნენ, სამაგიეროდ, სიკვდილის მიზეზად ყველა განცხადებაში ტრაგიკული შემთხვევა იყო დასახელებული. ხილის წვენს სვამდა და განცხადებებს ისე კითხულობდა, მაგრამ რამდენჯერაც არ უნდა გადაეკითხა, მეტს დილის გაზეთიდან მაინც ვერაფერს შეიტყობდა. იქნებ, იმდღევანდელივით ვიღაც მაწანწალამ გაიტაცა მისი მანქანა, ბენზინმზიდს დაეჯახა და თვითონ ისე დანახშირდა, რომ ვერავინ ამოიცნო. დაკრძალვა დღეს არის. ესე იგი, თუ თვითმფრინავი არ დაიგვიანებდა, ამ კაცს შეეძლო საკუთარი დაკრძალვისათვის მიესწრო...

ასე ნელა არასოდეს უფრენია რეაქტიულ ლაინერს.

იქნებ იგი შეეცადა კიდევ გონების თვალთ გადაეხედა თავისი მიწიერი ცხოვრებისათვის, როცა მზით განათებულ ღრუბლებს ზემოთ მიფრინავდნენ, მაგრამ ვერ შესძლო. ამ დროს მუდამ პირმომღიმარმა სტიჟარდესამ ლანგარი

მოუტანა, მაგრამ მან უარის ნიშნად მხოლოდ თავი გააქნია. არც ჭამა შეეძლო და არც ფიქრი, მხოლოდ საათს დაჰყურებდა წამდაუწყებლად — ამ დროს კი მისი ქვრივი ნამტირალევი სახეზე შავ პირბადეს იფარებდა....

როგორც იქნა დაიხრიალა რეპროდუქტორმა.

No smoking¹.

თვითმფრინავი ქარისაგან ისე ირყეოდა, რომ ფრთები უყანყალებდა, შემდეგ ერთი ოცი წუთის განმავლობაში მაინც იტრიალა ნისლში. თავის სიცოცხლეში პირველად შეეშინდა.

როგორც მოსალოდნელი იყო:

მისი მანქანა ადგილზე არ აღმოჩნდა. ავტოსადგომის დარაჯს ტალონი უჩვენა, მაგრამ დარაჯი რას უშველიდა, მან მხოლოდ ურჩია, პოლიციას მიმართეო...

იგი ტაქსში ჩაჯდა.

ბარგი არ გამოუტანია.

სასაფლაოზე პირველი მივიდა. შინ, რა თქმა უნდა, დაფრენისთანავე დარეკა, მაგრამ არავინ უპასუხა — მგლოვიარენი უკვე გზაში იყვნენ. სასაფლაოზე არავინ ჩანდა, მხოლოდ მეზობელი ხვეტავდა ნეშომპალას. გვირგვინების ლენტები დაათვალიერა. წვიმიანი დღე იყო. ალბათ დანარჩენი ლენტები შენობაში იქნებოდა კუბოზე დაწყობილი, მაგრამ ლენტების დასათვალიერებლად კრემატორიუმში შესვლა ვერ გაბედა, შეეშინდა ვინმეს თვალში არ მოხვედროდა მისი თეთრი ლაბადა. ბუნებრივია, უნდოდა გაერკვია საქმის ვითარება, ეს მისი მოვალეობა გახლდათ. დარაჯს განსვენებულის გვარი რომ ჰკითხა, დაიბნა, ჩიბუხი პირიდან გამოიღო, მერე პირველი მანქანების დანახვაზე ხომ სულ მოუთავდა ხელი. ისე ამოეფარა რომელიღაც კვიპაროსს, თითქოს თავი ზედმეტად იგრძნო. საგონებელში ჩავარდა: ყველას შავები ეცვა, დადუმებულნი ან ჯგუფ-ჯგუფად მოდიოდნენ ნელ-ნელა ან თითო-თითოდ, ხალხი საკმაოდ ბევრი იყო, ზოგს სულ არ იცნობდა, ალბათ რომელიმე გილდიის ან ფირმის წარმომადგენლები თუ იყვნენ, აქაურობას მეზობლის ბავშვებიც არ აკლდნენ, დიდი ხნის უნახავი მეგობრებიც მოსულიყვნენ, ყველას შავები ეცვა, მხოლოდ მას ეცვა თეთრი ლაბადა, ჩიბუხი ხელში დაეკავებინა და კვიპაროსის უკან მიმალულიყო. ხელსაყრელი წუთი ხელიდან გაუშვა, რომ ხალხს დანახვებოდა. პროცესიას ბოლო არ უჩანდა, ზოგი შორიდანაც ჩამოსულიყო. კაცმა რომ თქვას, გულმოდგინე დამალვა არც სჭირდებოდა, ხრაშუნა ხრეშით მოფენილ გზაზე მიმავალნი ძირს იყურებოდნენ — ყველანი თვალდახრილნი მიაბიჯებდნენ, მგლოვიარენიც და ვითომ მგლოვიარენიც. ნაცნობები მხოლოდ ოდნავ უქნევდნენ თავს ერთმანეთს. არავინ არ ეწეოდა, რა თქმა უნდა, არა, და მანაც უნებურად ჩაიღო თავისი ჩამქრალი ჩიბუხი ჯიბეში. ეს როგორ მოუვიდა? ამ ყესტით ხომ მანამდე აღიარა ეს ცერემონიალი, სანამ პირშებურვილი ქვრივი გამოჩნდებოდა, ახლა ისღა დარჩენოდა, უილაჯოდ მდგარიყო და ეყურებინა, რა მოხდებოდა შემდეგ. წელან წვიმით დალორთხილი სამგლოვიარო ლენტების კითხვისას გული აუჩუყდა, ახლა კი ამ გრძნობამ გაუარა და მთელ ამ ცერემონიალს შეთქმულებად აღიქვამდა. ქვრივს, როგორც მოსალოდნელი იყო, შავი პირბადე ეხურა, იგი მის ცოლისძმებს მოჰყავდათ ხელკავით, წელში გამართული ძმები მედიდურად მოაბიჯებდნენ და

¹ ნუ მოსწევთ (ინგლ.).

ქვრივს მოსამძიმრეთა სალმისგან იფარავდნენ, მის მაგიერ ხან იქით და ხან აქით იქნევდნენ დინჯად თავს. ხანდახან ხრეშთან გზაზე მანქანა თუ გაიშრი-
 ალებდა, რასაც კარის მოჯახუნების ხმა მოჰყვებოდა, ზოგჯერ კვიპაროსიდან
 ჩამოვარდნილი წვეთი დაეცემოდა წკაპუნით მიწაზე. ახლა ვინღა გაბედავდა
 თეთრი ლაბადით სამალავიდან გამოსვლას! ამ დროს ორღანის ხმაც გაისმა. სი-
 მართლე თუ გნებავთ, ამ კაცს ისღა დარჩენოდა, პროცესიას კუდში მიჰყო-
 ლოდა, რაკი ცერემონიალის შეწყვეტა უკვე შეუძლებელი იყო. დიახ, კუდში
 მიჰყოლოდა და სამგლოვიარო სიტყვა მოესმინა. ეს ოინი გაუვიდოდა — კრე-
 მატორიუმში რომ დასხდებიან, ადამიანები თვალებს არ აცეცებენ და მოცვა-
 ლებულს შეუძლია, თუ ჭკვიანად მოიქცევა, სავსებით მშვიდად იდგეს კარებ-
 თან. ცოტა ხანს კიდევ შეიცადა, რომ სულ ბოლოს მოსულნიც გაეტა-
 რებინა. ერთად თავმოყრილმა ამდენმა მანქანამ, ორღანმა, მთელმა ამ ორღი-
 ტრიალმა, უფრო კი მაინც ორღანმა, მღელვარება მოჰგვარა. მომსვლელებს
 ბოლო აღარ უჩანდა, სინამდვილეში იმაზე მეტი ხალხი მოვიდა, ვიდრე კრემა-
 ტორიუმი დაიტევდა და ზოგი იძულებული გახდა ქუდმოხდილი კარებში გა-
 ჩერებულყო, ზოგი სულ გარეთ დარჩა. მოკლედ, ხელი აქაც მოეცარა. ახლა
 კარებში ხალხი რომ მისწიმოსწიოს, ნამდვილად დაინახვენ. ორღანი ჩაჩუმ-
 და, ახლა მხოლოდ კვიპაროსიდან ჩამოცვენილი წვეთების წკაპუნი ესმოდა,
 ჩიბუხი კვლავ პირში ედო, ოღონდ არ ეწეოდა. იდგა და ვერ მოესაზრებინა,
 მის დღეში ჩავარდნილი კაცი რა გზას უნდა დასდგომოდა, კინოში წასულიყო
 თუ შინ? ერთ-ერთ მძლოლს ჰკითხა, მგლოვიარენი დაკრძალვის შემდეგ საით
 აპირებენ წასვლასო და ჯიბეებში ხელებჩაწყობილი გზას ფეხით დაადგა.
 კაცს უეცრად გაუჩნდა ამდენი დრო და ზანტად და არხეინად მიაბიჯებდა
 გზაზე, ამასობაში კი პასტორი, რომელიც მას არც კი იცნობდა, მის ბიოგრა-
 ფიას კითხულობდა. თეთრლაბადიანი კაცი... იგი ერთხელ შეჩერდა. შეჰყუ-
 რებდა, ბაღჩებშორის როგორ თამაშობდნენ ბიჭები ბურთს და ელოდა, როდის
 გადმოფრინდებოდა ბურთი მესერს გადმოღმა. ამაზე დიდი ცდუნება რაღა
 იქნებოდა, თავის დაკრძალვის დღეს ფეხბურთი რომ ეთამაშა? მაგრამ ბურთი
 მასთან არ მიგორებულა. კაცმა გზა განაგრძო და კონსერვის ცარიელ ქილას
 გაჰკრა ფეხი, ქილა ჯერ ფეხბურთის სათამაშო ბურთივით გაფრინდა, მერე
 ფერდობზე ჩარახრახდა, მგლოვიარენი კი ამ დროს თავჩაქინდრულნი იდგნენ,
 ორღანის ხმა გულზე სალბუნად ედებოდათ და მას იგონებდნენ. ერთი მხრივ
 უხაროდა, თავისი ბიოგრაფიის მოსმენამ რომ არ მოუწია, მეორე მხრივ კი გუ-
 ლი მოსდიოდა, თვითონ ამ ამბის თაობაზე ხმის ამოღება რომ არ შეეძლო. იმ
 კაფეში შევიდა, სადაც მგლოვიარენი აპირებდნენ შეკრებას, ჯერ გრაპა დალია,
 გრაპას ლუდი დააყოლა, შემდეგ მეორე ჭიქა გრაპაც გადაჰკრა, ისე რომ ლა-
 ბადა არ გაუხდია. ეს რა საძაგელი ადგილია, ნამდვილი ჩვენებურ ყაიდაზე მო-
 წყობილი კაფეაო, გაიფიქრა. საქელეხოდ ზემო სართული დაეჭირავებინათ.
 საკმაო დრო გავიდა, სანამ მის სახელს ამოფარებულ მაწანწალას აქცევდნენ
 ფერფლად. ერთი პირობა იფიქრა, ზევით ავალ და მგლოვიარეებს იქ დავხვ-
 დებიო, მაგრამ ქვრივის რიდით ესეც გადაიფიქრა. ქვრივს ამ უკანასკნელი სამი
 დღის მანძილზე გადატანილი უბედურებაც ეყოფოდა. გულახდილად რომ
 ვთქვათ, არც თვითონ იყო კარგ დღეში. მართლა ვერ მოესაზრებინა, რა გზას
 დასდგომოდა. იქნებ თავსაც საყვედურობდა, რომ მივფრინავდი, რატომ არა-
 ფერი ვთქვიო, და ერთი გრაპა კიდევ შეუკვეთა, მერე დღევანდელი გაზეთები

გადაათვალეირა, მაგრამ ნეკროლოგს ველარსად წააწყდა. ბოლოს და ბოლოს, გაზეოში ყოველდღე ახალ-ახალი მასალა ქვეყნდება. იმ ხალხისათვის ჯერ კიდევ მგლოვიარეები შეიძლებოდა გვეწოდებინა, ახლა ჯგუფ-ჯგუფად რომ ამოდინდნენ კიბეზე. ზოგნი სამსახურებრივი ნიშნით დაჯგუფებულიყვნენ, ზოგნი ერთმანეთთან ნათესაობა აკავშირებდა, ზოგნი სრულიად შემთხვევით მიჰკედლებოდნენ ერთმანეთს. მართალია, ცოტას ლაპარაკობდნენ, მაგრამ მათ ხმას უკვე ჩვეულებრივი, ყოველდღიური ტონი დაჰბრუნებოდა. ყველა ცდილობდა კარებში ჯერ სხვა გაეტარებინა. ამ ხალხში ორი ან სამი ნამდვილი მეგობარი უმეტესად არ იყო. იმათ მაინც სიამოვნებით ააცილებდა თავიდან ქელეხს, მით უმეტეს, რომ ეს საჩოთირო სიტუაცია მისი გულსთვის კი არა, მისი ოჯახის ხათრით უნდა აეტანათ. რატომ არ ჩამოდინა ქვევით! ეს ფიქრი გულს უკლავდა. კარგად რომ დათვრა, ავტომატთან მივიდა და რაღაც მყვირალა უხამსობა ჩართო. ცოტა ხნის შემდეგ ძირს კაფეს პატრონი ჩამოვიდა, სხვათა შორის, ისიც შავებში გახლდათ გამოწყობილი, და საგსებით გასაგები მიზეზის გამო უსაყვედურა, მაგრამ ავტომატი, სანამ სიმღერას არ ჩაათავებდა, აღარ გამოირთვებოდა და იძულებულნი გახდნენ ის უხამსობა ბოლომდე მოესმინათ. იოლად წარმოიდგინა, რა ხდებოდა ახლა ზემო სართულზე. იქ, ნალისებრი მაგიდის ირგვლილ დარბაისლური ატმოსფერო სუფევდა, ქვრივს პირბადე მოეხსნა, მაგრამ სახე ნამტირალევი ჰქონდა, უბრალო საუზმეს მიირთმევდნენ — შაშხსა და კლევნერ-ბეერლის — და განსვენებულს თვითეული თავისებურად ახსენებდა. ვიღაცას ნამდვილად დააკლდები, სხვას იმაზე უფრო ნაკლებად, ვიდრე თვითონ ჰგონია. ერთი ქალი, რომელიც ოცნებაშიც კი არ შეურიგდებოდა, ნამდვილად არ იყო იქ და ამ აზრმა შვება მოჰგვარა. საერთოდ, ზემოთ შეკრებილ საზოგადოებას ცოტა რამ აკავშირებდა მის ცხოვრებასთან, თავისუფლად შეეძლო გულგრილად მოჰკიდებოდა მათ, უფრო გულგრილად, ვიდრე ამის უფლება სიცოცხლეში გაქვს ხოლმე კაცს. მერე ტუალეტში დასჭირდა წასვლა. ტუალეტი ზემოთ იყო, მაგრამ, საბედნიეროდ, შესასვლელში არავინ შეხვედრია. აღებინა. მერე ვიღაც შემოვიდა, მაგრამ კარი უკვე ჩაკეტილი ჰქონდა. მგლოვიარე გავიდა. უეცრად ძალიან უბედურად იგრძნო თავი ჩაკეტილ კარს უკან მჯდომმა კაცმა, შეეშინდა, კარებს ველარ გავაღებო, მაგრამ არ უნდოდა ვინმესთვის საშველად მოეხმო. ახლა ალბათ დარბაზში უკვე საგსებით ბუნებრივად საუბრობენ, მხოლოდ ქვრივი სდუმს, რაც ყველასათვის გასაგებია, მაგრამ გუნება ყველას გამოკეთებული აქვს უკვე. უეცრად შემოსასვლელში ხმები გაიგონა, ორი კაცი ლაპარაკობდა პირსაბანთან, ლაპარაკობდნენ სამსახურებრივ საქმეებზე, რაც კარს უკან მჯდომ კაცსაც აინტერესებდა. მამაკაცები გულმოდგინედ იბანდნენ ხელს, მერე გულმოდგინედ იმშრალდნენ, რომ იმ საქმეზე მეტხანს ელაპარაკათ, ბოლოს კარებთან შეჩერდნენ და ერთმა ანეგლოტი უამბო მეორეს, რა თქმა უნდა, მიცვალებულზე არა — სულ სხვა რამეზე... კაცს ანეგლოტი ესიამოვნა, თუმცა ეს ანეგლოტი უკვე იცოდა. ახლა კი შეეძლო დარბაზში შესულიყო. ცხოვრება გრძელდება. დარბაზში სწორედ შესაფერი გუნება-განწყობა იქნებოდა გამეფებული. მაგრამ, სამწუხაროდ, უკვე ისეთი გასაცოდავებული იყო, რომ ქუჩაში ხეტიალის მეტი აღარაფერი დარჩენოდა. ქუჩაში კი გადაუღებლად წვიმდა.

მისი ბარგი ჯერ კიდევ აეროპორტში იყო.

არაფერი არ ამძიმებდა.

მოსაცდელ დარბაზში გამოიძინა, შუალამისას გამოეღვიძა, სასმელი უკვე გამონელებოდა და კვლავ შემოაწვა ნალველი. ძნელი ასატანია მშობლიურ ქალაქში ცისქვეშ დარჩენა. შეეძლო სასტუმროში აბაზანიანი ოთახი დაექირავებინა. ბარგი არ ჰქონდა თან, თორემ ფულიც ჰქონდა და პასპორტიც, მაგრამ ამის გაფიქრებაზე ისე დაფრთხა, თითქოს ყოველ კარისკაცს ეცოდინებოდა, ვინ აქციეს დღეს ფერფლად. კინოს სეანსები ჩათავებული იყო. და აი, იქლა პარკში მერხზე, წვიმაში, უქუდოდ, დაქანცული, გათოშილი, ნელ-ნელა ეძალებოდა სიხარული, რომ ცოცხალი იყო და უეცრად ზეიმი მოუხდა, დიახ, წრეგადასული ზეიმი. მაგრამ ვისთან ერთად? წვიმაში, მარტო, უქუდოდ დარჩენილმა მას შემდეგ, რაც ვილაც ქუჩის ქალს თავაზიანად უთხრა უარი, აღმოაჩინა, რომ იმ მცირერიცხოვან ადამიანებს, რომლებიც დღეს შემდეგ კიდევ ჩაითვლებოდნენ მის მეგობრებად, დიდი ხანია თვითონ ეკიდებოდა უყურადღებოდ და განა ახლა შეიძლებოდა ნაშუალამევს კუბოდან წამომდგარი აჩრდილივით წამოსდგომოდა თავზე? იქნებ რომელიმეს გახარებოდა კიდევ მისი სტუმრობა. მან სინანულით მოიგონა ისინი. მაგრამ სინანულს ჰერი არ ჰქონდა, რომ თავი შეეფარებინა, რალაც აუცილებლად უნდა ელონა. როცა, ბოლოს და ბოლოს, ტელეფონის ჯიხურში შევიდა და შინ დარეკა, ყურმილი არავინ აიღო. ალბათ ქვრივი თავის ძმებისას ათევედა ლამეს, ისინი კი სიძეს დიდად არაფრად აგდებდნენ. არც გაემტყუნებოდათ, ეს თეთრლაბადიანი კაცი, რომელიც ახლა სატელეფონო ჯიხურში იდგა, მათ ოჯახს არ შეეფერებოდა. ეს თვითონაც კარგად იცოდა. ძმებისთვის ყოველთვის გაუგებარი იყო დის არჩევანი. დის მწუხარება ორივეს გულს უკლავდა — ჭეშმარიტი ტკივილი ხომ მეტწილად დაკრძალვის შემდეგ მოდის ხოლმე — ძმები ალბათ არც ახლა ამბობდნენ იმას, რასაც მთელი ამ წლების განმავლობაში ფიქრობდნენ, ისინი მხოლოდ ანუგეშებდნენ უბედურ ქალს. საბედნიეროდ, ბავშვები არ ჰყოლიათ. ანუგეშებდნენ და კარგადაც უგებდნენ უბედურს. არ აჩუმებდნენ, როცა იგი გულამოსკვნილი ქვითინებდა და ერთი პორტუგალიელი მონაზონივით მიცვალებულს კი არა, თავის სიყვარულს დასტიროდა მწარედ...

მოკლედ, ასე იყო თუ ისე, ყურმილი არავის აუღია.

თეთრლაბადიანმა კაცმა, ბოლოს და ბოლოს, ყურმილი დაკიდა და ავტომატიდან გადმოვარდნილი მონეტა ჯიბეში ჩაიღო, შეამოწმა, სახლის გასაღები თანა მაქვს თუ არაო, ტაქსი დაიჭირა და შინ წავიდა. ეძინებოდა. ბინა ჩაბნელებული იყო. სინათლე აანთო და ერთხანს ასე იდგა... თვალწინ კომიკური სანახაობა გადაეშალა: მაგიდაზე შვიდი ფინჯანი იდგა, ეტყობა, ჭირისუფლები დაკრძალვის წინ ჩაით მოლონიერებულიყვნენ, ირგვლივ ყვავილები ეყარა, კოლოფში სამძიმრის ბარათები და შავარშიიანი წერილები ეწყო. თავი გვერდზე გადაიგდო და რამდენიმე ბარათი ზეზეურად წაიკითხა. ვილაცას შავი შლაპა დარჩენოდა. სხვა ყველაფერი ჩვეულებრივად გამოიყურებოდა, მხოლოდ უჯრები იყო გამოღებული. ესეც გასაგებია: საბუთები დასჭირდებოდათ, ეტყობა, ანდერძს ეძებდნენ და უპოვიათ კიდევ, რომ შემდეგ მაინც მღვდელი ელაპარაკებინათ. კარგი, ასე იყოს. საძინებელ ოთახში შუქი აანთო: ფართო საწოლზე მისი შავი პირბადე აგდია. შუქი ჩააქრო. ერთადერთი ცოცხალი არსება მთელ სახლში თავის კალათაში ჩაძინებული კატა იყო. სამზარეულოშიც აანთო შუქი, კარადიდან ჰიქა გამოიღო და წყლით გაავსო, დალია, ერთხელ კიდევ გაავსო. შემდეგ კვლავ სასტუმრო ოთახში შემობრუნდა, ჰიქა ხელში ეჭირა,

ერთხელ კიდევ მოათვალიერა ოთახი, ლაბადა არ გაუხდია, მეორე ხელი შარგლის ჯიბეში ედო, რომ თავის საკუთარ ნივთებში არ ეფათურებინა, რომლებიც უჯრებიდან ამოეყარათ: ეს იყო წერილების შეკვრა, ქვითრები, ოდინდელი სპორტული სამკერდე ნიშანი, გადასახადის ქვითრები, უბედური შემთხვევისაგან დაზღვევის პოლისი, ფოტოსურათები, საპატიო სიგელი, ხარახურა. გულდაწყვეტილი უყურებდა თავისი წვისა და დაგვის ამ უტყვე მოწმეებს, ახლა რომ ასე უსარგებლონი ჩანდნენ. წყალი დალია. ამასობაში კატას გამოედვიდა და ოთახში შემოვიდა. კატის ფაჩუნმა შეაშინა. შემდეგ გაეცინა, სამგლოვიარო სუფრიდან ბისკვიტი აიღო და კატას მისცა. ბინაში დიდხანს არ დარჩენილა, ასე ეგონა, აქ აღარაფერი ესაქმებოდა, ხელს ვერაფერს შეავლებდა. ოღონდ კალის თასში ჩაწყობილი ჩიბუხები რომ დაინახა, გულმა ველარ მოუთმინა და საუკეთესო ამოიჩია, სამაგიეროდ, ლაბადის ჯიბეში რომ ჰქონდა, ის ჩიბუხი ჩადო. ეს იყო და ეს. შემდეგ ერთხელ კიდევ მოავლო იქაურობას თვალი და შუქი ჩააქრო. კიბეებზე ხმაური მოეყურა და ერთხანს სულგანაბული იმალებოდა კედლის ნიშაში. კიბეზე მართლა ამოდიოდა ვიღაც! მაგრამ შემდეგ გაიგონა, როგორ გაიჭრიალა კარმა ქვედა სართულზე და სიჩუმე ჩამოვარდა. თითქოს საყვარლისაგან მოდიოდა, ისე მოიპარებოდა კიბეზე, ყოველი ჩქამი აკრთობდა, როგორც იქნა, შეუმჩნეველად მიაღწია სადარბაზო კარს და ფრთხილად გამოაღო. წვიმას გადაელო. ლაბადის საყელო წამოიწია, სახლის ფასადს თვალი ააყოლა და წავიდა... მხოლოდ სამზარეულოში დარჩენოდა სანათლე, სხვა კვალი არ დაუტოვებია. საწერ მაგიდაზე დატოვებული წყლით სავსე ჭიქა თვალში არავის მოხვედრია. მისი გასაღები საფოსტო ყუთში იდო და ეს აუხსნელი დარჩა...

სვობოდას მაინც ვერ ვეშვები.

(...იმიტომ, რომ უსამართლოდ მოვექეცი. არ შეიძლება ადამიანი მხოლოდ მეორე სქესთან ურთიერთობაში წარმოადგინო, მამაკაცის ასე ცალმხრივად წარმოდგენა არ შეიძლება, ცხოვრების უმეტეს ნაწილს ჩვენ მუშაობაში ვატარებთ).

წარმომიდგენია:

სვობოდას თეთრი სამუშაო ხალათი აცვია. ორ მხაზველს ნამუშევარს უმოწმებს და სახეზე ვერც ერთი ვერ ატყობს ვერაფერს. სვობოდა ყოველ დღით ასეთია ხოლმე. ზის, ბალნიანი ხელები სახაზავი მაგიდის კიდებზე დაუყრდნია და ჩაფიქრებულა, ორი ხელქვეითი კი მარცხნიდან და მარჯვნიდან ამოსდგომია და მის განაჩენს დაძაბულნი ელიან. ეტყობა, რაღაც არ მოეწონა. ალბათ პროპორცია. ჯერ თვითონაც ვერ მიმხვდარა, იღებს მასშტაბს, ზომავს, სდუმს, დაჰყურებს ნახაზს და ხვდება, რომ ასე არ ივარგებს. სამწუხაროა. სვობოდა არ გაბრაზებულა, ჩაფიქრდა მხოლოდ: საჭიროა იდეა, სხვა იდეა. ამგვარად, სვობოდა ჩაფიქრებულია, მაგრამ არავის საყვედურობს. ბოლოს და ბოლოს ეს ხომ მისი საკუთარი იდეა იყო, რაც აქ ფაქიზად, მაგარი ფანქრით და მასშტაბის დაცვით არის ვერტიკალურად და ჰორიზონტალურად დაგეგმარებული. მაშასადამე, ასე არ ივარგებს. მაინც გარკვეულობა სჯობია — რაც არ გამოდის, თავს დაანებებ. აი, ეს არის სამუშაო, ეს მესმის. სვობოდა კვლავ სახაზავი მაგიდის კუთხეებს ეყრდნობა თავისი ბალნიანი ხელებით. სხვები, ასე ვთქვათ, კონვეიერზე მომუშავეებივით იდეას ელოდებიან, ის კი ფან-

ჯარაში იყურება და სწორედ ამ წუთში სულ სხვა რამეზე ფიქრობს — ფიქრობს ლილაზე და წუხანდელ ღამეზე, მაგრამ ფიქრებს დიდხანს არ მიჰყვება... აი, ეს ღია კონკურსზე გასატანი პროექტი უფრო საჩქაროა და იგი კალკის რულონს თხოულობს, რულონს დინჯად შლის, შემდეგ თხოულობს ფანქარს, რბილ ფანქარს, B-5-ს. ვინ იცის, იქნებ უეცრად სახაზავ ფანქარს დაებადოს იდეა. შემდეგ აუღელვებლად აფუჭებს კალკის მეორე ფურცელს, მესამეს, მეოთხეს. მზერა დაძაბული აქვს, მაგრამ თვითონ მღელვარება არ ეტყობა. რაღაც გამოსავალი ხომ უნდა მოიძებნოს. სვობოდა ომახიანი კაცი არ არის, მაგრამ კარგი სპეციალისტია, იცის თავისი საქმე და რაც ამ დილით (ვისკის ბოთლებით წუხანდელი ჯახაჯუხის შემდეგ) ქალაქზე გადააქვს, უკვე სჯობია წინანდელს, ყოველ შემთხვევაში, უფრო ნათელია და ცხადი. ორივე მხაზველს ისევ წაუწვდენია კისერი, ესკიზს კითხულობენ და კმაყოფილების ნიშნად თავს აქნევენ... ახლა სხვა საქმეებიც გამოუჩნდა, რეკავენ სამშენებლო ობიექტიდან, სვობოდა რაღაც საკითხს წყვეტს. ცოტა ხნის შემდეგ ისმის მისი სიცილი. შემდეგ სვობოდა რომელიღაც დაწესებულებაში მიდის, ხოლო მხაზველები წვერს უთლიან თავიანთ გრაფიტებს. ნაშუადღევს სვობოდას ისევ თეთრ სამუშაო ხალათში ვხედავ, ბალნიანი ხელები კვლავ სახაზავი მაგიდის კიდევებზე უწყვია: დილით რომ ესკიზი გააკეთა, ის მგონი მართლა აღმოჩენაა, თუმცა მოკრძალებულიო, ფიქრობს იგი, მოკრძალებული მასშტაბის თვალსაზრისითო. ასე რომ სვობოდა კვლავ შლის ჭრაჭუნა კალკას და ახლა იდეის ხორცშესხმა, თუ გნებავთ, მხოლოდ ზედმეტი სამუშაო საათების საქმეა. მდივანმა ქალმა უკვე მოახსენა ჩემი მოსვლა, ოთახში შევდივარ და პირველად მის მზემოკიდებულ მელოტ თავს ვხედავ, ვიცდი, სანამ მხაზველები კარგად გაერკვეოდნენ საქმის ვითარებაში, სანამ იგი ტრიალა სავარძელს შემოაბრუნებდეს, ადგებოდეს და რქის სათვალეს მოიხსნიდეს.

— ხელი ხომ არ შეგიშალე? — ვეკითხები მე.

იგი ხელებს იბანს, შემდეგ იმშრალავს, მთასავით კაცია, შესაცოდი არაფერი სჭირს. სწორედ კარგ დროს მოხვედით, მეუბნება, თუმცა ეტყობა, რომ ფიქრით ისევ იმ კალკას დასტრიალებს, გულითადად მელაპარაკება და მე მჯერა მისი, რადგან იმწამსვე რომელიღაც მაკეტს მიჩვენებს — დილეტანტის აზრი აინტერესებს.

— უკაცრავად, — მეუბნება იგი.

მე ვხედავ:

სვობოდა ყურმილს მხრით იჭერს, უჯრიდან ფიქალების კატალოგს იღებს, ფურცლავს, თან ლაპარაკობს და მდივან ქალს სთხოვს, ხარჯთაღრიცხვა მომიტანეო. შუალედში მე ვეკითხება:

— მოგწონს ანტიკური თეატრის ტიპის ღია სცენა?

— ისე რა, — ვეუბნები მე.

იქნებ სვობოდას მერე ვესაუბრო ამ საგანზე, როცა მეტი დრო ექნება, ვთქვათ, მანქანაში გავაგრძელოთ საუბარი. ახლა კი მისი მაკეტის წინ ჩავცუცქდი. მაკეტი ძალიან მომწონს. სამუშაო მაკეტია, ეს კიდევ შეიცვლებაო. ფიქალის თაობაზე გულის გამაწვრილებელი კამათი კარგა ხანს გაგრძელდა. ბოლოს, როგორც იქნა, დადო ყურმილი, კატალოგიც დახურა და მითხრა:

— აი, სისულელე თუ გინდა, ეს არის.

ვხედავ, როგორ იყურება სვობოდა მაჯის საათზე, თეთრ სამუშაო ხალათს

ინდის, შემდეგ პიჯაკს იღებს, ამჯერად ჩუმადაა. ეტყობა, ფიქალის საქმემ ნერვები მოუშალა.

— გმადლობ, — მეუბნება იგი, — მშვენივრად ვარ.

სანამ გარეთ გამოვიდოდეთ (მე უკვე კარის სახელურზე მიკიდია ხელი, მაგრამ არ ვჩქარობ), სვობოდა მეორე ოთახში შედის, იქ ყველას თეთრი ხალათები აცვია, ზოგი ზის, ზოგი ზეზეურად დახრილა რაისშინეზე ან შიმშილაზე და თავიდანვე გარკვეულ საქმეზე მუშაობენ. ეს სახელოსნოც თოვლივით ქათქათებს. ერთ ხნიერ ტექნიკოსს, ეტყობა, მოუწევს მთელი პროექტის ფიქალზე გადაანგარიშება (როგორც ტელეფონით საუბრიდან შევიტყვე, საქმე გარაჟის მშენებლობას ეხება), დიახ, სამწუხაროდ, ასეა.

— შენ როგორ ხარ, — მეკითხება სვობოდა მანქანაში, — იერუსალიმში იყავი, არა? — აგონდება უცებ, — როგორ მოიარე?

მე ვხედავ:

სვობოდა საჭესთან ზის, ორივე ხელი ზემოდან უწყვია, როგორც გრძელ გზაზე მგზავრობისას დასვენების მიზნით იციან ხოლმე, ღამენათევი სახე აქვს, მაგრამ მაინც ფხიზლად გამოიყურება. მანქანა ჭკვიანურად დაჰყავს, შესაძლებლობა თუ მიეცემა, მაშინვე ისე გაუსწრებს სხვას, რომ ლაპარაკსაც არ შეწყვეტს, თუ გასწრება არ ხერხდება, მაშინ ნელა მიდის და არც ამაზე ნერვიულობს. ისეთი გრძნობა გიჩნდება, თუთქოს მანქანას ქუჩა მართავდეს, ის კი საუბრობდეს მხოლოდ.

ლილას არ ახსენებს.

მერე ვხედავ სამშენებლო ობიექტს და სვობოდას, რომელიც მოყანყალე ფიცრებზე დადის, ვხედავ სამუშაო დღის დამთავრების შემდეგ მიტოვებულ მშენებლობას, ჯერ კიდევ ხარაჩოებში ჩასმულ შენობას, ბეტონსარევი მანქანა სდუმს და წვეთავს, მის გვერდით პორტლანდცემენტის ტომრები აწყვია, აყვავებული ალუბლის ძირში სახელდახელო საპირფარეშო მოუწყვიათ, იქვე ხელურები დგას, ფარდულზე სადენების ხლართს ქვეშ ქაღალდის პლაკატი გაკრული: სამშენებლო ობიექტზე გარეშე პირთა შემოსვლა სასტიკად აკრძალულია. სვობოდას პალტო აცვია. რასაც იგი სასტუმრო ოთახს უწოდებს, ის ბოძებისა და ძელების ჯუნგლებს წარმოადგენს, ამას შეფიცვრას ეძახიან, ჭერი დღეს დაუბეტონებიან, ზედ ჯუთი აფენია, ზემოდან წყალი მოწვეთავს. ყველგან მასალა ყრია: ტოლის რულონები, ხელის შეხებაზე ზუმფარის ქაღალდს რომ მოგაგონებს, ბინძური წყლით სავსე კასრში ალუბლის ყვავილები ჩაცვენილა, ნიჩბები, ბალახზე მიყრილი არმატურა, ბალახგადავლილი ნაგვის ბორცვები, დაისივით მკრთალი ვარდისფერი აგურის შტაბელები. სვობოდამ ყვითელი დასაკეცი მეტრი ამოიღო. მაზუთით სავსე კასრი თავისი ორმოს თავთან დაყუდებულა და იცდის, ყველგან გუბეები დგას, ფიცრებზე მოჩანს დამლა: „სკოტონი და K°“, იქვე თოკებისგან გაკეთებული შვეულაჩამოკიდებული რალაც ხელსაწყო დგას, მიწაზე ყრია წაბლისფრად მოლაპლაპე მილები, ვხედავ კანალიზაციას, დაცემენტებულ კოლექტორს, ზედ გადადებულ ოწინარიან ხარხებს, არყის ხის ძირებში მიხვეტილი ხრეშის ბორცვები შემოუფიცრავთ, ბალახში ლუდის ბოთლები და ცემენტის ცარიელი ტომრები ყრია. სვობოდა, ეტყობა, კმაყოფილია.

— წავედით, არა? — მეუბნება სვობოდა.

შინ:

— რას დაღევ, — მეკითხება იგი, ლილამ ყინული და წუხელ ბუხარში დამსხვრევას გადარჩენილი ჭიქები გამოიტანა, რაზეც სვობოდას მადლობა არ უთქვამს.

— აბა, შენი ღვიძლის პატრონი, რას დაღევ?

— ვისკის.

— ხომ გეუბნებოდი, — ეუბნება იგი ლილას, — ესეც წულის ნაყვად თვლის ანტიკური თეატრის ტიპის სცენაზე ყოველგვარ ლაპარაკს...

მაშ ეს ლილას აზრი ყოფილა.

მე იერუსალიმის ამბებს ვყვები...

ლილა მაინც მსახიობია!

მე რომ სვობოდა ვიყო:

გამოვიღებდი კარადიდან ჩემს შაშხანას, არმიულ შაშხანას, დავწვებოდი მუცელზე, შეიძლება ერთხელ კიდევ წამოვმდგარიყავი, რომ პიჯაკი გამეხადა, შემდეგ, სანამ ისევ დავწვებოდი მუცელზე, ჩიბუხს გამოვიღებდი პირიდან, შაშხანაში პირველ მჭიდეს ჩავდებდი და ცერს დავაჭერდი, როგორც მასწავლეს ისე, მერე საკეტს ჩავკეტავდი, ყველაფერს გავაკეთებდი მშვიდად და აუღელვებლად. შაშხანას ერთი წუთით ვდებ ძირს და შეიძლება გეგონოთ ვყოყმანობდე ან სულელური მეჩვენებოდეს ჩემი განზრახვა, ნურას უკაცრავად. შაშხანა მხოლოდ იმიტომ დავდე, რომ შარვალმა მომიჭირა, თან სათვალეც უნდა გავწმინდო, სანამ ჩახმახს ფეხზე შევაყენებდე და კონდახს ლოყაზე მივიხუტებდე, შემდეგ უნდა დავუმიზნო, სავსებით მშვიდად უნდა დავუმიზნო, მაგალითად, ლუი მეტხუთმეტეს სტილის საათს. გახსოვს ის საათი? სამიზნესავით თეთრსა და მრგვალ ფაიფურის ციფერბლატზე ოქროსფერი ისრები აქვს. ტკაც! და საკეტს ვხსნი, რომ ცარიელი მასრა გადმოვარდეს, იმედია, მასრა ხალიჩას არ დაგვიწვავს, საკეტს ისევ ვკეტავ, მშვიდ და თანაბარ სუნთქვას დიდი მნიშვნელობა აქვს, როცა, მაგალითად, ვენეციურ სარკეს უმიზნებ. ჩახმახს ფეხზე ვაყენებ და სამიზნედან სარკეში ჩემივე თვალის ანარეკლს ვუსწორებ თვალს, შემდეგ ნელ-ნელა ვხრი სარკეზე თითს: ზრრ! ისევ ვხსნი საკეტს, ისევ ვკეტავ, როგორც ნასწავლი მაქვს, ოღონდ დამიზნებისას არ ვჩქარობ — ამჯერად ალბათ Hi-Fi ფირმის რეპროდუქტორს დავუმიზნებ, ჯერ ისევ შუბერტს რომ გადმოსცემს (ტრიო № 1) და სანამ ჩახმახს არ გამოვკრავ, თვალსაც არ დავახამხამებ. ბაც! ჰალსტუხი მოვაბოშე, სანამ უფრო ფაქიზ ამოცანებზე გადავიდოდი, და შაშხანის ღვედი მარცხენა იდაყვზე დავიხვიე, რომ ხელი არ ამკანკალებოდა. აბა ახლა იმ ლურსმანს მოვახვედროთ, შენი პორტრეტი რომ ჰკიდია! ოთხი ვაზნა მივახარჯე, სანამ სურათი ქანობას დაიწყებდა. მთვრალი ხომ არა ვარ? შაშხანა ხელახლა უნდა გავტენო, საკეტი უკან, მჭიდე შაშხანაში, საკეტი წინ, ყველაფერს ისე ვაკეთებ, როგორც გვასწავლეს, შაშხანა მხართან. წიგნებს რაღა ვუყო? ლოყაზე გრილი კონდახი მელამუნება, როცა მიღერს ვუმიზნებ. ბუჰ! უკვე დიდი ხანია მესმის ქუჩიდან ძახილი, ხმები, მაგრამ მე ჩემს სახლში ვარ. საკეტს ვაღებ, საკეტს ვკეტავ, განვაგრძობთ! ქუჩაში ვილატეები ყვირიან, რა მათი საქმეა რა ხდება? მე კი ამასობაში უფრო წვრილ-წვრილ სამიზნეებს მივადექი, მაგალითად, „პორტუგალიელი მონაზვნის წერილებს“. ამ წიგნს სამი ვაზნა მივახარჯე. მგონი, წიგნებზე ვაზნების ხარჯვა არა ღირს, ბარი უკეთესი სამიზნეა: ვისკი — პინგ, ჯინი — პონგ! ბოთლები კარგად წკრიალეებენ და ყოველი ცხელი მასრის გა-

მოვარდნა მამხიარულებს. არ მესმის, რატომ რეკავს ტელეფონი. თვითონაც მიკვირს, მაგრამ ნამდვილად არავინ მენატრება. ტელეფონი რეკავს და რეკავს, სანამ იმასაც არ მოვუღე ბოლო: ტრახ! ახლა აღარ ვიცი, რას დავუმიზნო, შაშხანაში კიდევ ერთ, უკანასკნელის წინა მჭიდეს ვტენი, საკეტს ვკეტავ, კონდახს ლოყაზე ვიდებ. სიჩუმეა. არა, შენ ნამდვილად არ დაშირეკავდი. აბა, საიდან მოგებრიანებოდა? შენ ხომ ახლა სხვასთან წევხარ, მე კი ზემო საქმე უნდა განვაგრძო. იქნებ ეს ვიღაც მესამე, ვინმე უღანაშაულო კაცი მირეკავდა შენი დავალებით, რომ შეეტყობინებინა (სასიამოვნო დავალება არ არის, მაგრამ რას არ იზამს კაცი შენი გულითვის?), ლილას მატარებელმა გამოასწროო. მჯერა, მჯერა. შენი უჯრის საკეტს რალა ვუყო? მაგრამ შენი საიდუმლოებანი დიდი ხანია მოძველდა. სამიზნედ ტყავის სავარძლები მირჩევნია. ბაც, ბუც! ეს კამეჩებზე უხვირო ნადირობას ჰგავს. შემდეგ ჩემდა სამარცხვინოდ ავაცილე პერუელი ინკების ნახელავ თიხის ძაღლს, ახლა ისევ უნდა გავტენო შაშხანა, და თან იმ ბრძოლის ველს ვუყურო, ჩვენი ბინა რომ ერქვა. ვისვრი, სანამ ვაზნები გამომეღეოდეს, დიახ, ამაში ეჭვი არ შეგეპაროთ. უკან დასახევი გზა მოჭრილია. ნათურებს რომ დავუმიზნო, რა იქნება? ოთხ ნათურაზე ხუთი ვაზნა მენხარჯება და ახლა წყვილიდან თაბაშირი ცვივა. უკანასკნელი ვაზნა მთვარეს ერგო, რომელიც მყისვე შეეცადა გაეწია ნათურების მაგიერობა და ეგონა, ფანჯრის შუშის მიღმა ვერაფერს დამაკლებენო: ზრრ! ამ დროს კარებში პოლიციელი გამოჩნდა, ბედი მისი, რომ ვაზნა აღარ დამრჩა, მას ხელში უსირცხვილოდ მოკაშკაშე ჯიბის ფარანი უჭირავს და საბუთებს მთხოვს...

მაგრამ მე სვობოდა არ გახლავართ.

ვიქნები თუნდაც განტენბაინი.

კამილასათვის შეთხზულ ამბებს ერთ მშვენიერ დღეს ბოლო მოეღება. დღეს უკანასკნელად ვიკეთებ მანიკიურს.

— თქვენ და თქვენი ამბები!

იგი იცინის, ამ დროს სწორედ განტენბაინის მარცხენა ცერს ამუშავებს, იცინის მოკლედ, თავს არ იღებს და განტენბაინი მხოლოდ მის წყალბადის ზეჟანგით გამოხუნებულ ქოჩორს ხედავს. სხვათა შორის, ეს ქოჩორი წყალბადის ზეჟანგით გამოხუნებული აღარ გახლავთ. ალბათ კარგა ხანია ასეა, მაგრამ ეტყობა, განტენბაინი ველარ ხედავს კამილას ისე, როგორც უნდა ხედავდეს.

— კამილა, — ვეკითხები მე, — რა მოგივიდათ?

კამილას ამბების მოსმენა აღარ სწყურია. ეტყობა, თვითონ მის თავს ხდება რალაც ამბავი, ნამდვილი ამბავი.

— დიახ, თქვენ ახლა სხვა მემანიკიურე უნდა მოძებნოთ, — მეუბნება იგი და უკანასკნელად მიქლიბავს ცერზე ფრჩხილს, თავს არც ახლა იღებს და თითქოს სხვათა შორის დასძენს:

— ვთხოვდები.

ვულოცავ.

მის საქმროს, კბილის ექიმს, რომელიც განცხადების წყალობით იბოვა, აღარ უნდა. მისმა კამილამ მანიკიური აკეთოს. მაშასადამე, კვლავ ბოლო ეღება ქალის დამოუკიდებლობას.

— მე ავადმყოფების მიღებაში მივეხმარები, — ამბობს იგი და ამ სიტყვებს დაუფარავი სიამაყით წარმოთქვამს. — ყოველ შემთხვევაში, მანამდე მინც, ვიდრე შვილები გვეყოლება.

— გინდათ შვილები იყოლიოთ?

მარჯვენა ხელის თითებსაც ვათვალიერებ და ვხვდები, რომ ეს ჩემი უკანასკნელი სტუმრობა ყოფილა კამილა ჰუბერთან. გული დამწყდა. კარგად მესმის იმ კბილის ექიმის, რომ აღარ უნდა კამილამ ისევ აკეთოს მანიკიური. ჩვენ ერთმანეთს ველარ ვნახავთ, ესეც მესმის, თორემ კბილის ექიმი რაღაც ცუდს იფიქრებს, ამას კი არც მე ვინდომებდი. ხელახლა ვულოცავ, მაგრამ გული მწყდება: კამილა და განტენბაინი დამეგობრდნენ და, როგორც ახლა გამოჩნდა, ნამდვილი მეგობრებიც ყოფილან.

— ბატონო განტენბაინ, — მეუბნება იგი.

— დიახ?

— თქვენ ბრმა არა ხართ.

არ ვეკითხები, როდის შემატყო ეს.

— მართალია, მერე რა? — ვეუბნები მე.

შავი ხელჯობი ავიღე, დერეფანში ვდგავართ, კაცმა რომ თქვას, უკვე გამოვემშვიდობეთ კიდეც ერთმანეთს, ხელი კარის სახელურზე მიკიდია, მაგრამ კამილას სახეზე ვატყობ, კიდეც რაღაცის თქმა უნდა.

— ბატონო განტენბაინ, — ამბობს იგი.

მე ველოდები.

— მე არავის ვეტყვი, თქვენ რომ ბრმა არა ხართ, გქონდეთ ამის იმედი, ოღონდ ნურც თქვენ ეტყვით ნურავის, რაც აქ გინახავთ.

ეს არის ჩვენი ხელშეკრულება.

მხოლოდ ახლა შევამჩნიე და ცოტა არ იყოს შევშფოთდი კიდეც, რომ ლილას, როგორც არ უნდა წარმოვიდგინო იგი, არასოდეს არა ჰყავს ბავშვი. უბრალოდ, ამაზე არასოდეს მიფიქრია. ბავშვი, მაგრამ ვისგან?

წარმომიდგენია:

ნაშუაღამევს, იმ ბარში, უცხო კაცმა რომ ჰკითხა, შვილები თუ გყავთო, (იმასაც მართლა კი არ აინტერესებდა, ისე ჰკითხა, უბრალოდ, სანამ კიდეც ერთ ფსტას ჩაიდებდა პირში), ქალს დუმით კი არ უპასუხია, ისიც კი უთხრა რამდენი წლის იყო მისი შვილი. ბავშვის არსებობა მას დაავიწყდა მხოლოდ, შავ კოსტიუმში გამოწყობილ უცხო კაცს დაავიწყდა ბავშვის არსებობა, როცა ოპერაში წასასვლელად გამოუარა და სასტუმრო ოთახში უცდიდა ქალს. იგი წიგნების თაროების წინ დგას, თავი გვერდზე გადაუგდია და სათაურებს კითხულობს, ხელები კი პიჯაკის ჯიბეებში უწყვია, რომ არაფერს შეეხოს. ნეტავ ამდენ ხანს რას აკეთებს ქალი, ქურქი ხომ კარგა ხანია ჩააცვა. მაგრამ იგი არც მოუთმენლობას ამჟღავნებს და არც უმკაყოფილების კვალი აჩნია. ალბათ გასაღები ვერ იპოვა. ამასობაში თვითონ ხვდება, რა მომგებიან მდგომარეობაშია მის ქმართან შედარებით, რომელსაც ჩიბუხები ინკების ნახელოვნებ თასში უწყვია, თვითონ კი ლონდონში გახლავთ. ამდენ ხანს ლოდინს ვერც ერთი ქმარი ვერ მოითმენდა. წარმოდგენა რომ არა აქვს ლილა ამდენ ხანს რას აკეთებს, სწორედ ამაშია უცხო მამაკაცისათვის მთელი მომხიბლაობა. ერთხელ კი გაიგონა ჰოლში მისი მაღალი ქუსლების პაკაპუკი. ოთახიდან რომ გადიოდა, ბარზე მიუთითა და უთხრა, რომელი სასმელიც გნებავთ, მიირთვითო, მაგრამ მას არაფერი უნდა. არ უნდა აქ რაიმეს მიეკაროს. ამ უცხო მამაკაცს ხელები პიჯაკის ჯიბეებში უწყვია და მშვიდად იცდის, ისიც კი არ უნდა იცოდეს, სად არის, ცნობისმოყვარეობას არ ამჟღავნებს. წიგნებიც არ უნდა დაეთ-

ვალერებინა, ამით ხომ მაინც ჩაიხედა მის ოჯახურ გარემოში, მაინც შეეხო იმ გარემოს, რომლის გაცნობაც არ უნდოდა. ამას კიდევ ინკების ნახელოვნებთასში ჩაწყობილი ჩიბუხები დაემატა. მშვენივრად იცის, რომ ქალი ციდან არ ჩამოვარდნილა მხოლოდ იმისათვის, რომ მასთან ერთად ოპერაში წასულიყო. დღისით, მზისით, ბარში, ქალები ციდან არ ვარდებიან. ეს ყველამ იცის, ალბათ თუ გვიან თვალწინ გადაგეშლება: რეალური გარემო, ოჯახი, ისტორია, ნამდვილი, ვითომ სხვანაირი, მაგრამ მაინც ჩვეულებრივი. ოღონდ მას არაფერი არ უნდა იცოდეს, ჩამოჯდომასაც კი ერიდება, კვესისთვისაც რომ არ ეხლოხელი, სჯობდა, ისე მოეწამლა ერთი წუთით გუნება (ეს ოქროს კვესი „დანპილი“ ალბათ ქალმა აჩუქა მეუღლეს). სულაც არ უნდა გაშინაურდეს. დგას და ეწევა. ვერ გაუგია, რატომ აღიზიანებს სჯობდასა და ლილას ბინა. იგი გემოვნებითაა მორთული: ლუდოვიკო მეთხუთმეტის სტილის საათი, თეთრ-ტყავგადაკრული რბილი ავეჯი, ინკების ნახელოვნები თიხის ძაღლი. ყველაფერს დიდი გემოვნების ბეჭედი აზის, მაგრამ ყველაფერს სული უდგას. რატომაა, ვინმეს თუ შეხვდი, მერე მისი სახე სიცარიელეში რომ არ დაფარფატებს? ამიტომ არ უნდა ირგვლივ დაკვირვებით მიმოიხედოს. ოპერაში წასვლა ჯობია! როცა ქალი ისევ შემოდის ოთახში, იგი ფანჯარასთან დგას, რომ ბინაში კი არა, გარეთ იყურებოდეს. კაცს დაავიწყდა, მას რომ ბავშვი ჰყავს და სანამ დედოკო ოპერაში წავიდოდეს, ბავშვი რომ უნდა დააშოშმინოს.

— რატომ არაფერს სვამთ?

ქალი ბართან მიდის, რომ უცხო მამაკაცს მოართვას რამე. კაცს ესმის: ბავშვს უტირია, მაგრამ ახლა, მგონი, დაწყნარებულა იმ პირობით, თუ დედოკო მთელ ოპერას მოუყვება, შინ რომ დაბრუნდება.

— რამდენი წლისაა? — ეკითხება იგი ქალს.

ქალი ერთხელ კიდევ ეუბნება.

— გმადლობთ, — პასუხობს იგი, — დიდი მადლობა!

სვამენ, საუბრობენ და ეწევიან. დასხდნენ და საუბარს შეჰყვნენ, ოპერა უკვე დიდი ხანია დაწყებულია. ლილას ქურჭი არ გაუხდია, ორივე გრძნობს, რომ სჯობდა სახლიდან გასულიყვნენ და ქალაქში გაესეირნათ, თუმცა არც იმით დაშავდება რამე, თუ ქალი შუალამისას შინ ვიღაცას გაუმასპინძლდება. ისე, ჯერ შუალამე მაინც არ არის... ბავშვს სძინავს... ეტყობა, კაცს ისევ დაავიწყდა ბავშვის არსებობა, მაგრამ ქალს არ დავიწყებია. ის ხომ დედაა. თავის მძინარე შვილზე არც ლაპარაკობს და არც ფიქრობს, მაგრამ იცის, ახლა სჯობთან ერთად რატომ არ არის ლონდონში. იმიტომ რომ დედაა. დიახ, ეს ბედნიერებაა. ხვალ ბავშვს საბავშვო ბაღში წაიყვანს. იცის, რომ საფიქრალი არაფერი აქვს. შეუძლია იმედიანად იყოს. ხანდახან ლილას (იგი ოცდაათერთმეტი წლისაა) საკუთარი თავი ბებერი ეჩვენება. ორივე ერთდროულად დგება ფეხზე, უეცრად გადაწყვიტეს ქალაქში გასვლა და ერთი წუთით გაოგნებულნი შესცქერიან ერთმანეთს, ასე უსიტყვოდ რომ შეთანხმდენ. ქალი ტორშერს აქრობს. აქამდე მთელი ბინა გაჩირაღდნებული იყო და ყველა კარი, ბავშვის ოთახის გარდა, ფართოდ მოღებული იმ წუთიდან, რაც ქალი პერუს გზების რუკას ეძებდა, სამზარეულოს კარიც კი ღია იყო, თითქოს ქალს დაკეტილი კარის ეშინოდა. კაცი კრთება, როცა იგი ტორშერსაც აქრობს და ქალსაც და მერე ჰოლისაკენ მიეშურება, სადაც ჯერ კიდევ ანთია სინათლე. კაციც მზადაა გასასვლელად და მხოლოდ იმას უცდის, როდის იპოვის ქალი მანქანის გასა-

ლებს. ქალმა ერთხელ კიდევ მოავლო თვალი იქაურობას, ყველაფერი რიგზეა თუ არაო, და მარცხენა ხელი უკვე გამომრთველს შეახო. წავიდეთ! ჩურჩულებს ქალი, იგი კი, თითქოს რაღაცის შანსი გაუშვა ხელიდანო, უნებურად და თან ირონიულად, რაკი გრძნობს, რომ განმეორება გამოუდის, შუბლზე ხელს უსვამს ქალს. წავიდეთ! ჩურჩულებს ისიც. სად? ამას არავინ ამბობს. ჩურჩულებენ, რომ ბავშვი არ გააღვიძონ. ჩურჩული აახლოებს ადამიანებს. ქალი კრთება და უცხო მამაკაცს აღარ უყურებს, ისე აქრობს პოლში სინათლეს, შემდეგ კი შუქი აღარ ანთებულა, სანამ ფანჯარაში რიყრაჟმა არ შემოიხედა. მანამდე მხოლოდ ბავშვის ოთახში აინთო შუქი: ქალი სამ საათზე გავიდა ბავშვთან — ხველება გაიგონა. შუქი აანთო, რომ დარწმუნებულიყო, ბავშვს ეძინა თუ არა. ბავშვს ეძინა. იქნებ განგებ გააღვიძა? იგი აღვიძებს ბავშვს და ეუბნება, დედიკო უკვე შინ არის, ოპერიდან დაბრუნდაო. მერე უყვება ოპერას, დაწვრილებით არა, მაგრამ ისე, რომ ბავშვს დაამახსოვრდეს: როცა გაიზრდება, ისიც წავა ოპერაში, ხოლო დიდი რომ გაიზარდოს, ახლა უნდა დაიძინოს. დედა ბავშვს შექარწყალს ასმევს და შემდეგ სინათლეს აქრობს. ცოტა ხანს დგას საწოლთან, მაგრამ ბავშვს არ ჰკოცნის. მხოლოდ ეუბნება, მამიკო ხვალ ჩამოვა და უეჭველად რაღაცას ჩამოგიტანსო, შოტლანდიურ კაბიან თოჯინას (თუ ბავშვი გოგონაა) ან იალქნიან ხომალდს (თუ ბიჭია), ოღონდ ახლა უნდა დაიძინო. ერთხანს კიდევ იცდის, სანამ ოთხი შესრულდებოდეს, შემდეგ ოთახის კარს გარედან კეტავს და უკან ბრუნდება. არაფერს ამბობს, ჩურჩულითაც კი არ ამბობს არაფერს, ისე ეხუტება სახით მის შიშველ მკლავს, ის კი ღია პირით მშვიდად სუნთქავს და ყურთასმენადაა ქცეული. სიჩუმეა...

მეორე დღეს ჩამოდის სვობოდა.

ბავშვი (ეტყობა, შოტლანდიური თოჯინის ამბავი აღარ გაუგონია და გული არ სწყდება, მამამ რომ არაფერი ჩამოუტანა) უყვება ოპერას, რომელიც დედამ მოისმინა, უყვება თავშესაქცევად.

ბავშვი ვითომ მფარველი ანგელოზია?

მაგნიტოფონი შევიძინე თქვენი საუბრის ჩასაწერად, როცა უჩემოდ საუბრობთ ხოლმე. ვიცი, ვერაგულად ვიქცევი. ყოველთვის სირცხვილი მწვავს, როცა ყავისფერ ბობინას აცახცახებული თითებით ვდებ იმ ეშმაკის მანქანაში... ნეტავი რისთვის!

ხანდახან მგონია, რომ თავისუფლად შემიძლია წარმოვიდგინო, როგორ აგრძელებენ ჩემი მეგობრები საუბარს უჩემოდ, ხან კი ვერაფრით ვერ წარმოვიდგენია. ოთახიდან რომ გავდივარ, ვითომ მერეც პაპების ისტორიაზე აგრძელებენ ლაპარაკს? თუ სხვა რამეზე? უპირველეს ყოვლისა საინტერესოა, როგორ ლაპარაკობენ ახლა? სხვანაირად? ზუსტად ისევე? უფრო სერიოზულად თუ უფრო ხუმრობის კილოთი? არ ვიცი, რატომ მინდა ვიცოდე ეს. ნამდვილად მჯერა, რომ ზოგი ჩემი წამოსვლის შემდეგაც ზუსტად ისევე გააგრძელებს ლაპარაკს და მართალი რომ ვითხრათ, ასეთი ადამიანებისა ბევრი არაფერი მწამს, ისინი ჩემს თვალში მოსაწყენნი და არაადამიანურნიც კი არიან. თუმცა შეიძლება ვცდებოდე კიდევ. ბურის წასვლის შემდეგ ვინმე ზუსტად ძველებურად რომ აგრძელებს საუბარს, ეს ჯერ კიდევ არ ნიშნავს, რომ იგი ჩემი წასვლის შემდეგაც ასევე ილაპარაკებს. ზოგი თვითონ გიბიძგებს ღალატისაკენ, ზოგი კი არა. მაინც რას ჰქვია ღალატი? სულაც არ მგონია, რომ ადამიანები

მარტონი დარჩებიან თუ არა, ჩემზე იფხანენ ენას, თუნდაც ასე იყოს — ცნობისმოყვარეობას სულ სხვა რამ მილიზიანებს. მაგალითად, ლილასთან მარტო დარჩენილ ბურის სხვა სახე ექნება თუ არა? როცა უჩემოდ წამოწყებულ საუბარს გამოვიგონებ ხოლმე, საფრთხის წინაშე ვდგები: შეიძლება ადამიანების მიმართ იმის მიხედვით გამიჩნდეს შიში, სიყვარული თუ პატივისცემა, როგორც ისინი საუბრობენ ჩემს წარმოდგენაში, როცა შათთან არა ვარ. ჩემს ბრმა რწმენას, მაგალითად, ბურის მიმართ, მხოლოდ ის ასაზრდოებს, რომ იგი ჩემს გამოგონილ საუბრებში არც სხვანაირად ლაპარაკობს, არც სხვანაირად სდუმს და არც სხვანაირად იცინის, ამას კი იქამდე მივყავარ, რომ უბრალოდ არ მჯერა, როცა მეუბნებიან ბურიმ ასე და ასე თქვაო. ჭორია! ჭორების მოსმენა არა მსურს. აი, რა გამოდის აქედან: მე ბურის კი არ ვუყურებ ეჭვის თვალით, არამედ იმ ადამიანებს, რომლებიც მეუბნებიან, ბურიმ ამას წინათ შენს იქ არყოფნაში ასე და ასე თქვაო. შეიძლება მართლა თქვა რაღაც, მაგრამ არა ისე, როგორც მერე ჭორად გადმომცემენ ხოლმე. მოკლედ, შეიძლება სიტყვა სიტყვით ასე თქვა, მაგრამ არა იმ ტონით. უბრალოდ ვერ წარმომიდგენია, ბურიმ მოსწრებული სიტყვისათვის გამყიდოს. და ზუსტად ასევე, საფუძვლიანად თუ უსაფუძვლოდ, მექმნება წარმოდგენა ყოველ ადამიანზე, ასე ყალიბდება ჩემი მრავალწლოვანი უნდობლობა სხვების მიმართ, მაგალითად, ყოველთვის შებორკილი ვარ დოღფთან, მხოლოდ იმიტომ, რომ სინამდვილიდან ჩემს წარმოდგენაში გადაინაცვლებს თუ არა, მაშინვე გაცილებით დახვეწილად და ჭკვიანურად იწყებს ლაპარაკს და მდიდარ ცოდნასაც ამჟღავნებს, რომელსაც თითქოს ჩემი უმეცრების გამო ფარავდა მანამდე.

ასე განსაჯეთ, უფრო გონებამახვილი და სიტყვამოსწრებულიც კი ხდება. დარწმუნებული ვარ, ზოგი მიმაღავს თავის გონებამახვილობას. არა მწყინს, მხოლოდ გაოცებული ვარ, ჩემი თანდასწრებით რატომ არ ოხუნჯობენ, გონებამახვილობით რატომ არ ბრწყინავენ, გულით რატომ არ მხიარულობენ და არ ლაღობენ. ასე მგონია, მერე იძიებენ ამისათვის შურს. თუმცა დამამტკიცებელ საბუთს ვერაფერს მოვიტან. ასეთია დოღფიც. იმ საუბარში, ხან შინისაკენ მიმავალი რომ წარმოვიდგენ, ხან კი აბაზანაში მწოლიარე, დოღფი იუმორის გრძნობასაც ამჟღავნებს და იმ ცოდნასაც დაუნანებლად ფანტავს აქეთ-იქით, მე რომ ყოველთვის მიმაღავს ხოლმე. როგორ ხდება ეს? ხშირად მხოლოდ იმისთვის არ მივდივარ სტუმრად, რომ, რაც უნდა ჩუმად ვიყო, ჩემი იქ ყოფნა მაინც იგრძნობა ხოლმე. როგორც კი საზოგადოებაში გავერევი, ეს უკვე აღარ არის ის საზოგადოება, მე რომ მაინტერესებს, იგი ნიღბების საზოგადოებად იქცევა და ამაში ბრალი მე მიმიძღვის...

ამიტომ ავირჩიე მაგნიტოფონი!

სირცხვილი მშვიდად მწვავს, ჩემი აკანკალებული თითები კი აჩქარებით ამზადებენ ბობინას. ნამდვილად ყოველთვის მრცხვენია, როცა მაგნიტოფონს ვრთავ, მაგრამ თავს ვერ ვერევი. პირველ მეტრს ყოველთვის ვჭრი, მაგრამ ზოგიერთ ფირზე მაინც რჩება ხოლმე ჩემი საკუთარი ხმა და ხმადაბლა ნათქვამი სიტყუე: მე სიგარეტების მოსატანად მივდივარ! შემდეგ მართლა მივდივარ, მაგრამ მანამდე ამ ეშმაკის მანქანას წიგნებს უკან ვმაღავ და ვრთავ. ჩემს აღთქმას, ფირებს არასოდეს გამოვიყენებ-მეთქი, ჩალის ფასი აქვს. ფირზე წაიშლება ჩანაწერი, მეხსიერებაში კი არა. მაინც რას გამოველი? მეტწილად ბევრს ვერაფერს ვარჩევ, ყველა ერთად ლაპარაკობს და ხმები ერთმანეთში

ირევა. ვუსმენ და ვაბოლებ. მიკვირს, თქვენ როგორ უგებთ ერთმანეთს. სიცილი! საბაბს ვერ ვხედავ. სიცილი სიცილს მოჰყვება! თქვენი საუბრიდან არ ჩანს, რა გამხიარულებთ ასე. ასევე გაუგებარია უეცრად ჩამოვარდნილი სიჩუმეც. ხანდახან მგონია, ფირი ხომ არ გაწყდა-მეთქი, მაგრამ არა, სამარისებური სიჩუმეა. წარმოდგენა არა მაქვს, რა ხდება. სამარისებური სიჩუმე გრძელდება. ხომ არ შენიშნეთ, რომ სადღაც მანქანა, ყური, მეხსიერებაა ჩასაფრებული? ახლა მოისმის ხმა, ქალის დაბალი ხმა: შინამოსამსახურებზე ლაპარაკობს. ვეწევი და ველოდები დოღის ყრუ ხმას, მის იუმორს, მაგრამ იუმორი არსად ჩანს და ნელ-ნელა მიცრუვდება იმედი: ასე ხომ მეც შემიძლო მათთან ერთად ვმჯდარიყავი. ლილა სადღაა? მხოლოდ ლილას შესცვლია ხმა და მისი ხმის გაგონებაზე სუნთქვა მეკვირის. მაგრამ ისიც არაფერს ამბობს ისეთს, რასაც ისედაც ვერ მოვისმენდი, არც იმათ ახსენებს, ვისაც ჩემი თანდასწრებით ვერ ახსენებდა, და მაინც სხვა ხმა აქვს, უფრო თავისუფლად ლაპარაკობს. როცა ვინმე გაიხუმრებს, სხვანაირად იცინის, უფრო ხმამაღლა და უფრო მეტს. ხომ არ ეშინია, ჩემი თანდასწრებით ასე რომ გაიცინოს, არ ვიფიქრო, მე დამცინის-მეთქი? მე რომ ოთახში არა ვარ, მგონი, უფრო თამამდება, უფრო ბავშვური ხდება. ეს გასაგებიცაა. შემდეგ ისეთი ხმით ლაპარაკობს, როგორიც ჩვენი გაცნობისას ჰქონდა. მას შემდეგ დიდი ხანი გავიდა. ზუსტად ისე ლაპარაკობს. ეს ფირი კი დღესაა ჩაწერილი. ასეთი თამამი ხუმრობა მეც აღტაცებას მომგვრიდა და თუმცა ჩასაფრებული კაცის პოზიცია დიდად სახარბიელო არ გახლავთ, სიცილისაგან თავს მაინც ვერ ვიკავებ. თქვენ ახლა პოლიტიკაზე საუბრობთ. ერთხელ ყური მოგკარი ჩემს სახელს. გამოვთიშო? უკვე გვიანაა: ვილაცამ უკვე შემაქო. რისთვის შემაქო, ის კი ვეღარ გავიგონე. შემიძლო ბობინა გადამეხვია და მომესმინა, მაგრამ თავი გავანებე. ალბათ მარანი თუ შემიქვს, რადგან ახლა საუბარმა ღვინოებზე გადაინაცვლა და ლილამ სხვათა შორის მომიკითხა, ამდენ ხანს სად დაიკარგაო. აქ ჩამიქრა ჩიბუხი. ფირი ნახევრამდე მაქვს მოსმენილი. გეტყობათ, დრო გაგყავთ, ჩემი ბობინის ჩათავებას ელოდებით, რომ შემდეგ მართლა ილაპარაკოთ შეუნიღბავად. თქვენ ახლა კორპსადრობს ეძებთ, კარგად მესმის, მაგრამ ვერ მოგეშველებით. კორპსადრობი სამხარეულოშია. დოღი ჩემზე ამბობს, რა სამწუხაროა, რომ პოლიტიკას არ ეტანებაო. რაო? მისი მტკიცება, თითქოს ჩემთვის ერჩიოს პოლიტიკით დაინტერესდით, სიმართლეს არ შეეფერება, ყოველ შემთხვევაში, მე არ მახსოვს და არც ის მაგონდება, ახლანდელ სოციალ-დემოკრატებზე ასეთი ბრწყინვალე აზრები გამომეთქვას (ჩანაწერი განსაკუთრებით მომგებიანად ყლერს). რატომ მამკობს თავის საკუთარი ბუმბულით? შემდეგ ისე ჩუმდება, თითქოს ამ ბრწყინვალე აზრების ავტორს ყოველ წუთს შეეძლოს ოთახში შემოსვლა, ამასობაში, ეტყობა, ლილა სამხარეულოში გავიდა კორპსადრობის მოსატანად. მესმის, რომ ლილა ახლა ოთახში არ არის. ამას ბრმა-სავით აღვიქვამ, ლილა სხვებს არ ჰგავს დუმილში. იგი ოთახში არ არის. ჩვენი სტუმრები მარტონი არიან. შეიძლება ამას ტონის მსუბუქ ცვლილებაზეც ვხვდებოდე. თქვენ ახლა ფელინის ფილმზე ალაპარაკდით ყველანი ერთად, ხმაში მეტი ხალისი დაგეტყოთ, მეტი სიცოცხლე და თან მცირეოდენი უხერხულობაც, რაკი მარტონი ხართ და არ გევალდებულეხათ მასპინძლების სავარაუდო აზრს ანგარიში გაუწიოთ. ისეთი ყაყანი ისმის, თითქოს აქამდე არ შეიძლებოდა ფელინიზე გელაპარაკათ. გაჩუმებისა გეშინიათ, რომ მერე მას-

პინძლებზე ჭორაობას არ მოჰყვით. ვილაც იძახის: ლილა, რას აკეთებთ? და ექოსავით ისმის იგივე ხმა: ნეტავ რას აკეთებთ? რა ბედნიერებაა, რომ ფელინის ეს ფილმი ყველას ნანახი აქვს და კიდევ უფრო დიდი ბედნიერებაა, რომ ერთმანეთს არ ეთანხმებიან. კათოლიციზმი ფელინის ფილმში...

ბობინა გათავდა.
ისევ მოვუკიდე ჩიბუხს.

ეს იყო ყველაფერი.

ლალატი (თუკი ასე შეიძლება ეწოდოს) არ შემდგარა. ჩანაწერს ვშლი. მან მხოლოდ ერთი რამ მასწავლა: ლალატი მწყურია. მინდა ვიცოდე, რომ ვარსებობ. ის, რაც არ მლალატობს, ეჭვს მიღვიძებს, რომ მხოლოდ ჩემს წარმოდგენაში ცოცხლობს, მე კი მინდა ჩემს წარმოდგენას დავუსხლტე და ამქვეყნად ვიარსებო. სულით და გულით მინდა მილალატონ. უცნაური კია (იესოს ისტორიის კითხვისას ხშირად გამჩენია გრძნობა, რომ იესოსათვის, როცა საიდუმლო სერობაზე მოსალოდნელ ლალატზე ლაპარაკობს, მოლალატის შერცხვენა როდია მთავარი, მას უნდა თვითონ უბიძგოს ლალატისაკენ ერთ-ერთ თავის მოწაფეთაგანს, რომ ამქვეყნად იარსებოს, რომ თავისი ამქვეყნად ყოფნა დაამტკიცოს...).

მაშ, ჩიბუხს ვაბოლებ.

დავმშვიდდი ვითომ?

მაგნიტოფონმა გამაწბილა. თქვენს საუბარს კი ვისმენ, მაგრამ ლალატს ვერ ვხედავ, რომელიც სახეებზე უნდა გეწეროთ, ოღონდ ასევე ჩუმად თქვენი სახეების გადაღებაც რომ შემეძლოს, ის ფილმიც გამიმტყუნებდა იმედს. ლალატი, ეტყობა, მეტად ფაქიზი რამ არის, მას ვერც დაინახავ და ვერც გაიგონებ, თუ წარმოსახვაში არ გააზვიადე.

P. S.

ეჭვიანობა ჭეშმარიტი ტკივილია იმის გამო, რომ ჩვენში ჩასახლებული არსება ამავე დროს ჩვენს გარეთ იმყოფება. ეს დღისით, მზისით მოლანდებული ავი სიზმარია. ეჭვიანობას სქესთა ურთიერთსიყვარულთან უფრო ნაკლები კავშირი აქვს, ვიდრე გვგონია. იგი სამყაროსა და ჩვენს წარმოსახვას შორის გაჩენილი უფსკრულია, ეჭვიანობა უფრო ვიწრო გაგებით კი ამ უფსკრულის კერძო გამოვლენა, მწარე დარტყმა გახლავთ: სამყარო მხოლოდ ჩემს პარტნიორთანაა შერწყმული და არა ჩემთან, მე სიყვარულმა მხოლოდ ჩემს წარმოსახვასთან გამაერთიანა.

ვიქნები თუნდაც განტენზაინი!
(ოღონდ საბოლოოდ!).

წარმომიდგენია:

განტენზაინი ბრმა მოწმედ გამოჰყავთ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს წინაშე. იგი სათვალთ, შავი ხელჯოხითა და ყვითელი სამკლავურითაა აღჭურვილი. ამ საჭურველს მხოლოდ ოფიციალური გამოსვლებისათვის ხმარობს, ყოველთვის არ ატარებს ხოლმე. ასე აღჭურვილი დგას ამომრჩევლის როლში საკვირაო ურნასთან, მმაჩშიაც და, რაღა თქმა უნდა, სასამართლოშიც; განტენზაინი მარტოა მოსაცდელში, ჯოხი მუხლებს შორის ისე მოუქცევია, თითქოს საყრდენი სჭირდებოდეს.

რა უნდა გაიგონ ჩემგან?

ის შემთხვევა, კვირების განმავლობაში ყველა გაზეთში მთელი სვეტი რომ ჰქონდა დათმობილი, ყველამ იცის, ვინც გაზეთს კითხულობს, და ალბათ განტენბაინსაც ეცოდინება. თავიდან ეს ამბავი მხოლოდ სათაურად იყო გამოტანილი იმ ფარებზე, გაზეთის გამყიდველები მუცელზე ჩამოკიდებულს რომ ატარებენ ხოლმე. „მკვლელობა ზეეფელდში“ — გაჰყვიროდნენ მეგაზეთენი, მკითხველებმა ტრამვაიშივე წაიკითხეს და მალე მიავიწყდათ კიდევ ეს ამბავი, სისხლის სამართლის პოლიცია კი თვეების განმავლობაში ამაოდ იძიებდა საქმეს. შემდეგ ეს მკვლელობა სენსაციად იქცა, როცა ერთი ცნობილი საზოგადო მოღვაწე დააპატიმრეს. ამ სკანდალმა შესძრა ყველას გული და გონება, ხოლო რაკი საქმე საბოლოოდ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს გადაეცა, ახლა იგი შეიძლება პოლიტიკურ სკანდალად გადაქცეულიყო...

— ბატონო განტენბაინ, — მეუბნება ვილაცის ხმა, — ჯერ საჩქარო არაფერია, მაგრამ მოემზადეთ.

რა ჩვენებას მივცემ?

— იჯექით, იჯექით, — მეუბნება ხმა, — მე წაგიყვანთ, როცა დრო მოვა. დღეს დილით უკანასკნელად დაკითხავენ მოწმეებს. არ ვიცი, განტენბაინი ბრალდებამ გამოიწვია თუ დაცვამ. მხოლოდ ის ვიცი, რომ ვერდიქტი, რომელიც ნაფიცმა მსაჯულებმა უნდა გამოიტანონ, საზოგადოებრიობას უკვე გამოტანილი აქვს, ხოლო რაც შეეხება განტენბაინს, მე თუ მკითხავთ, სხვა მოწმეებისა არ იყოს, მასაც ერთადერთი მიზანი ამოძრავებს: არ გამოვიდეს როლიდან და თვალსაც ამიტომ ხუჭავს... ისმის კურანტების რეკვა — თერთმეტი საათია. საათი ჩაჩუმდა და კვლავ გაისმა მტრედების ლულუნი, მათი წყნარი ლულუნი, მათი იდიოტური ლულუნი.

მხოლოდ ერთი რამ ვიცი:

თუ განტენბაინმა ახლა, როგორც მოწმემ, სიმართლე თქვა და ლილამ გაზეთიდან გაიგო, რომ მე ბრმა არა ვარ, ლილამ და ყველა ჩემმა ნაცნობმა, მაშინ...

— წყალი ინებეთ.

ეტყობა, ხედავენ, ოფლს რომ მზახამს, მაგრამ, რა თქმა უნდა, გრაფინსა და ჭიქას ხელს არ ვკიდებ, მხოლოდ ყურს ვუგდებ, სასამართლოს მსახური როგორ ავსებს ჭიქას. როგორც ჩანს, მე პირველი არ ჩავვარდნილვარ ამ დღეში. აქ გამოძახებულ მოწმესაც კი თავი ბრალდებული ჰგონია.

— ბატონო განტენბაინ, — მეუბნება ხმა, — თუ შეიძლება, წამობრძანდით...

მე ვდგები.

— საჩქარო არაფერია.

თვალეები დახუჭული მაქვს, რათა სასამართლოს წინაშე როლიდან არ გამოვიდე, თვალეები უკვე დავხუჭე, რადგან არავითარ შემთხვევაში არ მინდა ბრალდებული კვლავ დავინახო. ვდგავარ ჩემს შავ ხელჯოხზე დაყრდნობილი და მზად ვარ სასამართლოს ვემსახურო. მხოლოდ უნდა წამიყვანოს ვინმემ. იდაყვზე ღონიერ, ალერსიან ხელს ვგრძნობ. ეს ხელი არ მიმატოვებს, სანამ მე, თეო განტენბაინი, მოწმის ხარიხასთან არ დავდგები ან არ დავჯდები.

— ნელა, — მესმის ხმა, — მხოლოდ ნელა.

მესმის ჩემი ნაბიჯების ხმა, დერეფანში მივდივართ.

— ფრთხილად, — მესმის ხმა, — აქ საფეხურებია...

ფეხს მალლა ვწევ.

— ...სამი საფეხურია.

მაშ მარჯვენა, მარცხენა, მარჯვენა.

— კარგი, — მესმის ხმა და ხელი ჩემს იდაყვს შორდება. — აქ დაიცადეთ! მესმის, როგორ იღება კარი, უხმაურო კარი და უეცრად ვგრძნობ დარბაზს.

— მობრძანდით!

ისევ მკიდებენ ხელს იდაყვში და მიმაცილებენ. თვალის გახელა მართლა არ მჭირდება, შავ ხელჯოხს ვრცელ სიჩუმეში მივაკაკუნებ და ამ სიჩუმეს მხოლოდ ჩემი ჯოხის კაკუნი არღვევს. დგას დაძაბული სიჩუმე.

— აი, აქ დაბრძანდით, — მესმის ხმა.

ხელის ფათურით ვეძებ მერხს, მერხი მართლაც აქ არის, ვჯდები და ხელს მიშვებენ. ოღონდ ახლა არ გავახილო თვალი! ქალაღის შრიალი... დარბაზი დიდი და მალაქერიანი უნდა იყოს, შიშველკედლებიანი. ეტყობა, ფანჯრები ჩაკეტილია და შიგ მტრედების ლულუნი ვერ ატანს. დარბაზი სავსეა მფშვინავი ადამიანებით. მათ შორის იქნება ბრალდებულიც. მიცნობს თუ არა? უპირველეს ყოვლისა, მესმის თუ მეჩვენება, რომ მესმის, როგორ მიფეთქავს კისერზე ძარღვი. ჯერჯერობით სხვა არაფერი ხდება. ხანდახან უკანა რიგებიდან ჩახველების ხმა მოდის, წინ ვილაც ჩურჩულებს, მერე კვლავ ქალაღების შრიალი ისმის. ასე თუ ისე, მაინც სიჩუმე დგას. ახლა თვალი რომ გავახილო, ვიცი, რასაც დაგინახავდი: ორ უანდარმს შორის ჩაყენებულ ბრალდებულს, მის უკან შემადლებულ ადგილზე სასამართლოს თავმჯდომარეს, სადღაც მანტიამოსხმული პროკურორი იქნება, ალბათ ისაა, ჯერ კიდევ ქალაღებს რომ აშრილებს, აქვე იქნება პენსნიანი იურისტი, ასევე მანტიამოსხმული, და ვექილი, წინ რომ გადახრილა და ბრალდებულს სწორედ ამ წუთში ბარათს აწვდის. აქ იქნებიან კიდევ ნაფიცი მსაჯულები, რომლებმაც დღესვე უნდა შეიმუშაონ თავიანთი ვერდიქტი. ეს იქნება სახემოღლილი, სულ სხვადასხვა წარმომავლობის ხალხის რიგი. საიდანმე ალბათ სამართლიანობის ქალღმერთის კლასიკური გამოსახულება გადმოგვცქერის, სასწორითა და ახვეული თვალებით... ახლა ვილაც განტენბაინის ანკეტურ მონაცემებს კითხულობს, მე ჯერ ეს მონაცემები უნდა დავადასტურო, მერე კი მოვისმინო გაფრთხილება, რომ უნდა ვთქვა სიმართლე და მხოლოდ სიმართლე, მესმის ჩემივე ფიცის ექო, შემდეგ ვილაცის ჩახველება, ქალაღის შრიალი, ხის მერხებზე გადავლილი შარიშური, ვილაც ჩემსკენ მოემართება, მესმის მისი ხმა.

— ბატონო განტენბაინ, იცნობდით კამილა ჰუბერს? — მესმის შეკითხვა, — როდიდან?

მე თავს ვუქნევ.

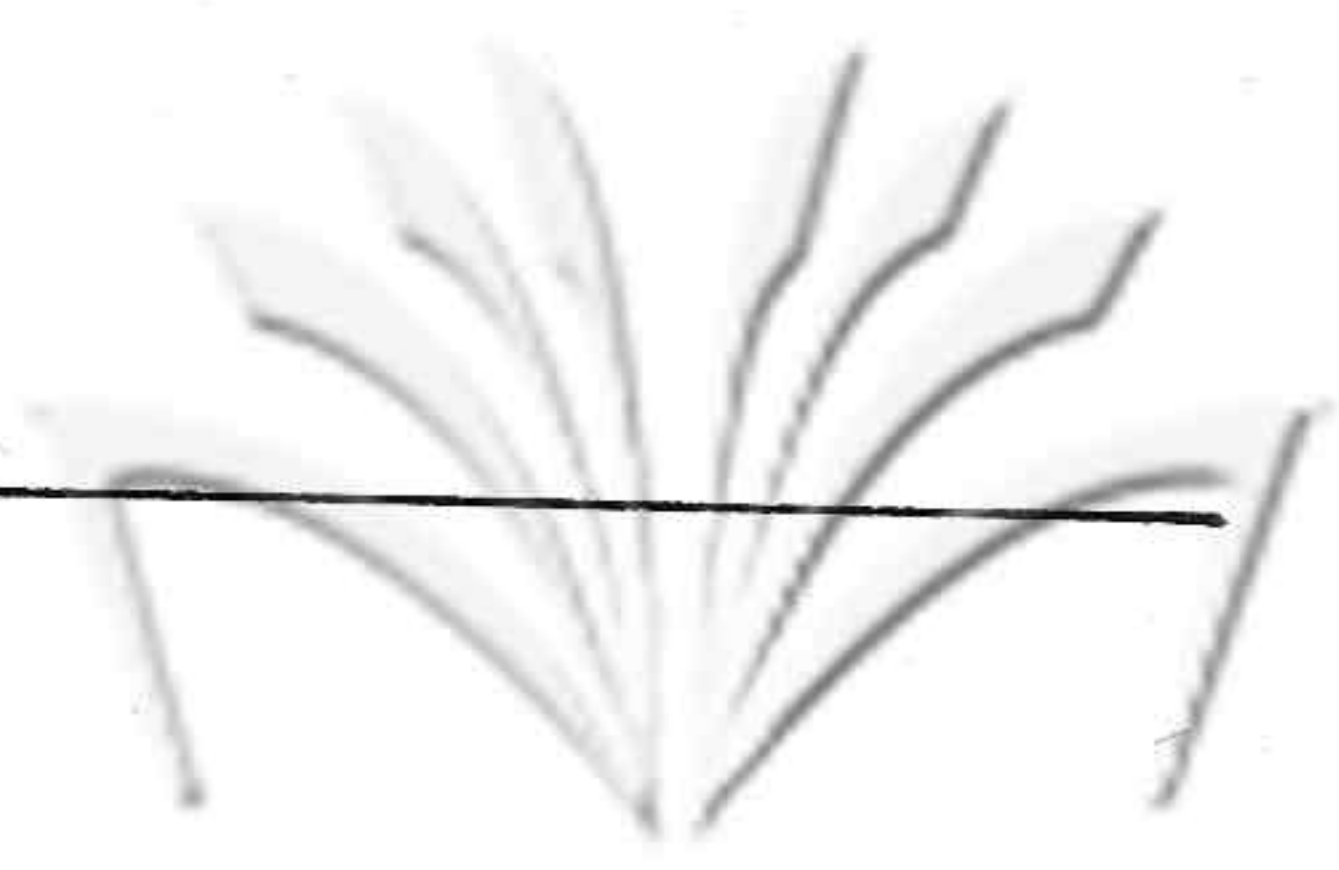
— როდიდან?

ვცდილობ გავიხსენო.

— ხომ არ შეგქმნიათ ოდესმე შთაბეჭდილება, რომ...

— მე მინდა აღვნიშნო, — აწყვეტინებს სხვა ხმა, — მინდა მოგახსენოთ, რომ მოწმე ბრმაა და ამის გამო ზედმეტია, ბატონებო, ისეთი კითხვების დასმა, რასაც ბრმა ფიცით ვერ დაადასტურებს, განსაკუთრებით კი შეკითხვა... ზარის წკარუნი.

— მე პროტესტს ვაცხადებ...

ზარის წკარუნნი.

— ბატონებო...

დარბაზში გნიასი დგას, ეტყობა მოთმინება აღარავის ჰყოფნის, ველოდები, სანამ კვლავ თავმჯდომარე აიღებდეს სიტყვას, მაგრამ იგი ერთი წუთით ჩამოვარდნილი სიჩუმით სარგებლობს და სიტყვას სხვა ხმას აძლევს, რომელიც ჯერ არ გამიგონია.

— იცნობდით მოკლულს?

თვალს ვახელ, მაგრამ მოკლულს მაინც ვერ ვხედავ.

— რა სახის ურთიერთობა გქონდათ მასთან?

— მანიკიურს მიკეთებდა.

ტრიბუნაზე იცინიან.

— მართალს მოგახსენებთ, — ვამბობ მე.

არ მიჯერებენ.

— ხშირად დადიოდით ჰუბერთან?

— კამილა ჰუბერთან?

— დიახ.

— სისტემატურად.

— მანიკიურის გასაკეთებლად?

— დიახ, — ვამბობ მე, — მანიკიურის გასაკეთებლად.

რა თქმა უნდა, ტვირთი მეხსნება, რაკი მათ აშკარად არ უნდათ იმ სიმართლის ცოდნა, რის სათქმელადაც დამაფიცეს.

თავმჯდომარე:

— მთავარ თემას რომ არ გადავუხვიოთ...

— მინდა ერთხელ კიდევ ხაზგასმით აღვნიშნო, რომ, — ხმამაღლა ამბობს დარბაზში სხვა ხმა, — მოწმე ბრმაა, მაშასადამე, იგი მოკლულს ვერ დაინახავდა.

რეპლიკა:

— ეგ რა მოსატანია!

ზარის წკარუნნი.

— ბრმა მოწმედ ვერ გამოდგება!

როგორც ვთქვით, ეს ისეთი შემთხვევაა, ადამიანებს რომ აფორიაქებს. მხოლოდ ნაფიცი მსაჯულები სხედან გაქვავებული სახეებით, ბრალდებულებს ასევე ზის, მაგრამ იგი ნაფიც მსაჯულთაგან განსხვავებით თითქმის არ უგდებს ყურს, მის ირგვლივ რა ხდება — მისი ცხოვრება, ასე იქნება თუ ისე, მაინც განადგურებულია.

აი, რა ვიცი გაზეთიდან:

მოხრჩობილია ფარდის ასაწევი ზონრით. თვითმკვლელობა სარწმუნო არა ჩანს. მოკლულს ხალისიან ადამიანად ახასიათებენ. მკვლელობა ჩადენილია ან გაძარცვის მიზნით ან სქესობრივი გაუკუღმართების გამო. მისი ხელობა („განსაკუთრებული მომსახურების სფერო“) და მისი ბიოგრაფია: დაბადებულია საშუალო შეძლების ბურჟუაზიულ ოჯახში. ეჭვი მიტანილია მამაკაცზე, ვინც „კარმანი“ აჩუქა. არსებობს კიდევ სხვა სამხილები, ოღონდ ისინი საბოლოოდ დამტკიცებული არ არის. ალიბი არ არსებობს. არსებობს მისი მიმოწერა ბრალდებულთან. არსებობს მისი განცხადებები გათხოვების თაობაზე. მოკლულია ერთ კბილის ექიმთან მოსალოდნელი დაქორწინების წინა დღეს...

დამცველი:

— დავუბრუნდეთ ისევ საქმეს. მაშასადამე, თქვენ კამილა ჰუბერისაგან არასოდეს გაგიგონიათ ბრალდებულის სახელი? — მეკითხება იგი.

პროკურორი:

— თუ უხსენებია ჰუბერს თქვენთან ერთი კლიენტი, თუნდაც უსახელოდ, რომელიც ეჭვიანობის ნიადაგზე წლების განმავლობაში ემუქრებოდა წერილებით?

აი, ეს არის, რისი გაგებაც უნდათ ჩემგან და არ ვიცი, იმის მაგიერ, რომ უბრალოდ გავაქნიო თავი, რატომ ვეკითხები:

— რას გულისხმობთ ეჭვიანობაში?

დარბაზში იფეთქა „ბლიცმა“.

— მიპასუხეთ ჩემს შეკითხვაზე.

დარწმუნებული არა ვარ, ვერ შეემჩნიოთ, „ბლიცზე“ განტენბაინიც რომ შეკრთა და ვპასუხობ: არა! მაგრამ ვგრძნობ, რომ შეკრთომამ ჩემს პასუხს დამაჯერებლობა დაუკარგა.

ვხედავ ბრალდებულს:

ეს კაცი რამდენჯერმე მინახავს. ოდესღაც იგი პიროვნება იყო, განათლებული კაცი, რაც იმას არ ნიშნავს, რომ გეგონოს, დანაშაულს არ ჩაიდენდაო. მინახავს ეჭვიანობა, ვერავითარი განათლება რომ ვერ გაუმკლავდება. პირიქით, განათლება მანამდე აგუბებს ეჭვიანობის გრძნობას, სანამ იგი მთლად პრიმიტიული არ გახდება. ამაზე საშინელი არაფერია. შემიძლია გავუგო. ოდესღაც იგი პიროვნება იყო, დღეს კი განადგურებული კაცია. უზადოდ და სუფთად აცვია, სდუმს, ტუჩის კუთხეები მაშინვე ნერვიულად აუტოკდება (ზუსტად ისე, როგორც კრიმინალურ რომანებშია), როგორც კი ფარდის ზონარზე ჩამოვარდება სიტყვა. მისი ნერვიულობა სათანადო კომენტარით აღინიშნა გაზეთებში და საქმეს უფუჭებს მხოლოდ. რატომ არ აღიარებს დანაშაულს? თან სახეზე ეტყობა, რომ ხანგამოშვებით მძიმე სინანული სტანჯავს. მაშინ შუბლზე ხელს იფარებს ხოლმე. ეს იმ ადამიანის ჟესტია, საკუთარი თავისადაც რომ ვეღარაფერი გაუგია. მეძავთან მისი ხანგრძლივი მიმოწერის გამოქვეყნებაც კმაროდა მის გასანადგურებლად, თუმცა ის წერილები მშვენიერია, უფრო მეტიც, არაჩვეულებრივად მშვენიერიც კია, რასაც სასამართლოს დარბაზში კითხულობენ და გაზეთებში აქვეყნებენ. დაბეჭდილიც კი არ იწვევენ ღიმილს. ისინი დიდ ვნებათაღელვას მოწმობენ. ამ ვნებაში იქნებ გამოსჭვიოდეს კიდევ მკვლელობის ჟინი, მაგრამ უხეში მუქარა კი არა, სინაზით აღსავსე მონატრება ამხელს, ამ კაცს ვინ უყვარს. უპირველეს ყოვლისა დაცვა იყენებს ამ წერილებს, რადგან წერილებს არც გულის მოსანადირებელი გონება მახვილობა აკლია და მსმენელის თანაგრძნობას ამითაც იწვევს. განა ასეთი კაცი ფარდის ზონარს აიღებს ხელშიო, რამდენიმე კვირაა გაიძახის დაცვა. ამას საბოლოო სიტყვაშიც გაიმეორებენ, მაგრამ გარჯა ფუჭად ჩაუვლით. ბრალდებულს სულ სხვა რამ ამტყუნებს: ეს არც სამხილების ჯამი გახლავთ, არც თითების ანაბეჭდის საკამათო ექსპერტიზა, არც ის, რომ ლიფტის გასაღები აღმოაჩნდა, ის ფაქტიც კი არა, რომ იმ თხუთმეტი წუთის უეჭველი აღიბი არსად უჩანს, როცა ჰუბერის ბინიდან ყვირილი გაიგონეს, მას ამხელს ტუჩის კუთხეების უნებური ტოკვა, ნერვიული შეტევები და უპირველეს ყოვლისა, დანაშაულის ფაქიზი შეგრძნება, მისი წერილებიდან თითქოს წინასწარ

რომ გამოსჭვივის. მას ამხელს საკუთარი თავისა და იმ ცნებებისადმი მიმართული ირონია, რაც დიდი თანამდებობის პირისათვის წმიდათაწმიდა უნდა იყოს. ეს გახლავთ დაღუპული კაცი, საზოგადოებრივი თვალსაზრისით დაღუპული კაცი, კაცი, რომელიც თავის დამცველის სიტყვებს იმით აუფასურებს, რომ ისინი მეტისმეტად უბადრუკად მიაჩნია. ეს მაშინაც ეტყობა სახეზე, როცა სდუმს. ხოლო როცა ლაპარაკობს (ლაპარაკითაც უკვე იშვიათად ლაპარაკობს), ისეთი უმწეო ჩანს, თითქოს რაღაც გამოცდილება ბორკავდეს, რაც სხვებმა მხოლოდ საქმით უნდა შეიძინონ. იგი პარლამენტის წევრი გახლდათ და ბრწყინვალე ორატორადაც ითვლებოდა, აქ კი ეჭვს იმითაც აღძრავს, რომ ბევრჯერ, როცა პროკურორი (სხვათა შორის, მისი პარტიელი ამხანაგი) გასაქანს აღარ მისცემს, ბორძიკით იწყებს ლაპარაკს, დიახ, ნამდვილად ბორძიკობს. უდანაშაულობის დასამტკიცებლად სიტყვები არ ჰყოფნის. ასე არ ყოფილა! ამის თქმა ყველას შეუძლია. მაშ როგორ იყო? თითქოს გამორიცხულად არ მიაჩნდეს, რომ ამის ჩადენა შეეძლო, ისე იმეორებს რამდენიმე კვირაა, ეს მე არ ჩამიდენია, არ ჩამიდენიაო. როგორც ვთქვით, თავიდანვე ისიც კმაროდა სასკანდალოდ, რომ ამ კაცზე მიიტანეს ეჭვი. ვინ იფიქრებდა, რომ მეძავთან ასეთი მიმოწერა ექნებოდა გაჩაღებული. თუმცა თავიდანვე საკმაოდ მძიმე სამსილები არსებობდა მის წინააღმდეგ, სასამართლოს პირველ სხდომებზე მაინც ვერავინ იჯერებდა, რომ იგი შეიძლებოდა მეძავის მკვლელი ყოფილიყო. შემდეგ კი (თავისი პიროვნების წყალობით) მოახერხა შეეცვალა პირველი შთაბეჭდილება და ამგვარად ვერდიქტი, კაცმა რომ თქვას, უკვე დიდი ხანია შემუშავებულია...

თავმჯდომარე:

— ამით მოწმეთა დაკითხვა დამთავრებულია. ბრალდებისა და დაცვის სიტყვის მოსასმენად სასამართლო შეიკრიბება დღეს, ნაშუადღევს ორ საათზე, — ხმას დაუდაბლა მან.

მე თავისუფალი ვარ.

კითხვა, ერთადერთი კითხვა, რომლისაც მეშინოდა, არავის დაუსვამს: ხომ არ უნახავს განტენბაინს იმ ღამით (00. 35—00. 50) ბრალდებული, სულ ერთია, ეს დასახელებულ ბარში იქნებოდა თუ ქუჩაში. ის ბარი არ ვიცი, აღწერის მიხედვით პოლიციისათვის კარგად ნაცნობი იაფფასიანი საეჭვო ბარი უნდა იყოს. განტენბაინიც ამდაგვარადვე უპასუხებდა და გაჩუმდებოდა. მაგრამ ეს კითხვა, რა თქმა უნდა, მისი ყვითელი სამკლავურის შემხედვარეთ აღარ დაუსვამთ. სხვა მოწმეები, ვინც იმ დროს ბარში იყვნენ, კარგად ვერ იხსენებდნენ ბრალდებულს. ზოგიერთები თითქოს იხსენებდნენ კიდევ, მაგრამ მათი ყაიდის ხალხის სიტყვას დიდად მაინც რომ არავინ ენდობოდა, ისინიც შეყოყმანდნენ, ჰოდა, ახლა, მოწმეების დაკითხვის დასასრულს კიდევ ბრმისათვის რომ მიეცათ იგივე კითხვა, უკბილო ოხუნჯობად ჩაეთვლებოდათ. დამტკიცებულია, რომ ბრალდებულის მანქანა ფელდეგშტრასეზე იდგა. ამიტომ აპყვნენ ცდუნებას, ალიბი იმ ბარში ეძებნათ, მაგრამ მგონი თვით ბრალდებულს ვეღარ იგონებდა, იმ საბედისწერო წუთებში სად იყო ნამდვილად. დაცვა ჩაებლაუჭა მის ყალბ ჩვენებას, კვირეების განმავლობაში იმ ბარს იშველიებდნენ და ახლა სხვა ალიბიც ვეღარ აღმოჩნდებოდა სარწმუნო, თორემ ყვითელსამკლავურიანი განტენბაინის მიერ დამოწმებულ ალიბის ვინღა დაიჯერებდა. ჩვენ ერთმანეთს ხშირად შევხვედრივართ, როცა მანიკიურის გასაკეთებლად

მივდიოდი ხოლმე, ერთხელ ლიფტშიც შევეჩიხე, მაგრამ რაკი არ იცოდა, რომ განტენბაინი მას ხედავდა, არასოდეს მივსალმებდით ერთმანეთს. სამწუხაროდ, ასე იყო, თორემ იმ ღამით, თორმეტსა და პირველს შუა ჩემს პაჩს უტოს სანაპიროზე რომ დავასეირნებდი, დავინახე, როგორ აპურებდა იგი გედებს. ერთმანეთი რომ გვცნობოდა, ალბათ საალიზე საუბარიც შედგებოდა, ის საუბარი მასაც მოაგონებოდა და განტენბაინიც ისე დაემოწმებოდა, არც დასჭირდებოდა ბრმის როლის მსხვერპლად გაღება.

თავმჯდომარე:

— სხდომა დამთავრებულია.

დარბაზში გნიასი ღვას.

სანამ თვალებს დავხუჭავდე, ერთხელ კიდევ ვაპარებ მზერას ბრალდებულისაკენ და ვხედავ, როგორ უტოკავს ტუჩის კუთხეები, თითქოს დიდი ხანია იცოდეს, სინამდვილეში აქ რა კომედია თამაშდება: ქვეყნის მმართველი წრეები ბევრ რამეში სცოდავენ, მაგრამ ეს რომ აღიარონ, ხელმძღვანელი როლის დაკარგვა არ ასცდებათ, ამიტომ ვერ დაუშვებენ, თავიანთი რომელიმე წარმომადგენელი, სამარცხვინო ცხოვრების წესში მხილებული და დანაშაულზე ეჭვმიტანილი, თუნდაც ეს ცხოვრების წესი მხოლოდ პირად ხასიათს ატარებდეს, მამხილებელი საბუთების ნაკლებობის გამო მთელი ხალხის წინაშე გაამართლონ. მაშინ გამოდის, რომ ყველა თანასწორი არ ყოფილა კანონის წინაშე და ეს ბუნდოვანი ეჭვი თვით მმართველ წრეებზეც გავრცელდება. სახელგატეხილ ადამიანს შენს გვერდით ვერ იყოლიებ. ქვეყნის მმართველ წრეებს სათავეში მაინც უნდა ედგნენ ისეთი პიროვნებები, რომელთა პირადი წესიერება სხვა ყველაფერს დაფარავს, თორემ მმართველობა დიქტატურას დაემსგავსება.

— ბატონო განტენბაინ...

მე თვალებს ვხუჭავ.

— აქ საფეხურებია! — მეუბნება სასამართლოს მსახური, იდაყვზე ხელს მიჭერს, ქუჩაში გავყავარ და მეკითხება:

— ახლა გაიგნებთ გზას?

მადლობას ვუხდით.

— აი, ბორდიური აქ გადის.

ჯოხს მივაკაკუნებ.

ყოველ როლს თავისი დანაშაული აქვს... მოუთმენლად მოველი ვერდიქტს.

ერთადერთი ჭეშმარიტება ლილაზე: ისეთი ლილა, როგორც მე წარმომიდგენია, ამქვეყნად არ არსებობს. ოდესმე ალბათ მეც დავინახავ ლილას უცხო თვალით...

კვლავ გემზე ვიმყოფები. რამდენიმე წუთიც და გემი ღია ზღვაში გავა. ღრუბლიანი დღეა, მაგრამ მაინც კარგ გუნებაზე ვარ და ჩიბუხს ვტენი, კაცმა რომ თქვას, სხვა ვერაფერი მომიგონია ამ დაძაბული და საამო წუთების შესაფერი, აბა ხალხის თვალწინ ხომ არ ამღერდები ან ხომ არ ჩამოუვლი შუა გემბანზე. არც კი მინდა ჩემს თავს ჩავეძიო, ზღვაში გასასვლელად გამზადებული ამ თეთრი გემის ბორტზე რატომ მსიამოვნებს ყოფნა, თან არათუ ამ გემზე, მთელ ნავსადგურშიც ჩემზე გახარებული კაცი არ მეგულება. ჩიბუხს ვტენი, მაგრამ მოკიდებას არ ვაპირებ, უსაქმოდ ვდგავარ, პორტის მუშები ამ დროს გრძელ და მძიმე ბაგირს რკინის პალოებიდან ხსნიან, ერთ ჭაპანწყვეტაში არიან,

მე კი უსაქმოდ ვდგავარ და წინასწარ ვტკბები, რომ წინ კიდევ მიძევს უსაქ-
მო დღეები. გემმა უკვე აკეცა ტრაპი, ჩიბუხი პირში ჩავიდე, მაგრამ არ ვა-
ბოლებ, ხელები ჯიბეებში მიწყვია. აი, რატომ ვარ კარგად: არავისთვის არ
მჭირდება ხელის დაქნევა, მხოლოდ ყრუ საყვირს ველოდები, ძვალ-რბილში
რომ დაუვლის ხოლმე ადამიანს მისი ხმა, ველოდები ხრინწიან საყვირს, ერ-
თხელ უკვე დამიარა იმ ხმამ ძვალსა და რბილში. არავიზე არ ვფიქრობ, ორივე
იდაყვით მოაჯირს ვეყრდნობი და კვამლში გახვეულ საბუქსირე კატარლებს
დავცქერი, თოკზე გამობმულ ქოფაკებს რომ ჰგვანან. ნეაპოლი ნისლშია გახ-
ვეული. შემდეგ მეორე მხარეს ვინაცვლებ, რომ ხალხი დავინახო, დიდძალი
ხალხი, რომელიც ხმელეთზე რჩება. ისინი ხელს გვიქნევენ — ოჯახები, მეგობ-
რები, საცოლეები, ასლუკუნებული მოხუცი დედილო. ვეზუვს ვერ ვხედავ.
ღრუბლიანი დღეა, სულის შემხუთავი სიცხეა, თან ქარი უბერავს. მძიმე ბაგი-
რები ნავსადგურის მუქ წყალში ატყაპუნდნენ, საყვირის ხმამ ბარაკებსა და
საბაჟოს შენობებს გადაუდმუვლა, ხელების ქნევა ძლიერდება, ქათქათა ცხვირ-
სახოცები ნარგიზების ჯარივით ფრიალებენ. ჩემ გვერდით ვილაც ქალი დგას,
არც ის უქნევს ხელს არავის. ამასობაში ნავმისადგომსა და გემს შორის ნაპრალი
თანდათან ფართოვდება, მაგრამ ისეთი გრძნობა გიჩნდება, თითქოს ნავმისად-
გომი ტრიალდებოდეს და არა ჩვენი გემი. საბუქსირე კატარლები ხრჩოლავენ
და წყალს მედიდურად აქაფებენ. ქალის სახეს ვერ ვხედავ (ან რაში მაინტერე-
სებს!), აფრიალებული თავსაფარი უფარავს. დგას ასე უბრალოდ და ხელები
ჟაკეტის ჯიბეებში უწყვია. არც მას სჭირდება ხელის დაქნევა. ვხედავ, რომ
ნელ-ნელა ვუმატებთ სვლას, მაგრამ ზღვას ჯერ არ ვაზვირთებთ. ზოგიერთები
ისევ იქნევენ ხელს, იქნევენ, იქნევენ დაუსრულებლად, მაგრამ ამ ქნევა-ქნევა-
ში თანდათან ეცვლებათ სახის გამომეტყველება. უკვე ვეღარ ხედავენ, ხელს
ვის უქნევენ და სინამდვილეს უბრუნდებიან, ოღონდ სინამდვილე ჯერ ცარი-
ელია, მოღიავებული, მჩატე, როგორღაც გამოგნებლად ცარიელი. ახლა შავმა
საბუქსირე კატარლებმაც დაიღმუვლეს, რუხი ბაგირები ჩამოიხსნეს, წყალში ჩა-
უშვეს და უკან გაბრუნდნენ. ჩვენ კი საკუთარი ძალით განვაგრძობთ სვლას,
ნელა, მაგრამ მტკიცედ მივდივართ. ჩავუარეთ უკანასკნელ შუქურას და წყალ-
მცენარეებისაგან ჩაშავებულ, თოლიებით გადაქათქათებულ ნავმისადგომს, სა-
დაც უხეფებს ისროდნენ ზვირთმჭრელები და შემდეგ თავისუფლად გავინავარ-
დეთ — თავისუფალნი ვართ შვიდი დღით, — უკან თანაბრად მოგვდევს ჩვენ-
გან აგორებული ტალღების კუდი და დილაში, შუადღეში და საღამოში იკარ-
გება...

გემბანზე ვზივარ.

ზღვის ხედით მოგვრილი მოწყენილობა, ნეტარი მოწყენილობა: არც
მკვდარი ხარ და არც სიცოცხლე გევალება...

ვცდილობ ვიკითხო.

ნეტავ ოდესმე ვინმეს თუ მოუხერხებია გემზე მუშაობა?

უსაქმურობისაგან ბარში შევედი.

როგორც ვთქვი, თავს კარგად ვგრძნობ, შეიძლება ძალიან კარგად არა,
მაგრამ დარდი მაინც არაფრის მაწუხებს. არც საუბრის გაბმას ვცდილობ ვინ-
მესთან, არც ეგრეთ წოდებული შეხვედრების მოწყობას. ბარში რომ შევედი,
ლურჯი თავსაფარი ვიცანი და მის სახეს დავაკვირდი — მშვენიერი სახე აქვს,
ოცდაათს გადაცილებული იქნება, უჩვეულო სახე აქვს, მაგრამ შეწუხებული,

დამფრთხალი, რომელიც გემზე მყოფ ადამიანებს ათვალისწინებს, მაგრამ თვითონ რომ მიაქციონ ყურადღება, არ უნდა. ტყუილად ჰგონია, რომ გამოველაპარაკები — ჩვენ მხოლოდ ვიცანით ერთმანეთი, ორმა ადამიანმა, ვისაც წინაპოლში არავისთვის ხელი არ დაგვიქნევია. ბარში იმიტომ ვრჩები, რომ თან წამოდებული ჯიბის ფორმატის წიგნი ვიკითხო.

ზღვა რუხია, უდაბური და გლუვი.

ირგვლივ მიმოვიხედე: ბევრია იტალიელი, ამერიკელებიც ბლომად არიან... კითხვას განვაგრძობ.

იგი ჩემსკენ ზურგშექცეული ზის ბართან. თავსაფარი მოუხდია. ქერაა, რამდენადაც ქერა შეიძლება იყოს იტალიელი, თვალები კი მუქი აქვს. მის სახეს სარკეში ვხედავ. სახეს სიგარეტის კვამლით იბურავს. ლამაზია. ეს იცის და ცდილობს ყურადღება არ მიიქციოს. თუმცა ძალიან ცდილობს გაუნძრევლად იჯდეს და მოწყენილი სახე მიიღოს, მაგრამ მაინც ეტყობა, რომ ნერვიულობს და ამიტომ თვალში გხვდება. საიდანღაც გამოქცეულს ჰგავს, იქნებ (ასე წარმომიდგენია) ცხელ გულზე რაღაც გადაწყვიტა, მერე ჟინმა გაუარა, სასოწარკვეთილებამ კი არა და ახლა იძულებულია საკუთარი თავის პატივისცემის გამო უკან აღარ დაიხიოს. იგი სვამს...

პირველი საუზმე: სუფრასთან ერთ ახალგაზრდა წყვილთან ერთად მოვხვდი, საკმაოდ თავშეკავებული ატმოსფერო სუფევს, ჩვენს მრგვალ მაგიდასთან მეოთხე სკამი ცარიელია...

გამოიღარა.

ნაშუადღევს გემბანზე გამოვდივარ.

პალერმო: ჩვენ სწორედ სადილად ვსხედვართ, ახალგაზრდა წყვილი და მე. ისინი ცნობებს მაწოდებენ კანადის სამეურნეო შესაძლებლობების თაობაზე. ამ დროს სტიუარდის მითითებით იგი ჩვენს მაგიდასთან ჯდება და ჩვენც მისალმების ნიშნად თავს ვუქნევთ. ლურჯთავსაფარიან ქალს ამჯერად სადამოს შავი კაბა აცვია და, რა თქმა უნდა, თავსაფარი არ ახურავს. ეტყობა, იმედი გაუცრუვდა, ჩვენი მაგიდა რომ ერგო. ჩვენ არაფერ შუაში ვართ. ყელს ისეთივე მარგალიტის ყელსაბამი უმშვენებს, როგორც ოდესღაც მეც გამიჩუქებია. თმა ზევითა აქვს ავარცხნილი, თვალებზე კი მზის სათვალე აუფარებია, რომ მის თვალებში ვერაფერი წაიკითხოს კაცმა. ხელზე (მაშინ დავხედე, დიდი მენიუ რომ აიღო) საქორწინო ბეჭედი უკეთია. აღარ მინდა ვუყურო და თავს ისე ვაჩვენებ, თითქოს ჩემი თევზი ფხებით იყოს გამოტენილი. ოფიციალტს მშვენიერი იტალიურით ელაპარაკება, მაგრამ მაინც ეტყობა, რომ იტალიური მისი მშობლიური ენა არ არის. თმა (თმა მაშინ დავუნახე, მწდეს რომ მოვუხმე) ქერა არა აქვს, თუმცა იქნებ ამ დარბაზის შუქზე მოუჩანს ასე. გარეთ ბინდბუნდში ჩაძირული პალერმო მოჩანს, ჩვენ ჯერ კიდევ ლუზაზე ვდგავართ. თევზს დავყურებ და ქირურგივით ვმუშაობ, თავსაც კი არ ვიღებ, როცა მწდე ეტიკეტს მიჩვენებს, არარსებულ ფხებს ჩავკირკიტებ და ვხედავ მხოლოდ მის ხელს, გრისინის რომ ანამცეცებს, მის იდაყვს და მის ასაკს. კანადელი წყვილი ერთმანეთს ელაპარაკება. მადლობა ღმერთს, ვილაცამ ხომ უნდა ილაპარაკოს. ოფიციალტმა ჩემი თევზი რომ აიღო, თავი ავწიე და პირდაპირ გავიხედე. ლამაზი ქალი რომ უნდა იყოს, ამას მეზობელ მაგიდაზე მსხდომთა სახეებზე ვკითხულობ. შეიძლება მოვწიოო, გვეკითხება იგი, შემდეგ მე კვლავ იმ ახალგაზრდა წყვილს ვესაუბრები, რომელთაც ასე გარკვეული აქვთ მომავალი. იგი თით-

ქმის არაფერს ჭამს. დესერტს აღარ უცდის, ჩვენ თავს ვუჭნევთ, მიდის და ხელჩანთა რჩება. ახალგაზრდა კაცი ჩანთას აწვდის. ნამდვილი ჯენტლმენია. მისი კბილები, გაღიმებისას რომ მოუჩანს, მისი კეფა, მისი მიხრა-მოხრა, ღარბაზი რომ გაიარა... ვაშლს ვთლი და თვალით ვაცილებ...

ასეთი შეიძლებოდა ყოფილიყო ლილა.

(ლილა უცხო თვალთ).

ბარში მამაკაცები მის შემოსვლაზე იჯგიმებიან, რომ თავისუფლად გაატარონ თავიანთ შორის. ყველა წითელი ტაბურეტი უკვე დაკავებულია და მე ვდგები. ოღონდ არაფერს ვეუბნები და ისიც ისე ჯდება, რომ თავს არ მიქნევს. მე მესმის მისი ზიზღი მამაკაცებისადმი და ღამის საცქერლად გემბანზე გავდივარ...

გიბრალტარი: ღუზა ყურეში ჩავუშვით და რამდენიმე საათია ვდგავართ ცნობილი კლდის პირდაპირ. ჩვენს ირგვლივ ტალღებზე კარჭაპები ირწევებიან, ვაჭრები მაროკოულ ხალიჩებს გვთავაზობენ, ისმის ყვირილი, გემბანზე თოკს ისვრიან, თოკს მოქაჩავ და შენს დოლარებს კალათაში ჩააწყობ, ქარია, მაგრამ ყველა გემბანზეა გამოფენილი, ჩვენც აქა ვართ, ლურჯთავსაფრიანი ქალი და მე, ხელები ჯიბეებში მიწყვია, არ ვიცი, როგორ გამოველაპარაკეთ ერთმანეთს — ყოველ შემთხვევაში, არც შორიდან მოგვივლია და არც ასეთი კითხვა დაგვისვამს: პირველად მგზავრობთ ატლანტის ოკეანეზე?.. არც ლილა (ვთქვათ, ეს ლილაა) ყიდულობს სამახსოვროებს, მხოლოდ ვაჭრობას უყურებს, ხელები ნატის პიჯაკის ჯიბეებში უწყვია. გამოცოცხლებულია, თოლიასავით მსუბუქია და ფარატინა.

— დიახ, — ვეუბნები მე, — აქ აღარავინ ამოვა.

გერმანულად ვლაპარაკობთ.

— ნეტავ მაცოდინა, ეს თოლიები ისევ ისინი არიან თუ არა. ნეაპოლში რომ აგვედევნენ, — ვამბობ მე.

მას, ეტყობა, სხვა დარდი აწუხებს.

— ჩვენს სუფრასთან რომ ახალგაზრდა კაცი ზის, — განვაგრძობ მე, რომ საუბარი არ გაწყდეს, — ის ამტკიცებს, ეს ის თოლიები არიან და ამერიკამდე მიგვაცილებენო.

პაუზა ჩამოვარდა, რადგან თოლიებზე მეტი ველარაფერი მოვიფიქრე და ჩიბუხი გამოვბერტყე...

სულ ეს იყო ჩვენი საუბარი!

ფეხები თეთრ, მოძაგდაგე მოაჯირზე მიწყვია, ატლანტის ოკეანე ჩემს ფეხსაცმელებს შორის მოჩანს, შეზლონგზე ვზივარ და იმ პატარა წიგნსაც ველარ ვუდებ გულს ამ ლურჯი უსაქმურობის უდროუჟამო დინებაში. ბარში შესვლაც არ მინდა, ისიც ბარში იქნება და იმიტომ...

ჩვენ არაფერი გვაქვს ერთმანეთისთვის სათქმელი.

სამწუხაროდ, იგი ჭადრაკს არ თამაშობს.

როგორც კი წარმოვიდგენ, რომ ეს ქალი ლილაა, ან ჩემს თავს ჩავეკითხები თუ არა, ლილა ამ ქალისნაირი თუ შეიძლებოდა ყოფილიყო-მეთქი, უცნაური რამ ხდება: წარმოდგენა არა მაქვს, ვინ არის იგი, ისიც ვიცი, რომ ამაზე წარმოდგენა არა მაქვს და მაინც ნელ-ნელა ვხვდები, გულში რა დარდს იკლავს.

ასეთი ქალი სიყვარულისთვისაა გაჩენილი.

ღარწმუნებული ვარ: ამ სახის პატრონი არამცთუ ვისკის ჭიქებს არ და-

ლევწავს, არამედ იმასაც შესძლებს, რაც საპირისპირო შემთხვევაში სვობოდამ ვერ შესძლო: იგი მამაკაცს ცხოვრებას უადვილებს, არ დაანახვებს, ღამეებს ტირილში რომ ათენებს და ისიც ვერ მიხვდება თავის ბედნიერებას ვაჟ უნდა უმადლოდეს. ასეთი ქალი არც მამაკაცივით შეურაცხყოფილი დარჩება და არც ლაპარაკით მოიფხანს ენას. ვინც იმ ხანებში შეხვედრია, გერაფერი შეუტყვია მისთვის. განა მამაკაცი ოდესმე შესძლებს ამას? იგი ასრულებს იმ მოვალეობას, რასაც ის სხვა უტოვებს, ასრულებს ცოლ-ქმრული ყოველდღიური ცხოვრების მოთხოვნილებებს, ოდნავ უშნოვდება, მაგრამ ამითაც ცხოვრებას უიოლებს ქმარს. მას არ სჯერა, რომ ყოველგვარი სიყვარული წარმავალია, მას საოცრებისა სჯერა. ქმარს არ ემუქრება, დამკარგავო; მეორეხარისხოვან როლს სწავლობს. მისი დიდსულოვნება გამომძალველობას არ დაემსგავსება. იგი პატივს სცემს ქმარს. მხოლოდ იმიტომ, რომ მის ქმარს სხვა უყვარს, იმ სხვას არ გალანძღავს. არც მიზეზებს იძიებს და არც გესლს ანთხევს, არც გუნებას მოუშხამავს ქმარს, თუკი მას თვითონ ეყოფა ძალა გამხიარულდეს, ხოლო, როცა ქმარი თავის სამუშაოზე ელაპარაკება, ისე უსმენს, თითქოს ამქვეყნად ამაზე მთავარი არა იყოს რა. იგი საშუალებას აძლევს ქმარს, სასურველი გამოჩნდეს. ოღონდ აბაზანაში არ დაენახვება, შიშველი არ დაენახვება. იცის, რომ არსებობს სხვა და არ სურს იცოდეს ვის წვრილმანები, რაც მას არ ეხება. პოულობს სხვის სავარცხლებს და უსიტყვოდ ყრის. საზოგადოებაში სამივენი ერთად გამოდიან. იგი ძუნწი არ არის. იმ სხვას, როგორც მასზე უფრო ბედნიერ დას, ისე ელაპარაკება და მისით აღტაცებას არა მალავს...

დიდებული ქალია.

ვითომ სვობოდამ არ იცის ეს?

სვობოდას შეხედულებანი: ბუნებრივი განსხვავება ქალსა და მამაკაცს შორის, რომელსაც ვერავითარი თანასწორუფლებიანობა ვერ დასძლევს, ის არის, რომ ფიზიკური სიახლოვისას მუდამ მამაკაცი მოქმედებს. იგი თავის თავს არ ღალატობს და ეს იცის ქალმა. ქალი იცნობს მას და სულაც არ უნდა იცოდეს ის, რასაც შეუძლია ისედაც მიხვდეს. მამაკაცმა კი პირიქით, არასოდეს არ იცის, ქალი რომ მიატოვებს, სხვასთან როგორი იქნება. ამის გამოცნობა მამაკაცს უბრალოდ არ შეუძლია. ქალს შეგუების საშინელი, თითქმის უსაზღვრო უნარი გააჩნია და როცა სხვისგან ბრუნდება, იგივე აღარ არის. სხვასთან ურთიერთობა თუ კარგა ხანს გაგრძელდა, ეს ქალის სულიერ ინტერესებსაც დაეტყობა, შეხედულებებსაც და განსჯასაც. იმიტომ, რომ ქალმა თუ გაიწია, მამაკაცზე გაცილებით ღრმად შესტობავს, ხოლო თუ უკან დაბრუნდა, იძულებული იქნება ითვალთმაქცოს უბრალო საუბარშიც კი. ამიტომ სურს მამაკაცს იცოდეს ის, რაც მას არ ეხება. გემოვნებიანი ქალი ამას არასოდეს გაუმხელს მამაკაცს, მამაკაცი კი თუ შემთხვევა მიეცა, სიამოვნებით შეაწყენს ხოლმე ქალს ტრაბახით თავს, აქაოდა სულ სხვანაირი ალერსიც შემიძლიაო. ამაზეა დამყარებული გონიერი ქალის დიდსულოვნება, მისი აუტანელი დიდსულოვნება, რაც ჩვენს შეზღუდულობას გვახსენებს ხოლმე.

ასე ფიქრობს სვობოდა.

— აი, უკვე აქა ვართ! — ვეუბნები ქალს და წითელ ალამს ვუჩვენებ, რომელსაც ყოველ დილით ამაგრებენ ხოლმე ატლანტის ოკეანის უზარმაზარ რუკაზე. ეს ალმები გვიჩვენებენ მერიდიანებით დაქსელილ ლურჯ სიცარიელეში ჩვენს ადგილ-სამყოფელს. — ხედავთ, როგორ მივიწევთ წინ!

— დღეს ხუთშაბათია, არა?

— დიახ, — ვპასუხობ მე.

— დიახ, — პასუხობს ის ახალგაზრდა კაციც, კანადა აქამდე საფიცრად რომ ჰქონდა გამხდარი, — რა საწყენია, რომ ზევ უკვე ჩავდივართ. ორივეს მარტო ვტოვებ.

ჩემს შეზღონგზე ვზივარ, ფეხები მოძაგდაგე მოაჯირზე მიწყვია და მზის სათვალთ სწორედ იმ ჯიბის ფორმატის წიგნს ვკითხულობ, მას რომ მოეწონებოდა. ეს გახლავთ ერთი კაცის ამბავი, რომელსაც ატავიზმის ნიშანწყალი არ ეტყობა. ახლა სწორედ ერთ საინტერესო თავს ვკითხულობ, სადაც ეს კაცი, რომელმაც უკვე ას ორმოცდაათ გვერდზე მეტია იცის, რომ საყვარელმა ქალმა ღამე სხვასთან გაათია, საუზმეს აწყობს სამი კაცისათვის. მადისაღმძვრელია არა მარტო საჭმელ-სასმელი: სუფრაზე აწყვია შაშხიანი ერბოკვერცხი, ნაირ-ნაირი ყველი, შავი პური, ხილი, ყველაფერი მადისაღმძვრელადაა აღწერილი, მაგრამ არანაკლებ მადისაღმძვრელია სამთა საუბარი, საუბრობენ ენამოსწრებულად, ყოველგვარი კინკლაობისა და მანჭვა-გრეხის გარეშე, არც ნართაულებს ეუბნებიან ერთმანეთს და არც ისეთ ფაქტებს იმოწმებენ, საბუთად მოშველიების წყალობით თავისთავად სარწმუნო რომ გამოდიან. ჰოდა, მეც მაინტერესებს რა მოხდება შემდეგ...

სამწუხაროდ, ზღვა დელავს.

უკანასკნელის წინა სადილი: ჩვენს ახალგაზრდა წყვილს დღითი დღე ელევ ერთმანეთთან სალაპარაკო, ეს განსაკუთრებით მამაკაცს ეტყობა, აღარც კი ჰგონია, თავის ახალგაზრდა ცოლს, რომელსაც კანადაში უკრა თავი, რაიმე თუ შეიძლება ჰქონდეს სათქმელი...

ნაშუადღევია: მე ვკითხულობ, მაინტერესებს რა ხდება ჩემს ჯიბის ფორმატის წიგნში, ხანდახან გვერდებს ვახტები, არ ვიცი, რა მოუთმენლობა შემეყარა. ვუყურებ, თოლიები თუ მოგვყვებიან კიდევ, იგივე თოლიები თუ მოგვყვებიან. ცუდი მკითხველი ვარ: ჩემი ფიქრები გემს ადევნებულ თოლიებს ჰგვანან, ისინი მისდევენ და მისდევენ გემს, უეცრად გზიდან გადაუხვევენ და ღია ზღვაში გაინავარდებენ, შემდეგ კვლავ უკან ბრუნდებიან, წინ გვისწრებენ, იგივე თოლიები არიან, ხან უკან რჩებიან, ისევე როგორც ჩემი ფიქრები ჩამორჩება ხოლმე წასაკითხ ამბავს, რომელიც შეუჩერებლივ, აფრაგაშლილი მიექანება წინ.

ერთხელ დავინახე, პინგ-პონგს თამაშობდნენ.

ეტყობა, ჯერ კიდევ არ არსებობს საღებავი, ამ მლაშე წყლით გაჟღენთილ ჰაერს რომ უძლებდეს. სამი მეზღვაური, ნეაპოლიდან მოყოლებული ნიუ-იორკამდე, გამუდმებით ღებავს მოძაგდაგე მოაჯირებს, შემდეგ ხელახლა უბრუნდებიან შეღებილს, თითქოს ყველაფერ თეთრს განუკურნებელი ყვავილი შეჰყროდეს, ამწე ონკანები და ჯალამბრები, კიბეები, სტვენია სავენტილაციო მილები, ყველაფერი, რასაც კი თეთრი ფერი აქვს, დახეთქილი გეგონება, მათ ხელახლა ღებავენ, მაგრამ ისევ აჩნდებათ მოყვითალო და ყავისფერი ჟანგის ლაქები...

უკანასკნელის წინა საღამო: ისინი ცეკვავენ, ის ქალი, ღილა რომ შეიძლებოდა ყოფილიყო, და ახალგაზრდა ინჟინერი. ამაოდ ვცდილობ აღვწერო მისი სახე, ინჟინრის მხარს ზემოთ რომ მოჩანს. ქუთუთოების ერთი დახრა კმარა, ახლოს ან შორს ერთი ვახედვა, თმის გადასაწევად ხელის ერთი მოძრა-

ობა, შემდეგ ერთი გაცინება, ერთი შემობრუნება ჩემსკენ, მერე პროფილში დადგომა, შუქის მცირე ცვალებადობა, ერთი გადასვლა სიცილიდან ღუმელზე, შუბლის ერთი შეჭმუხვნა კმარა, რომ ჩემი ნაგროვები ყველა ეპითეტი უბრალოდ ჩამოსცვივდეს სახიდან...

მივდივარ დასაძინებლად.

უკანასკნელი ნაშუადღევით: ჩემი ჯიბის ფორმატის წიგნი დავამთავრე და სხვა არც არაფერი გამიკეთებია ამ გაგრძელებულ მოკლე დღეებში, ხეირიანად არც კი მისაუბრია ვინმესთან, საჩემოც არაფერი მომსვლია თავში, არც წარსული მომიგონებია და არც მომავლის გეგმები დამიწყვია. ნახევარი დღე ნამდვილად ისე გადის, რომ არც არავისზე ვფიქრობ, არც საკუთარი თავი მახსენდება და ამით ვტკბები. ფეხები მოდაგდაგე მოაჯირზე მიწყვია, ახლა აღარც ვკითხულობ, მაგრამ არც მძინავს, ამ წუთში სწორედ ახალგაზრდა მეუღლეს ვხედავ, რომელიც თავის ინჟინერს დაეძებს. დიახ, ვნახე საცურაო აუზში, მაგრამ ახლა იქ აღარ უნდა იყოს. არა მგონია, ის ორნი ზღვაში გადაცვენილიყვნენ, რაკი კაცი ინჟინერია, სამანქანო განყოფილებას თუ ათვალთვლებენ. გემი ნამდვილი ლაბირინთია...

უკანასკნელი საღამო: იგი სუფრასთან არ გამოჩენილა.

მე თავგამოდებით ვლაპარაკობ (ჯერ ერთი, არ მინდა, ღუმელით ჩვენი თანამესუფრის არყოფნას გავუსვა ხაზი, მერე იმიტომაც, რომ ინჟინრის ახალგაზრდა ცოლი გაქვავებულივით ზის და სდუმს), ეს თემა ასე ძალიან როდი მაინტერესებს, მაგრამ მაინც თავგამოდებით ვლაპარაკები ახალგაზრდა ინჟინერს, რომელიც სხვათა შორის, ზღვაში არ გადავარდნილა. ვესაუბრები, სახელდობრ, გამუდმებით მოდაგდაგე მოაჯირზე, ვიბრაციის პრობლემაზე. ვიბრაციის პრობლემა, ჩემი აზრით, ჯერ კიდევ არ არის გადაჭრილი.

შუალამე გემბანზე. ვარსკვლავები. ქარი.

ამერიკელ მღვდელს ვესაუბრები და თან გემის ცხვირიდან კიჩომდე და კიჩოდან ცხვირამდე ვკეცავ მანძილს, მივაბიჯებ მისი აფრიალებული შავი სერთუკის გვერდით და თავს ვაქნევ, როცა გემბანზე გამოსული წყვილი გრძნობს, რომ ვიცანი...

უკანასკნელი დილა: ბორტზე ლოცმანი ამოდის, რეპროდუქტორები სამენაზე სთხოვენ მგზავრებს, კაიუტებიდან გამობრძანდითო და ასე შემდეგ. ტალანებში აურზაურია, ხალხი ჭიანჭველების დაქსაქსული გუნდით დაფუსფუსებს, მგზავრებს პალტოები აცვიათ, ჩემოდნები ერთი მეორეზეა დახერგილი, აქვია გემის მომსახურე პერსონალი, თეთრეული აკრეფილია, „არყის ფული“ დარიგებული, სალონში გაჩნდნენ აშშ-ს ოფიცრები, ისინი მშვიდად სხედან და საქმიანად სინჯავენ პასპორტებს, უფრო მეტიც, რენტგენის სურათებსაც კი უკირკიტებენ, აცრის დამადასტურებელ ცნობებს ხომ სინჯავენ და სინჯავენ, ეს ამბავი კარგა ხანს გრძელდება, ყველა მგზავრს უკანასკნელად სთხოვენ გამობრძანდნენ კაიუტებიდან. ტალანში თეთრეულის ფუთები აწყვია... მე ვფიქრობ: იმედია ჩემოდნები და ჩანთები ჩალაგებული ექნება! ალბათ ახლა თავის კაიუტაში ზის და თმას ივარცხნის, სანამ თავზე ლურჯ თავსაფარს წაიკრავდეს. (ნეტავ რაზე ვიტყვ თავს? პასპორტი და აცრის ცნობა ხელში მიჭირავს, ჩემს რიგს ველოდები და კმაყოფილი ვარ, რომ ამჯერად არავინა მყავს მისახედი...).

ის ქალი შეიძლებოდა ღილა ყოფილიყო.

მას შემდეგ აღარ მინახავს.

ლილა უცხო თვალთ: მისი სახე სარკეში. ყელი მოუღერებია და თმას ისე ივარცხნის, მერე სარკეს შეაბრუნებს, თმას ზევით აიწევს და კეფა და შიშველი ყური გამოუჩნდება. თმა გაშლილი აქვს, შემდეგ გაშლილ თმას ძირს დაუშვებს, ხშირი თმა ჩანჩქერივით ეცემა მხრებზე, თმას უკან გადაიყრის. ტალანიდან ესმის რეპროდუქტორის ხმა. ორივე ხელის თითებით დაწვებს და საფეთქლებს იხელს, შემდეგ თითებს ყურებს უკან მშრალი თმის ქვეშ შეიცურებს, თითებზე კრემი აცხია, გრძნობს თავის სალუქ კანს, ლოყები რბილი აქვს და ელასტიური, თითებს ნიკაპზე ისვამს, შემდეგ კვლავ ზევით აუყვება საფეთქლებისკენ, სადაც სახე მაგარია, მერე თითები მკვრივ, მაგრამ ნაზ ცხვირს და ნატიფ ნესტოებს ელამუნება, კრემს იცხებს და თან ილუმინატორთან მომდგარ წყალს ზემოთ ნაპირს გასცქერის — ფაირ-აილენდია ალბათ — შემდეგ სარკეში კვლავ მოჩანს მისი სახე. ჩერდება: ძნელია საკუთარ თავს ერთდროულად ორთავ თვალში ჩახედო: ქვავდება საკუთარი მზერის წინაშე, რომელიც სულ ახლოს მოჩანს შუშის მიღმა. სხვა ყველაფერი შუშის მიღმა რჩება, მისი შუბლი, მისი ფერმკრთალი ტუჩები და მისი წამწამები, ჯაგრისით რომ იღებავს. ამას დროს მიაქვს, თვალბქვეშ სიფრიფანა აბრეშუმის ქაღალდით უბზინავს გამჭვირვალე და სათუთი კანი, რომელსაც შემოდგომის სველი ფოთოლივით მოცისფრო-მოყავისფრო ფერი ადევს, პუდრს ისვამს, ამას დრო მიაქვს, შემდეგ თმას ივარცხნის, ამასობაში ნაპირი ახლოვდება, სარჭი ტუჩებით უჭირავს, ნაპირზე ხეები და ბარაკები თითქოს ნელ-ნელა მისრიალებენ, ხანგამოშვებით ტივტივა მოჩანს, თმის ვარცხნაც დიდხანს გრძელდება, ტალანში აღარ გაისმის რეპროდუქტორის ხმა, პირიდან სარჭს იღებს და ტუჩებს იღებავს, ტუჩებს სადაფივით თეთრად მოელვარე კბილებს ზემოთ ბურცავს, რბილ, სავსე, ნაზ და თან ღონიერ ტუჩებს ხან წელავს, ხან ამრგვალებს და ერთმანეთს აჭერს, რომ ფაქიზი ხაზი შემოავლოს ირგვლივ, სარკისაკენ იხრება, რომ უკეთ დაინახოს თავისი ბაგე, გახლეჩილი ჭერამივით სველი ბაგე, შემდეგ ტუჩებს ერთმანეთს შეაწებებს, რათა თანაბრად განაწილდეს ფერი, პომადას ხურავს, ისევ უყურებს სარკეში ტუჩებს, ოდნავ აღებს პირს, მაგრამ უხმოდ, უკვე დროა, ისმის ღუზის ჯაჭვების ყლრიალი, დროა შემოიკრას ლურჯი თავსაფარი, ეგებ გარეთ ქარი უბერავდეს, გემი, ეტყობა, აღარ სრიალებს. ისევ მოისმის ღუზის ჯაჭვების ყლრიალი, არაფერი არ ავიწყდება, რადგან მარტოა და ირგვლივ ყურადღებით იხედება. სარკეში მისი სხეული მოჩანს: ასეთს ხედავს მის სხეულს მამაკაცი, ასე ევლება მის სხეულს უცხო თვალი, იგი მამაკაცზე არ ფიქრობს, ისე იხვევს დავარცხნილ თმაზე ლურჯ თავსაფარს, მის სხეულს უკვე დაავიწყდა იგი, თავსაფარს ნიკაპქვეშ იკრავს, მზად არის იმისათვის, რომ თხუთმეტიოდე წუთში ნაპირზე შეეგებონ დაუეჭვებელი ხელებით, თვალებითა და კოცნით...

ვითომ ასე ხდება ყველაფერი?

ეს სვობოდა ხედავს ამ ამბავს ასე.

ვდგავარ მოაჯირთან, ხელები ჯიბეებში მიწყვია, ბაგირებს ნაპირისაკენ ისვრიან, გემბანზე თითქმის მარტო მეღა დავრჩი, ყველა გასასვლელს მისევია, ჩამოსვლის ციებ-ცხელებაა, გრილი დილაა, ნისლში ჰორიზონტი იკვეთება.

განა მე სვობოდა ვარ?

განტენბაინის გამოცდას ბოლო აღარ უჩანს: წყალში დავტყაბუნებ, ბინაში მარტო ვარ, წყალი ლაპლაპებს, ლივლივებს, ფეხის ყოველ გადადგმაზე იტალღება, დგაფუნებს, ჩვენი უშველებელი დერეფნის მთელ სიგრძეზე წყალი დგას, მშვენივრად მესმის, რომ აქ ბრმის როლის თამაში ვერაფერს მიშველის — სადაც არ უნდა გახვიდე, ყველგან წყალი ტყაბუნებს და დგაფუნებს, სასტუმრო ოთახშიც გასულა წყალი, ოთახიდან ოთახში გასულა, შიგ ფანჯრიდან შემოჭრილი სინათლე ირეკლება, წყალი ნელთბილია... პირველი შემთხვევა არ არის, ლილა დაგვიანების შიშით რომ ჩქარობს და შხაპის გადაკეტვა ავიწყდება, მაგრამ განტენბაინს კი პირველად მოუვიდა, დროზე რომ ვერ შენიშნა ეს... ამგვარად, მე წყალში დავტყაბუნებ, ლილა კი ამ დროს სცენაზე დგას. მესმის: ალბათ თავის როლზე ფიქრობდა იმ წუთში. ღმერთმა ხელი მოუმართოს, ვლოცავ გულში. იქნებ სჯობდეს, შხაპი გადავკეტო? ეს განტენბაინს ხშირად უქნია, ისე რომ სიტყვა არ დაუძრავს, მაგრამ დღეს ძალიან დააგვიანდა. ამჯერად ლილა მიხვდება ვინ გადაკეტა შხაპი და მე თავს გავცემ. რა ექნა? პალტოგაუხდელი, ქუდმოუხდელი უმწეოდ ვდგავარ დატბორილ ბინაში. ეს იმის ბრალია, რომ განტენბაინს როლიდან გამოსვლის შიშით არასოდეს დაუძრავს ამაზე სიტყვა. იქნებ სჯობდეს შხაპს თავი დავანებო, სარწევლაში ჩავჯდე და ფეხები მაგიდაზე შევაწყო. განა ასე უფრო არ დაიჯერებენ, რომ განტენბაინი ბრმაა და წყალდიდობას ვერ შეამჩნევდა? ეს გადაწყვეტილება ძვირი დამიჯდება — პარკეტი აიბურცება. თან ლილა სანამ მოვიდოდეს, შუალამეც დადგება და ამასობაში ქვედა სართულის მობინადრენიც ატეხენ განგაშს. იქნებ სჯობდეს განტენბაინი ადგეს და გავიდეს სახლიდან? აივნის ზღურბლზე მაღლა წყალი არ აიწევს. მე მგონი, არსებობს ერთადერთი გამოსავალი: შხაპი კვლავ უნდა მოვუშვა და ისე უნდა ჩამოვკიდო, რომ წყალი აბაზანის კიდეზე ჩამოწანწკარებდეს, მერე კი სახლიდან გავიდე. რა მიშლის ხელს ამ გადაწყვეტილების აღსრულებაში? საქმის პედაგოგიური მხარე. უკვე მზად ვარ გარეთ გასასვლელად და ვხედავ წყლის ჰირვეული ნაკადი როგორ ნელ-ნელა ეპარება წიგნებსა და ფირფიტებს, იატაკზე რომ არ უნდა ეყაროს, მაგრამ ყრია. გულმა ვეღარ გამიძლო და წიგნები და ფირფიტები გადავარჩინე, გადავარჩინე მისი აბრეშუმის მაშიებიც და ფარდებიც, რომლებსაც უკვე შესდგომოდა ოსმოსი. განა შეუძლია ბრმას ასე იმოქმედოს? შხაპის გადაკეტვა კიდევ შეიძლება აიხსნას: განტენბაინიც იგრძნობს, ფეხი რომ დაუსველდება და იმასაც გაიგონებს, წყლის ხმა საიდან ისმის. მაგრამ წიგნებისა და ფირფიტების გადარჩენა როგორღა ავხსნათ? და აი, ვდგავარ, წიგნები და ფირფიტები უკვე სამშვიდობოს გავიტანე, ვდგავარ ფეხშიშველა და ვხვდები, რომ წყლის კვალიც უნდა მოვსპო, თორემ გამცემს, თან დაუყოვნებლივ უნდა შევუდგე საქმეს, რომ იატაკმა ლილას დაბრუნებამდე გაშრობაც მოასწროს. ხათიანი პირსახოცი თუ არ ჩაერთო საქმეში, წყევლა-კრულვა ვერაფერს მიშველის. პირსახოცს ფრთხილად ვაფენ პარკეტზე, რომ წყალი არ ავატალლო და ეს პატარა წარღვნა მთელ ბინას არ მოედოს, შემდეგ გაყენთვის ვაცლი და აბაზანაში ვწურავ. თითო გამოწურვაზე მეოთხედი ლიტრი წყალი გამოდის, მეტი არა, და ასე დავრბივარ აქეთ-იქით ფეხშიშველი. ჯერ ვერაფერ შედეგს ვერ ვხედავ, ჯერ ისევ ლაპლაპებს და დგაფუნებს წყალი. საათ-ნახევარში საქმეს მოვრჩი, პირველ სიგარეტს ვეწევი და საათს ვუყურებ: ახლა ლილა მესამე მოქმედებას თამაშობს. ღმერთმა ხელი მოუმართოს. ხალიჩებს რაღა ვუყო? იმ

გაწამაწიაში დამბალი ხალიჩები აღარ გამხსენებია. უილაჯობისაგან ოფლს მას-
ხამს. მეტი რა გზა მაქვს, ახლა ხალიჩებს უნდა მივდგე. განტენბაინის ჯავრს
ხალიჩებზე ვიყრი, იატაკზე ვიჩოქებ, ხალიჩებს ვაგორგლებ და ვწურავ, რაც
ძალა და ღონე მაქვს. პაჩი ძალიან გაამხიარულა ამ ამბავმა, ჯერ მხოლოდ ხა-
ლიჩებიდან გამონაწურ მღვრიე წყალს ვხედავ მთელ ბინაში, პაჩის თათების
კვალს კი ვერა. ერთი საათის შემდეგ ხალიჩებს წყალი აღარ გამოსდის. რა
თქმა უნდა, ხალიჩები ჯერ არ გამშრალა, მაგრამ დანარჩენს ორპირ ქარს ვან-
დობ — ვალებ ყველა ფანჯარას და შემდეგ ერთ კათხა ლუდს ვსვამ. შუალამემ-
დე კიდევ ერთი საათია დარჩენილი! სარწეველაში ვჯდები ქანცგაწყვეტილი და
ჩემს თავს ვეკითხები, სწორად მოვიქეცი თუ არა, მაგრამ ფიქრისთვის ველარ
ვიცილი — მხოლოდ ახლა დავინახე, პაჩს ამასობაში ჭუჭყიანი თათებით რო-
გორ დაუტყაპნია მთელი ბინა. ეს კი ხაოიანი პირსახოციტ ღიდევ ერთ შემოვ-
ლას და შემდეგ აბაზანის გარეცხვას მოითხოვს. საბედნიეროდ, ლილა იგვიან-
ნებს და ხალიჩებს გასაშრობად დრო მეტი რჩება. ალბათ მისი ხელოვნების
რომელიმე თაყვანისმცემელს შეხვდა და ამ ამბავმა შეიძლება სამ საათამდეც
გასტანოს. ახლა შუალამეა. ხელს ვალებ ხალიჩას. მხოლოდ იმის იმედი შემიძ-
ლია ვიქონიო, რომ ზიბენჰაგენტანაც შეივლიან. ამასობაში ოთხი საათიც გახ-
დება. ხალიჩები მაინც არ გამრება, მაგრამ ლილას მაშინვე მუხლებზე დავის-
ვამ და ფეხს იატაკზე არ დავაკარებინებ. იგი შემეკითხება, მთელი საღამო რას
აკეთებდიო.

ვმუშაობდი-მეთქი, ვეტყვი მე.

ლილას გაეხარდება.

მე გავიღიმებ.

მაგრამ მეორე დილით (მხოლოდ ახლა მომაგონდა!) რას ემგვანება პარ-
კეტი! რუხი იქნება, გადათეთრებული და დალაქული. არ ვიცი, განტენბაინი რო-
გორ ახსნის ამ ამბავს. ისევ უმწეოდ ვიგრძენი თავი. პარკეტი გამცემს. ამას
არაფერი ეშველება. მხოლოდ ერთი გამოსავალი არსებობს. ხელახლა ვიკეთებ
ჰალსტუხს, თუმცა არა, ჯერ სუფთა პერანგს ვიცვამ, შემდეგ ჰალსტუხს ვი-
კეთებ, შემდეგ შხაპს ვუშვებ და ისე ვაყენებ, რომ წყალი აბაზანის გარეთ
იღვრებოდეს. წყალდიდობა რომ დაიწყო, წიგნები და ფირფიტები ისევ ია-
ტაკზე დავყარე, შემდეგ ჩემი პიჯაკი და შავი ხელჯოხი ავიღე და ქუჩაში გა-
მოვედი.

მერე?

ლილა წყალდიდობას ხედავს, მაგრამ მაინც ვერ დაუჯერებია, რომ მას
დარჩა შხაპი. ეს მხოლოდ ჩემი ბრალი შეიძლება იყოს. ასეთი რამ არასოდეს
არ მომსვლიაო. განტენბაინი ვერ ეკამათება.

იქნებ ბრიყვია განტენბაინი?

განტენბაინი მამის როლში:

ულროს ექთანს იგი თეთრ პაწაწინა საწოლთან მიჰყავს. ვერ გაუგია, ბრმას
რაში სჭირდება ბავშვის ნახვა, მაგრამ თან იმასაც გრძნობს, რა საცოდაობაა,
მამა ვერასოდეს რომ ვერ დაინახავს შვილს, თავის სიცოცხლეში რომ ვერ და-
ინახავს. იგი მკაცრად აფრთხილებს განტენბაინს, ჩვილს ხელი არ შეახოს, მით
უმეტეს, არ აკოცოს და ბავშვს თეთრ საბურავს ხდის. განტენბაინს თვალთ-
შაქცობა არ სჭირდება: არაჩვეულებრივს და განსაკუთრებულს ვერაფერს ხე-

დავს. ნამდვილად დიადი წამია, მაგრამ არა თვალისათვის. ისტორიული წამია. აი, რას ხედავს იგი: ჩვილს. რასაც უფროსი ექთანს დამატებით ეუბნება, იმას განტენბაინი ვერ ხედავს. ეს ჩვილი არაფრით გამოირჩევა სხვა ათასობით ჩვილისაგან. ასეც მოელოდა, უფრო სწორად, სხვას არც არაფერს მოელოდა. იგი სდუმს. განტენბაინს თვალთმაქცობა არ სჭირდება. პირველმა შეხვედრამ გაუმართლა. უხარია, რომ ლილამ მშობიარობა კარგად გადაიტანა. შემადრწუნებელი იყო მისი კვილი. ახლა კი საწოლში წევს, თმის ღერები ერთმანეთს შესწებებია, სახე გაფითრებული აქვს, მაგრამ ილიმება და განტენბაინს ხელში მისი ნოტიო ხელი უჭირავს.

დე ბავშვი გოგონა იყოს.

შემდეგ განტენბაინი მარტო მიდის ქუჩაში და შავ ხელჯოხს მიაკაკუნებს, პაჩი უკან მიჰყვება, პაჩს არაფერი გაუგია. განტენბაინი ქალაქის პარკში ჩამოჯდება მერხზე და პირველი მამობრივი დარდი შემოაწვება: ვაითუ ჩვილი დაბანისას, აწონვისას ან შეხვევისას სხვა ჩვილში შეეცვალათ. თვითონ, როგორც ვთქვით, ბავშვს სხვებში ვერც გამოარჩევდა. აფორიაქებული ისევ საავადმყოფოში ბრუნდება. ჩვილი უნდა ნახოს. უარის გაგონებაც არ უნდა, საავადმყოფოს რეჟიმის რა მცოდნიაო. ყვითელსამკლავურიანი კაცისათვის საკმაოდ უცნაური ჩანს ეს სურვილი, მაგრამ უარს მაინც ვერ ეუბნებიან. ლილას სძინავს და ღეხის წვერებზე უნდა იაროს, ხოლო უფროს ექთანს მართლა უჩუყდება გული, როცა ხედავს ბატონი განტენბაინი, ბრმა მამა, ათი წუთი მაინც როგორ დგას პაწაწინა თეთრ საწოლთან. რა თქმა უნდა, ექთანს არ ეკითხება, ეს ნამდვილად ჩემი შვილია თუ არაო. ასეთ შეკითხვას ცუდად გაუგებენ. გარეთ, დერეფანში, სადაც უამრავი ჩვილი უწვენიათ, უფროს ექთანს ხელკავით მიჰყავს განტენბაინი. განტენბაინს თავი მართლა ბრმა ჰგონია. ასე ბრმად არასდროს უგრძნია თავი. ქუჩაში ისე გამოვიდა, დარდი არ განელებია, პაჩი წინ მიუძღვება. განტენბაინი ბარში შედის, რომ ერთი ალუბლის ნაყენი გადაჰკრას და გონს მოვიდეს. გონს მოსვლა კი იმას ნიშნავს, რომ ამ ამბავს დაიჭვრებს და სტამბაში წავა, ოღონდ ჯერ ბრმის სათვალეს და ყვითელ სამკლავურს მოიხსნის, რადგან მისთვის სულერთი სულაც არ არის, შრიფტი როგორი იქნება. ნიმუში კარგად უნდა დაათვალიეროს, სანამ სასიხარულო განცხადებას დააბეჭდვინებდეს:

ბ ე ა ტ რ ი ჩ ე

მშვენიერი სახელია...

ბეატრიჩე განტენბაინი არც ისე ლამაზად ჟღერს, მაგრამ ამას არაფერი ეშველება, სხვა არჩევანი არ არის. რა გვარისაც არ უნდა იყოს, მამა მაინც მამაა.

წარმომიდგენია:

ამ სასიხარულო განცხადების წამკითხველთაგან ზოგს სჯერა, რომ ბავშვი ნამდვილად განტენბაინისაა, სხვებს ეჭვი ეპარებათ, მაგრამ, რა თქმა უნდა, არაფერს ამბობენ: ბოლოს და ბოლოს, რა მათი საქმეა. ისინი ლილას თაყვანს სცემენ, განტენბაინი მოსწონთ, ორივეს ულოცავენ, ყვავილებიც მოაქვთ. არწმუნებენ განტენბაინს, ბავშვი ძალიან გგავსო. იგი ხომ ბავშვს ვერ ხედავს. ზედგამოჭრილი მამააო, ამბობს ყველა. საბავშვო ეტლთან რაღაც ხომ უნდა სთქვას კაცმა და ლილას უხარია, ამას რომ ამბობენ. მით უმეტეს, რომ თვითონაც ასე იფიქრობს...

წარმომიდგენია:

გადის დრო და აი, განტენბაინს უკვე ხელიხელჩაკიდებული გამოჰყავს ბავშვი და არავინ იცის, ვის ვინ მიჰყავს, მთავარია, რომ საბარგო მანქანა არ დაეჯახოთ ქუჩაში ბრმა მამასთან ერთად გამოსულ ბავშვს და განტენბაინს, რომელსაც ლილას შვილი მიჰყავს თუ თვითონ მიჰყვება ლილას შვილს. განტენბაინი ნაყინს ყიდულობს ბავშვისათვის და ზოოპარკში ბაჯბაჯა დათვებს უჩვენებს. დათვები წინა თათებით მათხოვრობენ, ხოლო უკანა თათებზე ცეკვავენ, სანამ სტაფილოს გადაუგდებდეს ვინმე და ბრმა განტენბაინი (როგორც მამიკოს შეეფერება) სტაფილოს სროლაში სხვაზე მეტ სიმარჯვეს იჩენს...

წარმომიდგენია:

ბეატრიჩესთან ერთად გაიზრდება მისი შიშიც, რომ ბავშვი ერთ მშვენიერ დღეს მიუხვდება თვალთმაქცობას, საბოლოოდ ჩამოხსნის ნიღაბს და აღარც უფროსების წინ დაანებებს ბრმის როლის თამაშს, თუმცა უფროსებს ხელს აძლევთ მისი სიბრმავე...

რამდენ ხანს მიჰყვება საერთოდ ბავშვს რწმენა?

ოდესღაც, ჩემი მეგობრების წრეში, ერთ ბავშვს ვიცნობდი. მუხლებზე დასმას ვერ მოასწრებდი, რომ სათვალეზე წაგავლებდა ხელს და ჩამოგგლეჯდა. ამ მანიას ვერც გაწყრომა შველოდა, ვერ დასჯა და ვერც იუმორი. ბავშვი ოთხი წლის იყო მაშინ და თითქმის ვერ ლაპარაკობდა. გეგონებოდათ დიდი ინტერესით უსმენს რომელიმე მხიარულ ამბავსო, ის კი ამ დროს სათვალეს გცემოდა და ხელში მოიგდებდა ხოლმე. სათვალის დასაკუთრება კი არ უნდოდა, სათვალის ჩამოგლეჯა სიამოვნებდა ვინმეს სახიდან.

წარმომიდგენია:

განტენბაინი მის ბავშვურ ნახატებს უყურებს. ეს ნახატები ისე ამაღელვებლად მშვენიერია, რომ ძალაუნებურად ირწმუნებ ბავშვის გენიალობას, მაგრამ განტენბაინს უფლება არა აქვს შეაქოს ისინი, იძულებულია დაფაროს თავისი გაოცება და მხოლოდ ჰკითხოს ბეატრიჩეს, რა დახატეო, ბეატრიჩე კი სწორედ ამას ვერ ეტყვის, მას მხოლოდ გრიფელით ხატვა შეუძლია და განტენბაინი ამას ხედავს: აი, ეს სამკლავურიანი კაცი მამიკოა, აქ კი ყველაფერი ხატია, რაც გზაში უჩვენა და უამბო, ყველაფერი ხატია ჭახჭახა ფერებით, ცირკიც, წყალქვეშა ფრთიანი გემიც, კუდიანი დედაბერიც, დროშებიც, ისფერ ცაზე დაკლავნილი ელვაც და გადმობრუნებული ქოლგაც, ყველაფერი, მთები, მოგრიალე დაფდაფები, კიბეზე შლანგით ხელში გამოჭიმული სქელი მეხანძრე, აგერ ბეატრიჩე და მამიკო, მამიკოს ყვითელი სამკლავური უკეთია და ხელჯოხით რაღაცას უჩვენებს ბეატრიჩეს. ხატია კიდევ ბევრი რამ, რასაც განტენბაინი ვერც კი სცნობს.

განტენბაინს უჭირს.

შემდეგ იწყება ბეატრიჩეს პირველი ტყუილები...

ბეატრიჩემ პირი ჩაიტკბარუნა. ეს მის უმანკო ბაგესაც ატყვია და მის წინსაფარსაც, მაგრამ ბაგე ამას უარყოფს. მურაბა რომ უჭამია, ამას განტენბაინი ვერ ეუბნება, მხოლოდ უსიტყვოდ იღიმება და ბეატრიჩე ტირის. ეტყობა, პირს ისე ვერ ჩაიტკბარუნებ, მამიკომ რომ არ გაგიგოს. მაინც საიდან იგებს? მამიკომ ყველაფერი იცის. ანდა ბეატრიჩეს მაგიდის ფიცარქვეშ შეუტენია საძულველი პურის ნაჭრები, განტენბაინს მთელი კვირა არაფერი შეუნიშნავს, მაგრამ ერთ მშვენიერ დღეს პურის გამხმარი ქერქები მაგიდაზე აწყ-

ვია. მერე რა, რომ ბრმა მამიკო არ ტუქსავს, ამ მოულოდნელი ძღვენის დანახვა არ შეუძლია და ამიტომ არ ტუქსავს, ბეატრიჩე კი მაინც წითლდება. არაფერი არ იმალება. ტყუილის თქმა არ შეიძლება. მაღალი ღმერთი და მამიკო ერთნი არიან კარგა ხანს... შემდეგ ბეატრიჩემ შეამჩნია, რომ იქ, სადაც განტენბაინი არ შედის, მაგალითად, ტყეში, სადაც იგი ბიჭებთან ეშმაკობს, არც მაღალი ღმერთი შედის ხოლმე.

ესე იგი, ტყუილის თქმა შეიძლება — მამიკომ ყველაფერი არ იცის.

მან ისიც არ იცის, როგორია ბატონი ზიბენჰაგენი, რომელიც ლილას ჩოგბურთს ეთამაშება ხოლმე, არც ის იცის, რა ფერისაა მისი მანქანა. ეს რომ იცოდეს, კი უნდა, მაგრამ მაღალი ღმერთი არ ეუბნება.

განტენბაინი მხოლოდ მის ბავშვურ ნახატებზე ხედავს თეთრ დედიკოს, ბადის თავზე დახატულ თეთრ ბურთს და ბატონ ზიბენჰაგენს, რომელსაც შავი წვერი, თეთრი ფეხები და გრძელი ნაბიჯები ჰქონია...

წარმომიდგენია:

მართალია, ლილა უკვე მუშაობს და რეპეტიციებისა და სპექტაკლების გამო (ამას გასტროლებიც ემატება) დრო ცოტა აქვს, მაგრამ მაინც უსაზღვროდ უყვარს ბავშვი და ყველაფერზე თავს უქნევს, რაც ბეატრიჩეს მოეპრიანება. რასაც განტენბაინი აღზრდას ეძახის, ის ლილას ამაზრზენი ეჩვენება, აღზრდის ამგვარ მეთოდებს დუმილით პასუხობს და ბავშვს გადახედავს ხოლმე. ის და ბავშვი განუყოფელი არიან. ვინც ბავშვს ტუქსავს, ის დედასაც ტუქსავს. აბა სხვა რა დავარქვათ განტენბაინის საქციელს: განტენბაინი ბავშვს არ ტუქსავს, მაგრამ იმას სთხოვს, რასაც ლამაზი დედა არ სთხოვს საკუთარ თავს. ისე გამოდის. თითქოს ლილას აღზრდა მოეწადინებინოს. როგორ უნდა მიაჩვიო ბავშვი, რომ პალტო იატაკზე არ დააგდოს (რეპეტიციიდან დაბრუნებული ლილასავით)? ამ დროს, ჩვეულებრივ, პალტოს ლილა იღებს ხოლმე და თავის ადგილზე ჰკიდებს. მეტი რაღა უნდა განტენბაინს? რაც არ უნდა დააშავოს ბავშვმა, ლილა მოთმინებას არ ჰკარგავს და აი, რა გამოდის ხოლმე: ბავშვი სუფრაზე მუსრს ავლებს ფსტას. ლამაზი ბავშვია, რა ვუყოთ მერე, ბოლოს და ბოლოს, სტუმრები ფსტის გულისათვის ხომ არ მოსულან. ლილა მართალია. თან სტუმრებს ყოველთვის აქვთ იუმორის გრძნობა. ზოგჯერ ბეატრიჩეს მეტიმეტი მოსდის, მაგალითად, ხანდახან სწყინდება უფროსების საუბარი და ლილასაგან თავბრუდახვეულ რომელიმე სტუმარს ჰავანური სიგარას უქუცმაცებს, ბრმა განტენბაინი ამ დროს მაინც ასწრებს გაუწყრეს ბავშვს.

რა თქმა უნდა, სტუმარს, რაკი საქმე მის ბავშვს კი არა, მის სიგარას ეხება, განტენბაინზე მეტი აღმოაჩნდება ხოლმე იუმორის გრძნობა, მაგრამ როცა დარწმუნდება, რომ ეს მისი უკანასკნელი ჰავანური სიგარა ყოფილა, სათქმელს თავს ვეღარ უყრის. პაუზა. ჰო, რას ვლაპარაკობდით? ლილა იბუტება, მისი დედობრივი თავმოყვარეობა შელახულია. ამიტომ ბავშვს თვალით ანუგეშებს, ბავშვია, ბოლოს და ბოლოს...

— მამიკო ცუდია.

ასეც ხდება ხოლმე.

— სხვა მამიკო მინდა.

ეს ლილასაც აღარ მოსწონს, თუმცა სტუმრებს საოხუნჯო საბაბი ეძლევათ. ახლა ლილა ტუქსავს ბავშვს და დასჯითაც ემუქრება. ბეატრიჩემ არ უნდა თქვას, სხვა მამიკო მინდაო, ეს სიტყვები დესერტის ფასად უჯდება. ამ სა-

კითხში ლილა ზედმიწევნით მკაცრია. განტენბაინი კი უსიტყვოდ ფცქენის ბანანს — ბოლოს და ბოლოს, ბავშვს ისეთი არაფერი დაუშავებია: იქნებ ეს კაცი, ბრძაღ რომ ფცქენის თავის ბანანს, მართლაც არ არის მისი მამა... მაგრამ მოვეშვათ ამ საკითხს: **ტელევიზიაზე იყო ლაპარაკი, ტელევიზიაზე, როგორც** შემეცნებითი ინდუსტრიის იარაღზე და საერთოდ ხელოვნებაზე ტექნიკურ საუკუნეში, მაგრამ განსაკუთრებით **ტელევიზიაზე ამახვილებდნენ ყურადღებას**, ამ საკითხზე ყველას შეუძლია რაიმე თქვას, გარდა განტენბაინისა, რომელსაც პირი ბანანითა აქვს სავსე.

წარმომიდგენია:

ისე, ცხოვრება მშვენივრად აეწყა, ლილა და განტენბაინი ბავშვთან ერთად დასეირნობენ, ბავშვი ბავშვია, განტენბაინი და ლილა მკლავებში ჩაჰკიდებენ ხელს და აქანავებენ, ლილას სავსე კოვზი უჭირავს ხელში და თავით დატვირთული ფორანის ზღაპარს ჰყვება, საბძელში რომ უნდოდა შესვლა. ბავშვი თუ დაიღალა, განტენბაინი მხრებზე შეისვამს ხოლმე და აჩუ, აჩუ, ჩემო ცხენო, გაიძახის. ეს ხანა რომ გაივლის, მერე სხვა თამაშობანიც არის. ერთხელ ბავშვს ყივანახველაც ემართება და მაქსისა და მორიცის¹ დროც დგება. ზაფხულში ბანაობენ, ზამთარში ციგაობენ, ყველაფერს თავის დრო აქვს, ლილა გემოვნებით ურჩევს ბავშვს ქვედაკაბებს, განტენბაინი წარღვნისა და ნოეს კიდობნის ამბავს უყვება, იცინიან ბავშვის ტიტინზე, ხოლო როცა ლილა გასტროლებზეა, იქიდან რეკავს და ბეატრიჩეს ეტიკტიკება ხოლმე. დაუვიწყარი სანახაობაა, ბეატრიჩე რომ პონიზე ზის, შემდეგ დგება ფლეიტის ჯერი და ასე შემდეგ. ლილას და განტენბაინს ერთმანეთთან ბევრი ლაპარაკი აღარ სჭირდებათ, ბავშვი თითქმის ყოველთვის მათთანაა, ხოლო როცა ბეატრიჩე მოინდომებს გაიგოს, საიდან ჩნდებიან ბავშვები, მშობლები რაღაცას მიედმოედებიან...

წარმომიდგენია:

ანეგდოტი მათ პირველ შეხვედრაზე, ანუ ანეგდოტი აღფრთოვანებულ ბრმა განტენბაინზე, ვარდებით ხელში რომ შეიჭრა ლილას საგრიმიოროში, თითქმის სრული სიმართლეა, მხოლოდ თითქმის, რადგან სრულ სიმართლეს საერთოდ არც ერთი ანეგდოტი არ შეიცავს ხოლმე... იმ ხანებში ლილა, რა თქმა უნდა, მარტო არ ცხოვრობდა, მაგრამ განტენბაინს სულ არ ენაღვლებოდა ეს. ამას თუ გავითვალისწინებთ, მაშინ ბუნებრივია, რომ ანეგდოტში, რომელსაც ლილა ასე დიდი სიამოვნებით ჰყვება ხოლმე, ის კაცი არ იხსენიება. ლილას მეგობარი მაშინ საგრიმიოროში აჯდა, მაგრამ განტენბაინს ის მართლა არ დაუნახავს. ის კაცი კი მთელი იმ დროის განმავლობაში ოთახში იჯდა (ანეგდოტში თუ არა, სინამდვილეში მაინც), მართალია, ლილას საგრიმიორო მაგიდასთან არა, მაგრამ საკმაოდ თვალსაჩინო ადგილზე იყო წამოჭიმული ერთადერთ მოხერხებულ სავარძელში და გაზეთს ფურცლავდა, იჯდა ჩუმად, შლაპა თავზე ეხურა, ფეხები გაელაჯა და დარწმუნებულად ბრძანდებოდა, აქა გარო. დიახ, ასე იჯდა იგი, ავეჯივით. მამაკაცისათვის საუკეთესო წლები ედგა, ოდესღაც ლილასთვის ჭკუას ჰკარგავდა, ახლა კი მისი სიყვარული სიმწიფის სტადიაში შესულიყო, ცოლად თუნდაც დღესვე შეირთავდა, მაგრამ მოუთმენლობას არ იჩენდა. ვარდებით ხელდამშვენიებული განტენბაინი რომ თავის უნი-

¹ ვილჰელმ ბუშის სახუმარო ლექსების პერსონაჟები (მთარგმნ.).

ათო ნომერს ასრულებდა, იმას ამ დროს შლაპა მაგრად ეხურა თავზე. ეს ნომერი მხოლოდ ანეგდოტში ჩანდა დამაჯერებელი, თორემ ის შლაპიანი კაცი არც კი უსმენდა, ეტყობა, კარგად იცოდა ლილას მიდრეკილება ბრმა თაყვანისცემისადმი. ერთი ჩახველება კმაროდა, რომ დაეფრთხო ბრმა თაყვანისმცემელი, მას კი გაზეთიდან არც მერე აუღია თავი, ისე სხვათა შორის იკითხა, ეს რა ჩიტი იყო. ამ „ჩიტმა“ საკმაოდ გაანაწყენა ლილა. რაც არ უნდა იყო, ეს აღფრთოვანებული თაყვანისმცემელი გახლდათ და სხვათა შორის თავზე შლაპა არ ეხურა. ლილა გაჩუმდა, გაჩუმდა განტენბაინის სასარგებლოდ. იმ წუთებში იგი მართლა ლილას ხედავდა მხოლოდ. სიბრმავის ამაზე უფრო დიდ დამამტკიცებელ საბუთს ვერც გაითამაშებდა... შემდეგ, რა თქმა უნდა, გაიგო, რომ მაშინ ლილა მართლ არ ცხოვრობდა, მაგრამ თვალის გახელა გვიანდა იყო: საგრიმიოროში აღარავინ ჩანდა. ის სავარძელი ისევ ისე იდგა, ოღონდ შიგახლა განტენბაინი იჯდა, ხოლო სცენაზე ლილა იმავე როლს თამაშობდა. სანამ დარბაზში ტაში არ იგრილებდა, განტენბაინი თავს უფლებას ვერ მისცემდა გაზეთი გადაეშალა, რადგან ლილას სჯეროდა მისი სიბრმავე. ლილას იგი მისი სიბრმავისთვის უყვარდა. ხედავდა ლილას სარკეში გაჩრილ დეპეშებსა და მილოცვებს. ზოგი უკვე გაყვითლებულიყო. ხედავდა თავის თავს ლილას სარკეში: შეყვარებულ კაცს, რომელიც ბრმად იცდის, სანამ გარეთ ტაში გრილებს. ასე იყო ყოველ საღამოს, სანამ ლილა შემოვიდოდა: მორთულ-მოკაზმული, სხვისი თმით დამშვენებული, ნახევრად თოჯინა, ლამაზი, მაგრამ პროექტორების შუქისათვის შეღებილი, ლამაზი დასანახავი შორიდან. წარბები ლურჯი ჰქონდა, ქუთუთოები — მწვანე, ლოყები — ყვითელი. გრიმს სახე გაეუხეშებინა, საოცრად ლამაზად გაეუხეშებინა და თითქოს თვალებიც კი გაედიდებინა. განტენბაინი მის დანახვაზე ყოველთვის ისე კრთებოდა, თითქოს უცხო ფრინველი დაენახოს. საგრიმიორო ძალიან პატარა იყო. ლილას ჯერ კიდევ როლის ფრთები ესხა, ოღონდ ტექსტის გარეშე. როგორ წავიდა წარმოდგენა? ეკითხებოდა იგი, რომ მისი ხმა გაეგონა. მხოლოდ ხმა იყო ლილა. შემდეგ ლილა ისევ სცენაზე გადიოდა, მაყურებელი ისევ უკრავდა ტაშს, უკრავდა დემონსტრაციულად, თითქოს ბრმა განტენბაინისათვის უნდა გაეგებინებინათ, რა დიდებული იყო ის ქალი, ვინც მას უყვარდა. ასე იყო ყოველ საღამოს. იგი, რაღა თქმა უნდა, სიამაყით ივსებოდა და შამპანურის პატარა ბოთლს ხსნიდა. რითი ამაცობდა? თან თავი ზედმეტი ეჩვენებოდა. ტაშის დაკვრა მას არ შეეძლო, თაყვანისცემის უფლება წართმეული ჰქონდა. ლილას ჭიქას თუ გაუვსებდა, ეს იყო სულ, რისი გაკეთებაც შეეძლო. ბოლოს და ბოლოს, ყველა ოვაცია ცხრება ხოლმე და ლილა შეჰხაროდა მის სიყვარულს, თავის მაგიდასთან იჯდა და შამპანურს სვამდა, განტენბაინი კი იმ ერთადერთ მოხერხებულ სავარძელში მოკალათებულიყო, თვალეზზე ბრმის შავი სათვალე ეკეთა და უყურებდა, როგორ იწმენდდა ლილა ბამბით სახეს. ლილას აბრეშუმის ხალათი ეცვა, განტენბაინს შავი ჯოხი ეჭირა ხელში. ასე იჯდა ლილას საგრიმიოროში, ბრმა, მაგრამ არსებული ამქვეყნად. ლილა ისეთი იყო, როგორც ყოველთვის სპექტაკლის შემდეგ: მოთენთილი, აღელვებული, დაბნეული და კაკუნი არ გაუგონია, ის კაცი კი პასუხს აღარ დაელოდა და შემოვიდა. ეტყობა, იცოდა, განტენბაინი რომ ბრმა იყო და მისთვის თავიც არ დაუქნევია. ისე იქცეოდა, ვითომ განტენბაინი არც ყოფილიყო იქ. იქნებ ეს კაცი თეატრის მთავარი რეჟისორი ბრძანდებოდა და არ ევალეებოდა ზრდილობის წესების დაცვაზე თავი შეეწუხებინა.

ხნიერი არ ეთქმოდა, მაგრამ საცაა გადააბიჯებდა მამაკაცისთვის საუკეთესო ასაკს. ლილას მოსული არ დაუნახავს (სწორედ იმ წუთში თვალები დახუჭული ჰქონდა და ქუთუთოებიდან გრემს იცილებდა) და განტენბაინმა თქვა: მგონი, ვილაც აკაკუნებს. ლილას კაკუნი არ გაუგონია, ხოლო ის ვაჟბატონი, რაკი დარწმუნებული იყო განტენბაინი ვერ მხედავსო, ხმას არ იღებდა. ლილა ამ დროს ჭუჭყიან ბამბის ფთილებს კალათაში ყრიდა და საცაა განტენბაინთან სასაუბროდ მოიცილიდა. ლილამ თითები ტილოზე შეიწმინდა და განტენბაინს ჰკითხა, სად ვივახშმოთო. იგი უბრალოდ ვერ ამჩნევდა, რომ ოთახში კიდევ იყო ვილაც. განტენბაინმა როგორღა გაატარა დღე? გეგონებოდათ, ის სხვა ოთახში იმისთვის შემოიჭრა, რომ ჯიბიდან რევოლვერი ამოეღო და ლილასთვის ესროლა, ახლა კი დაიბნა და კრინტს არ ძრავს, იქნებ განტენბაინმა ჩემი აქ ყოფნა ვერ შეამჩნიოსო. იქნებ ამას სულაც არ აპირებდა და ლილასთან ლაპარაკი უნდოდა მხოლოდ, ოღონდ მოწმის გარეშე. კაცს სახე გაფითრებული ჰქონდა, გაუპარსავი იყო, ლამენათევი. განტენბაინს ჯერ ვერ მოეფიქრებინა, სად შეიძლებოდა ევახშმათ და ძაღლს უსიტყვოდ ეფერებოდა. პაჩი წრიალებდა და ცმუტავდა. ეს ყველაფერი ერთ წუთზე მეტხანს არ გაგრძელებულა, მაგრამ იმ წუთს დასასრული არ უჩანდა. ლილა სარკისკენ დაიხარა, თავის წამწამებს დააკვირდა და შეკრთა, საფეთქლებთან მიტანილი თხელი თითები გაუშეშდა სარკეში არეკლილი კაცის დანახვაზე. ლილამ იცნო იგი. მისი იქ ყოფნა რომ არ გაემყლავნებინა, არც ლილას ამოუღია ხმა. განტენბაინი უყურებდა ლილას სახეს და ეჭვი აღარ ეპარებოდა: მაშ ეს ყოფილა ის კაცი. მაშინ განტენბაინმა რომ ვერ დაინახა. კაცს შლაპა აღარ ეხურა. ახლა რომ გაემხილა, ბრმა არა ვარ და ყველაფერს ვხვდებიო, ვერაგობა იქნებოდა. ამიტომ ისევ ძაღლს ეფერებოდა, მაგრამ მასაც რომ აღარ ამოეღო ხმა, დუმილი გასცემდა და ლილას რამდენიმე ადგილი დაუსახელა, სადაც შეიძლებოდა ევახშმათ. ოთახში მარტო განტენბაინი ლაპარაკობდა. ლილა რომ შემობრუნდა, ის კაცი სარკიდანაც გამქრალიყო და ოთახიდანაც. გამქრალიყო უსიტყვოდ. მის შემოსვლას ვითომ კომიკური შთაბეჭდილება უნდა მოეხდინა და შემადრწუნებელი შთაბეჭდილება კი დატოვა. ახლა ხომ ველარ იკითხავდა განტენბაინი, ის კაცი ვინ იყო? თან იცოდა, ვინც იყო, ოღონდ ეს ვიზიტი რას ნიშნავდა, მგონი ლილაც ვერ მიმხვდარყო. ლილა შეეცოდა — შიშისაგან ფერი დაჰკარგოდა. მაგრამ განტენბაინმა არ იცოდა რა ეთქვა, ბოლოს და ბოლოს, თვითონაც საკმაოდ შეეშინდა და თავისი გასაჭირი ჰყოფნიდა. იმ კაცს, იმ სხვას, რა უნდოდა, ძნელი გამოსაცნობი არ იყო: მას თავისი ლილა უნდოდა დაებრუნებინა. თავისი! დიახ, ამიტომ შემოვიდა ასე გაალმასებული, თვალბში მხოლოდ ეს უსიტყვო სურვილი ედგა და განტენბაინს მოეჩვენა, ხელში რევოლვერი აქვს ჩაბლუჯულიო. სწორედ ამან დააბნია განტენბაინიც და ლილაც. ალბათ ლილას ასეთი არასოდეს უნახავს იგი. ლილას შიშისაგან ჯერ კიდევ მიტკლისფერი ედო სახეზე, წამოდგა და საგრძიმოროს კარი გადარაშა. განტენბაინი შეეცადა გაერთო ლილა და პაჩის ერთ-ერთი მხიარული ოინის თხრობა წამოიწყო, ახალი ოინისა, რომელიც ზუსტად ისეთივე გამოგონილი იყო, როგორიც სხვა დანარჩენები. ოღონდ პაჩს ეს ხელს არ უშლიდა, თავმომწონედ ეჭიცილებინა კუდი. განტენბაინი ამაოდ დაშვრა, ლილას სახე უფრო გაუქვავდა, ეტყობა, ეშინოდა, ის კაცი თეატრის გასასვლელში არ მელოდებოდეს ბნელ ეზოში მიმალულიო. ეს სავსებით შესაძლებელი გახლდათ. ოღონდ რევოლვერი ნამდ-

ვილად არ ექნებოდა, მისმა სახემ შეაცდინა ორივე — იგი ლილას მისახვრეტად არ მოსულა, მის ცოლად შესართავად იყო მოსული. დაუგვიანდა. კარზე დააკაკუნეს, მაგრამ ლილამ ურდულის გამოწვევა არ ისურვა და კარი განტენბაინმა გააღო. ხელსაყრელი შემთხვევა მიეცა თავისი ვაჟკაცობის დასამტკიცებლად, მაგრამ კარებთან მხოლოდ მეგარდერობე ქალი იდგა. მან ლილას ბარათი გადასცა. ლილამ მაშინვე გახსნა წერილი და წაიკითხა, ოღონდ სარკის ჩარჩოში არ ჩაუდვია. როცა, ბოლოს და ბოლოს, ყალბი თმაც მოხსნეს, ლილა განტენბაინს დააკვირდა, თითქოს პირველად შეიტანა ეჭვი მის სიბრმავეში, თითქოს უნდოდა დარწმუნებულიყო, მართლა არაფერი დაუნახავს თუ არაო. ლილა საკუთარ თმას დაემშვენებინა, დაწყნარებული ჩანდა, ეტყობა, იმ ბარათმა გაუქარწყლა შიში, რომ უკანა ეზოში ვინმე დაუდარაჯდებოდა. შემდეგ ლილამ და განტენბაინმა ერთად ივახშმეს და განტენბაინი, ჩვეულებისამებრ, კალმასხს ურჩევდა ლილას. შემდეგ შინ წავიდნენ. ისინი არავის შეუწყუხებია. განტენბაინმა სხვათა შორის ჰკითხა ლილას, შენს წინანდელ მეგობარზე ხომ არაფერი გსმენიაო და მანაც გულახდილად უპასუხა, დაბრუნებულა, ქალაქში არისო, ვნახე, მაგრამ არ გვილაპარაკიაო. პასუხიც ისეთივე სასხვათაშორისო იყო, როგორც კითხვა, ხოლო რაც ლილას არ უთქვამს, ის საკუთარი თვალით ნახა განტენბაინმა, სახელდობრ, როგორ აფორიაქდა ლილა...

კარგად მესმის:

ძველი სატროფო უნდა მიატოვო, გადაწყვეტილება გადაწყვეტილებაა და ურყევიცაა, მაგრამ ეს საბოლოო განშორებას ჯერ კიდევ არ ნიშნავს. ადამიანს უნდა ღირსეულად დასვას წერტილი, მაგრამ წერტილის დასმაში სწორედ ღირსება უშლის ხელს. ერთ-ერთი პარტნიორი მანამდე ვერ ხედავს დასასრულის მოახლოებას, სანამ ღირსება შეულახავი რჩება და ისე შეყვარებულია, როგორც არასდროს. ერთ საღამოს ის კაცი ისევ მოვიდა. მხოლოდ წერილებით გამომშვიდობება შეუძლებელია. განტენბაინს მეტი აღარაფერი დარჩენოდა და უსიტყვოდ აღიარა, რომ აუცილებელი იყო, ისინი ერთმანეთს შეხვედროდნენ...

ეს იყო თებერვალში.

ლილა საგრძიმორო მაგიდასთან იჯდა (ამჯერად წარმოდგენის დაწყებამდე) და ჩემსკენ არც შემობრუნებულა, ხუმრობანარევი კილოთი ისე გამანდო ახალი ამბავი. სიტყვა სხვათა შორის ისროლა, დაძაბული ელოდა ზარს, რომელსაც სცენაზე გასვლა უნდა ეუწყებინა. ნერვიულობა სულ არ ეტყობოდა, მაგრამ ახლა სასაუბროდ ნამდვილად არ ეცალა. დაბნეულიც არ ეთქმოდა, პირიქით, სცენაზე გასასვლელად იყო შემართული. ახალი ამბავი სხვათა შორის მაუწყა, იმ წუთში სწორედ ცხვირს იპუდრავდა. მოკლედ ისროლა სიტყვა, არც შემობრუნებულა, არც დაინტერესებულა, ახლა ვინ იჯდა იმ ერთადერთ მოხერხებულ სავარძელში, ხუმრობანარევი კილოთი ისე დასძინა: ნურც ზარზეიმს შექმნი და ნურც შეშფოთდები, ის ამბავი ხშირად არეულ-დარეულად მემართებაო. ამ დროს გაისმა ზარი... ლილა მაშინ ოცდათერთმეტი წლისა იყო, არც იმას ეთქმოდა გამოუცდელი გოგონა და არც განტენბაინი გახლდათ პირზე რძეშეუშრობელი ყმაწვილი, რომ პირველად მდგარიყო გადასაჭრელი პრობლემის წინაშე. მაგრამ ერთხელ ხომ მაინც მოუწყევდათ ამაზე პრინციპული ლაპარაკი. იმ წარმოდგენის შემდეგ განტენბაინმა თავისი პაჩი ასეირნა, მაგრამ არც იმ საღამოს და არც მეორე დღეს ლილას, ეტყობა, აღარც გახსენე-

ბია ეს ამბავი. განტენბაინს რაღაზე უნდა ემტვრია თავი? მაგრამ იგი მაინც ფიქრობდა, შეშფოთებული არ იყო, პირიქით, ზოგჯერ სიხარულითაც კი ფიქრობდა, როგორი იქნებოდა ლილა დედის როლში და უკვირდა, რომ სამი, ოთხი დღე ისე გავიდა, ლილას კრინტი არ დაუძრავს ამ ამბავზე. მისი უზრუნველობა თითქოს გულს ელამუნებოდა, მაგრამ არ გადასდებია. მაშინ ერთმა აზრმა გაუელვა თავში, კალენდართან დაკავშირებულმა აზრმა, მაგრამ ჯერჯერობით იმ აზრს იოლად იცილებდა ხოლმე თავიდან და თუკი საფიქრალი აღარაფერი ექნებოდა როდისმე, განტენბაინს ერჩია, მის გულში იმ ფიქრს არ გაეგლო. ლილას არაფრის დარდი არ აწუხებდა, ეტყობა, ნეტარებით მოელოდა მომავალ შემოდგომაზე მოსალოდნელ არაჩვეულებრივ როლს. როცა ერთხელ განტენბაინმა რაღაც საბაბით (ბინის ქირის გამო) რიცხვი იკითხა, უკვე მარტი იდგა. ლილა ბინის ქირის დაგვიანებამაც შეაშფოთა და დროის რბოლამაც, რა სწრაფად გადის დროო. ეს იყო რესტორანში, ლილას ღრმად გულამოჭრილი კაბა ეცვა და მის მარგალიტებში სანთლების შუქი თინათინობდა. ლილამ სიცილით თქვა: მართლა რომ გვეყოლოს ბავშვი, რას იზამო. რესტორანი, რა თქმა უნდა, საიმისო ადგილი არ იყო, რომ ეს დაგეგმვებინა. თუმცა ოფიციალტი თავაზიანად იდგა საკმაო მანძილზე, მაგრამ მოუთმენლად ელოდა დაკვეთის მიღებას. ჩვენ უსიტყვოდ ვციცქნიდით ფუნთუშას. განტენბაინის ეჭვი, ვითომ ლილას მისგან მალულად ნდომოდეს ბავშვის გაჩენა, სისულელე იყო. ხუთი თვის ფეხმძიმეს ბრმაც შეატყობდა. უბრალოდ, რესტორანში ამაზე ლაპარაკი არ ღირდა. ექიმთან მიდიო, ისიც არ უნდა ეთქვა — სიტუაცია ისე დაიძაბა, სანთლების ციმციმიც ველარაფერს შველოდა.

იმ დღის მერე განტენბაინსაც აღარ ამოუღია ხმა.

ერთხელ მეგობართა წრეში ლილამ თქვა, ბავშვის გაჩენა რომ მომენდომებინა, ჩემთვის სულ ერთი იქნებოდა, ბავშვი ვისგან მეყოლებოდაო! ეს სისხლის სიწმინდის ერთი თავგამოდებული დამცველის გასამტყუნებლად თქვა და იმ წუთში სავსებით სწორი გახლდათ. ადამიანი ბევრ რამეს ამბობს ხოლმე, რაც იმ წუთში სწორია, — განტენბაინს აღარ უნდოდა ამაზე ეფიქრა. ლილამ ისეთ დროს უთხრა ბავშვი გვეყოლებო, როცა მართლა არ ფიქრობდა ამ ამბავზე. ეს იყო სამი წუთით ადრე სტუმრების შემოსვლამდე.

განტენბაინი ისე შეკრთა, რომ ენა ჩაუვარდა.

— ექიმთან ვიყავი...

ამ დროს რეპლიკაზე გათვლილივით დაიწკრილა ზარმა. სტუმრები! და მოხდა სასწაული: ის სამარცხვინო, კალენდართან დაკავშირებული ფიქრი ნამდვილად აღარ მოსვლია თავში, ბრმა სიხარულმა აიტაცა და ისე გულითადად მიესალმა სტუმრებს, რომ ყველას შეეძლო საკუთარ თავზე მიეღო მისი წრეგადასული აღფრთოვანება. ზოგი ბატონ განტენბაინს ჯერ არ იცნობდა და ხედავდა, როგორ უხერხულად იშმუშნებოდნენ ისინი, როცა ბრმა მასპინძელს ეცნობოდნენ... მაშინ პირველად უამბო ლილამ სტუმრებს ის პიკანტური ანეგდოტი, განტენბაინი მის საგრიმიოროში ვარდებით რომ გამოცხადდა... მეორე დღის განტენბაინს ისე უეცრად გამოეღვიძა, თითქოს თავში ნაჯახი ჩაართყესო. გუშინდელი საღამო აღარ გახსენებია, მხოლოდ ბავშვის ამბავი მოაგონდა და ბედი მისი, რომ ლილას რეპეტიცია ჰქონდა და წასასვლელად ემზადებოდა, თორემ ალბათ შეეკითხებოდა, თებერვალში იმასთან ხომ არ გავითეგია ლამეო. მერე? ალბათ ისიც ეტყოდა: ჰო. უყოყმანოდ, უბრალოდ ეტყო-

და: ჰო, ან შეყოყმანდებოდა და ცოტა ხნის დუმილის შემდეგ, როცა მიხვდებოდა, რა სასაცილო იყო მისი კითხვა, სიგარეტის მოკიდებისას ეტყოდა: რატომ მეკითხები? ამ შემთხვევაშიც შეიძლებოდა ბავშვი განტენზიანისა ყოფილიყო. ოღონდ საკითხავი ახლა ის იქნებოდა, ასეთი კითხვის შემდეგ ღილა თუ ინდომებდა, განტენზიანისაგან შვილი ჰყოლოდა. ალბათ აღარასოდეს აღარ იტყოდა ღილა „ჩვენი ბავშვიო“. ის „მისი ბავშვი“ იქნებოდა მხოლოდ... განტენზიანი ისე იწვა, თითქოს ნაჯახი ჩაეცხოთ თავში და რაკი შინ მარტო იყო, კითხვაც დაუსმელი დარჩა... იქნებ ღილას ეთქვა: არა. ოღონდ შეყოყმანებუ-ლიყო, მაგრამ მერე უბრალოდ ეთქვა: არა. ოღონდ ეს პასუხი მომავლისათვის ბევრად უკეთესი ვერ გამოდგებოდა, იგი მხოლოდ წამიერ შვებას მოუტანდა, სამაგიეროდ, მისი შვება ღილას მოჰგვრიდა ზიზღს, ღილა ასეთი გულისტკენის შემდეგ ან აღარ მოინდომებდა თავისი ბავშვის მამისთვის ეკოცნა ან ბავშვი სულ არ გაჩნდებოდა ამქვეყნად. ბედმა გაუღიმა... გამოსავალი მხოლოდ ერთია: განტენზიანი ფიქრობს, რომ ბავშვი, ღილას ბავშვი, მისი არ არის, მაგრამ თავის ეჭვს არასოდეს გაამხელს, იმ იმედით, რომ ბავშვი მისი გახდება.

წარმომიდგენია:

ის შეკამათება სისხლის სიწმინდის თავგამოდებულ დამცველთან მაშინ გასაგები იყო, მაგრამ ღილა ახლა ალბათ უარზე დადგება, ასეთი რამ არასოდეს წამომცდენიაო.

წარმომიდგენია:

ექვსი წლის ბეატრიჩე აბაზანაში ზის, განტენზიანი მამიკოს როლშია, იგი საპონს უსვამს გოგონას: მისი ტანი, მისი უმანკო კანი, მისი კანი და ქაფიანი კულულები... მამიკო ვერ ხედავს, სად მალავს ბეატრიჩე ფეხს, მაგრამ მაინც მიაგნებს, ფეხის თითებსაც მოუძებნის და გაუსაპნავს. განტენზიანი პერანგის ამარაა, სახელოებიც დაუკაპიწებია. ეს განა ბეატრიჩეა, რომ ცელქობს და უხეფებს ჰყრის, ეს კრიზიმიზი ადგაფუნებს აბაზანაში წყალს, მამიკოსაც კრი-ზიმიზი უხიციანებს და საპონს უმალავს, მამიკო უჩინარ კრიზიმიზის ვერ დაინახავს, კრიზიმიზი კუდიანი დედაბრის ქმარია, ბეატრიჩე რომ ეტყვის, დაუჯერებს და წყალს აღარ ააშხეფებს. მაშინ განტენზიანი საპონს უსვამს მის ბავშვურ ზურგსა და ტაკუნებს, ყურებს, იღლიებს, ოღონდ ბეატრიჩემ ბრმას არ უნდა გაუმხილოს, კრიზიმიზი როგორია. ახლა ბეატრიჩეს უნდა მამიკომ მისი საშინელი ნაჭრილობევი დაინახოს და განტენზიანი მართლა ხედავს მუხლ-ზე პაწაწინა განაჩხაპნს, ნატკენ ადგილს საპონს არიდებს, მერე პუდრს აყრის და სათუთად უხვევს, მერე გაორთქლილ სათვალესაც იხსნის, მაგრამ კრიზი-მიზის მაინც ვერ ხედავს. ისიც არ ეპუება და ჰყაპუნსა და უხაპუნს ბოლო მა-ნამდე არ უჩანს, სანამ განტენზიანი აბაზანას არ დაცლის და ბავშვს უხაპქვეშ არ შეაყენებს. ჩამობანს ქაფიან კულულებს, საპნით აპრილებულ პატარა მკლავებსა და თეძოებს, მთელ სხეულს, არა, მისგან მეზღვაური არ გამოვა, არა და არა, ნამდვილად გოგონა დადგება, ამას არც შარვალი უშველის და არც შარვლის ჯიბეებში პაწაწინა ხელების ჩაწყობა, არც იდაყვების გაჩაჩხვა და არც აბაზანის კიდეზე ოინბაზობა. ამ დროს ბეატრიჩე ხალიჩაზე ისკუბებს, მა-მიკოს ეს კი უნდა დაენახა და როცა თეთრ ხაოიან პირსახოცში გახვეული ბავშვი ერთი წუთით ნეტარებისაგან გაინაბება და მის ღონიერ ხელებს ტანის შემშრალებას დაანებებს, უეცრად ისმის შეკითხვა: მამიკო, შენ მართლა ვე-რაფერს ხედავ? და ამის შესამოწმებლად, იმწამსვე დასძენს: იცი, მე ფრენა

შემიძლია! მამიკო თუ ბრმაა, ამაში ეჭვი არ უნდა შეეპაროს, ისიც იძულებულია დაიჯეროს და ხელები მოაშოროს, რათა ბეატრიჩემ უთხრას: ხედავ, როგორ დავფრინავ? ერთი წამით გაუელვა თავში, იქნებ ბეატრიჩე მართლაც არ არის ჩემი შვილიო და ბავშვი მალლა აიტაცა. ბავშვი ატკარცალდა: ხედავ! ბავშვი ტკარცალებს: ვერა მხედავ? ბავშვი ტკარცალებს...

წარმომიდგენია:

ათი წლის ბეატრიჩე ველოსიპედიდან გადმოვარდა და ტვინში სისხლი ჩაექცა. მთელი ღამე შიშში გაატარეს, არ მოკვდესო. ეს იყო დედისა და მამის საერთო შიში, ფართოდ გახელილ, ცრემლად დაღვრილ თვალებში ჩამდგარი სიკვდილის შიში...

წარმომიდგენია:

განტენბაინი სულაც არ არის ცუდი მამა, თუმცა ბრმის როლის გამო იძულებული გახდა ბავშვის აღზრდაზე ხელი აეღო... ზოგჯერ ბეატრიჩე უბრალოდ არ აკეთებს იმას, რაც არ ეპრიანება, რადგან იმედი აქვს, განტენბაინი მაინც ვერაფერს დაინახავსო, მაგალითად, ვერ დაინახავს, მისი კაბები საკიდზე ჰკიდია თუ ისევ ისეა მიყრილ-მოყრილი. განტენბაინს კაბების დარღი სულ არ აწუხებს, ადამიანიშვილი ენაღვლება, რადგან ადამიანიშვილი, მისი აზრით, როდესმე და როგორმე სწორედ იმის გაკეთებას უნდა მიეჩვიოს, რაც არ ეპრიანება. განტენბაინმა საღამოს რომ იკითხოს, კაბები თუ დაკიდეო და თან მისდა სავალალოდ ხედავდეს, რომ კაბები ისევ ისე ჰყრია, რა გამოვა აქედან? არაფერი, თუკი ლილა ც დედის როლში ასევე ბრმას თამაშობს და სდუმს, რათა ბავშვის მხარე დაიჭიროს და მის დასჯას ყოველთვის შეუშალოს ხელი. წლები გადის, სანამ განტენბაინი მიხვდებოდეს, რომ თუ დედას არ უნდა, ბავშვს ვერ აღზრდი და თანდათან ბავშვთან ურთიერთობაშიც ეგუება ბრმის როლს, ოღონდ საყვარელი მამიკო იყოს და უამრავ წვრილმანში ატყუებინებს თავს, მზად არის ყოველგვარ აღზრდა-განათლებას თავი დაანებოს და ბეატრიჩეს მაშინ მიეშველოს, როცა თვით ცხოვრება აგრძნობინებს თავის სუსხს.

ეს დღეც დგება.

ეს დღეც დგება და შემთხვევიდან შემთხვევამდე დავიწყებასაც ეძლევა, თუკი საქმეს ეშველება ხოლმე, დიახ, მაგრამ მამა ჯადოქარი არ არის. გაუგონრობის წყალობაა, რომ წითელამ ქუთუთოების განუკურნებელი პარეზი დაუტოვა ბავშვს. საკუთარმა სისუსტემ გულში დანაშაულის შეგრძნება ჩაუტოვა განტენბაინს, ასეთი შეგრძნება სხვა დროსაც გასჩენია, ხოლო დანაშაულის შეგრძნება მამობრივ სიყვარულს ბადებს და ბავშვის გარეშე სიცოცხლე ვეღარ წარმოუდგენია...

ბეატრიჩე ანეგდოტი არ არის.

ბავშვური ნახატების დრო წავიდა და მამობრივ სიყვარულს ახლა „აჩუ, აჩუ, ცხენოთი“ ვეღარ დაამტკიცებ, უკვე დიდი ხანია ვეღარ დაამტკიცებ. ბეატრიჩე ლათინურს ერკინება, accusativ cum infinitiv-ს სწავლობს, მშობლიური სიყვარული ისეთი ამოცანების წინაშე აყენებს, რომ განტენბაინს უჭირს გამკლავება. რას აღარ თხოულობენ ჩვენი ბავშვებისა და მათი მამებისაგან! თავი რომ მოაჩვენოს ბეატრიჩეს, თითქოს ახსოვდეს ყველაფერი, რაც ოდესღაც უსწავლია, იძულებულია, სანამ ბეატრიჩე სკოლაშია და არ უთვალთვალებს, სასკოლო პროგრამას ჩაუჯდეს. ახლა აღგებრას არ იკითხავთ! მოწიფულ

კაცს ჰგონია, ფესვის ამოღება ვიცოდ, მაგრამ დახეთ, ხელახლა სასწავლო არ გახდომია?! და საფეთქლებგაჭადარავებული კაცი ხელახლა სწავლობს ყველაფერს, როცა ერთუცნობიანი, ორუცნობიანი, სამუცნობიანი განტოლების წინაშე აღმოჩნდება.

წარმომიდგენია:

ერთ დღეს, ერთ განსაკუთრებით მშვენიერ და ხასხასა დღეს სეირნობიდან ბრუნდებიან, ლილა საჭესთან ზის და ნერვიულობს, გზაზე მანქანების მწკრივი გაჭიმულა, ის კი შვიდზე აეროდრომზე უნდა იყოს, ვილაცას უნდა დახვდეს, დიახ, ვილაცას, განტენბაინი არ ეკითხება ვინ ვილაცასო. ის ვილაც მარტო ჩამოდის და გული დასწყდება, თუ არავინ დახვდა აეროდრომზე, მით უმეტეს, რომ იგი ლილას გულისთვის ჩამოდის, მგონი, რომელიღაც ფილმის საქმეზე, ესე იგი, ლილას საქმეზე. განტენბაინს ბრმის სათვალე უკეთია და გახსნილ დეპეშას გუშინ ვერ წაიკითხავდა, მაგრამ მაინც იცის, ვინ მოფრინავს შვიდ საათსა და ოც წუთზე და ლილას არაფერს ეკითხება. უკვე ექვსი საათია, მაგრამ ავტომანქანების მწკრივს ვერაფერს მოუხერხებ, ლილას სასო წარეკვეთა, ეს დრო მოუღებს ბოლოს, დრო არ ეყოფა, რომ ჯერ განტენბაინი და ბავშვი მიიყვანოს შინ და შემდეგ აეროდრომზე გავიდეს, ვერა, ვერ მოასწრებს. საბრალო ლილა საჭესთან ზის, ვილაცას ძალიან დასწყდება გული, მით უმეტეს, რომ თვითონ ლილამ მოიპატიჟა ის კაცი. ეს ნამდვილი უბედურებაა! განტენბაინი ეშმაკურად სთავაზობს გზის შემოკლებას, შინ ნუ მიგვიყვან, პირდაპირ აეროპორტში გავიდეთო. ლილა ჩუმდება, არა, ეს შეუძლებელია, ეს იმას ნიშნავს, რომ მარტო ლილა კი არ იდგეს აეროდრომზე, არამედ ლილა ქმარ-შვილით, „family style“, ის ვილაცა სახტად დარჩება, განტენბაინს ეს თუ არ ესმის, მაშინ... არა, როგორ არ ესმის, მაგრამ მაინც გზის შემოკლება სჯობიაო, მუხანათურად იყინებს განტენბაინი, თან ჩიბუხს აბოლებს არხეინად. ლილა გადასახვევთან მანქანას აჩერებს, არა, შეუძლებელია, ეგრე არ ივარგებსო! ისე ამბობს, თითქოს ეეჭვებოდეს განტენბაინის სიბრმავე, მაშინ განტენბაინი ბავშვს ხელს ავლებს და შუა ქუჩაში გადმოდის მანქანიდან. უკან ერთხმად აპიპინდნენ მანქანები...

რაც შეეხება ზიბენჰაგენს:

მას ლილასთან აქვს საქმე, თუ ოდესღაც ჰქონდა, როცა ჯერ კიდევ წვერს ატარებდა, ვინ იცის, იქნებ მეგობრებმა იციან კიდევ, მაგრამ არ ჭორაობენ. ალბათ ლილასთან ოდესღაც ბურის გარდა ყველას გაუთეგია თითო ღამე, ვინ იცის. მართლა ასე რომ იყოს, მაშინ? განტენბაინი მხრებს იჩეჩავს. მისი ლილა ვისთან ათევეს ღამეს და ვისთან არა, ეს საკითხი თავისთავად ამაზრზენი ეჩვენება. მართლა ასე რომ იყოს, მაშინ? ლილას საიდუმლოს პატივს სცემს, მაგრამ თანდათან მისთვის სულ ერთი ხდება, ზიბენჰაგენიც ურევია იმ ყველაში, თუ არა. შეიძლება ერიოს, შეიძლება არა. ეს ნამდვილად არავინ იცის, ყოველ შემთხვევაში განტენბაინმა არ იცის, მეგობრებს ეცოდინებათ ალბათ, თუმცა, იქნებ ყველანი ცდებიან კიდევ.

ნამდვილად არსებობს ბავშვი.

ბ ე ა ტ რ ი ჩ ე.

ერთხელ, კარგა ხნის შემდეგ (თუმცა აქამდე იქნებ აღარც მივიდეს საქმე) კაფეში სხედან მამა და შვილი, ბეატრიჩე უკვე ქალიშვილია და გაჭირვებაშია ჩავარდნილი. ისეთი არაფერია, რომ სალაპარაკოდ ღირდეს, ხელი მოეცემა,

სკოლაში ჩაიჭრა გამოცდაზე და ახლა მხოლოდ ის უნდა მოიფიქრონ, კიდევ რა სკოლები არსებობს. ხელის მოცარვა შექარლამითურთ! განტენბაინი ეწევა და გული სიამაყით ევსება, რომ ამ გაფურჩქნილი არსების წყალობით ამქვეყნად არსებობს. ახლა ეს არსება გამოცდაზე ჩაიჭრა, მისი დახმარება სჭირდება და შექარლამას ამიტომ მიირთმევს. ვინ არ ჩაჭრილა გამოცდაზე? განტენბაინს ბრმის სათვალე უკეთია: გადიდებული სურათივით ხედავს მაგიდაზე დადებულ საკუთარ ბებერ ხელს და საკუთარ თავს უსმენს მამის როლში. მამასაც სჭირდება გაგება, მასაც უნდა ამხანაგური დამოკიდებულება ჰქონდეს შვილთან და სანამ ბეატრიჩე გათქვეფილი ნაღებით მოიჯერებდეს გულს, გასამხნეველად საკუთარი მარცხის ამბავს უყვება, მაგრამ ბავშვს სწყინდება მხოლოდ. იგი ჯერ კიდევ ბავშვია, ჩვიდმეტი წლისაა, მაშასადამე, უკვე სავსებით გონებაგახსნილია, მაგრამ გამოცდილება აკლია და თავის შექარლამას ასე ჩუმად იმიტომ მიირთმევს. მხოლოდ ტუჩების უნებური ტოკვა და თვალებში გაელვებული სხივი ამხელს მის მოუთმენლობას, როცა საყოველთაოდ აღიარებული ჭეშმარიტებანი ესმის, მაგალითად, ის, რომ ქალს პროფესია სჭირდება, რათა დამოუკიდებელი იყოს და სხვა მისთანები. ნეტავ რა საჭიროა ეს გაჭიანურებული მაგალითები! სხვისი მარცხი რაში აინტერესებს. ბეატრიჩეს ნუგეში არ სჭირდება, მისი ხელმოწერა და ფული სჭირდება უკეთეს სკოლაში შესასვლელად. მისი მოთხოვნა ნათელია და მარტივი, ამხანაგური დამოკიდებულება სულაც არ უნდა მამასთან ჰქონდეს, მამა კი თავისას არ იშლის და ვითომ ნდობის მოსაპოვებლად თავის საკუთარი ცხოვრებისა და მძიმე შეცდომების ამბავს უყვება. ბავშვმა ეს ისედაც იცის და მოღიმარი სახით სადღაც პარკისაკენ იყურება. ამაოდ დაშვრა განტენბაინი, გონებაგახსნილ, მაგრამ, გამოუცდელ არსებასთან ვერაფერს გახდები. რაღა უნდა განტენბაინს? მისი ხელმოწერა და შექარლამა საკმარისია. რაც უნდა გულისხმიერი იყოს ბავშვი, მაინც ვერ მიხვდება, რომ თავის სატკივარი მამასაც აწუხებს. მამამ იკითხოს მერე. განტენბაინი, ისევე როგორც ყველა სხვა, ვინც უკვე ცხოვრების ასპარეზზეა გამოსული, წარსულს ეკუთვნის, აწმყოს მამა და ქალიშვილი როდი წარმოადგენენ, მხოლოდ ქალიშვილია აწმყო. ისღა აკლია, მამა არ დაეხმაროს! ხელი მოუწერა, მაგრამ ლაპარაკს რომ აღარ მორჩა?! ბეატრიჩე მართალია. იგი თავის ჩიბუხის ან სიგარის კვამლს მიღმა ხედავს, როგორ უსიტყვოდ და ცივად იღიმება ბეატრიჩე, როგორ წითლდება, მამა რომ მასთან დამეგობრებას ლამობს. როგორც იქნა მოუხმო განტენბაინმა ოფიციანტს და დანახარჯი გადაიხადა. ქვევით, პარკში, ბეატრიჩეს მეგობარი ელოდება, მკლავში უყრის ხელს და მიჰყავს...

ეხ, ჩემი შვილი!

თავის გზით მიდის უკვე...

ჩვენი შვილი!

ერთ გვიან საღამოს (ნეტავ რას მოჰყვა ეს ზედმეტი სიტყვა?) ბური შეუბნება, ვიღაცამ მითხრაო, ვითომ ზიბენჰაგენს ეთქვას, ლილამ თქვა, ქალმა ყოველთვის იცის, მისი შვილის მამა ვინ არისო, მე, მაგალითად, ეს ნამდვილად ვიციო. ვითომ ასე ეთქვას ლილას ზიბენჰაგენის სიტყვით, უფრო სწორად, ვიღაცის სიტყვით, ვისაც ზიბენჰაგენმა უთხრა ეს...

ჭორია!

ალბათ, ერთი წუთით განტენბაინი იგრძნობს, რომ ახლა კი დადგა დასასრული. მართალია, ყოველთვის ეჭვობდა, რომ ეს ასეც იყო, მაგრამ ბეატრიჩეს

გაჩენის საიდუმლოს ლილა მას უმაღლავდა, თვითონაც ხომ საიდუმლოდ ინახავდა ამ ამბავს და როგორ იფიქრებდა, რომ ლილა ამ საიდუმლოს მესამე პირს (ზიბენჰაგენს) გაუმხელდა. მხოლოდ ერთი წუთით ეუფლება ეს გრძობა, შემდეგ ხმას აღარ იღებს...

სიტყვა ვერ მოუძებნია.

(„ღალატი“?)

ლილას სახე არ შესცვლია...

ერთი შეხედეთ მის სახეს!

სახეზე არაფერი აწერია...

ჭორია!

აღბათ ბურიც კარგი მოლაყბეა.

რა მოხდება შემდეგ?

განტენბაინი აეროდრომზეა. ყოველდღე, გეგონებათ, ყოველდღე თუ არა, კვირაში ერთხელ მაინც აეროდრომზე იყოს და ყოველთვის ერთსა და იმავე დარბაზში იდგეს თავის შავ ხელჯოხზე დაყრდნობილი, რათა ბრმის სათვალით შეეგებოს თავის ლილას. არათუ ყოველდღე, ყოველ კვირაც არ უწევს აქ მოსვლა. განტენბაინმაც იცის ეს, მაგრამ ეჩვენება, თითქოს მთელი სიცოცხლე ასე იდგეს აეროდრომზე, ამ დარბაზში, ზუსტად ამ ადგილზე და ლილას ხვდებოდეს მთელი სიცოცხლე... დღესაც და სხვა დროსაც განტენბაინი კიოსკთან დგას, სანამ ბრმის სათვალის აფარების დრო დადგებოდეს, შემდეგ კი ტერასაზე გადის, რომ დედამიწის ყოველი კუთხიდან მოფრენილი თვითმფრინავების დასხდომას უყუროს. მალე ჩაესმის, რომ ჰამბურგში ნისლი ყოფილა და თვითმფრინავი იგვიანებს. განტენბაინმა ეს ცნობა მანამდე გაიგონა, სანამ რეპროდუქტორი დაიხსაკუნებდა, ახრიალდებოდა და აგრიალდებოდა. შემდეგ, როცა ცნობა სამ ენაზე გადმოსცეს და ექომ დარბაზები მოირბინა, განტენბაინს უეცრად ეჭვი შეეპარა: დღეს გადმოსცეს ნისლიანობის ცნობა, თუ ეს წინანდელ დახვედრაზე იყო? იძულებული ხდება „information desk“-თან მივიდეს და იკითხოს, რეპროდუქტორები მართლა ახლა გრიალებდნენ, თუ მე მაქვს ჩარჩენილი ყურში მათი გრიალი. თუმცა, კაცმა რომ თქვას, ლოდინისათვის ამას არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს. პაჩს, მის ძაღლს, უფრო ეადვილება ლოდინი. იგი არავის არ ელოდება, ყურებდაცქვეტილი ძაღლია, ირგვლივ ყველაფერს უნოსავს, კუდიდან დინგამდე აწმყოა, ძაღლია დროის გარეშე, ძაღლია მუდამ და ყოველთვის, წინ გადაუდგება ერთ ცქვიტ, სხვათა შორის, საკმაოდ ზორბა ძუკნას, მაგრამ მაშინვე ავიწყდება იგი, როგორც კი მოქაჩავს პატრონი, ავიწყდება და იატაკზე წვება უღარდელად.

ძაღლს რა უჭირს.

განტენბაინს ფიქრი მობეზრდა, ეს ფიქრები ისევე ნაცნობია მისთვის, როგორც ისრების ტოკვა აქაურ საათზე. დარბაზში ბოლთას სცემს და უხარია, რომ მოზაიკიან იატაკზე გამოყვანილი ფიგურები დროს ანაწევრებს. ახლა იგი ლილას როდი ელოდება მოუთმენლად, ცნობისმოყვარეობა ჰკლავს, ხელჯოხს სწორედ ფილებს შორის დარჩენილ ნაპრალებში მოახვედრებს თუ არა. რაც შეიძლება ნელა დააბიჯებს, რადგან რაც უფრო სწრაფად დადის, მით უფრო ნელა გადის დრო, ხოლო „information desk“-ს თუ დავუჯერებთ, ორმოცი

¹ ცნობათა ბიურო (ინგლ.).

წუთი მაინცაა დარჩენილი იქამდე, სანამ ლილას დაინახავდეს, ლილას თავისი ჩანთებითა და ჟურნალებითურთ, როგორც ყოველთვის, როგორც მთელი სიცოცხლის მანძილზე. რა არის დრო? იატაკზე მოგებულ ფილებზე გამოყვანილი სახეები და ფიქრი; რაც უფრო სწრაფად დადის განტენბაინი, მით უფრო უნელებს სვლას თვითმფრინავი და შიში იპყრობს, მოგესხენებათ, თვითმფრინავს აუცილებლად სჭირდება სისწრაფის რაღაც მინიმუმი, რომ ღრუბლებიდან არ ჩამოვარდეს. ლილას მისი მოთმინება აჩერებს, ძალა მამაკაცისა, რომელიც ნელა იცდის, ნელა დადის, ნელა, ნაბიჯ-ნაბიჯ, იქით და აქეთ, მთელი სიცოცხლე იცდის, საათის ისრებივით აუჩქარებლად იცდის.

(ვითომ საჭიროა კიდევ ზიბენჰაგენის გამოგონება?)

ლილა დაეშვა და შეხეთ; მარტოა, პალტოთი, ჩანთითა და ჟურნალებით დატვირთული, სულ მარტოდმარტო.

რა მოხდა?

საბაჟოში არავინ ეხმარება...

მაშ ბრმა მეუღლე რაღა საჭიროა?

ბრმა განტენბაინს გვერდით უსალმოდ აღარავინ ჩაუვლის. მე ამას ვგულისხმობ: უსალმოდ ბევრი ჩაუვლის, მაგრამ იმათში არავინ გამოერევა ისეთი, ქმრის სიბრძავეთ რომ სარგებლობდეს... ცოტაც და განტენბაინი ხელს დაუქნევს ლილას. ლილა ბარიერს გამოივლის და, როგორც ყოველთვის, კოცნის განტენბაინს. შემდეგ, როგორც ყოველთვის, ხელმკლავით მიდის. მხოლოდ განტენბაინია სხვანაირი, იგი სდუმს, ლილა კი ისე იქცევა, თითქოს ყველაფერი ისე იყოს, როგორც ყოველთვის. აი, რა არის გამოგნებელი: ლილას სახეზე არავითარი ცვლილება არ ეტყობა. მძიმე პალტო და ჩანთები ჩამოართვა განტენბაინმა, როგორც ყოველთვის, მაგრამ უსიტყვოდ. ლილას სახეზე არ ეტყობა, რომ აღარ ცრუობს, რომ აღარაფერს მალავს. გულლია სახე აქვს, როგორც ყოველთვის. განტენბაინი მანქანაშიც არ იღებს ხმას და ლილა შეწუხებული ეკითხება, რა მოგივიდაო, ხოლო თვითონ იმას ჰყვება, რასაც ყოველთვის ჰყვებოდა. ოღონდ ახლა ყველაფერი სრული სიმართლე გახლავთ. ნუთუ არ სჯერა მისი? მას ლილას ბარგი მოაქვს, როგორც ყოველთვის. ერთმანეთის პირისპირ სხდებიან. ლილა, როგორც ყოველთვის, გახარებულია შინ დაბრუნებით. ნუთუ განტენბაინს არ უხარია ლილას დაბრუნება? განტენბაინი გაოცებულია. განტენბაინი თავს ყოველთვის ისე აჩვენებდა, თითქოს სჯეროდა მისი სიხარული, ახლა კი პირველად ხედავს, თურმე რა სრულყოფილად თამაშობდა ლილა — ის ტყუილი არაფრით განსხვავდებოდა ახლანდელი სიმართლისაგან. ალბათ ამან თუ წაართვა ლაპარაკის უნარი. ლილა მუხლებზე უჯდება, როგორც ყოველთვის, ოღონდ იგი თმაზე აღარ ეფერება, თუმცა თმა ისეთივე აქვს, როგორც ყოველთვის. უფრო მეტიც, განტენბაინი წყურვილს იმიზეზებს და დგება. რა აუტანელი კაცია? განა შეიძლება ახლა წყალი დალიოს კაცმა, თუნდაც მართლა მოსწყურდეს! იგი დგას და წყალს სვამს.

ლილა არ ატყუებს.

საამისო როლი აღარა აქვს განტენბაინს.

— ლილა, — ამბობს ის.

— რა იყო? — ეკითხება ლილა.

ამ დროს განტენბაინი იხსნის სათვალეს — კი არ იგლეჯს სახიდან, როგორც სხვა დროსაც უქნია, არც ისე იხსნის, რომ თვალები მოიფშვნიტოს და

ხელახლა გაიკეთოს, სულ სხვანაირად იხსნის. უკანასკნელად იხსნის სათვალეს და იღიმება, ან ჰგონია, რომ იღიმება. ოღონდ ადამიანის სახე აღარ ადევს.

— აღარ იტყვი, რა მოხდა? — ეკითხება ლილა.

— ლილა, — იმეორებს იგი.

— თქვი, თუ ამბობ, — ეუბნება ლილა, — გევედრები, თქვი, არ ვიცი, რა მოხდა, მართლა არ ვიცი.

წარმომიდგენია:

როცა ის სცენა უეცრად გათამაშდა, რომელიც განტენზაინს ათასჯერ და სულ სხვადასხვანაირად ჰქონდა წარმოდგენილი, სინამდვილემ, უპირველეს ყოვლისა, თავისი სრული სიცარიელით გააოგნა და მხოლოდ თავი გააქნია გაწვილებულმა. მაგრამ ლილას ხომ სურს იცოდეს, რას უმაღლავს განტენზაინი. განტენზაინს ლაპარაკი სულ არ ეხალისებოდა, მაგრამ მაინც ნელ-ნელა ამოდერდა ის, რაზეც ამდენი წელი ხმას არ იღებდა და აღმოჩნდა, რომ ბოლოს და ბოლოს, არსებითი ვერაფერი თქვა. ეტყობა, ნამდვილად სჭირდება გონს მოსვლა. სათვალეს არ აგდებს, თუმცა სათვალე ამიერიდან აღარ სჭირდება; არც ჯიბეში იღებს, უჭირავს ხელში და რელიქვიასავით თუ სუვენირავით დასცქერის. თან ლაპარაკობს, ხან რას იხსენებს და ხან რას, რაზეც სხვადასხვა დროს სტკენია გული, მაგრამ ახლა ყველაფერი ისეთი არარაობა ჩანს, რომ სალაპარაკოდაც არა ღირს... სიმართლე თუ გნებავთ, რასაც ახლა ვითომ გულგრილად და მხიარულად ვამბობ, სიყვარულის ახსნასავით გამომიღისო, ფიქრობს თვითონ. დიახ, მშვენივრად ხედვდა ყველაფერს, მართალია, ყველაფერი არ იცის, რაც წლების მანძილზე ხდებოდა, მაგრამ მაინც საკმაოდ ბევრი რამ გაიგო, თუმცა დანამდვილებით არაფერი იცოდა და არც ახლა უნდა დანამდვილებით იცოდეს რამე, თვითონაც ხომ თამაშობდა, ბოლოს და ბოლოს.

დასასრული:

(მოკლე და შეუსაბამო).

წადი, მომშორდი! მეუბნება ლილა და სიგარეტს იღებს, შემდეგ უკიდებს, მე კი ამ დროს ვეკითხები, ღმერთო დიდებულო, ისეთი რა მოხდა-მეთქი. მთელი ეს წლები!.. ამბობს იგი და აბოლებს. მაინც რა გითხარი ისეთი? აქამდე ქვითინებდა, ახლა კი მხოლოდ ამას ამბობს: წადი, მომშორდი! თან სიგარეტს ეწევა. მე ვატყუებდი ლილას? რომ ამბობენ, ადამიანს თმა ყალყზე დაუდგაო, თურმე მართლა ხდება ასეთი რამ, დავინახე, როგორ დაუდგა ლილას თმა ყალყზე. ნუთუ მართლა სჯეროდა, რომ ბრმა ვიყავი? მაშ, დასასრული დამდგარა და ესაა. მერე და რატომ? ამოდ ვთხოვ პატიებას, რომ რალაცეები დავინახე. მთელი ეს წლები! ახლა ვხვდები, რომ არასდროს არ გყვარებივარ, არასდროს, ახლა ვხვდები და მინდა, რომ წახვიდე, წახვიდე! ამბობს იგი და სიგარეტს ეწევა, მერე კი ყვირის: მინდა, რომ წახვიდე!

გამოღვიძება (ვითომ არაფერი მომხდარიყოს!) ტყუილი აღმოჩნდა. ყოველთვის ხდებოდა რალაც, ოღონდ სხვანაირად ხდებოდა.

ერთ მშვენიერ დღეს მე დამკითხავენ.

— აბა, — ამბობს ვილაც, ვისაც ეს ამბავი სულ არ ეკითხება და მართონი კი ვლაპარაკობთ, — მაინც როგორი იყო თქვენი ცხოვრება, რომელიც უკვე დასასრულს უახლოვდება?

მე ვდუმვარ.

— ერთ კაცს უყვარს ერთი ქალი, — ამბობს იგი, — ამ ქალს უყვარს სხვა

კაცი, პირველ კაცს უყვარს სხვა ქალი, რომელიც ასევე უყვარს სხვა კაცს, — ამბობს იგი და ასეთ დასკვნამდე მიდის: — სავსებით ჩვეულებრივი ისტორიაა, რომელსაც თავსა და ბოლოს ვერ უპოვი...

თავს ვუქნევ.

— რატომ არ იტყვით მოკლედ და გარკვევით, იმ ორი კაციდან რომელი ხართ თქვენ თვითონ? — მეკითხება იგი და ეტყობა, საცა გამოელევა მოთმინება.

მხრებს ვიჩეჩავ.

— გამოძიებამ დაადგინა, — ამბობს იგი და ხმაში მუქარა ეპარება, — რომ პიროვნება, როგორცაა, მაგალითად, კამილა ჰუბერი, არ არსებობს და არც არასდროს არსებულა, ისევე როგორც არ არსებობს კაცი გვარად განტენბაინი...

— ვიცი.

— თქვენ მხოლოდ გამონაგონ ამბებს ჰყვებით.

— მე მხოლოდ გამონაგონ ამბებს განვიცდი.

— ასე იყოს, — ამბობს იგი, — მაგრამ რა მოხდა ნამდვილად იმ დროს, იმ ადგილებში, სადაც თქვენ იმყოფებოდით?

თვალებს ვხუჭავ.

— რატომ არ მპასუხობთ?

მე ვდუმვარ.

— თქვენ გავიწყდებათ, ჩემო კარგო, რომ არსებობენ მოწმეები.

შემდეგ მესმის, როგორ აღებს იგი კარს, მესმის წვეტიანი ქუსლების პაკაუკი და ისევ ვახელ თვალებს, რომ დავინახო, აქ რა თამაშდება...

ვხედავ:

ბოთლში ჩარჩენილ ბურგუნდულს. ნაცნობი სურათია. წითელი ღვინის ზედაპირზე ობის პაწაწკინტელა კუნძულები მოჩანს, ვხედავ აგურივით გამაგრებულ პურის ნარჩენებს, მაცივარში ლორის გამომხმარი ნაჭერი მოკრუნჩხულა, თასში ჩარჩენილი კომპოტი ამღვრეულა, ძირში გარგარის ლექი მოჩანს, ეს მუმისის საგზალია, ვიცი, ვზივარ პალტოსა და ქუდში გამოჭიმული, ოთახში ქაფურის, მტვრისა და მასტიკის სუნი დგას, ხალიჩები დაგორგლილია, მე სავარძლის ზურგზე ვზივარ. და ხელში კორპსადრობს ვათამაშებ, არ ვიცი, რა მოხდა, ყველა სავარძელს თეთრი ტილო აქვს გადაფარებული, ნაცნობი სურათია, დარაბები დაკეტილია, ყველა კარი ღიაა, ადგომაც არ მჭირდება, ისედაც ვიცი ეს...

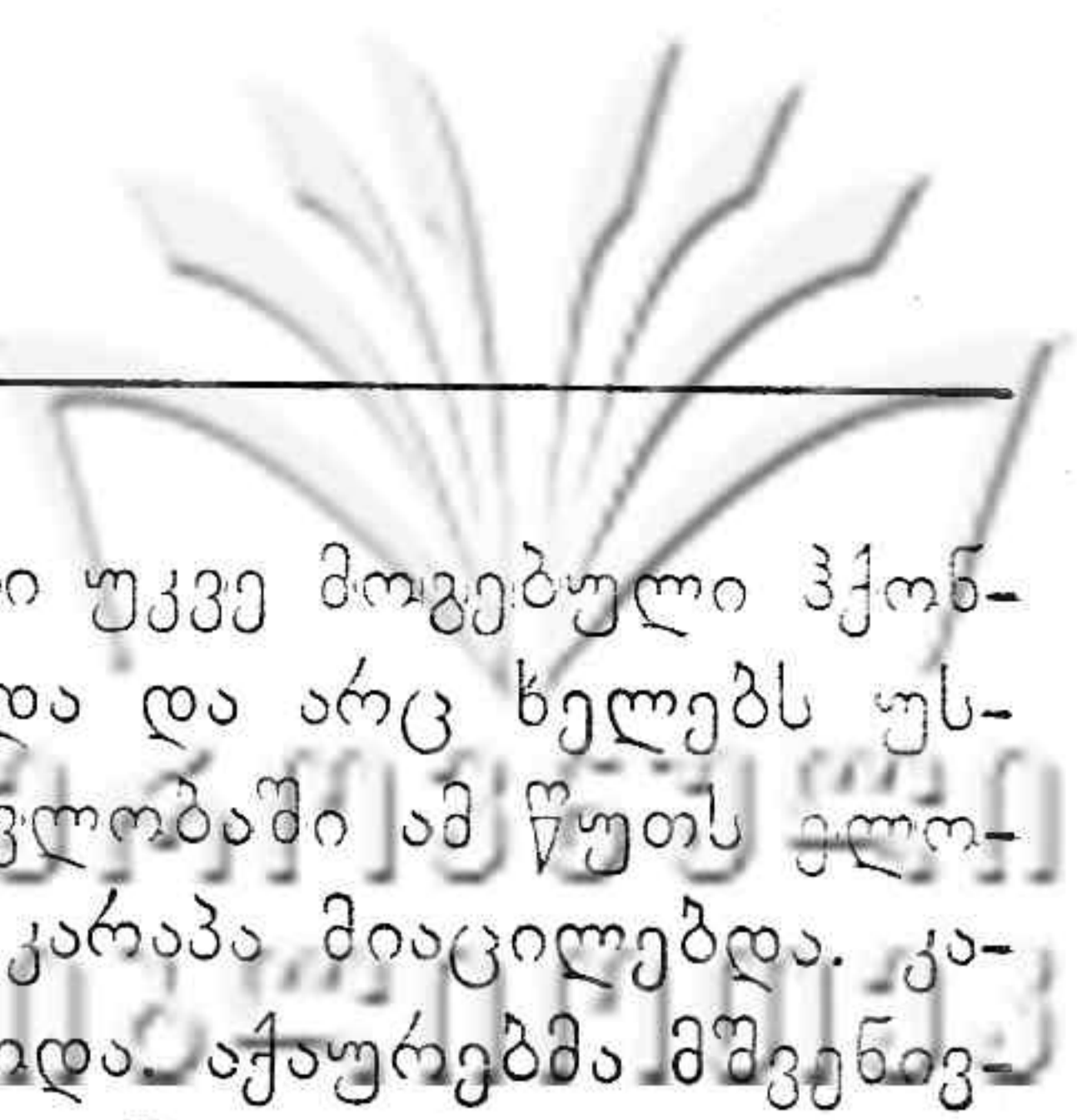
მე ბრმა ვარ. მხოლოდ ხანდახან, ყოველთვის არა. შემდეგ ისევ მეპარება ეჭვი: ნუთუ ის არ არის ჩემი ცხოვრება, რაც შემიძლია წარმოვიდგინო? მე ეს არ მჯერა. ვერ დავიჯერებ, რასაც ვხედავ, სწორედ ეს იყოს წუთისოფელი.

ამბავი კამილასათვის:

(კანტონის პოლიციელის ვიზიტის შემდეგ).

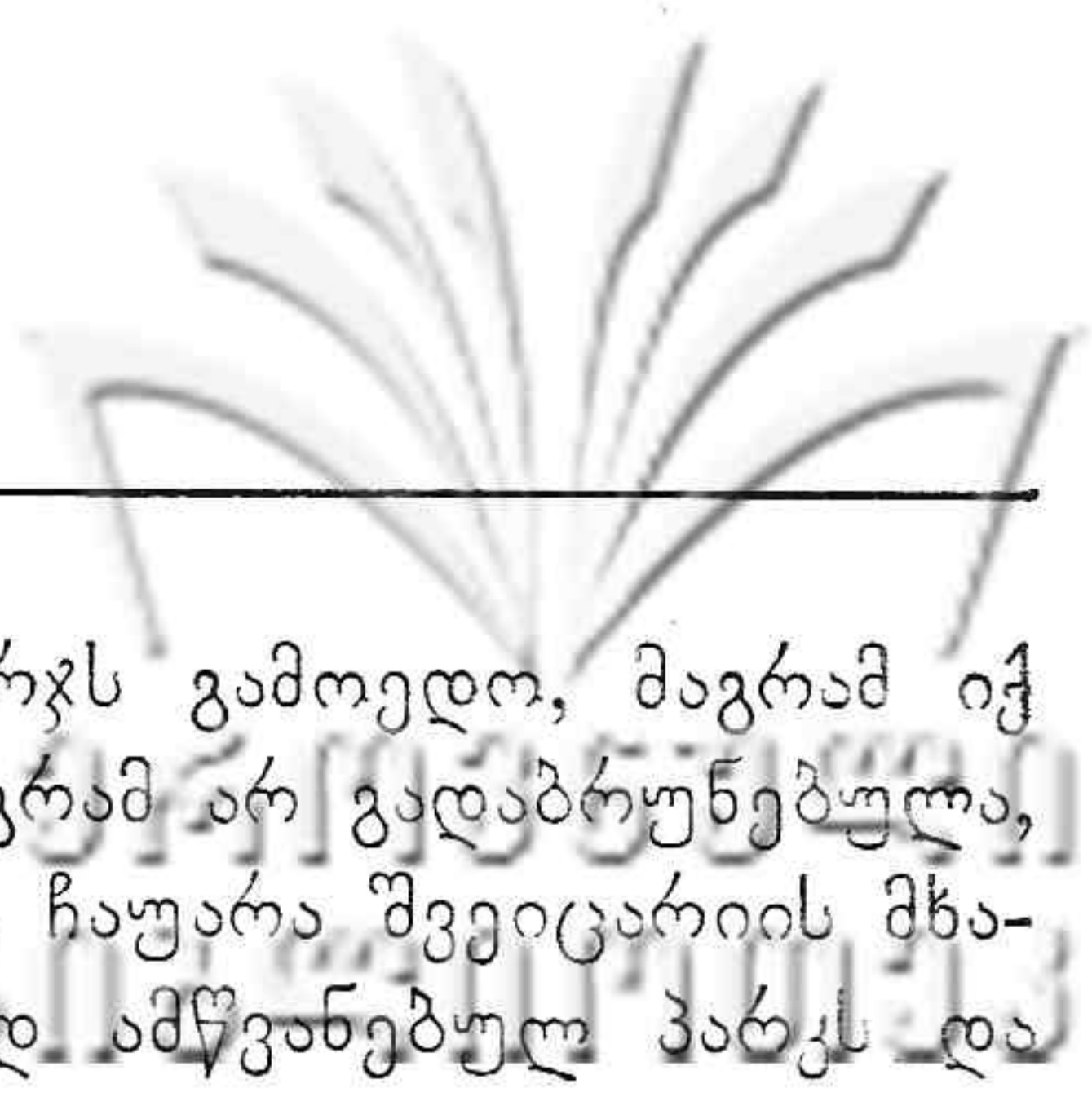
— წესრიგი ნამდვილად საჭიროა, — ვამბობ მე. — რამდენიმე წლის წინ ერთი ამბავი მოხდა, რამაც ძალიან ააფორიაქა ესენი. აქვე, ქალაქში, უეცრად გამოტყვრა ადამიანი, რომელსაც არამცთუ თავისი ისტორია, თავისი სახელიც კი არ უნდოდა დაეტოვებინა ამქვეყნად. ადამიანებმა თავიანთ ერთ თანამედროვეზე მხოლოდ ის იცოდნენ, რომ იგი ცხოვრობდა ამქვეყნად. ამ ფაქტს, თუ გნებავთ, მისი გვამი ადასტურებდა, ერთ დღეს, უფრო სწორად, ერთ მეტისმეტად მშვენიერ დილას რომ იპოვეს ლიმატში. კარგად მახსოვს ის დილა. სწო-

რედ იმ დილით ჰელმჰაუზის ხიდზე გადავდიოდით, რომ გედები დამეზურებინა. მაშინ იქ დიდი ტირიფი იდგა, იქნებ დღესაც დგას ის ტირიფი, იხვებისა და გედების ნაკრძალში ეულად ამოსული მტირალა ტირიფი, გრძელი ტოტები მწვანე ლიმატში რომ ჰქონდა ჩაშვებული. ტირიფის ფოთლები გირლიანდებივით იკლავებოდა წყალში, ხოლო ჭრელ-ჭრელი იხვის ჭუკები პრილაქალაღისაგან გამოჭრილებს ჰგავდნენ და იდილიურ სანახაობას ჰქმნიდნენ. ამ სანახაობას გედების თეთრიმედიდურება ემატებოდა, ზემოთ გროსმიუნსტერი წამომართულიყო, კარლოს დიდს გვირგვინზე თოლიები ასხდნენ, ისმოდა თერთმეტი საათის მაუწყებელი ზარების გუგუნია... ეტყობა, იგი აქ გაეჩხირა. ალბათ დიდხანს ვერ იპოვიდნენ, იქნებ ვერც ვერასდროს ეპოვათ, ის კასრები რომ არ ჩაჟანგულიყო, იხვების სადგომის ცხაურს რომ იჭერდნენ. ამ საქმეს მიწისქვეშა ნაგებობების სამმართველო განაგებს თუ პარკის ხელმძღვანელობა, არ ვიცი, მაგრამ ასე იყო თუ ისე, დაჟანგული კასრები ოდესმე ხომ უნდა გამოეცვალათ. ცხაურს დამპალი ფიცრები მოხსნეს, რადგანაც შლამით დაფარულ კასრებს ისე ვერ მიუდგებოდნენ და შლამით დაფარული გვამიც დაინახეს, მაშინვე შეწყვიტეს მუშაობა, პოლიციას შეატყობინეს და ისინიც მალე მოცურდნენ მწვანე კარაპით. ამ დროს კოშკის საათი სწორედ თერთმეტს რეკავდა. რეკვა ათ წუთს გაგრძელდა. თერთმეტი საათის მაუწყებელი ზარების გუგუნია ჩემს ყველაზე უფრო სანუკვარი მოგონებების რიცხვს მიეკუთვნება. მე თუ მკითხავთ, ზარების გუგუნია ყველაზე უფრო კარგად მაშინ გესმის, როცა ჰელმჰაუზის ხიდს მიუყვები, მაშინ ყველა კოშკის ზარების ხმა თითქოს წყლის ზედაპირზე ერწყმის ერთმანეთს... იქნებ გვამიც ამიტომ გაეჩხირა მაინცდამაინც აქ. რა თქმა უნდა, მარტო მე არ მინდოდა ამ ამბის ყურება. ორივე პოლიციელი ქალაქის ღერბით დამშვენებულ მწვანე კარაპაში იდგა, ერთი ორთავვირს ჩასჭიდებოდა, მეორე კი გრძელი ჭოკით შეიარაღებულიყო, ორივეს ფორმა ეცვა და ჩაფხუტები ეხურა, თითქოს ვინმე ჰყავდათ დასაპატიმრებელი. პოლიციელები ნერვიულობდნენ, ამდენი ხალხი რომ დაჰყურებდათ ხიდიდან, მოხდენით კი არაფერი ხდებოდა. ისმოდა თერთმეტი საათის მაუწყებელი ზარების გუგუნია. ხიდის მოაჯირთან თავმოყრილი ჭკუის კოლოფები ბჭობდნენ, ერთი გულიანად რომ შეებან საქმეს, გვამს ამოათრევენო. უკვე ყველამ იცოდა, რომ საქმე გვამს შეეხებოდა და ეტყობა, უფლებაც ჰქონდათ გაეგოთ, გვამი ვისი იყო. გვამი კი დაჟანგულ კასრებს შორის ჩაჭედდილიყო. რაც უფრო ცუდი პირი უჩანდა საქმეს, მით უფრო მატულობდა ინტერესი. ამასობაში თერთმეტი საათის მაუწყებელი ზარების გუგუნიც ჩაწყნარდა. ბოლოს და ბოლოს, რაღაც უნდა მომხდარიყო, თუნდაც გვამის გულისთვის არა, რომელიც საათებს აღარაფრად დაგიდევდათ. ეტყობა, გვამის დაჭერის სხვა ხერხი არ არსებობდა: მეორე პოლიციელი ჭოკიანს რაღაცას ასწავლიდა, თვითონ კი გრძელი ორთავვირით, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, მდინარეებს ებრძოდა, ჭოკიანი ჩაჟანგულ და შლამმოღებულ კასრებს უჩხიკინებდა და ის კი აღარ იფიქრა, რომ წლების მანძილზე კასრებს შორის ჩაჭედდილი გვამი თავს აიშვებდა თუ არა, მაშინვე დინებას გაჰყვებოდა თან. ასეც მოხდა და ხიდზე თავმოყრილი მაყურებლები პირში ჩალაგამოვლებულნი დარჩნენ. მდინარეზე რაღაც მიცურავდა, ეს გვამი იყო, ნელა მიცურავდა, მაგრამ თითქოს კიდევ შერჩენოდა ნება. ასე განსაჯეთ, მტკიცე ნება, აქაურობას გასცლოდა. სანამ პოლიციელები ღონივრად მოუსვამდნენ ნიჩბებს, გრძელ კარაპას შემოატრია-

ლებდნენ და გამოუდგებოდნენ, გვამს რამდენიმე მეტრი უკვე მოგებული ჰქონდა. გვამი პირქვე იწვა, რა თქმა უნდა, არც ინძროდა და არც ხელებს უსვამდა, მაგრამ ისე მიცურავდა, თითქოს წლების განმავლობაში ამ წუთს ელოდაო, მდინარებას მიჰყვებოდა და ქალაქის ღერბიანი კარაბა მიაცილებდა. კარაბა ნიჩბების ღონიერი მოსმისაგან სახიფათოდ ირყეოდა. აქაურებმა მშვენივრად იცოდნენ, რომ დევნა მხოლოდ ურანიას ხილამდე შეიძლებოდა, რადგან იმ ხიდის ქვეშ ვერავითარი კარაბა ვერ გაეტეოდა. ზოგიერთი მაყურებელი ლიმატის გასწვრივ გარბოდა, უფრო სწორად, რაც შეიძლება სწრაფი ნაბიჯით მიუყვებოდა ნაპირს, უმრავლესობა ქალაქის ღირსების შელახვას მოერიდა, სეირის ცქერას თავი მიაწვებდა და ისე გაუდგა თავის გზას, ვითომც არაფერი მომხდარიყო. მათ გედებივით ღირსეულად იბრუნეს პირი. გედებმა ერთი კი დაფათქუნეს ფრთები, მაგრამ მალე ისევ ძირს დაუშვეს და წყალში მედიდურად გაცურდნენ. ამასობაში გვამი შორს არ წასულა. მრავალხმიანი ბოსტნეულის ხილთან ისევ გაეჩხირა და დინებამ გულამა გადმოაბრუნა. მამაკაცი იყო. იმ ადგილზე მეყვავილეებს უდგათ დახლები და რამდენიმემ დაინახა კიდევ მისი გახრწნილი სახე. პოლიციასაც სწორედ აქა აქვს საგუშაგო და სასწრაფოდ საკმაოდ მრავლადაც მოიყარეს თავი, რათა გამვლელები იმ გზაზე არ გაეტარებინათ. ყოველ შემთხვევაში, ხიდზე ნამდვილად გაბატონდნენ, მაგრამ ყურადღება რომ არ მიექციათ, ეს კი აღარ გამოუვიდათ. აქეთ არავინ იცოდა, რა მოხდა, შეკითხვაზე პასუხს არავინ იძლეოდა და ისე ჩანდა, თითქოს ყვავილების გამო ატეხილიყოს ეს ვაი-უშველებელი. ყვავილების დახლებს არაფერი ეტყობოდა, მაგრამ გეგონებოდათ ციურიხში უცებ აკრძალესო ყვავილების ყიდვა. კარგა ხანს არაფერი მომხდარა. თუმცა შემდგომი ოპერაციის ხელმძღვანელი პოლიციის ინსპექტორი მაშინვე ადგილზე გაჩნდა, მაგრამ მის მიერ გაცემული განკარგულება, რომ შემთხვევის ადგილი საგულდაგულად დაეთვალიერებინათ, დროს მოითხოვდა. სამოქალაქო ტანსაცმელში გამოწყობილი ინსპექტორი „როსლის“ აბოლებდა და იცდიდა. გვამი ისე იყო გახრწნილი, კიდურებით რომ მოექაჩათ, საეჭვოა, მთლიანად შერჩენოდათ ხელში. ამასობაში მოშუადღევდა, დადგა პიკის საათი. მხოლოდ გვამს არ მიეჩქარებოდა არსად. პირაღმა იწვა, ტრანსპორტის ხმაური არ ესმოდა, ლიმატი ჩუხჩუხით ევლებოდა გარს მის შლამით გავსებულ წვერს და იფიქრებდით, გაქცევაზე ხელი აუღიაო, მაგრამ პოლიციის ინსპექტორი წინდახედული კაცი გახლდათ და გვამს დარაჯებს არ აცილებდა, თან სიგარას უფრო ღეჭავდა, ვიდრე აბოლებდა. კარაბა ახლა პალოზე გამოებათ და მასაც ისევე ჩუხჩუხით უვლიდა ირგვლივ წყალი. კარაბა გვამიდან ჭოკის მისაწვდენზე დაეყენებინათ და ერთი პოლიციელი გვამს კეთილსინდისიერად სდარაჯობდა. აგვისტოს თბილი შუადღე იდგა. ლემს საზამთრო პალტო ეცვა და ხელთათმანები ეკეთა, ოღონდ ქუდი არ ეხურა. პოლიციელმა ჩაფხუტი მოიხადა, ოფლი მოიწმინდა, ჩაფხუტი კვლავ დაიხურა და ისევ სმენაზე დადგა. ეტყობა, ლემს ყველაფერს ერჩივნა ჩაძირულიყო, მაგრამ ეს მხოლოდ თავმა მოახერხა. როგორც იქნა, მოვიდა შავი მანქანა და კუბო მოიტანა. ახლა ალყის მიუხედავად ცნობისმოყვარეებს რაღაც მაინც ჰქონდათ საყურებელი: ეს იყო ნაძვის ხისაგან გამოჩორკნილი კუბო. როცა კუბოს თოკების ჩაბმა დასჭირდა, ინსპექტორმაც გამოიღო ხელი. გეგმანათელი გახლდათ: ლეში წყლის ქვეშ უნდა ჩაედოთ კუბოში. გვამი ისე გახრწნილი იქნებოდა და ისე დაფარული შლამით, რომ იმ კოკარდიან პოლიციელებს,

რომლებსაც, ასე ვთქვათ, გვამის კუბოთი ამოხაპვა ევალეობდათ, შესაშურად ნამდვილად არ ჰქონდათ საქმე. საკმაო ხანი გავიდა, სანამ კუბოს თოკებით ჩა-
 უშვებდნენ ძირს, პოლიციელების ზურგს უკან მიჭყლეტილი ცნობისმოყვარე-
 ები კი მხოლოდ ინსპექტორს ხედავდნენ, რომელიც მოაჯირთან იდგა და გან-
 კარგულებას იძლეოდა. პოლიციის ინსპექტორი ისე საქმიანად და აუღელვებ-
 ლად ირჯებოდა, ვითომც აქ არაფერიაო, მაგრამ ცოტა ხანში თავის ქნევას
 უმატა. ეტყობოდა, ლეში არ ემორჩილებოდა მის განკარგულებებს. ცნობის-
 მოყვარეთაგან ბევრს უკვე მოთმინება დაეკარგა, რადგან დამუნჯებული პოლი-
 ცია კითხვებზე არავითარ პასუხს არ იძლეოდა, რომ უეცრად ყვირილი გაისმა,
 თუმცა მაინც ვერავინ მიხვდა, რა უნდა მომხდარიყო. ზოგიერთებს ეცინებო-
 დათ კიდევ. პოლიციის ინსპექტორი მხოლოდ თავს აქნევს და ხმას არ იღებს,
 რამდენიმე წუთის შემდეგ კი ყველა ხედავს, როგორ მიცურავს ლიმატის მწვა-
 ნე ტალღებში ცარიელი ჩაფხუტი, მას უკან ლეშიანი კუბო მიჰყვება, ორივეს
 კი კარაპა მისდევს, ერთი, უფრო მარჯვე მენიჩბე ნავში დგას, მეორე წყალში
 ჩავარდნილა, მუნდირითა და ჩექმებით ნაპირისაკენ მიცურავს და ოპერაციის
 შემდგომი ბედი სულ აღარ ენაღვლება. კარაპასაც მეტი რალა დარჩენოდა —
 იგი ჯერ კიდევ მიაცილებდა ნელა მიმავალ კუბოს, მაგრამ, როგორც მოსალოდ-
 ნელი იყო, ურანიას ხილთან მისი მსვლელობა დასრულდა. ამის შემდეგ ლეში
 მარტო მიცურავდა, ხან ფეხები მოექცეოდა წინ, ხან თავი, თითქოს უნდოდა
 მოესინჯა, ხანგრძლივი მოგზაურობისათვის რა მდებარეობა აჯობებდა. ამ დროს
 კუბოს წყალმა მარჯვნისკენ აქნევინა პირი და სანაპიროს ჯებირს რამდენიმე-
 ჯერ ისე მიაჯახა, რომ კინალამ გადააბრუნა. ასე გაგრძელდა სადგურის ხილამ-
 დე, სადაც მაშინვე არავის შეუნიშნავს კუბო. ყველა როდი იყურება წყალში,
 თუ ხიდზე პოლიცია არა დგას. ბოსტნეულის ხიდზე პოლიციის ალყას არავითარ-
 ი აზრი აღარ ჰქონდა, მაგრამ ალყა მაინც არ მოუხსნიათ. აქ კი ერთი პოლი-
 ციელიც არსად ჰაჭანებდა და ლეშია შეისვენა, მით უმეტეს, რომ ამ ადგილზე
 სანაპიროს ჯებირებიც საკმაოდ მაღალი იყო. კარგად ჩანდა, კუბოში როგორ
 ყანყალებდა ლეში, მაგრამ იქამდე ხელი არავის მიუწვდებოდა. კუბო რამ-
 დენჯერმე მიეხალა კედელს, გადაიხარა და გვამს ერთი ხელი ძირს გადმო-
 ეკიდა. პოსტიდან მოძრაობის მომწესრიგებელი პოლიციელი გამოიხმეს, ის რას
 გააწყობდა, მაგრამ თეთრი ხელთათმანი მაინც გაიხადა. ეტყობოდა, თვითონვე
 აინტერესებდა, მერე რას მოიმოქმედებდა, მაგრამ მერეც არაფერი უღონია.
 ბევრი უკან გატრიალდა. ალბათ, უპირველეს ყოვლისა, ხელი ზარავდათ, წყალ-
 ში რომ ინძრეოდა, ოდნავ, ისიც ხანდახან, მაგრამ მაინც ინძრეოდა. მხოლოდ
 პოლიციელს არ უბრუნებია პირი, თეთრი ხელთათმანები მუჭში ეჭირა და ისე
 ფეხმოუცვლელად იდგა, თითქოს მუნდირის წინაშე იხდიდა ვალს. ერთადერთი
 გონივრული გადაწყვეტილება იყო მთავარი საგუშაგო გამოეძახებინა და ეს ამ-
 ბავი მათთვის ეპატაკებინა, მაგრამ ეტყობა, ლეშიც ამას ელოდა. ის იყო პო-
 ლიციელი ამ განზრახვით მოშორდა ნაპირს, რომ კუბოს ერთი პატარა ჩქერი
 გადაევლო და ისიც გზას გაუდგა. არ გადაბრუნებულა, ნარნარად მოუხვია,
 სადგურის ხილთან გასასვლელი იპოვა, ხიდქვეშ გაძვრა და ამჯერად დინებისაკენ
 თავშექცეული გაუდგა გზას. მერე სულ ასე თავშექცეული მიცურავდა, ტრი-
 ალს თავი გაანება, აშკარად გაბედულად მოქმედებდა და მდინარეზე გადმომდ-
 გარ დაწესებულებებთან მგონი სვლასაც მოუჩქარა, თითქოს დღესვე უნდოდა
 ზღვამდე მიეღწია. იყურებოდა თუ არა იმ დროს ვინმე დაწესებულებების ფანჯ-

რებიდან, არ ვიცი. კუბო ვალხეს ახალი ხიდის ბურჯს გამოედო, მაგრამ იქ დიდხანს არ შეჩერებულა. ერთი კი დაბზრიალდა, მაგრამ არ გადაბრუნებულა, მხოლოდ სხვა მხარეს დაყირავდა და სვლა განაგრძო, ჩაუარა შვეიცარიის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმის ზაფხულის შესაფერისად ამწვანებულ პარკს და ახლა ისევ ფეხები მოექცა წინ. კუბო ყანყალებდა, მაგრამ შეუჩერებლივ მიდიოდა და უკვე აშკარად ეტყობოდა, რომ ციურიხი ველარ დაიჭერდა, ციურიხი, რომელიც უკვე დაპბრუნებოდა დღის ჩვეულ დინებას: ჰელმჰაუზთან თეთრი გედები კვლავ მედიდურად დაცურავდნენ მტირალა ტირიფის ქვეშ, ძველებურად ისხდნენ თოლიები კარლოს დიდის გვირგვინზე, ოღონდ თერთმეტი საათის მაუწყებელი ზარების გუგუნის მაგიერ ახლა ბერომიუნსტერის დროის მაუწყებელი სიგნალები ისმოდა, ბოსტნეულის ხიდიდან ალყა მოეხსნათ, კარაპა თავის ადგილზე დაებათ ჯაჭვით, მოძრაობის მარეგულირებელი პოლიციელი ისევ ისე იდგა თავის კვარცხლბეკზე და თეთრხელთათმანიან ხელს იქნევდა... კარგა ხნის შემდეგ იგი ერთმა ბავშვიანმა ქალმა აღმოაჩინა და პოლიციას შეატყობინა. ქმარმა დაატანა ძალა, ასეთი ამბავი პოლიციას უნდა შევატყობინოთ. იგი ეგრეთ წოდებულ პატარა სამჭედლოსთან იპოვეს, იქ წყალი გუბდება და ალბათ ამან თუ დატოვა სახტად: თავლია კუბო თითქმის შვეულად იყო ამოჩრილი მობუყბუყე წყლიდან, გვამი კი შიგ თითქოს მიწოლილიყო.

კამილას შეძრწუნება გამოეხატა სახეზე.

— დიახ, ასე იყო, — ვთქვი მე.

— საშინელებაა!

— სულ ცოტა კი დააკლდა, რომ თავისი გაეტანა, — ვამბობ და უკვე გაკოხტავებულ ფრჩხილებს დავცქერი, — სულ ცოტა დააკლდა...

— რაზე?

— სულ ცოტა დააკლდა, რომ თავისი გაეტანა და ამქვეყნიდან უისტორიოდ გადაკარგულიყო.

თითქოს არაფერი მომხდარიყოს... სექტემბრის დღე დგას და ბნელი, მაგრამ არცთუ ისე გრილი საფლავებიდან კვლავ დღის სინათლეზე რომ ამოვდივართ, თვალებს ვჭუტავთ, ისეთი ჩახჩახაა დღე. საფლავების თავზე გადახნული ყანების წითელ ბელტებს ვხედავ, შორს მუქად ლივლივებს შემოდგომის ზღვა, შუადღეა, ყველაფერი აწმყოსეულია, მტვრიან ნარშავებში ქარი დათარეშობს, მესმის ფლეიტის ხმები, მაგრამ ეს საფლავებში ახმიანებული ეტრუსკული ფლეიტები როდია, ეს ქარი დათარეშობს მავთულებში, ზეთისხილის მეჩხერ ჩრდილს მტვრისაგან გადათეთრებული, სიცხისაგან გავარვარებული ჩემი მანქანა შეჰფარებია. ქარი ვერ ანელებს ჯოჯოხეთურ სიცხეს, მაგრამ უკვე სექტემბერი დამდგარა ისევ, ოღონდ ესაა, რომ აწმყოს დავბრუნებივართ, ვსხედვართ მაგიდასთან ჩრდილში და სანამ თევზი შეიწვებოდეს, პურს შევექცევით. ბოთლს ხელს ვავლებ და ვსინჯავ, ღვინო (ვერდიკო) ცივია თუ არა, მწყურია, მშია, კარგია სიცოცხლე...

□

თარგმნა თედო ბაქიშვილმა

* *

თითქოსდა თავზე დამექცა ჭერი,
საცაა სული წამივა უცებ, —
ვატყობ, ამაოდ ვაწუხებ ფურცელს,
როდესაც შენზე დავიწყებ წერას...

რამდენი მწეწა ცხოვრების ჯარამ,
რამდენი შიში მოგროვდა გულთან...
და საქართველო დარღსა და ვარამს
მიმსუბუქებდა, მშველოდა მუდამ.

და დღემდის დამრჩა შეუცნობელი,
რა ტრფობის ცრემლი გიღობდა თვალებს?
ო, რომ იცოდეთ, რა მახლობელი
ვრძნობით ვუყვარდი ამ ღვთიურ მხარეს!

თბილისო, ახლაც მიჭირს გაგება —
ისე, ვით ჩვილი საკუთარ კალთას
ჩამოიშოროს უგულო დედამ,
მე ვინ მომაგდო შენს ღია კართან?

არ მიკითხია, რად ხდება ასე,
არც შენ აპირებ ამის განდობას,
რომ სიყვარულით ყელამდე მავსებ
და ისევ თვითონ მიხდი მადლობას.

ჩემი ცხოვრების ხვალინდელ დღეთა
მთელ განძს მოგიძღვნი დაუფიქრებლად,
თუმცა ამ ტრფობის გადასახდელად
ვიცი, ყოველი მცირე იქნება...

□

თარგმნა შივი გეგეჭკორმა

ნამს გიჭუნას

— მეც წამოვალ!
— ვერ წაგიყვან!
როგორ უნდა გაგიყოლო,
იმ უხილავ გზაზე ყველა
მარტოდმარტო მიდის მხოლოდ.

მიიკვლევენ გზას და მათი
დამცირება არ იფიქრით,
მათი სუნთქვა სიმღერაა
დაყოფილი სტრიქონ-სტრიქონ.

გზას მისდევენ თუ აქლემით,
თუ ქურციკით თუ სახედრით,
უბელოდ და უნაგირით,
თუ ფაშატით თუ კარეტით.

იუნკერი და ჰუსარი
თუ მუნდირით და თუ ფრაკით,
თუ ვაჭარი თუ კორსარი,
წყვდიადით და ფათერაკით.

ზოგს ყულფი აქვს მორგებული,
ზოგს — ხალათი, ზოგს — აბჯარი...
მე პეგასზე არა ვზივარ,
მე ვარ ცოცხზე გადამჯდარი.

□

თარგმნა მუხარ კვიციანი

ჴმდაზენი

ნიკოლოზ ტიხონოვს

ასეგ მივყვები ჴედაზნის აღმართს,
მუქი ჩრდილები ერთმანეთს კვეთენ,
ვაიშრიალა ნიაგმა ლადმა,
ძალე დავლანდავ მონასტრის კედელს.

უხვევს და უხვევს ბილიკი მწვანე,
ტყეს გადაუცვამს ფოთლების თორი.
ცადაზიდულნი, მიმწერენ მთანი,
შემოგარენი გაშლილან გორის.

ნისლის ფთილებით ბოლავს ხეები,
გზაჯვარედინიც გამოჩნდა მცხეთის;
მწვანედ ტორტმანებს კონცხი ვეება —
რეჟრაჟის ტბაში ტაატით შედის.

მთის წყაროს ერთხელ გავუგე გემო,
უცებ გაიხსნა ცა დაბურვილი,
მერე მივიწევ ჴემოთ და ჴემოთ,
ვედარ მოვიკალ დიდი წყურვილი.

იმ დღიდან მაღალ მთას ვეტანები,
მიწაზე ყოფნა მექცა წუხილად.
უნდა ასრულდეს ჩემი ჴმანება,
მჯერა, რომ მთიდან გნახავ უხილავს.

ტვირთს ვიხსნი,
ოფლი საფეთქლებს ღარავს
და მედიმება დაღლილს, კმაყოფილს;
გაღმა ფერდობზე ბალახობს ფარა —
თეთრი და შავი თუთის ნაყოფი.

□

მოთხრობა

რუსულიდან თარგმნა კპტრე ლიკლიპაძემ

II

ნატალიას ერთგულემა სუხოლოლისადმი მუდამ გვაოცებდა. ნატალია მამაჩვენის ძუძუმტე და თანშეზრდილი გახლდათ. რვა წელიწადი ცხოვრობდა ჩვენთან ლუნევიში, ცხოვრობდა, როგორც მამაჩვენის ღვიძლი დაი და არა როგორც ყოფილი ყმა ან მოახლე. რვა წელიწადია მოსვენებული ვარ იმ ვაი-უბედურებისაგან, რაც იქ, სუხოლოლში, მტანჯავდა და მაწამებდაო, ხშირად იტყოდა, მაგრამ ხალხს მართალი უთქვამს: თავს საბან-ბუმბულში აწვენდნენ და მაინც სოროსაკენ გარბოდაო — ნატალიამ დაგვზარდა, ფეხზე დაგვაყენა და მერე ისევ სუხოლოლს მიაშურა. მახსოვს, ბავშვურ საუბარს გავუბამდით ხოლმე:

— ნატალია, შენ ხომ ობოლი ხარ?

— ობოლი ვარ ჩემი ბატონებივით. ცხონებული ბებიათქვენი, ანა გრიგორის ასული ადრე იახლა უფალმა! მეც უდროოდ დამეხოცა დედ-მამა.

— უდროოდ რამ დახოცა?

— სიკვდილმა მოაკითხა და იმანა.

— არა, უდროოდ რატომ მოაკითხა?

— ღმერთმა ასე ინება. მამაჩემს რალაც დაუშავებია და ბატონებსაც ჯარში მიუბრძანებიათ. დედაჩემი კი ინდაურებს გადაჰყოლია თან. თავად არ მახსოვს, სხვებისაგან გამიგონია: ბატონის ინდაურებს უვლიდა თურმე უბედური და იმდენი მოუშენებია, სათვალავი აღარა ჰქონია. ერთ დღეს მინდვრად გარეკილ ინდაურებს სეტყვა დასტეხიათ და სულ ერთიანად გაუჟუჟლან. მაშინვე გაქცეულა საწყალი დედაჩემი და დახოცილი ინდაურები რომ დაუნახავს, შიშით გული გახეთქია!

— შენ რატომ არ გათხოვდი?

— საქმრო ჯერ არ მოწიფულა.

— არა, მართლა, ხუმრობის გარეშე?

— ამბობენ, ქალბატონ მამიდათქვენს უნებებია ასე. ამიტომაც მე ცოდვილიც ბატონის ასულად მომნათლეს...

— ერიპაა, შენ რანაირი ბატონის ასული ხარ!

— ზრდილობით, დიახაც, ბატონიშვილი გახლავართ! — გვიპასუხებდა ნატალია და სუსტი ღიმილით ანაოჭებულ ტუჩებზე თავის მოცახცახე ბებრულ ხელს მოისვამდა, — მე ხომ არკადი პეტრეს ძის ძუძუმტე ვარ, თქვენი მეორე მამიდა...

დრო გადიოდა, ვიზრდებოდით და უფრო მეტის ყურადღებით ვიბეჭდავდით თავში ყველაფერს, რასაც ჩვენს სახლში სუხოლოლზე ჰყვებოდნენ. რაც წინათ გაუგებარი იყო, ახლა ნელ-ნელა ნათელი ხდებოდა: უკვე ცხადად შეგვეძლო წარმოგვედგინა სუხოლოლური ცხოვრების უცნაურობანი. ამდენხანს გვეგონა, ნატალია მამაჩვენის ჭირ-ვარამის მოზიარე და ჩვენი, ტახტის აზნაურ ხრუშჩოვების, ღვიძლი ნათესავი იყო, მაგრამ დახეთ რა ყოფილა! ამ ბატონებს ნატალიას მამა ჯარში გაუმწესებიათ, დედა კი ისე დაშინებული ჰყოლიათ, რომ საბრალო ქალს სეტყვისაგან გაუუყული ინდაურების დანახვაზე გული გასკდომია!

— დიახ, ასე იყო, — ამბობდა ნატალია, — რომ არ მომეკვდარიყო, სულ ერთია, ბატონები მოჟაის იქით გადაჰკარგავდნენ!..

მერმე უცნაურზე უცნაური ამბებიც გავიგეთ სუხოლოლზე: იქაურ ბატონებზე უბრალო და კეთილი ხალხი თურმე „დედამიწის ზურგზე არ მოიძებნებოდა“, მაგრამ მათზე მეტი „სიფიცხეც“ არავის სცოდნია. ბნელი და იღუმალებით მოცული ყოფილა ჩვენი სახლი სუხოლოლში: პაპაჩვენი, ჭკუაზე შეშლილი პეტრე კირილეს ძე, იმ სახლში მოუკლავს თავისსავე ბუშს — გერვასკას, მამაჩვენის კარგ მეგობარსა და ნატალიას ბიძაშვილს; უიღბლო სიყვარულისაგან დიდი ხანია ჭკუაზე შეშლილა ტონია მამიდა და ახლა განმარტოებით ცხოვრობს უკაცრიელი საბატონო სახლის ეზოში, ერთ მიყრუებულ, ძველისძველ ქოხში, თან მუდამიღლე ყურისწამლებად აჟღერიალებს ძველ, მოშლილ-მონჯღრეულ ფორტეპიანოზე ეკოსეზს¹. გავიგეთ ისიც, რომ ერთი ხანობა ნატალიაც გაგიჟებულა: თურმე ბავშობიდანვე თავდავიწყებით შეყვარებია აწ განსვენებული ბიძაჩვენი პეტრე პეტრეს ძე. მაგრამ უგულო კაცს საწყალი მოახლე გოგო ხუტორ სოფიში გაუსახლებია... ყოველივე აქედან გამომდინარე, გასაკვირი არ უნდა იყოს, რატომ ვოცნებობდით ასე მხურვალედ სუხოლოლზე, რომელიც ჩვენთვის წარსულის პოეტური ძეგლი გახლდათ მხოლოდ. ნატალიასათვის კი... ერთხელ, თითქოს საკუთარ ფიქრს უპასუხაო, ნატალიამ უსაზღვრო გულისტკივილით თქვა:

— სუხოლოლში სუფრასთანაც კი ბალლოჯის წკნელები ჰქონდათ მომარჯვებული ხელში! ტანში მზარავს, რომ მახსენდება.

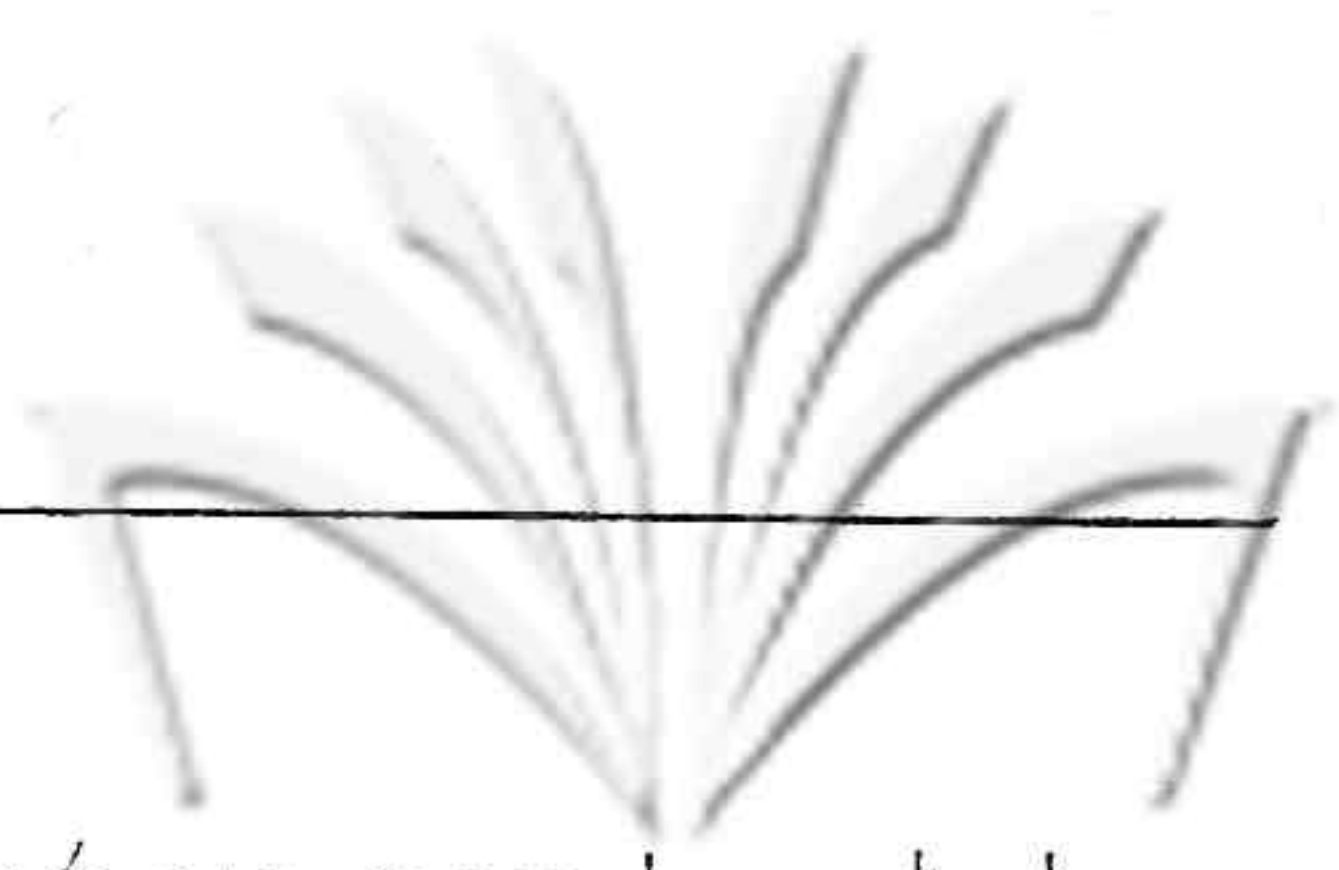
— შოლტები ეჭირათ? — ვკითხეთ ჩვენ.

— ეგ სულ ერთია.

— რად უნდოდათ?

— ვინიცობაა, ჩხუბი ატეხილიყო...

¹ ეკოსეზი — ძველი შოტლანდიური საცეკვაო (მთარგმნელის შენიშვნა).

— სუხოლოლში ყველა ჩხუბობდა?

— ღმერთო, შენ მიშველე! უაყალმაყალოდ დღე არ გავიდოდა! ფიცები ხალხი იყო — პატარა რამეზეც კი ფინდიხივით აფეთქდებოდნენ!

ნატალიას ლაპარაკისას ჩვენ გავინაბებოდით და ალტაცებული გადავხედავდით ხოლმე ერთმანეთს. ვინ იცის, რამდენჯერ დაგვდგომია თვალწინ უზარმაზარი კარ-მიდამო და გამჭვარტლულ-გაშავებული ისლის სახურავიანი მუხის ძველი ძელური სახლი. აგერ ბატონები მაგიდას შემოსხდომიან და სადილობენ, ძვლებს პირდაპირ იატაკზე უყრიან მეძებარ ძაღლებს, ერთმანეთს უბღვერენ და ყველას შოლტები უდევს მუხლებზე... წარმოვიდგენდით ამას და ვოცნებობდით, ნეტავი მალე გავიზრდებოდეთ, რომ ჩვენც შოლტმომარჯვებულებმა ვისადილოთ-თქო. განა არ ვიცოდით, იმ შოლტებს ნატალიასათვის კარგი დღე რომ არ დაუთენებია, მაგრამ მაინც ვოცნებობდით... ჰოდა, წავიდა ჩვენი ნატალია ლუნევიდან სუხოლოლს — თავის ტკბილ-მწარე მოგონებათა ადგილის დედას მიაშურა, იქ საკუთარი კედელ-ყურე არ გააჩნდა, არც ახლო ნათესავთაგანი ჰყავდა ვინმე, მაგრამ მაინც წავიდა. მხოლოდ ახლა წინანდელ ქალბატონს, ტონია მამიდას კი არა, ცხონებული პეტრე პეტრეს ძის ქვრივს — კლავდია მარკის ასულს ემოახლებოდა. დიახ, სუხოლოლის საბატონო სახლ-კარს გარდა ნატალიას გული ვერსად უძლებდა.

რა ვქნა, ჩვეულება რჯულზე უმტკიცესიაო, — მორიდებით ამბობდა იგი, — ხომ გაგიგონიათ, ნუ დაჰკარგავ ძველსა გზასაო...

მარტო ნატალიას როდი უყვარდა ასე უზომოდ სუხოლოლი! ღმერთო ჩემო, რა ხარბად იგონებდნენ იმ სოფელს სხვა სუხოლოლელებიც!

ტონია მამიდა ღარიბულად ცხოვრობდა პატარა ქოხმანში. სუხოლოლმა დააკარგვინა მას ბედიც, გონიც და ადამიანური სახეც, მაგრამ მშობლიური ბუდის მიტოვებასა და ლუნევიში გადასვლას ვერ უხსენებდი. მამაჩემის ხვეწნაზე მხოლოდ ამას უპასუხებდა: კლდეს მოგლეჯილი ქვა რიღას მაქნისიაო.

თავად მამაჩემი ერთი უღარდელი კაცი გახლდათ, არაფრის სიყვარულით არ იკლავდა თავს, მაგრამ სუხოლოლის ხსენებაზე მასაც ღრმა სევდა დაეუფლებოდა ხოლმე. კარგა ხანია სუხოლოლიდან ლუნევიში, ჩვენი ბებიის ოღლა კირილეს ასულის მამულში გადმოსახლებულა, მაგრამ თითქმის სიკვდილამდე გულისტკივილით ამბობდა:

— ეჰ, ერთადერთი ხრუშჩოვილა დარჩა ამქვეყნად და ისიც სუხოლოლში არა ცხოვრობს!

მართალია ხშირად ამ სიტყვების შემდეგ ჩაფიქრდებოდა, სარკმელში გაიხედავდა, დამცინავი ღიმილი გადაურბენდა სახეზე და მერე კედლიდან გიტარასაც ჩამოხსნიდა, მაგრამ ისეთივე გულწრფელობით განაგრძობდა, როგორც წუთის წინათ ლაპარაკობდა:

— ოჰ, რა კარგია სუხოლოლი, დალახვროს ეშმაკმა, რა კარგია!

დიახ, სული ნამდვილი სუხოლოლელისა ჰქონდა მასაც, სული — უსაზმნოდ დათრგუნული მოგონებათა სიმძიმისაგან, უკიდევანო სტეპისა და იმ ძველისძველი გვარის უღიმღამო ყოფისაგან, რაც ერთი ჰქონდათ სოფელსაც, შინაყმებსაც და სუხოლოლურ სახლ-კარსაც. ხრუშჩოვები, დიახაც, რომ ტახტის აზნაურნი ვართ, დაბეჭდილ წიგნებშიც ვწერივართ, ჩვენს სასიქადულო წინაპრებში მრავლად ყოფილა საუკუნოვანი ლიტვური სისხლისა და თათართა დიდე-

ბულების სახელოვანი წარმომადგენლებიც. მაგრამ ისიც ცხადია, რომ ხრუშჩოვთა სისხლი დროთა განმავლობაში შინაყმებისა და სოფლელების სისხლში აირია. ვინ მოავლინა ქვეყანას პეტრე კირილეს ძე? ვინ იცის, რას აღარ ამბობენ მის წარმომავლობაზე. ვინ იყო მისი მკვლელის გერვასკას მამა? ბავშვობაშივე გაგვიგონია, თავად პეტრე კირილეს ძე ყოფილა გერვასკას მამა. რატომ არ ჰგავდნენ ასერიგად მამაჩვენი და ბიძაჩვენი ერთმანეთს? ამაზეც ათასნაირ ამბებს თხზავდნენ. ნატალია მამაჩვენის ძუძუმტე იყო, თავად მამაჩვენი გერვასკას გაეფიცა ძმად — ჯვარი შეუცვალა... დროა, ხრუშჩოვებმა პატივი მიაგონ შინაყმებსა და სოფელთან ნათესაობას!

სუხოდოლი მეც და ჩემს დასაც დიდხანს გვიზიდავდა, გვაცდუნებდა თავისი სიძველით. შინაყმები, სოფელი, სახლ-კარი სუხოდოლში ერთ ოჯახს წარმოადგენდა და მას ოდითგანვე ჩვენი პაპათა პაპები მართავდნენ. სიძველისაკენ სწრაფვა შთამომავლობასაც კარგა ხანს გამოჰყვა. ოჯახის, საგვარეულოს ყოფის ამბავი ბნელი, დახლართული, იღუმალეებით მოცული და ზოგჯერ საშინელიც გახლავთ, მაგრამ იგი მაინც ძალუმად გიზიდავს ჩაწყვდილებული სიღრმითა და თქმულებებით. წერილობითი და სხვა ძეგლების სიმრავლით სუხოდოლი დიდად არ გამოირჩევა ბაშკირეთის სტეპის ულუსებში, რუსეთში წერილობით და სხვა ძეგლებსაც თქმულება-გადმოცემები სცვლის, რომლებიც, უნდა ითქვას, პირდაპირ სლავთა სულის მალამოა! ჩვენი ნაყმევეები ძალზე ზარმაცები და მუცლითმეზღაპრენი იყვნენ და სხვაგან სად მოიოხებდნენ გულს, თუ არა ჩვენს სახლში? სუხოდოლელ მებატონეთაგანაც მხოლოდ მამაჩვენიღა შემორჩენოდა ამ წუთისოფელს. ენა რომ ავიდგით, სუხოდოლურ კილოზევე ავტიტინდით. სუხოდოლური იყო მამისა და ნატალიას მონათხრობი ამბებიც, პირველსავე მოსმენაზე რომ გული აგვიჩქროლა. ვის შეეძლო ასე „უდარდელი“ სევდით, ასე ალერსიანი საყვედურითა და აგდებული გულწრფელობით ემღერა თავისი „გაპრანჭულ-გადატყლარჭული ქალბატონისათვის“, როგორც მამაჩვენი, — შინაყმათა ნაშეგირდალი, — მღეროდა? ვის შეეძლო ნატალიასავით ამბის მოყოლა, ან ვინ იყო ჩვენთვის სუხოდოლელ გლეხებზე უფრო მშობლიური და საყვარელი?

ერთ ოჯახად მცხოვრები სხვა გვარებისა არ იყოს, ხრუშჩოვთა მოდგმაც განთქმული გახლდათ ერთმანეთის თავპირის ხეთქვითა და კინკლაობით. ჩვენს ბავშვობაში სუხოდოლელებსა და ლუნევიელებს შორის ისეთი ჩხუბი მომხდარა, რომ მამას თითქმის ათი წელი არ დაუდგამს ფეხი მშობლიურ სახლში. ალბათ, ამის გამო იყო, რომ ბავშვობაში არ გაგვაკარეს სუხოდოლს. მხოლოდ ერთხელ ვიხილეთ და ისიც ზადონსკისაკენ მიმავლებმა, მაგრამ სიზმარს ცხადზე მეტი ძალა აქვს ზოგჯერ და ჩვენც ბუნდოვნად, მაგრამ წარუშლელად ჩავვრჩა ხსოვნაში ის გრძელი დღე, მობიბინე ველ-მინდვრები და დიდი, მიყრუებული გზა, რამაც უზომოდ მოგვხიბლა თავისი სიდიადითა და აქა-იქ შემორჩენილი გამოფულრული წნორებით. დაგვამახსოვრდა ღვთისანაბარა მიტოვებული სკა, გზიდან კარგა მოშორებით, პურის ყანაში აღმართულ ასევე ღვთისანაბარა მიტოვებულ წნორზე; დაგვამახსოვრდა ფართო მოსახვევთან თვალუწვდენელი გადახრუკული იალაღი, სადაც უსაკომურო ქოხმახები მიმოფანტულიყო, ქოხებს მიღმა კლდოვანი ხეხები ჩაყვითლებულიყვნენ, ვიწრო ხეხებში მიყრილ-მოყრილი შიშველი ლოდები და ღორღი ქათქათებდა თეთრად.

სუხოდოლში მოხდა ის ამბავიც, რამაც ასერიგად შეგვაძრწუნა პირველად ჩვენს ცხოვრებაში — გერვასკამ პაპაჩვენი მოკლა! ვუსმენდით ამ საშინელი ამბის მთხრობელს და წამდაუწუმ გველანდებოდა ჩაყვითლებული ხევეები. ალბათ ეს ხევეები გადაირბინა გერვასკამ, როცა საზარელი გულისწადილი აისრულა და „მერე ცამ ჩაყლაბა თუ მიწამ, აღარავის უნახავს...“

სუხოდოლელი გლეხები ლუნევიში, შინაყმებისაგან განსხვავებით, სხვა საქმეზე ჩამოდრიდნენ — მათ მიწის საკითხი აწუხებდათ, მაგრამ ჩვენს სახლში მაინც შინაურებივით შემოალაჯებდნენ, ჯერ მამას მიეახლებოდნენ, მდაბლად თავს დაუკრავდნენ და ხელზე ეამბორებოდნენ, მერე თავს აიქნევდნენ, თმას უკან გადაიყრიდნენ და სათითაოდ ტუჩებში გვკოცნიდნენ; საჩუქრად თაფლი, კვერცხები და პირსახოცები მოჰქონდათ.

მინდვრად გაზრდილებს ყნოსვა გამახვილებული გვექონდა და სიმღერათქმულებების მოსმენაზე ნაკლებ არ გვაფორიაქებდა ის გამორჩეული, რალაცნაირად სასიამოვნო კანაფის სუნი, სუხოდოლელ გლეხებს რომ ასდიოდათ. აქამდე გვახსოვს, მათ საჩუქრებსაც ძველი, სტებური სოფლის სუნი სდიოდა: თაფლს — აყვავებული წიწიბურასი და დამპალი მუხის გეჯასი, პირსახოცებს — მამა-პაპათა დროინდელი უსაკომურო ქოხებისა, მჭვარტლისა...

სუხოდოლელი გლეხები არაფერს გვიამბობდნენ, ან კი რა ჰქონდათ საამბობი, როცა ერთი თქმულებაც არ ებადათ! უსახელოდ კვდებოდნენ, ზოლოცოცხალთათვის ეს წუთისოფელი ერთნაირი იყო — დუხჭირი და უკვალო, რამეთუ მათი შრომის ნაყოფი იყო მხოლოდ პური, ნამდვილი პური, შეჭამდი და მერე არაფერი გრჩებოდა. კარგა ხანია დაშრა კამენკა, გლეხები კი მაინც არ ეშვებოდნენ, ეგებ ღორღიან კალაპოტში წყალი დავაგუბოთო. მაგრამ არც ეს იყო საიმედო — შრებოდა წარამარა: სახლებიც აიშენეს, მაგრამ განა სახლი ეთქმოდა ამ ქოხმახებს? ერთი ნაპერწკალი და, მთელი ოჯახი დედაბუდიანად ამოიბუგებოდა... მაშ, რაღად გვიზიდავდა გაშიშვლებული საძოვრები და ეს საცოდავი ქოხები, რაღად გვეწეოდა თავისკენ ჩაყვითლებული ხევეები და სუხოდოლის გაპარტახებული კარ-მიღამო?

II

ის სახლ-კარი, სადაც ნატალია დაიბადა და მთელი სიცოცხლე გაატარა, ჩვენ მხოლოდ ჭაბუკობისას ვიხილეთ.

გუშინდელივით მახსოვს: სუხოდოლს რომ მივუახლოვდით, ღვართქაფმა იმძლავრა, ჭექა-ქუხილი დედამიწას აზანზარებდა, ელვა წამდაუწუმ იკლაკნებოდა ცაზე დამაბრმავებელ ცეცხლის გველებად, შავ-სოსანი ღრუბელი მძიმედ დაეშვა ჩრდილო-დასავლეთისაკენ და თითქმის ნახევარი ცა დიდებულად დაჰფარა. ბრტყლად, გამოკვეთილად და მომწვანო მკვდრისფრად გამოიყურებოდა პურის ყანები მის უზარმაზარ ფონზე. უჩვეულოდ ხასხასებდა ნაწვიმარი წვრილი ბალახი დიდ გზაზე. გალუმპული, თითქმის თვალსა და ხელსშუა ხორცჩამოყრილი ცხენები ლურჯ ტალახში მითქარუნებდნენ და ნალებს აელვებდნენ, ტარანტასიც მიჭყაპუნებდა ტალახში. უცებ, ზედ სუხოდოლის შესახვევთან, ტანაყრილ, სველ ჭვავის ყანაში მაღალი და ფრიად უცნაური ფიგურა დავინახეთ — ხალათი ეცვა, თავზე რაღაც ძონძი ეფარა და ჭრელ

დოლა ძროხას წკნელს უტლაშუნებდა. კარგად ვერც კი გავარჩიეთ დედაბერი იყო თუ ბერიკაცი. ჩვენს მიახლოებაზე სახრემ უფრო ძლიერ გაიშხულია და ძროხაც კუდის ქნევით გამოზოზინდა გზაზე. საფრთხობელამ შეჰყვირა და ტარანტასისაკენ გამოექანა; მოგვევარდა, გაფითრებული ლოყა მოგვიშვირა. ვუცნიდით და შიშნეულად ვუცქერდით ჩაშრეტილ, გიჟურ თვალებში, მისი წაწვეტილი ცხვირი ცივად გვედებოდა სახეზე. დედაბერს ქოხის მძაფრი სუნის ასდიოდა. ნეტა ვინ არის? კუდიანი დედაბერი თუ?.. თავზე რალაც ბინძური, დაძონძილი წოწოლა ქუდი წამოეკოფსა, ზედ შიშველ ტანზე შემოცმული დაგლეჯილი და კალთადასველებული ხალათი დამჭკნარ ძუძუებს ვერ უფარავდა... ისე ხმამაღლა შემოგვეყვიროდა, ალბათ სმენადახშული ვეგონეთ, ან ფიცხელი ომის ატეხას გვიპირებდა... ყვირილზე მივხვდით, ტონია მამიდა იყო.

მხიარული და აღფრთოვანებული შეგვხვდა კლავდია მარკის ასულიც — ჩაგოდრებული, ჩია დედაკაცი, ჭალარა წვერი და უჩვეულოდ მეტყველი თვალები რომ ჰქონდა. იგი ღია ფანჯარასთან იჯდა და წინდასა ქსოვდა, სათვალე შუბლზე აეწია და ხანდახან ეზოს მომიჯნავე იალაღს გასცქეროდა. სახლს ორი წინკარი ჰქონდა, მარჯვენა წინკარიდან ნატალია მოგვესალმა. მზე მოკიდებოდა, ფეხზე ქალამნები ეცვა, ტანზე — შალის წითელი ქვედატანი და ფართოდ გულამოჭრილი ნაცრისფერი კოფთა, საიდანაც ჩამუჭებულ-დანაოჭებული ყელი მოუჩანდა. ვუცქერდი მის დაღლილ, ნალვლიან თვალებს და, მახსოვს, გავიფიქრე: „აი, ეს ქალი იზრდებოდა აქ, მამაჩვენთან ერთად, დიდი ხნის წინათ. ახლა ამ არემარეზე, სადაც მრავალგზის ნახანძრალი პაპისეული მუხის სახლიდან ეს უშნო ნაგებობა დაჩენილა, ბალიც გადამჭკნარა და მხოლოდ აქა-იქლა შემორჩენილა ორიოდე ძირი ბებერი არყისხე და ალვა, შრამელებისა და სამოახლოების ადგილას ათასგვარი ბალა-ბურღოთი დაფარული ქოხი, ბედელი, თიხის ფარდული და ცივი სარდაფილა დგას“. სამოვარი აჩუხჩუხდა, შეკითხვებს ბოლო არ უჩანდა, ასწლოვანი საჭურჭლე კარადიდან გადმოალაგეს ბროლის პაწია სამურაბე ვაზები, ნეკერჩხლის ფოთოლივით გასიფრიფანებული დაძველებული ოქროს კოვზები, სასტუმროდ გადანახული შაქრის ბლითები... კარგა ხნის წინათ მომხდარი ჩხუბის მერე ეს შეხვედრა მეტისმეტად გულთბილი გამოდგა. სანამ უფროსები გულითადად საუბრობდნენ, ჩვენ ბნელ ოთახებში დავბორიალებდით — ბაღში გამავალ აივანს ვეძებდით.

დაბალჭერიან, თითქმის გამოცარიელებულ ოთახებში რაც იდგა, უბრალო და უხეში იყო. ოთახები ისევე გახლდათ განლაგებული, როგორც პაპაჩვენის დროსა ყოფილა, თანაც სწორედ პაპისეული სახლის ნარჩენებისაგან აეგოთ. საფარეშო ოთახის კუთხეში შავად მოჩანდა მერკური სმოლენსკელის ხატი. ამ წმინდანის რკინის ხამლები და მუზარადი სმოლენსკის ძველ ტაძარში ინახება. ფრიად უშიშარი ვაჟკაცი ყოფილა მერკური; სმოლენსკის ღვთისმშობლის ხატმა უღადადა მას — სმოლენსკის მხარე თათრების უღლისაგან იხსენიო. თათრები რომ ამოჟლიტა, ბრძოლაგადახდილ მერკურს ჩაეძინა, მოღალატეები მიეპარნენ და თავი მოჰკვეთეს. მაშინ იგი თავისივე მოკვეთილი თავით ხელში ქალაქის კარიბჭეს მიადგა, რათა თანამოძმეთათვის ეუწყებინა მომხდარი ამბავი... უთავო ადამიანის ეს სუზდალური გამოსახულება, ცალ ხელში მკვდრისებრ გალურჯებული მუზარადიანი თავი რომ უჭირავს და მეორეში ღვთისმშობლის ხატი — შემზარავი სანახავი იყო. ამბობენ, პაპაჩვენის ეს სახუკვარი ხატი მრავალ ხანძარს გადაურჩაო. ზედაც ეტყობოდა, დახეთქილ-გა-

რუჯული იყო ალაგ-ალაგ; სწორედ ამ ვერცხლით მოჭედულ ხატს შემოენახა უკანა მხარეზე ხრუშოვთა ქარაგმებიანი საგვარეულო ნუსხები. ზუსტად ხატის ყაიდისავე უხეში, მძიმე რკინის საკეტები ჰქონდა გაყრილი ოთახის კარებს მალლაც და დაბლაც. დარბაზის იატაკზე უზომოდ ფართო ფიცრები დაეგოთ, მუქი და პრილა, ფანჯრები კი პატარა, ასაწევი იყო. გავიარეთ ამ სასაღილო ოთახის შემცირებული ასლი, საცა ხრუშოვები შოლტმომარჯვებული უსხდნენ ხოლმე მაგიდას, იქიდან სასტუმროში გავედით. იქ, აივნის კარის პირდაპირ, კედელთან ოდესღაც ფორტეპიანო მდგარა და პეტრე პეტრეს ძის ამხანაგზე, ოფიცერ ვოიტკევიჩზე გამიჯნურებული ტონია მამიდა უკრავდა თურმე; ცოტა მოშორებით, ხახადაფხენილი კარიდან მოჩანდა პაპაჩვენის მოსასვენებელი ოთახი.

გაჩეხილი ბალის კიდეების, ნახევრად ჩანგრეული კარაპნისა და ვერცხლისფერ ალვის ხეთა მიღმა ხანდახან ელვა იფეთქებდა ხოლმე და ოქროვარდისფერ ღრუბელთა მთებს გამოაჩენდა... კოკისპირულმა წვიმამ, ეტყობოდა, ვერ უწია ტროშინის ტყეს, რომელიც ბალიდან შორს, ხევებგალმა ფერდობებზე შეფენილიყო და ბუნდოვნად მოჩანდა, იქიდან ჩვენამდე აღწევდა მცენარეთა ნოტიო და მუხის მშრალი, თბილი სურნელი — ხეივანში შემორჩენილი არყისხეთა კენწეროებიდან, აწოწილი ჭინჭრებიდან, შამბნარებიდან და აივნის ახლო ბუჩქებიდან მონაბერ ნიავს მოჰქონდა იგი. საღამოსეული, სტეპური, გამოყრუებული რუსეთისეული სიწყნარე გამეფებულიყო ირგვლივ.

— მობრძანდით, ჩაი მიირთვიეთ! — ხმადაბლა გამოგვძახა ვილაცამ. ეს გახლდათ მთელი აქაური ცხოვრების მონაწილე, მოწმე და მთავარი მთხრობელი — ჩვენი ნატალია. მის უკან ტონია მამიდა მოჩანდა; შეშფოთებული, შეშლილი თვალებით ყურადღებით გვაკვირდებოდა, მერე წელში ოდნავ მოხრილი მუქ გლუვ იატაკზე გაფოთილდა. მამიდას ძონძის წოწოლა ქუდი კიდევ ედო თავზე, სამაგიეროდ სხვაფრივ საგანგებოდ გამოპრანჭულიყო, ძველმოდური კაბა ჩაეცვა და მხრებზე მკრთალი ოქროსფერი აბრეშუმის მოსასხამი მოეხურა.

— Oú êtes-vous, mes enfants? ¹ — მამიდას ღიმილისაგან სახე ემანჭებოდა, თუთიყუშივით ხრინწიანი მკვეთრი ხმა დაცარიელებულ, ბნელ ოთახებში იდუმალად ისმოდა.

III

ნატალიას გლეხური უბრალოებისა და თბილი საბრალო გულისა არ იყოს, ამ გალატაკებულ სახლ-კარსაც თავისი მომხიბლაობა ჰქონდა. იატაკდაბრეცილ, ძველ სასტუმრო ოთახში ჟასმინის სუნი იდგა; დამპალი, ჟამთასვლისაგან მორუხო-ცისფერდაკრული აივანი ჭინჭრებში, ანწლებსა და ჭანჭყატებში ჩაფლულიყო. კიბეს საფეხურები არა ჰქონდა და ეზოში ჩასვლა თუ მოგესურვებოდათ, პირდაპირ აივნიდან უნდა ჩამხტარიყავით.

პაპანაქებაში, როცა აივანს მზე აცხუნებდა და მონჯღრეული შემინული კარიც ღია იყო, შუშის ბრჭყვიალა ანარეკლი კარის მოპირდაპირე კედელზე დაკიდებულ მრგვალ, გამქრქალეებულ სარკეს ეცემოდა და ჩვენ მუდამ ტონია მამიდას ფორტეპიანო გვახსენდებოდა, ოდესღაც ამ სარკის ქვემოთ რომ მდგარა...

¹ სადა ხართ, ბავშვებო? (ფრანგ.).

მაშინ იგი ფორტეპიანოს უკრავდა, თან ჩაყვითლებულ ნოტებს დაჰყურებდა, ის კი უკან იდგა: კრიჭაშეკრულსა და მოღუშულს მარცხენა ხელით დოინჯი შემოეყარა. ოთახში ნაირნაირი პეპლები დაფარფატებდნენ — ფრთებდაჩითული, მოშავო-ლილისფერი ხავერდისნაირი, ზოგიც იაპონურად მოკაზმული, გამგზავრების წინ გუნებააშლილმა ვოიტკევიჩმა ფორტეპიანოს სახურავზე გარინდულ ერთ პეპელას ხელისგული ისე დაარტყა, რომ მისგან მხოლოდ ვერცხლისფერი მტვერიღა დარჩა. ერთი-ორი დღის შემდეგ უგნურმა მოახლე ქალებმა მტვერი გადაწმინდეს, ამაზე ტონია მამიდამ ისტერიული წივილ-კივილი ატეხა და ატირდა თურმე...

სასტუმრო ოთახიდან აივანზე გავდიოდით, მზეზე გახურებულ ფიცრებზე ჩამოვსხდებოდით და ოცნებებს ვაძლევდით თავს...

ქარი ხმაურითა და სისინით მოჰქროდა მინდვრებიდან და ჩვენამდე მოჰქონდა თეთრი, სევადით ტანაჭრელებული და ფართოდ გაშლილ ტოტებამწვანებული არყისხეების აბრეშუმისებრი შარიშური. მომწვანოქროსფერი მოლალური ისარივით გადაუქროლებდა ხოლმე თეთრ ყვავილებს და მხიარულად დასჭყვივლებდა მოყრანტალე ჭკებს, გუნდებდა რომ ბუდობდნენ დანგრეულ საკვამურებსა და ჩაბნელებულ სხვენებზე, სადაც ძველი აგურის ნოტიო სუნი იდგა და სამერცხლულებიდან ოქროსფერი მზის სხივები ზოლებად ეფინებოდა ლეგაიისფერ ნაცარს... საღამო ხანს სიწყნარე გამეფდებოდა; ყვავილებზე, აივანთან, ფუტკრები ზანტად დალოღავდნენ და აუჩქარებლად შრომობდნენ. მწუხრისეულ სიჩუმეში ნაზად ჩურჩულებდნენ მოშრიალე ალვის ხეთა ვერცხლისფერი ფოთლები... ჩვენ ბაღში დავეხეტებოდით, მერე კი მივაკითხავდით. მივარდნილ, განაპირა ადგილს პურის ყანებთან — ჭერჩაქცეულ ძველთაძველ აბანოს, სადაც წინათ ნატალია პეტრე პეტრეს ძისეულ სარკეს მალავდა და სადაც ახლა თეთრი კურდღლები ბინადრობდნენ მხოლოდ. ისინი სკუპსკუპით ახტებოდნენ ზღურბლს, უღვაშსა და ტუჩ-პირს უცნაურად აცმაცუნებდნენ, დაკუსული თვალებით გაოცებით შეჰყურებდნენ კვრინჩხსა და ქონდარა ბალამწარებზე მოდებულ მაღალ ბალოჯებს, ლენცოფას ბუჩქებსა და ჭინჭარს. ნახევრად გადახდილ კარაპანში კი ჭოტს დაედო ბინა, საშრობზე საგანგებოდ ბნელი ადგილი შეერჩია, ყურებდაცქვეტილს უსინათლო, ყვითელი თვალები დაეკუსა და მაჯლაჯუნას ჰგავდა... მზე ბაღს მიღმა, პურის ყანებში ეშვებოდა — შემოდოდა მშვიდი და წყნარი საღამო; ტროშინის ტყიდან გუგუს ძახილი ისმოდა, სადღაც მინდვრებში მოხუცი მწყემსის, სტიოპას ნახირი უამურად აჟღარუნებდა ზანზალაკებს... ჭოტი კი იჯდა და დაბნელებას ელოდა. ხოლო ღამით, სულიერიცა და უსულოც ძილს რომ მისცემდა თავს, აკივლდებოდა და მოსთქვამდა, ზოგჯერ უხმოდ შემოუფრენდა კარაპანს, მერე ტონია მამიდას ქოხთან მიფრთხილდებოდა, სახურავზე მსუბუქად დაეშვებოდა და ერთს ისე გულსაკლავად დაიკივლებდა, ღუმელთან მიმჯდარ ტონია მამიდას მაშინვე გაეღვიძებოდა.

— ნეტარო იესო, შემიბრალე მე უბედური! — ამოიოხრებდა ტონია მამიდა. ბუზები უხალისოდ ზუზუნებდნენ დახუთული და ჩაბნელებული ქოხის ჭერზე. ყოველღამე რაღაცა აფრთხოდათ: ხან ძროხა იფხანდა ფერდს ქოხის კედელზე ან ვირთხა გადაირბენდა ფორტეპიანოზე და ნაწყვეტ-ნაწყვეტად ააჟღარილებდა კლავიშებს, მერე ისკუპებდა და საგულდაგულოდ კუთხეში მილაგებულ თიხის ნამტვრევებზე დახტებოდა. ბებერი, მწვანეთვალეა შავი

კატაც საიდანღაც ბრუნდებოდა და ღნავილით იხვეწებოდა, კარი გამიღეთო, ეს ჭოტი ხომ ყოველდღე კიოდა და მოთქვამდა ავბედითად! მამიდა ძილს თავს წაართმევდა, ზედ სახეში შემოსეულ ბუზებს ხელს აუქნევდა, ადგებოდა, სკამებს შორის გაბორიალდებოდა, კარს გაიჯახუნებდა და წინკარში გასული, სარეცხის საჯანდრავს ალაღბედზე ისროდა ვარსკვლავიან ცაში. ჭოტი შეიფრთხილებდა, ჩალას ფრთას გაჰკრავდა, სახურავს მოსწყდებოდა და სიბნელეში ისე დაბლა ეშვებოდა, ზოგჯერ მიწასაც ეხებოდა, ნარნარით მიფრინდებოდა კარაპანთან და ფრთების ფართხუნით ღირეზე შემოსკუბდებოდა; ისევ მოედებოდა ეზო-გარემოს მისი მოთქმა და ტირილი. თითქოს რაღაცას იხსენებსო, ერთხანს დადუმდებოდა, მერე კი კვლავ კივილი აღმოხდებოდა, ისევ დადუმდებოდა და მოულოდნელად ისევ ისტერიულ კივილს, ოხვრასა და ხარხარს ასტეხდა. გაჩუმდებოდა და მერე კვნესა, „სლუკუნი და ქვითინი წასკდებოდა“. ისე კი ღამე აქ ბნელი, თბილი, იისფერლრუბლიანი და წყნარზე წყნარი იცოდა. ბაღს ეფინებოდა მძინარე ალვის ხეთა დონე შრიალი. ბინდში ჩაძირული ტროშინის ტყეს ციაგი დაჰკრთოდა, ჰაერში მუხის თბილი, მშრალი სუნი ტრიალებდა, ტყის მახლობლად ადაღანებულ შვრიის ყანებს ღრუბლებში მოჭიატე ღრიანკალის ვერცხლისფერი სამკუთხედი დაჰკაშკაშებდა.

შინ გვიან ვბრუნდებოდით. ღამეული ნამით, გრილი სტეპური სიოთი, მინდვრის ბალახებისა და ყვავილების სურნელებით გულმოჯერებულნი ფრთხილად შევილალებოდით ჩაბნელებულ წინკარში. რამდენჯერ წავდგომივართ თავზე მერკური სმოლენსკელის ხატთან ლოცვაში გართულ ნატალიას. ეს ჩია დედაკაცი ფეხშიშველი იდგა ხატის წინ და გაუთავებლად ჩურჩულებდა, პირჯვარს იწერდა, სიბნელეში უჩინარ წმინდანს თავს უხრიდა და ყოველივე ამას ისე უბრალოდ აკეთებდა, იფიქრებდით ვიღაც ახლობელს, კეთილსა და გულმოწყალე კაცს ესაუბრებო.

- ნატალია ხარ? — ჩუმად შევეხმიანებოდით.
- გახლავართ, — წყნარად გვიპასუხებდა იგი და ლოცვას შეწყვეტდა.
- რატომ არ გძინავს?
- ძილი სამარეშიც მეყოფა...

ჩვენ ფანჯარას გამოვადებდით, რაფაზე ჩამოვსხდებოდით, ის კი ისევ გულხელდაკრეფილი იდგა. იღუმალი ციაგი აკრთობდა ჩაბნელებულ ოთახებს, სადღაც შორს, ნამიან ველზე, მწყერი ეხმიანებოდა ბნელს, ღროდადრო იხვი ავიშვიშდებოდა შეშფოთებული.

- ისეირნით?
- ვისეირნეთ.
- ასეც უნდა. ყმაწვილები ხართ. მეც რამდენჯერ შემომთენებია სეირნობაში.

- ადრე კარგად ცხოვრობდით?
- კარგად...
- ხანგრძლივი დუმილი ჩამოვარდებოდა.
- ძიდა, ეს ჭოტი ნეტა რას გაჰკივის? — ჰკითხავდა ჩემი და.
- რა ვიცი, ჯანდაბას მაგისი თავი. ნეტა თოფით მაინც დააფრთხობდეს ვინმე. ტანში მზარავს მაგისი მოთქმა-ძახილი. სულ იმას ეთქრობ, უბედურებას რასმე ხომ არ გვიქადის-მეთქი? ბატონის ასულსაც ეშინია. ღმერთო, რა მშიშარაა!

- რისგან არის ეგრე მამიდაჩვენი?
- აბა, რა კარგ დღეს დააყრიდა გამუდმებული ტირილი და დარდი... შემ-

დეგ ლოცვას მოჰყვა... ეჰ, ქალიშვილებს არა გვწყალობდნენ, ბიჭებსაც უბრაზდებოდნენ ხოლმე...

შოლტები გაგვახსენდა და ვკითხეთ:

— მაშ, სიამტკბილობით ვერა ცხოვრობდით?

— სიამტკბილობით კი არადა!.. ჩვენი ყოფა მერე უნდა გენახათ, პაპა რომ გარდაიცვალა. ბატონიშვილები დავაუკაცდნენ, ცხონებულმა პეტრე პეტრეს ძემ ცოლი შეირთო. აკი გითხარით, ფიცხები იყვნენ — ერთ ბეწო რამეზე თოფის წამალივით ფეთქდებოდნენ-მეთქი!

— შინაყმებს ხშირად როზგავდნენ?

— ეგეთი წესი ჩვენებს არა ჰქონიათ. მე რომ დანაშაული ჩავიდინე, პეტრე პეტრეს ძემ ბრძანა, თავი დუქარდით გადახოტრეთ და საშინაო პერანგისამარა ხუტორში გაგზავნეთო... ეს იყო და ეს...

— კი მაგრამ, საამისო რა შესცოდე?

ამ შეკითხვაზე ნატალია იშვიათად გვიპასუხებდა გულწრფელად და სწრაფად. ხანდახან საოცარი სიწრფელითა და გულმოდგინებით გვიამბობდა თავის ამბებს, ხანდახან კი ენა დაებმებოდა, ჩაფიქრდებოდა, მერე ოდნავ ამოიხვნეშებდა და, თუმცა სიბნელეში ვერა ვხედავდით, ხმაზე ვატყობდით, ნაღვლიანად ჩაიცივებდა:

— ის შევცოდე, რომ... აკი გიამბეთ... სულელი გოგო ვიყავი, „სევდით და დარდით გულდათუთქული, ბაღში გალობდა ნაზად ბულბული“, გაგეგონებათ, ჩემი საქმეც ასე იყო...

ჩემი და ალერსიანად შეეხვეწებოდა:

— ძიძა, გვითხარი, რა, ეგ ლექსი ბოლომდე?

— ლექსი კი არა სიმღერაა, მაგრამ ახლა აღარ მახსოვს.

— ტყუილს ამბობ, გახსოვს!

— რახან არ იშლით... — იტყოდა და სხაპასუხებით წარმოთქვამდა: — როგორ ვამბობდი? ჰო, „სევდით და დარდით გულდათუთქული, ბაღში გალობდა ნაზად ბულბული; ეს ტკბილი მღერა იმ ბნელ ღამეში, მე ძილს მიფრთხობდა სულელს და შეშლილს...“

— ძალიან გიყვარდა ბიძაჩვენი?

ნატალია ყრუდ ჩაიჩურჩულებდა:

— ძალიან.

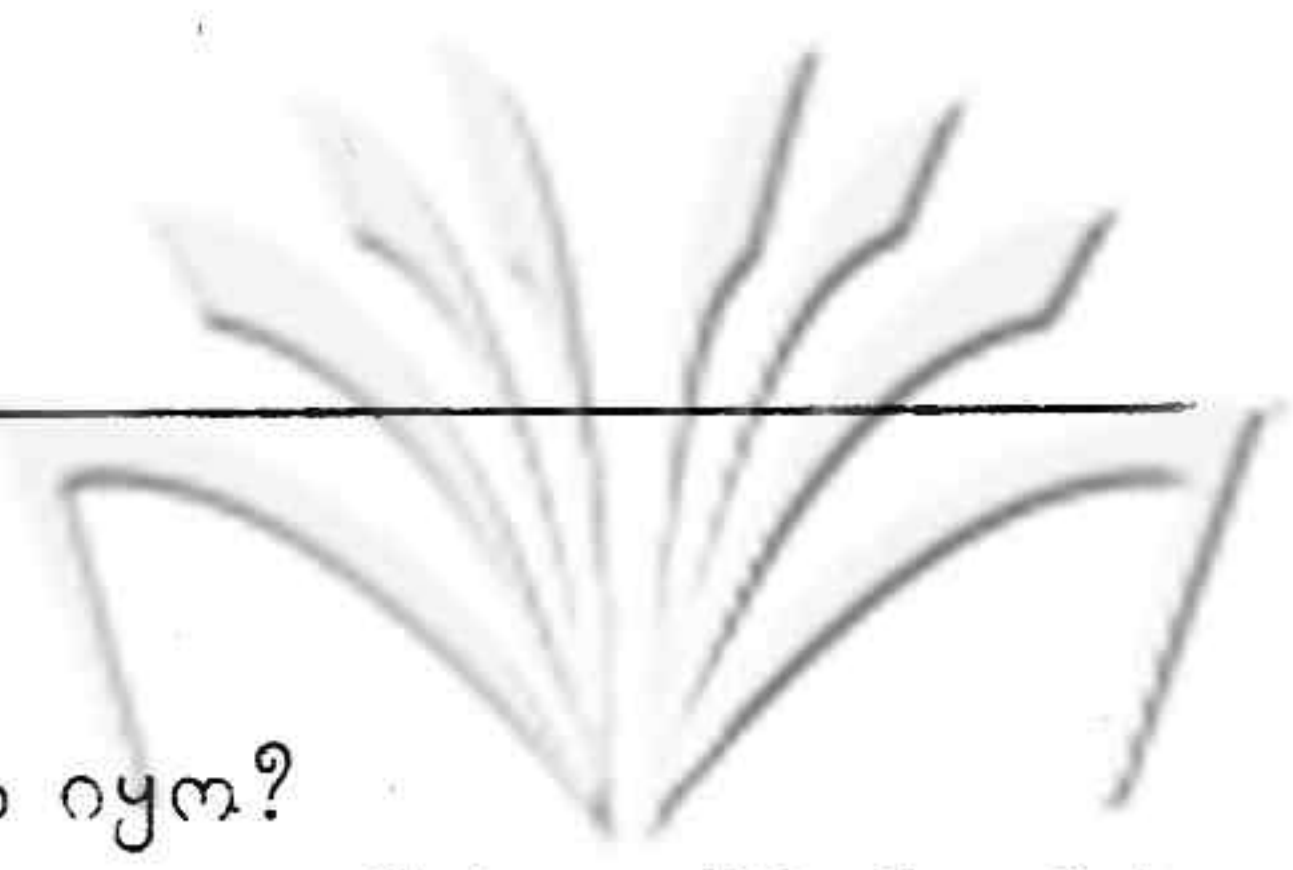
— ლოცვისას თუ მოიხსენიებ ხოლმე?

— მუდამ.

— ამბობენ, სოჭიში რომ მიჰყავდათ, ნატალიას გული წაუვიდაო. მართალია?

— მართალია... შინაყმები ძალიან გულნაზი ხალხი ვიყავით, მდაბიო. აზნაურებს ამტანობასა და მოთმინებაში ვერ ვუტოვდებოდით. ეგსეი ბოდუღიამ წამიყვანა სოჭიში და მახსოვს, ჯავრისა და შიშისაგან სულმთლად გამოთავყვანებული ვიყავი. გზად ქალაქში კინაღამ სული შემეხუთა, ხოლო სტეპზე რომ გავედით, იცოცხლეთ, მე ნეტარება ვიგრძენი! ვხედავ, ვიღაც ოფიცერი მოჰქრის ჩვენკენ, მთლად ბატონიშვილსა ჰგავს! დავინახე, შევყვირე და გრძნობაც დავკარგე. გონთ რომ მოვეგე, ფორანზე გულაღმა ვიწექი, მაშინვე გავიფიქრე, რა კარგია ასე, ალბათ სამოთხეში ვარ-მეთქი.

— სასტიკი კაცი იყო ბიძაჩვენი?

— ღმერთმა გაშოროთ!

— ისე, ყველაზე თავქეიფა ხომ მაინც ტონია მამიდა იყო?

— ჭეშმარიტად. ხომ გაამბეთ, შესალოცადაც კი წაიყვანეს — წმინდანის ხატს შეავედრეს-მეთქი... ეჰ, ბევრი ჭირი გამოვიარეთ მე და იმ საწყალმა. ტონია ახლა ბედნიერად, ტკბილად იცხოვრებდა, რომ არ გაამპარტავნებულყო... კუდაბზიკობამ დალუბა, აგე, სიგიჟემდეც მიიყვანა... მერედა, როგორ უყვარდა ვოიტკევიჩს! მაგრამ, საქმეში ხართ — ვინ უთანაგრძნო!

— პაპა როგორი კაცი იყო?

— პაპაო? ჭკუანაკლული გახლდათ... ხანდახან ისე გაგულისდებოდა, რომ... მაშინ, მოგეხსენებათ, ყველანი ფხუკიანობდნენ. სამაგიეროდ ძველი ბატონები ახლანდელელებივით არ თაკილობდნენ ყმებთან სიახლოვეს. ზოგჯერ მამათქვენი სადილობისას გერვასკას დასჯიდა, — ღირსიც იყო, — სალამოს კი, რას ვხედავთ: ან შინაყმებთან ლაზღანდარობენ, ან ორივენი ბალალაიკას უკრავენ...

— ახლა ის გვითხარი, ვოიტკევიჩი ლამაზი კაცი იყო?

— არა, ტყუილს ვერ გეტყვით, ყალმუხსა ჰგავდა, მაგრამ ძალზე დარბაისელი და თავის სიტყვა კაცი იყო! ტონიას სულ ლექსებს უკითხავდა, თან ეუბნებოდა, რომც მოვკვდე, შენს წასაყვანად მაინც მოვალო...

— პაპაჩვენიც სიყვარულმა გააგიჟა?

— კი, თქვენი ბებრის სიყვარულმა გადარია. ეგ უკვე სხვა ამბავია, ქალბატონო. ჩვენს სახლში მუდამ ბნელი და გაუხარელი ცხოვრება იყო. ღმერთმა გაშოროთ იმისთანა... ახლა კი, თუ ჩემს მოსმენას ინებებთ, ყური მიგდეთ, გაამბობთ...

და ნატალია დინჯი ჩურჩულით აუჩქარებლად დაიწყებდა გრძელი, გაუთავებელი ამბის თხრობას...

IV

ხალხის ნათქვამს თუ დავუჯერებთ, ჩვენი პაპათა პაპა მდიდარი კაცი ყოფილა, კურსკიდან სუხოლოლში მოხუცებული გადმოსახლებულა. არ უყვარდა თურმე იქაური ტევრები და გაუვალი ტყეები. მაგრამ აქაც ტყე დახვედრია. განა ტყუილად არის ნათქვამი, ძველად ქვეყანა ტყით იყო დაფარულიო... ადამიანებიც, ორასი წლის წინათ ამ მხარეში რომ მოდიოდნენ, ტყე-ტყე მოიკვლევდნენ გზას. ტყეში ყოფილა ჩაკარგული მდინარე კამენკაც და მისი მიდამოებიც, სოფლებიც და ამწვანებული ბორცვებიც. მაგრამ პაპაჩვენის დროს გარემო გადასხვაფერებულა, სურათი შეცვლილა: თვალში გეცემოდათ ნახევრად სტეპური მიდამო, ხრიოკი ფერდობები, ჰვავის, წიწიბურასა და შვრიის ყანები, დიდ გზაზე მხოლოდ აქა-იქ შემორჩენილი გამოფულრული წნორები და სუხოლოლის ზეგანის თეთრი სიშიშველე. ტყეთაგან ტროშინის პაწია ტყეკორომიდა გადარჩენილა. მარტო ჩვენი ბაღი ახარებდა თურმე თვალს-თავისი სამოცდაათი ტოტებგადაშლილი არყისხის ფართო ხეივნით, ჭინჭრიანებში ამოზრდილი ბალამწარებითა და ვერცხლისფერ ალვის ხეთა წარაფით, პურის ყანებს რომ უერთდებოდა ბაღის კიდეში. სახლს მსხვილი ჩალის მჭიდრო, შავი სახურავი ჰქონდა და ვეება ეზოში იდგა. ეზოს განაპირას რამდენიმე წყე-

ბად ჩაერიგებინათ გრძელ-გრძელი შრამელები და სამოახლოები. ეზოს იქით უსასრულო მწვანე იალაღი გადაშლილიყო და ზედ დიდი და ვრცელი, მაგრამ ღარიბი და უღარდელი საბატონო სოფელი გაფანტულიყო. „ბატონებისა არ იყოს, — ამბობდა ნატალია, — სოფელსაც უღარდებობა, უყარათობა და ხელგაშლილობა სჩვეოდა. სემიონ კირილეს ძე, პაპათქვენის ძმა, გაგვეყარა, რაც კარგი და მოსავლიანი მამულები იყო, თავად მიითვისა სამემკვიდრეოდან, ჩვენ მხოლოდ სოჭი, სუხოლოლი და ოთხასი სული ყმა-გლეხი გვარგუნა. მალე იმ ოთხასიდან თითქმის ნახევარი შემოგვეფანტა“.

პაპა პეტრე კირილეს ძე ორმოცდახუთი წლისა მომკვდარა. მამაჩემი ხშირად გვეტყოდა, ერთხელ ბაღში ხალიჩაზე წამოწოლილს ვაშლის ხის ძირში ჩაეძინა, უეცრად ქარიშხალი ამოვარდა და მძინარეს ვაშლების სეტყვა დააყარა, ამის შემდეგ გაგიჟდაო იგი. მაგრამ ნატალიას თუ დავუჯერებთ, შინაყმები სხვაგვარად ყვებოდნენ ამ ამბავს: პეტრე კირილეს ძემ თავისი მზეთუნახავი ცოლის სიკვდილი იღარდა და ამ დარდმა შეშალაო კიდევ. წინააღიეთ კი, მწუხრის ჟამს, საშინელმა ჭექა-ქუხილმა გადაუარა სუხოლოლს. ცოლის სიკვდილის შემდეგ ამ წელში მოხრილმა, შავგვრემანმა კაცმა, შავი ალერსიანი თვალები რომ ჰქონდა და ცოტათი ტონია მამიდას ჰგავდა, სიცოცხლის დარჩენილი დღეები შეშლილობაში გაატარა. ნატალია ამტკიცებდა, მაშინ ფული თავზესაყრელად გვქონდაო, — ჰოდა, თურმე ტარსიკონის წაღებსა და ჭრელ ახალუხში გამოწყობილი პაპაჩვენი ფეხაკრეფით დაბორილობდა სახლში, აქეთ-იქით იხედებოდა, ხომ არავინ მიყურებსო და მუხის ძელების ბზარებში ოქროებს არჭობდა.

— ტონეჩკას ვუნახავ სამზითვოდ, — ლულულულებდა, როცა წაასწრებდნენ, — ასე უფრო საიმედოა, ძვირფასებო, საიმედო... ჰო, კარგი, თქვენი ნებაა, მეტს აღარ ვიზამ, — მაგრამ მაინც არ იშლიდა თავისას... ხანდახან დარბაზსა და სასტუმროში დიდსა და უხეშ ავეჯს გადაადგილებდა, მუდამდღე ვილაცას ელოდა, თუმცა სუხოლოლში მეზობლები არც არასდროს გვწვევიან; ზოგჯერ საყვედურობდა, შიმშილით ვკვდებით, თავად იკეთებდა ბოლირწოს: ხის ჯამში მწვანე ხახვს ჩასრესდა, პურს დააფშენიდა, სქელ ქაფქაფა ზურახს დაასხამდა და იმდენ ქვამარილს ჩააყრიდა, გადამლაშებული ბოლირწო აღარც იჭმებოდა... ნასადილევს ყველა თავის ამოჩემებულ ადგილს მიაშურებდა დასაძინებლად, კარ-მიდამოში სიცოცხლე მიყუჩდებოდა და პაპამ აღარ იცოდა, სად წასულიყო; მარტობას რომ ვერ აიტანდა, ხან საძილე ოთახში შეიჭვრიტავდა, ხან წინკარში ან საქალებოში და ფრთხილად დასძახებდა მძინარეთ:

— არკაშკა, გძინავს? ტონიუშა, გძინავს? — მაშელო, ღვთის გულისათვის, დაგვეხსენიო, ბრაზიანად უპასუხებდნენ და ისიც მაშინვე ნაჩქარევად დაამშვიდებდა: — კარგი, იძინე ჩემო სულიკო! ხელს აღარ შეგიშლი, — გზას განაგრძობდა, ახლა სხვას მიადგებოდა, მხოლოდ ლაქიების ოთახს არ ეკარებოდა, ლაქიებისა ეშინოდა, უხეში ხალხიაო, ამბობდა. ორიოდვე წუთში ისევ უკან ბრუნდებოდა და ჩუმად გასძახოდა ვილაცას სიბნელეში, მერე თვითონ იგონებდა, ვილაცამ ჩაიარა სოფელში ზანზალაკებიანი ეტლით, იქნებ, ჩემი პეტენკა ჯარიდან შვებულებით ჩამოვიდაო, ხან კი იმას მოიგონებდა, ცაზე საშინელი სეტყვის დრუბელი აიშალაო... — პაპას, ჩემო მტრედებო, ჭექა-ქუხილისა ძალიან ეშინოდა, — ყვებოდა ნატალია, — პატარა გოგონა ვიყავი, მაგრამ ყველა-

ფერი კარგად მახსოვს. ჩვენი სახლი ბნელი და უსიხარულო რამ იყო. უამრავი შინაყმა ჰყავდათ. ჯერ მარტო ხუთი ლაქია ემსახურებოდათ... ზაფხულში, მოგეხსენებათ, წლისოდენა დღეა, ჰოდა, რასაკვირველია, ახალგაზრდა ბატონები ნასადილევს იძინებდნენ; ვიძინებდით ჩვენც, მათი ყურმოჭრილი მონები და ერთგული მსახურნი. პეტრე კირილეს ძე საშველს არ გვაძლევდა, განსაკუთრებით გერვასკა ჰყავდა ამოჩემებული: „ბიჭო, გძინავს?“ გერვასკა კიღობანიდან თავს ასწევდა და ეტყოდა: „გინდა ამ წუთში ჭინჭრით დაგისუსხო ერთი ადგილი?“, „ვის ეუბნები ამას, შე უსაქმურო, შე მუქთახორავ, შენა?“ „ვისა, ბატონო, და ჭინკას ვეუბნები, ველარ გიცანით ნამძინარევზეო“. მხოლოდ ამის შემდეგ მოშორდებოდა იგი გერვასკას და დარბაზსა თუ სასტუმრო ოთახში გაივლ-გამოივლიდა, თან ერთთავად ფანჯარაში იცქირებოდა, ბაღს გაჰყურებდა, ღრუბლები ხომ არ აიშალნენო. ძველად ძალზე ხშირად და უსაშველოდ იცოდა ჭექა-ქუხილი. რამდენჯერ ყოფილა — ნასადილევს საქმეს მივადგებოდით, უცებ მოლალური ჭახჭახს მორთავდა და ბაღსაც ღრუბლები გადაეფარებოდა... ჩამობნელდებოდა სახლი, აშრიალდებოდა შამბი და ჭინჭრისდებები, ინდაურები აივნის ქვეშ შეიყუჩებდნენ... პირდაპირ შემზარავი, მოსაწყენი სურათი იყო! ის კი, ბატონი, ოხრავდა, პირჯვარს იწერდა, ხატთან თაფლის სანთლებს აანთებდა, პაპის ნაანდერძევ პირსახოცს ჩამოჰკიდებდა, — ოჰ, როგორ მეშინოდა იმ პირსახოცის! — ან ფანჯრიდან მაკრატელს გადაისროდა. წყალი არ გაუვა, მაკრატელი კარგი რამ არის ჭექა-ქუხილისას...

* * *

სუხოდოლური სახლი გამოცოცხლდა და გამხიარულდა, როცა იქ ფრანგები ცხოვრობდნენ: ჯერ ვინმე ლუი ივანეს ძე მოვიდა, შემდეგ — ხანში შესული, ზამთარ-ზაფხულ მცივანა მადმუაზელ სიზი, ლუის უცნაური შარვალი ეცვა, ზემოთ განიერი და ქვემოთ დავიწროებული, გრძელი უღვაში და ცისფერი, მეოცნებე თვალები ჰქონდა, მელოტი თავი რომ დაეფარა, ყურიდან ყურამდე გადაიფენდა ხოლმე თმას. მთელი სახლი გამოცოცხლდებოდა, როცა ლუი ივანეს ძე არკაშკას უყვიროდა: მოშორდით, მეტად აღარ დამენახოთო! ან როცა საკლასო ოთახიდან მოისმოდა: „Maître corbeau sur un arbre perché¹“ და ფორტეპიანოზე დაკვრას სწავლობდა ტონეჩკა. რვა წელიწადი დაჰყვეს ფრანგებმა სუხოდოლში იმისათვის, პეტრე კირილეს ძეს არ მოსწყენოდა. ბავშვები საგუბერნიო ქალაქში სასწავლებლად რომ მიაბარეს, მხოლოდ მაშინდამიატოვეს ფრანგებმა იქაურობა და ისიც მესამე რიგის არდადეგების დაწყებისას. არდადეგების შემდეგ, პეტრე კირილეს ძემ აღარც არკადი გაუშვა ქალაქში და აღარც ტონია, პეტენკა წავიდეს, ესეც საკმარისია, თქვენ კი ჩემთან დარჩითო. ამრიგად, ბავშვები უსწავლელი და უზედამხედველო დარჩნენ სამუდამოდ. ნატალია გვიყვებოდა:

— მე მათზე უმცროსი გახლდით, გერვასკა და მამათქვენი თითქმის ტოლები იყვნენ და, მაშასადამე, განუყრელი ძმაკაცებიც, ისინი, მართალია დამობილდნენ და სამუდამო მეგობრობა შეჰფიცეს ერთმანეთს, მაგრამ ხალხს

¹ „ხის კენწეროზე წამოსკუპდა ყვანჩალა“ (ფრანგ.).

განა ტყუილად უთქვამს, ცალს ცალმა უნდა უცალოსო, — გერვასკამ სულ მალე კინალამ უბედურება დაატრიალა: მამათქვენი ლამის გუბურაში დაახრჩო! ის მუნიანი ბიჭი არამზადულ ოინბაზობათა დიდოსტატი გახლდათ. „მაშ, რომ გაიზრდებით, — ეუბნება ერთხელ ბატონიშვილს, — გამროზგავთ, არა?“ „უთუოდ!...“ „რომ ვერ გამროზგოთ?“... „როგორ თუ ვერ გამროზგოთ?“ „ისე...“ — უცებ გუბურასთან, ბორცვზე, კასრი დაინახა და არკადი პეტრეს ძე შეაგულიანა, შეძვერი შიგ და დაგორდიო! „ჯერ შენ გაახურე, ბატონიშვილო, და მერე მეც...“ ჰოდა, დაუჯერა ბატონიშვილმაც, შეძვრა და ისეთი რახრახით დაგორდა ფერდობზე პირდაპირ გუბურისკენ, სულ მტვრის კორიანტელი დააყენა! კიდევ კარგი, მახლობლად მწყემსები იყვნენ, იმათ უშველით ღმერთი...

სანამ სუხოლოლში ფრანგები ცხოვრობდნენ, იქ სიცოცხლე დულდა. ბეზიას სიცოცხლეში სახლს ბატონიც ჰყავდა და პატრონიც, ყველაფერი თავის რიგზე იყო — უფროს-უმცროსობაც, საზეიმო სიმშვიდეც, საქმიდღეებიც და დღესასწაულებიც. ეს ყოველივე ფრანგების დროსაც თავთავის წესზე ყოფილა, მაგრამ ისინი რომ წავიდნენ, სახლი უპატრონოდ დარჩა. სანამ ბავშვები პატარები იყვნენ, თითქოს პეტრე კირილეს ძე თავკაცობდა, მაგრამ იმას რა შეეძლო! თავსა და ბოლოს ვერავინ ზღუებდა, ვინ ბატონი იყო და ვინ შინაყმა. ფორტეპიანო ჩაკეტეს, მუხის მაგიდიდან გაქრა სუფრა — უმისოდ სადილობდნენ, — დერეფანში მეძებარი ძაღლები დასუნსულეზდნენ თავის ნებაზე, სისუფთავეზე აღარავინ ზრუნავდა, მუქ ძელურ კედლებს, ჭერ-იატაკს, გამჭვარტლულ მძიმე კარებს და ოთახის ერთ კუთხეში ჩამწყკრივებულ ძველისძველ სუზდალურ ხატებს მალე ნახშირის ფერი დაედო. ავდრიან ღამეს, როცა ბაღს წვიმა უშხაპუნებდა, დარბაზში შემოჭრილი ელვის შუქი წამით განათებდა ხოლმე ჩამავებულ ხატებს, ხოლო ბაღის თავზე დამხობილი მოცახცახე ოქროვარდისფერი ცა გაიხლიჩებოდა, შუაზე გაიფატრებოდა და მერე სიბნელეში გრგვინავდა მეხი. ღამით სახლში შფოთი და ძრწოლა სუფევდა, დღისით — ძილი, სიცარიელე, მოწყენილობა. გადიოდა წლები და პეტრე კირილეს ძეს თანდათან ეცლებოდა ხელიდან ძალაუფლება, ყურადღებას აღარავინ აქცევდა. დიასახლისობა პაპის ძიძამ, დაფეხვილ-დაძაბუნებულმა დარია იუსტინეს ასულმა ითავა, მაგრამ თავის შვილობილზე მეტი გავლენა არც იმასა ჰქონდა. დემიან მოურავი შინაურ საქმეებში არ ერეოდა, ჩემი საქმე მიწის სამუშაოაო, იტყოდა ხოლმე, რა ვქნა, ბატონებს ხომ ვერ ვაწყენინებო... მამაჩვენი მაშინ ჭაბუკი ყოფილა და სუხოლოლისათვის არა სცხელოდა — ნადირობას, ბალაღაიკასა და თავის საყვარელ გერვასკასთან ერთად ოინბაზობას ყოფილა გადაყოლილი. გერვასკა ლაქიად იყო იმ სახლში, მაგრამ მთელი დღეები გადაიკარგებოდა ხოლმე ახალგაზრდა ბატონებთან ერთად მეშჩერის ჭაობებში ან ეტლის ფარდულში, სადაც ბალაღაიკაზე უკრავდნენ, ან რაიმე ოინბაზობას იგონებდნენ...

— კარგად ვიცოდით, — გვიამბობდა ნატალია, — შინ მარტო ღამის გასათევად შემოძვრებოდა ბატონიშვილი, თუ შინ არ იყო, ან სოფელში დახეტიალობდნენ, ან ისევ ფარდულში ისხდნენ, ანდა სანადიროდ იყვნენ სადმე: ზამთრობით კურდღლებს დასდევდნენ, შემოდგომაზე — მელიებს, ზაფხულში — მწყრებს, იხვებს... დასხდებოდნენ ხოლმე სადოღე ეტლზე, თოფს გადაიკიდებდნენ, დასწყვივლებდნენ დიანკას და ღმერთმა უწყის, საით გასწევდნენ:

დღეს რომ წისკვილებთან ინადირებდნენ, ხვალ მეშჩერის ჭაობებში ამოჰყოფდნენ თავს, ზეგ — სტეპში, ყველაფრის მოთავე გერვასკა იყო, მაგრამ თავს იკატუნებდა, რა ჩემი ბრალია, ბატონიშვილი დამათრევსო. არკადი პეტრეს ძეს გერვასკა, თავისი მტერი, ნამდვილ ძმასავით უყვარდა, სამაგიეროდ, გერვასკა მუდამ ქირდავდა ბატონიშვილს. ზოგჯერ მამათქვენი ეტყობდა: „გერვასკა, აბა, ერთი ბალაღაიკა დაუკარ, მასწავლე, თუ ღმერთი გწამს, „ტყის გადაღმა წითელი მზე ჩაესვენა!“ გერვასკა შეხედავდა, ნესტოებიდან გამოაბოლებდა და ღიმილით ეუბნებოდა: „ჯერ ხელზე მაკოცე!“ სიბრაზისაგან გადაფითრებული არკადი პეტრეს ძე მთელის ძალით გააწნავდა სილას, გერვასკა უარესად გაშავდებოდა, თავს გააქნევდა, ნამდვილი ყაჩაღივით შეიჭმუხნებოდა; „ადე, შე არამზადავ!“ — დაუყვირებდა არკადი. ისიც ადგებოდა, მწვევარივით გაიწელებოდა, ლამის ნიფხავი ჩავარდნოდა, ხმას არ იღებდა. „ბოდიში მომიხადე...“ „დამნაშავე ვარ, ბატონო!...“ ბატონიშვილი ამოიხვნეშებდა და აღარ იცოდა რა ეთქვა: „ბატონოს მოგცემ მე შენ! შენისთანა არამზადას გეძმობილები, სულსაც არ ვიშურებ შენთვის... შენ კი? განგებ მაბრაზებ?“

— საოცარი ამბავია, — ჩაიდუდუნებდა ნატალია, — ბატონიშვილსა და პაპას გერვასკა ქირდავდა, მე კი — ბატონის ასულს, ასე მომმართავდა. მაგრამ ბატონიშვილსა და, მართალი გითხრათ, პაპასაც მზე და მთვარე მაინც მასზე ამოსდიოდათ, მე კიდევ ბატონის ასულზე ვლოცულობდი, ჯანსაყუთრებით მაშინ, როცა ხუტორიდან დავბრუნდი და ცოტათი მოვედი გონსა...

V

მათრახებით ხელში სადილად, უკვე პაპის სიკვდილის, გერვასკას გადაკარგვის, პეტრე პეტრეს ძის დაქორწინების, ტონია მამიდას ჰკუთხე შეშლისა და სოჭიდან ნატალიას დაბრუნების შემდეგ სხდებოდნენ. სიყვარულმა ტონია მამიდას ცნობიერება დააკარგინა და თვე ნეტარი იესოს სასძლოდ გამოაცხადებინა, ხოლო ნატალიას გადასახლება აგემა.

პაპის დროინდელი ყრუ, უხალისო ცხოვრება ახალგაზრდა ბატონების დროს შეიცვალა. სუხოლოლში დაბრუნდა პეტრე პეტრეს ძე, რომელიც ყველასათვის მოულოდნელად გავიდა თადარიგში. მისი ჩამოსვლა ნატალიას და ტონია მამიდასათვის დამლუპველი გამოდგა: ორივენი შეუმჩნევლად გამიჯნურდნენ, თავდაპირველად კი ეჩვენებოდათ, „უბრალოდ, ცხოვრება უფრო მხიარული გახდაო...“

მართლაც პეტრე პეტრეს ძემ სუხოლოლში ცხოვრება ახალ ყაიდაზე გარდაქმნა. თან ჩამოიყვანა თავისი მეგობარი ოფიცერი ვოიტკევიჩი და ერთი ლოთი მზარეული, რომელიც ამრეზით უყურებდა ჟელეს დაკბილულ ყალიბებსა და მოზრდილ დანა-ჩანგალს...

პეტრე პეტრეს ძე ცდილობდა ამხანაგისათვის ეჩვენებინა, ხელგაშლილი და მდიდარი კაცი ვარო, მაგრამ ძალზე უგერგილოდ და ბავშვურად გამოსდიოდა. იგი გარეგნულად მართლაც რომ ბავშვს ჰგავდა, ნაზსა და ლამაზ ბავშვს, ბუნებით კი უკმეზი, მკაცრი და ღრჯუ გახლდათ, უბრალო რამეზეც კი აღშფოთდებოდა, ლამის ეტირა, წყენას დიდხანს ინახავდა გულში და ძაღლის ნაკბენივით იმახსოვრებდა.

— გახსოვს, ძმაო არკადი, — უთხრა მან სუხოლოლოში ჩამოსვლის პირველ-სავე დღეს მამაჩვენს, — რა საუცხოო მადერა¹ გვქონდა?

პაპა წამოწითლდა, რალაცის თქმა დააპირა, მაგრამ ვერ გაბედა და მხოლოდ მკერდი მოიქექა. არკადი პეტრეს ძე გაოცდა:

— რომელი მადერა?

გერვასკამ კადნიერად გადახედა პეტრე პეტრეს ძეს და ჩაიციხა:

— დაგვიწყებიათ, ბატონო, — დაცინვის დაფარვა არც კი უცდია, ისე მიმართა არკადის, — უზღვავი გქონდათ ის რალაცა მადერა, მაგრამ თქვენმა ყმებმა გავინაწილეთ. რა გვენალვლებოდა, ღვინო ბატონისა იყო და ჩვენც ბურახის მაგიერ ვყლურწავდით.

— ეს რასა ჰგავს?! — იყვირა პეტრე პეტრეს ძემ და სახეზე ჩვეული სიწითლე გადაეფინა, — ხმა ჩაიკმინდე!

პაპამაც აღფრთოვანებით აუბა მხარი:

— ეგრე, პეტენკა, ეგრე! — წვრილ ხმაზე მხიარულად შესძახა მან და კინალამ ატირდა, — ვერ წარმოიდგენ, რა დღეში ვყავარ ამ ბიჭს! რამდენჯერ მიფიქრია: მივეპარები და ფილთაქვით თავს გავუპობ-მეთქი... ღმერთმანი, მიფიქრია! ან არადა, ავდგები და ფერდში ხანჯალს ვადამდე შევურჭობ!

გერვასკა არც ახლა დაიბნა:

— მე, ბატონო ჩემო, გამიგონია, შჯისთანა საქმისათვის მკაცრად სჯიან, თორემ, გაგიხარიათ, მეც ხშირად მიფიქრია, დროა ბატონი გავამგზავრო სასუფეველსა შინა-მეთქი!..

მერე ბევრჯერ უთქვამს პეტრე პეტრეს ძეს, ასეთ მოულოდნელ, თავხედურ პასუხზე იმ უცხო კაცის ხათრით შევიკავეო თავი, მხოლოდ ეს უბრძანებია მაშინ გერვასკასათვის, ახლავე აქედან გაეთრიეო! მერე შერცხვა კიდევ თავისი უზომო გაცხარებისა და ვოიტკევიჩის მაშინვე მოუბოდიშა, თან ღიმილით მიაპყრო თავისი მომხიბლავი თვალები. — ოჰ, პეტრე პეტრეს ძის თვალებს ვერასოდეს დაივიწყებდით. ძალიან, ძალიან დიდხანს ვერ დაივიწყა ეს თვალები ნატალიამაც.... ხანმოკლე იყო ნატალიას ბედნიერება: ვინ იფიქრებდა, რომ ერთ მშვენიერ დღეს სოშკიში გამგზავრებით გათავდებოდა მისი ბედნიერება! ხუტორი სოშკი დღესაც არსებობს, თუმცა დიდი ხანია ტამბოველ ვაჭარს ჩაუვარდა ხელში. ეს გახლავთ ტრიალ მინდორზე მდგარი მოგრძო ქოხი, ბელელი, ოწინარიანი ჭა და ბაღჩაშემოვლებული კალო. ასეთივე ყოფილა ხუტორი პაპაჩვენის დროსაც. ასევე მაინცდამაინც დიდად არ შეცვლილა სუხოლოლიდან სოშკის გზაზე მდებარე ქალაქიც. კი მაგრამ, ამისთანა რა ჩაიძინა ნატალიამ; პეტრე პეტრეს ძის ვერცხლის ბუდეში ჩასმული ლამაზი სარკე თავისდა უნებურად მოიპარა — ეს იყო დანაშაული. იმ სარკის სილამაზემ ისევე გააოცა, როგორც პეტრე პეტრეს ძის სხვა ნივთები აოცებდა — ცდუნებას ველარ გაუძლო და... მოიპარა. ალისფერი ყვავილის ზღაპრისა არ იყოს, თავისი დანაშაულით დარეტიანებულმა, საშინელი საიდუმლოთი და ამ განძით მოხიბლულმა ქალმა, სარკის მოპარვიდან რამდენიმე დღე გულის ფანცქალით გაატარა. დასაძინებლად რომ წვეებოდა, ღმერთს ევედრებოდა, მალე გაათენეო, რადგან სახლში საზეიმო განწყობილება სუფევდა, თითქოს რალაც ახალმა შე-

¹ მადერა — მაგარი ღვინო, რომლის წარმოებას პირველად პორტუგალიის კუნძულ მადეირაზე მიჰყვეს ხელი, აქედან მოდის მისი სახელი „მადერა“ (მთარგმნელის შენიშვნა).

ავსო, იქაურობა გამოცოცხლდა და ეს ყველაფერი მზეჭაბუკმა ბატონიშვილ-მა მოიტანა თან. აბა, ვის არ მოხიბლავდა კობტად გამოწკებილი, წითელსაყელოიან მუნდირში გამოწვართული შავგვრემანი, ნაზი ყმაწვილი. საზეიმო იერი დაჰკრავდა წინკარსაც, სადაც ნატალიას ეძინა. განთიადისას, კილობანიდან რომ ჩამოხტებოდა, მაშინვე გაახსენდებოდა: უზომო სიხარული ელოდა ზღურბლთან: მეფისწულის საკადრისი ჩექმები უნდა გაეპრიალეზინა. მაგრამ ყველაზე უფრო თავბრუდამხვევი შიში და სიხარული მას ბალს იქით, მიყრუებულ აბანოში ეუფლებოდა, სადაც ვერცხლისბუდიანი სარკე ჰქონდა დამალული. დილით, ჯერ კიდევ ყველას რომ ეძინა, ცვრიან ბალახზე ფეხაკრეფით გარბოდა ნატაშა, რათა თავისი იდუმალი განძის ცქერით დამტკბარიყო: გამოიტანდა გარეთ, მცხუნვარე დილის მზეზე თავრეტის დასხმამდე შესცქეროდა საკუთარ ორეულს, მერე ისევ დამალავდა, უკანვე გამოიქცეოდა და მთელი დილა იმ კაცს ემსახურებოდა, ვისაც შეხედვასაც ვერ უბედავდა, ვისთვისაც ხშირ-ხშირად იცქირებოდა სწორედ იმ სარკეში, ეგებ ბედმა გამიღიმოს და მოვეწონო... მაგრამ აღისფერი ყვავილის ზღაპარი მალე დასრულდა, ისეთი შერცხვენითა და თავლაფდასხმით დამთავრდა, სახელსაც რომ ვერ მოუგონებდა კაცი—ასე ფიქრობდა ნატალია. თავად პეტრე პეტრეს ძემ ბრძანა, თავი გადაეხოტრათ და დაემახინჯებინათ კობტად ჩაცმული, სარკესთან კოპწიაობისას საოლაგით წარბ-წამწამშეღებელი ნატალია. საბრალო გოგომ რაღაც ტკბილი იდუმალი და აუსრულებელი სიზმარეული სიახლოვე შექმნა თავისსა და ბატონიშვილს შორის, მაგრამ დახეთ ბედის სიმუხთლეს — კაცი თავზე დაადგა და ქურდობად გამოაცხადა მისი დანაშაული, მოახლე გომბიოს სულელური საქციელი სააშკარაოზე გამოიტანა. პერანგისამარა, ტირილით თვალდასიებული ნატაშა შინაყმათა თვალწინ ნეხვსაზიდ ფორანზე დასვეს და თავლაფდასხმული უცბად მოსწყვიტეს ყოველივე მშობლიურს: უკიდეგანო სტეპისაკენ, უცნობი საშინელი ხუტორისკენ* გაამგზავრეს. ნატალიამ უკვე იცოდა, იქ, ხუტორში, წიწილების, ინდაურებისა და ბალჩისთვის უნდა მოეგლო, ყველასაგან მივიწყებული, მზეზე დახრუკულიყო. იქ წლისოდენა სტეპური დღეები და ბინდში ჩაძირული ჰორიზონტია, თანაც ისეთი სიწყნარე და პაპანაქება იცის, მთელი დღე მკვდარივით იძინებს, მაგრამ ვინღა მოისმინოს გამხმარი მუხუდოს პარკების ტკაცანი, გაფიცებულ მიწაზე კრუხების შფოთვა-ქოთქოთი და ინდაურების მშვიდი ჭუკ-ჭუკი! ვინ შეუძახოს წვრილ, გაბმულ ხმაზე მალღა ზეცაში მორიალე ქორს! იქ, ხუტორში კი მარტო ბებრუცუნა უკრაინელი ქალი ელოდა. ის იყო ნატალიას სიცოცხლისა და სიკვდილის მბრძანებელი და მოუთმენლად ელოდა თავის მსხვერპლს.

სიკვდილმისჯილებისაგან განსხვავებით ნატალიას ერთი უპირატესობა ჰქონდა: თავის ჩამოხრჩობა შეეძლო. ამის იმედით მიდიოდა გადასახლებაში, თანაც სამუდამო გადასახლებაში, როგორც თავად ფიქრობდა.

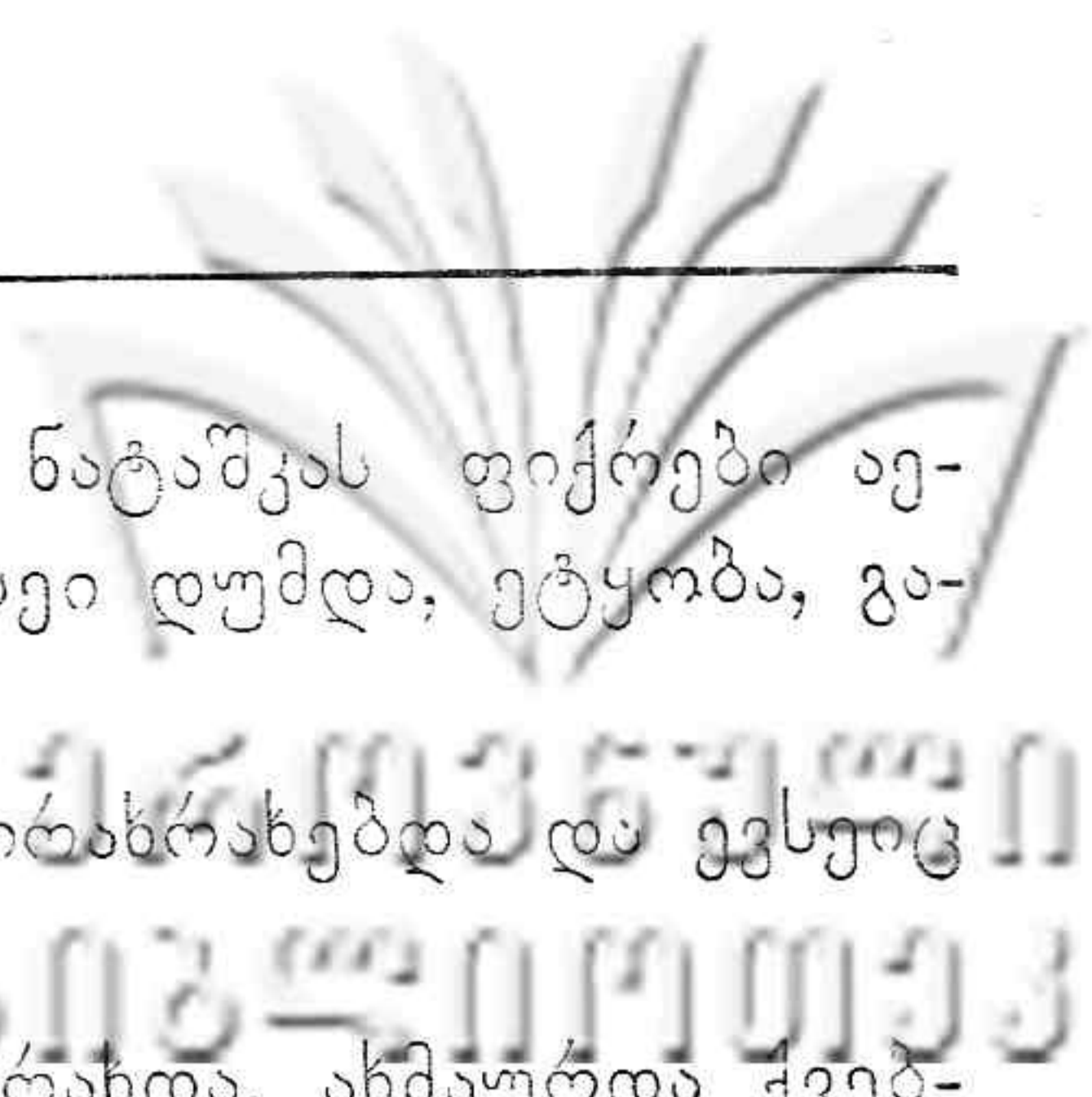
გზად, მაზრის ერთი თავიდან ბოლომდე, რა აღარ ნახეს მისმა თვალეზმა! თუმცა არაფრის თავი არა ჰქონდა, მძიმე ფიქრები შემოსჯარვოდა. სიცოცხლე აღარ ღირს, ისე მძიმეა დანაშაული, ისე გაუსაძლისია შერცხვენა და თავლაფდასხმა. ჯერ რა უშავს, გვერდით ჰყავს ახლობელი ადამიანი — ევსეი ბოდუღია, მაგრამ მერე რაღა ეშველება, როცა იმ ბებრუხანას მიჰგვრის, ღამეს იქ გაათევს, დილით კი წავა და სამუდამოდ მიატოვებს უცხო მხარეში! ნატალიამ ტირილით გული რომ იჯერა, მოშვიდა. მისდა გასაოცრად, ევსეის არც

გაჰკვირვებია ეს ამბავი, პირიქით, ჭამის დროს ისე ელაპარაკებოდა, ვითომც არაფერი მომხდარიყოს. მერე ნატალიას ჩაეძინა და ქალაქამდე თვალი არ გაუხელია. ქალაქმა განაცვიფრა თავისი მოწყენილობით, სიმშრალით, დახუთული ჰაერით და კიდევ რაღაც გაურკვეველი სევდით, რომელიც სიზმარსა ჰგავდა, აუხსნელსა და მოუყოლელს. იმ დღეს ერთი რამ დაამახსოვრდა: სტეპში ზაფხულობით აუტანელი სიცხე სცოდნია, თანაც ზაფხულის დღესა და ამ დიდ გზაზე გაუთავებელი ქვეყნად არაფერი ყოფილა. დაამახსოვრდა, ქალაქის ალაგ-ალაგ მოკირწყლულ ქუჩაში როგორ მიხრიგინებდა ფორანი. შორიდან ქალაქს სახურავების სუნი ასდიოდა, საღამოს კი შუა მოედანზე „გაუმადლარ“ დუქნებთან, სადაც მათ შეისვენეს და ცხენი დააპურეს, მტვრის, კუპრისა და ცხენის ჩონჩორიკში ასვრილი დამპალი თივის სიმყრალემ სუნთქვა შეუკრა.

ევსეიმ ცხენი გამოხსნა. ფორანს გამოაბა და თივაზე მიუშვა, მერე გახუნებული ქუდი კეფაზე მოიგდო და სიცხისაგან მთლად გაშავებული გაეშურა ტრაქტირისაკენ. წასვლისას ნატაშას დაუბარა, ცხენფორანს თვალყური ადევნე და თუ რამე მოხდეს, რაც ძალი და ღონე გაქვს, იყვირეო. ნატაშა გაუნძრევლად იჯდა და თვალს არ აშორებდა ახლად აშენებული ტაძრის გუმბათს, რომელიც სადღაც შორს, სახლების მიღმა ამოშვერილიყო და უზარმაზარი ვერცხლის ვარსკვლავით ბრწყინავდა. მეფორანე იდლიაში პურამოჩრილი, გამხიარულებული და შეზარხოშებული დაბრუნდა. ღეჭვა-ღეჭვით ცხენს ხელნაში აბამდა და ბუტბუტებდა:

— დავიგვიანეთ, მეფის ასულო, ცოტათი! — კაცი ვერ გაიგებდა, ცხენს ელაპარაკებოდა ევსეი თუ ნატალიას, — ვინ იცის. იქნებ ჩამოგვახრჩონ კიდევცა? ნუ გეშინია, არ ჩამოგვახრჩობენ! რა მოხდა, ხანძარია თუ ქვეყანა იქცევა... სულაც არ მეჩქარება უკან დაბრუნება ამალამ, ბატონის ცხენი, ჩემო კარგო, საკუთარ ყანყრატოს მირჩევნია, — ევსეი ახლა კი ნამდვილად დემიან მოურავს გულისხმობდა, მოუშვა, მაგრამ რა მოუშვა: მე შენ გიჩვენებ სეირს! იცოდე, შარვალი არ ჩამახდევინო! ოოჰ, ბრაზით გულ-მუცელი მეწვის! ჩემთვის ბატონებსაც არ ჩაუხდიათ შარვალი და შენ ვინა გდიხარ-მეთქი, შე პირშავო, ჰა? დაიმახსოვრეო... რა უნდა დავიმახსოვრო, შენზე ყეყეჩი ხომ არა ვარ-მეთქი; ჩემი ნება არ არის? სულაც აღარ დავბრუნდები! ჩავიყვან ამ გოგოს, პირჯვარს გადავიწერ და საითაც მომეპრიანება, იქით მოვცოცხავ-მეთქი... ისე ამ გოგოს საქციელიც მაკვირვებს: ნეტა რაზე დარდობს ეს სულელი? ამოდენა ქვეყანაზე სხვა ადგილი აღარ მოიძებნება თუ? ხუტორთან ჩამვლელ მიკიტანს ან ვინმე ბერიკაცს რა გამოლევს, ერთი სიტყვაც არ უნდათ, როსტოვს იქით ამოაყოფინებენ თავს... უყარონ მერე კაკალი!

გადახოტრილ თავში ნატაშკას ახალი აზრი აეკვიატა: გაქცევა. ფორანმა გაიღრჭიალა და დაირწა. ევსეი დადუმდა და ცხენს ჭისაკენ წაუძღვა. მზე ტაძრის დიდი ბალის გადაღმა ეშვებოდა და ტაძრის პირდაპირ აღმართული საპყრობილის სარკმლები ოქროსფრად ლაპლაპებდა. ნატალიამ საპყრობილის დანახვაზე კიდევ უფრო მტკიცედ გადაწყვიტა, გაქცეულიყო. ლტოლვილნიც ხომ ცხოვრობენ ქვეყნად! მაგრამ ამბობენ, ბერიკაცები მოტაცებულ გოგონებს აღუღებულ რძეს შეასხამენ თურმე თვალეებში და ღვთისგლახებად უშვებენ ქუჩაში, მიკიტნები კი ზღვაზე ჩადიან, რათა ნოღაელებს მიჰყიდონ... ზოგჯერაც თავიანთ ურჩ ყმებს ბატონები იჭერენ, ხუნდებს ადებენ და საპყრობილეებში ყრიან... ნუთუ საპყრობილეში, გერვასკას თქმისა არ იყოს, მარტო გლეხებს

ყრან? საპრობილის ფანჯრები თანდათან ჩაბნელდა. ნატაშკას ფიქრები აერია: არა, გაქცევას ისევ თავის ჩამოხრჩობა სჯობს! ევსეი დუმდა, ეტყობა, გამოფხიზლდა.

— დავიგვიანეთ, გოგოვ! — წუხდა იგი, ფორანი მირახრახებდა და ევსეი ცხლებს აქეთ-იქით ეხეთქებოდა.

შარაგზაზე რომ გავიდნენ, ფორანი უარესად არახრახდა, ახმაურდა ქვევზე... „ნეტავი ფორანს სუხოლოლისკენ მიაბრუნებდნენ... ავდგებოდი, ბატონიშვილს ფეხებში ჩავუვარდებოდი და პატიებას ვთხოვდი“ — ფიქრობდა თუ გრძნობდა ნატაშკა, მაგრამ ბოდულია ცხენს წინ მიერეკებოდა. სახლებს მიღმა ვარსკვლავიანი ცა აღარ ჩანდა, წინ თეთრი, შიშველი ქუჩა, თეთრივე ქვაფენილი იდო და ეს ყველაფერი ერწყმოდა დიდ თეთრ ტაძარს, რომელსაც ახლად გადახურული თეთრი გუმბათი ამშვენებდა, გუმბათს ზემოთ ზეცას ღია ლურჯი ფერი დაედო. იქ, სუხოლოლში, ამ დროს უკვე ბალახი იცვარება, ბალს სიცოცხლე ემატება, თბილი სამზარეულოდანაც საამო სუნი გამოდის, ხოლო შორს, პურის ყანებს იქით, ბალის კიდეზე, ვერცხლისფერ ალვის ხეთა გადაღმა — ძველ სანუკვარ აბანოსთან მწუხრი იშრეტება. სასტუმრო ოთახის კარი ღიაა და მეწამული შუქი ბნელს შერევა. შავ-ყვითელი, შავთვალე ბატონის ასული, პაპასა და პეტრე პეტრეს ძეს რომ ჩამოჰგავს, წარამარა ისწორებს ნარინჯისფერ აბრეშუმის კაბის ფართხუნა სახელოებს, დაყინებით ჩამტერებია ნოტებს, ზურგი შეუქცევია ჩამავალი მზისთვის, ნაზად დაატარებს თითებს გაყვითლებულ კლავიშებზე და სასტუმრო ოთახს ოგინსკის პოლონეზის საზეიმო, ტკბილ-ნაღვლიანი ჰანგებით ავსებს. ქალიშვილი ვითომ ვერ ამჩნევს იქავე მდგომ ჯმუხ ოფიცერს, რომელსაც მარცხენა ხელით დონჯი შემოურტყამს და დაძაბული და პირმოქუშული თვალს ადევნებს ტონიას თითების მოძრაობას.

„ტონიას თავისი ჰყავს, მე — ჩემი!“ — ფიქრობდა თუ გრძნობდა ნატაშკა და გულისფანცქალით გარბოდა ხოლმე ნამდაკრულ, გრილ ბაღში, ჩაიმალებოდა ჭინჭრებსა და ოროვანდებში და დიდხანს, ძალიან დიდხანს ელოდა აუზდენელის ახდენას: საცაა ბატონიშვილი აივნიდან ბაღში ჩამოხტება, ხეივანს გამოჰყვება, თვალს მომკრავს, ჩქარი ნაბიჯით ჩემკენ გამოემართება... ჰოდა, შიშისა და უზომო ბედნიერებისაგან გაბრუებული ნატაშკა კრინტსაც არ დასძრავს...

ფორანი კი კვლავ გულის გამაწყალებლად მირახრახებდა. ქალაქში ხვატი იდგა, ყარდა. ო, რა ჯადოსნური და მომხიბლავი წარმოედგინა ქალაქი წინათ! ახლა კი ავადმყოფური განცვიფრებით შესჩერებია გამოპრანჭულ ხალხს, ქუჩაში, სახლებთან, ჭიშკრებსა და კარღია დუქნებთან რომ მიდი-მოდიან: შესჩერებია და უკვირს, რატომ წამოვიდა აქეთ ევსეი ბოდულია, ან როგორ ბედავს თავისი ფორანი აქ ახრიგინოსო.

ჩაუარეს ტაძარს, ოღროხოლორო, მტვრიან ფერდობს პატარა მდინარისაკენ დაჰყვნიენ. გაიარეს სამჭედლოებთან, აშმორებულ ქოხებთან... უცებ ნაცნობი, მტკნარი, თბილი წყლისა და შლამის სუნი ეცათ. საღამოსპირა გრილმა, სტეპურმა სიომ გამოაცოცხლათ. პირველი სინათლე შორს აბრწყვიალდა, გზის მოპირდაპირე გორაკზე, შლაგბაუმის მახლობლად, ეულ ქოხში... ვაკობზე გააღწიეს, ხიდი გადაიარეს, შლაგბაუმთან მივიდნენ და ღორღიანი, უდაბური, მიყრუებუ-

ლი გზა დაინახეს; გზას ბუნდოვანი სითეთრე დაფენოდა და გრილი, სტეპური სალამოს სილურჯეში უსასრულოდ მიიკლაკნებოდა შორეთისაკენ... ცხენი ჯერ თოხარიკზე გადავიდა, ხოლო შლაგბაუმს რომ გასცდნენ — ნაბიჯზე დაღამდა. სიწყნარე დაეუფლა ცასა და მიწას, ოღონდ სადღაც შორს ნაღვლიანად ჟღარუნებდნენ ზანზალაკები; ჟღარუნი თანდათან ახლოვდებოდა, ბოლოს ცხენების მწყობრ თქარუნსა და ეტლის თვლების ხრიგინს შეერწყა — მაღლი შარაგზაზე სამცხენა ეტლი გამოჩნდა. ეტლს ვიღაც ყმაწვილი მოაქროლებდა თამამად, მგზავრი ოფიცერი გახლდათ. სახე კაპიშონიანი შინელის საყელოში ჩაემალა. ფურგონს რომ გაუსწორდნენ, ოფიცერმა თავი ასწია და ნატაშამ თვალი მოჰკრა წითელ საყელოს, შავ ულვაშსა და სათლისებური ჩაჩქანის ქვეშ მოელვარე თვალებს... დაინახა, შეჰკივლა და გრძნობაც დაჰკარგა...

ქალს თავში გიჟურმა აზრმა გაურბინა, ნამდვილად პეტრე პეტრეს ძე არისო! აგზნებულსა და დაბეჩავებულ გულში ელვასავით გაუარა ტკივილმა და სინაზემ და იგი უცებ მიხვდა, სამუდამოდ რომ გამოეთხოვა თავის სათაყვანებელ კაცთან სიახლოვეს... ევსეი სამგზავრო კათხიდან წყალს ასხურებდა ნატალიას უღონოდ გადავარდნილ, გადახოტრილ თავს. ქალი გულისრევამ გამოაფხიზლა, მაშინვე ფურგონს გადაეკიდა, ევსეიმ სწრაფად შეაშველა ხელისგული მის ცივ შუბლს...

მალე შვება იგრძნო. საყელო დასველებოდა, სციოდა, გულადმა იწვა და ვარსკვლავებს შეჰყურებდა. შეშინებული ევსეი ხმას აღარ იღებდა, ფიქრობდა, ალბათ, დაიძინაო გოგომ, თავს გადააქნევდა და გამეტებით მიერეკებოდა ცხენს. ნატაშას კი ეჩვენებოდა, სხეული აღარა მაქვს, მარტო სულია შემრჩა და ეს სულია სწორედ „ისე რომ ნეტარებს, თითქოს ციურ სასუფეველშიაო!“...

ნატალიას სიყვარული მართლაც აღისფერ ყვავილსა ჰგავდა, ზღაპრულ ბაღებში გაფურჩქვნილს, მაგრამ სუხოლოლურ მივარდნილ ადგილებზე უფრო მიყრუებულ სტეპურ სანახებშიც წაჰყვა მას ეს გრძნობა, რათა იქ, სიმყუდროვესა და მარტოობაში დაეძლია ტრფობის პირველი, ტკბილი და მწარე ტკივილები; მერე სამუდამოდ, კუბოს ფიცრამდე ჩაემარხა იგი თავისი სუხოლოლური გულის კუნჭულში.

VI

სუხოლოლელებმა სიყვარულიც უჩვეულო იცოდნენ და სიძულვილიც. პაპა იმავე წელიწადს გამოასალმეს სიცოცხლეს. იგი ისევე უაზროდ დაიღუპა, როგორც მისი მკვლეელი და საერთოდ ყველა, ვინც კი სუხოლოლში გამოთხოვებია სიცოცხლეს. ხატობას პეტრე პეტრეს ძემ სტუმრები მოიწვია და ძალიან დელავდა, თავადაზნაურთა წინამძღოლი შემპირდა, მოვალე, მაგრამ ვაითუ არ მოვიდესო. პაპაც მხიარულ გუნებაზე იყო, ოღონდ უცნაურად დელავდა. თავადაზნაურთა წინამძღოლი მართლაც ეწვიათ და დიდებული სადილიც გაიმართა. იყო ერთი ყრიამული და მხიარულება, ყველაზე მეტს პაპაჩვენი მხიარულობდა... გამთენიისას კი იგი მკვდარი იპოვეს სასტუმრო ოთახში, იატაკზე.

თადარიგში რომ გავიდა, პეტრე პეტრეს ძეს არ დაუფარავს, ჩემი მომავა-

ლი ხრუშჩოვთა სახელის, საგვარელო ბუდისა და მამულის გადარჩენას უნდა შევეწიროთ. არც ის დაუფარავს, რომ მეურნეობასაც უნდა გაძლოლოდა, სურდა ნაცნობები გაეჩინა, რათა მაზრის განათლებულ, კეთილშობილ თავადებთან ემეგობრა, ხოლო დანარჩენებთან, უბრალოდ, კავშირი არ გაეწყვიტა. თავდაპირველად ჩანაფიქრს ზუსტად ასრულებდა — თითქმის ყველა მცირე მამულიანი მოინახულა, მამიდამისს, ოღლა კირილეს ასულსაც ეწვია, საოცრად ჩაგოდრებულ, ფაშფაშა დედაკაცს, საღათას ძილისაგან რომ იტანჯებოდა და კბილებს მუდამ ბურნუთით იწმენდდა... შემოდგომაზე აღარავის უკვირდა, პეტრე პეტრეს ძე მამულს ერთპიროვნულად რომ მართავდა, ახლა იგი შინაურების მოსანახულებლად ჯარიდან დაბრუნებულ პეწენიკ ოფიცერს აღარა ჰგავდა — ნამდვილი ახალგაზრდა ბატონი გახლდათ და შეცბუნებისას სახე ლურჯ-წითლად აღარ აუფერადდებოდა ხოლმე წინანდებურად; დასრულდა, დავაჟკაცდა, ძვირფას ახალუხს იცვამდა, პატარა ფეხებს თათრული ფეხსამოსით ინებივრებდა, ხელები კი ფირუზისთვლიანი ბეჭდებით ჰქონდა დამშვენებული. არკადი პეტრეს ძეს ერიდებოდა მის თაფლისფერ თვალებში შეხედვა, არ იცოდა, რაზე ელაპარაკა მასთან. ამიტომ პირველ ხანებში ყველაფერს უთმობდა და ნადირობას იყო გადაყოლილი.

ხატობაზე პეტრე პეტრეს ძემ მოისურვა, დიდი და პატარა გულკეთილობით მოეხიბლა და დაემტკიცებინა, ამ სახლში პირველი კაცი მე გახლავართო. მაგრამ პაპაჩვენი, თურმე, მეტისმეტად უშლიდა ხელს. ბერიკაცი ბედის ნებიერი გახლდათ, მაგრამ როდის რა ეთქვა ან მოემოქმედა, არ იცოდა, საცოდავად გამოიყურებოდა თავისი გაქუცული ხავერდის ქუდითა და შინაური თერძის ნაცოდვილვეი ახალი უზომოდ გაფარფაშებული კაზაკური შარვლით, მასაც ხელგაშლილ მასპინძლად მოჰქონდა თავი და დილიდანვე ფუსფუსებდა. სულელური ცერემონიები გამართა სტუმრების მიღებისას. წინკარიდან სასტუმრო ოთახში გამავალი ცალი კარი თავისდღეში არ გაღებულა, იმან კი იმდღეს სკამი მიაჩოჩა, ზედ ძლივს აფოფხდა და რკინის ურდულები გადასწია. კარი რომ გააღო, ახლა ზღურბლთან დადგა და პეტრე პეტრეს ძის დუმილით გათამამებულს უკანასკნელი სტუმრის მოსვლამდე იქიდან ფეხი აღარ მოუცვლია. სირცხვილითა და სიბრაზით სახელეწილმა პეტრე პეტრეს ძემ გადაწყვიტა, ყველაფერი უსიტყვოდ მოეთმინა. მოხუცმა მთლად აიშვა — წინკარიც გახსნა, აქაოდა, რომელიღაც ძველი ადათ-წესი მოითხოვსო ასე. აგზნებული მოხუცი ერთ ადგილზე ვერ ისვენებდა, ცმუკავდა, დარბაზში შემომავალს თუ ვინმეს მოჰკრავდა თვალს, შესახვედრად გარბოდა, საჩქაროდ წარუდგებოდა, ერთს შეხტებოდა, ცალ ფეხს უკან გაიშვერდა, თავს მდაბლად დაუკრავდა და სხაპასხუპით ეუბნებოდა:

— ო, რარიგ მიხარია! რარიგ მიხარია! რად დაგვივიწყეთ, მობრძანდით, ბატონო, მობრძანდით!

პეტრე პეტრეს ძეს ისიც აცოფებდა, რომ პაპა რატომღაც ყველას მოახსენებდა, ტონეჩკა ლუნევის გაემგზავრა ოღლა კირილეს ასულთანაო: „ავადაა ტონეჩკა, ავად. ნაღველი შემოაწვა და მამიდასთან წავიდა, მთელ შემოდგომას იქ გაატარებს“.

„რას იფიქრებენ სტუმრები არამკითხე მოამბის ასეთი ლაყბობის შემდეგ? — წუხდა პეტრე პეტრეს ძე, — ვოიტკევიჩისა და ტონიას ამბავი ხომ ისედაც ყველამ იცის“... იქნებ ვოიტკევიჩს მართლა უყვარდა ტონია, განა ერ-

თხელ და ორჯერ აღმოხდენია ოხვრა, როცა მასთან ერთად მიუჯდებოდა ფორტეპიანოს ან დაბალ ხმაზე უკითხავდა „ლიუდმილას“. ზოგჯერ სევდიან ფიქრებში გართული ეტყოდა ხოლმე: „ხარ დაწინდული, მოკვდავს უთხრა სიტყვა ნაკურთხი!“.. მაგრამ თავქარიანი ტონია მის ყოველგვარ, უწყინარ საქციელზეც კი, — თუნდაც ყვავილის მირთმევაზე, — აპილპილდებოდა. და ვოიტკევიჩი მოულოდნელად წავიდა, წავიდა და ტონიასაც ძილი და მოსვენება გაუკრთა — მთელი ღამე ღია ფანჯარასთან იჯდა სიბნელეში, თითქოს დათქმული ჰქონდა, ერთსა და იმავე დროს ხმამალა აქვითინებულიყო და პეტრე პეტრეს ძე გაეღვიძებინა. ბატონიშვილი იწვა, კრიჭაშეკრული უსმენდა ტონიას მოთქმა-ქვითინსა და ფანჯრებს მიღმა, ბნელ ბაღში ალვის ხეთა შხაპუნა წვიმასავით ჩუმ შრიალს, მერე კი ადგებოდა და ტონიას დასაწყენარებლად მიეშურებოდა. მოცვივდებოდნენ ძილგატეხილი მოახლეები და შეშფოთებული პაპაჩვენიც. ტონეჩკა ფეხების ბრახუნს ატეხდა, აკივლდებოდა: „თავიდან მომწყდით, ვერაგებო!“ ბოლოს ამ დავიდარაბას უშვერი ლანძღვა-გინება და ლამის ჩხუბიც მოჰყოლია.

— ნუთუ არ გესმის... — გაცოფებული პეტრე პეტრეს ძე პაპაჩვენსა და მოახლეებს გააძვევებდა, კარს მოაჯახუნებდა და სახელურს მაგრად ჩაეჭიდებოდა, — ნუთუ არ გინდა გაიგო, რას იფიქრებს ხალხი?

— ვაიმე! — შეშლილივით შეჰკივლებდა ტონეჩკა, — მამიკო, ფეხმძიმედა ხარო, მეუბნება!

პეტრე პეტრეს ძე თავში ხელს შემოირტყამდა და ოთახიდან თავქუდმოგლეჯილი გარბოდა.

პეტრე პეტრეს ძეს გერვასკაც ადარდებდა, ვაითუ ხატობაზე თავისებური უხეში რამე წამოაყრანტალოსო.

გერვასკა აყლაყუდა ყმაწვილი გახლდათ, უშველებელი და დაჯორჯვილი, მაგრამ მაინც ყველაზე თვალადი და ჭკვიანი მსახურთა შორის. სადღესასწაულოდ გერვასკასაც ლურჯი კაზაკურა პერანგი და ასეთივე შარვალი ჩაეცვა, ფეხზე ვაცის ტყავის რბილი, უქუსლო ჩექმა მოერგო, წაწვრილებულ ჩამუჭებულ კისერზე იისფერი ღაზლის ბაღდადი შემოეხვია, შავი გრძელი, უხეში თმა პოლონურ ყაიდაზე კი არ შეეკრიჭა, უბრალოდ გარშემო შეემოკლებინა და გვერდზე გადაევარცხნა, სახეზე გასაპარსი არა ჰქონდა რა, მხოლოდ ნიკაპსა და ვეება პირის კუთხეებზე გამოსვლოდა მეჩხერი ჯაგარივით წვერი. „პირი აქვს ყურებამდე მოხეული, ერთ ლუკმაზე არ ეყოფა დეკეულიო“, — სწორედ მასზე უთქვამთ. ფართო, გაძვალტყავებული მკერდი, მუშტისტოლა თავი, ღრმად ჩამსხდარი თვალები, თხელი, მოლურჯო-ნაცრისფერი ტუჩები და დიდრონი, მოცისფრო კბილები ჰქონდა. ამიტომ კარგა ხანია ამ ძველ არიელს, სუხოლოლელ სპარსს, ზედმეტ სახელად მწევარი შეარქვეს. კბილებს რომ დაკრეჭდა, ან ხველას მოჰყვებოდა, ყველანი წყევლიდნენ, ნეტა ერთი შენს ჩაძაღლებას მოვესწრებოდეთ, შე მწევარო, შენაო, მაგრამ პირში ამის თქმას ვერავინ უბედავდა, ის კი არა, გერვასი ათანასეს ძეს ეძახდნენ იმ ცინგლიანს.

ბატონებსაც ეშინოდათ მისი. მოგეხსენებათ, ბატონებსა და ყმებს ერთი რამ მაინცა აქვთ საერთო: ან უნდა დაჯაბნონ ვინმე, ან უნდა ეშინოდეთ ვინმესი. პეტრე პეტრეს ძის დაბრუნების დღეს გერვასკას რაღაც უკადრისი უკადრებია, მაგრამ შინაურები იმან უფრო განაცვიფრა, რომ თავხედს კადნიერება ხახვივით შერჩა. მხოლოდ არკადი პეტრეს ძეს უთქვამს მოკლედ:

„შენ, ძმობილო, ნამდვილი პირუტყვი ხარ!“ ამაზე პასუხიც მოკლე მიუღია: „არ მიყვარს ეს ბებერი, ბატონიშვილო!“. პეტრე პეტრეს ძეს კი მერე თავისი ფეხით ეახლა თურმე გერვასკა, ზღურბლთან შეჩერებულა, მოურიდებლად გაუჩაჩხავს უზომოდ გრძელი ფეხები, მარცხენა მუხლი წინ წაუხრია და შეხვეწნია, გამროზგეო.

— ერთი უკმეხი და ფიცხი კაცი ვარ, — გერვასკამ დიდი შავი თვალები დააცეცა. პეტრე პეტრეს ძე სიტყვა „ფიცხის“ გაგონებაზე მიხვდა, საითაც უკაკუნებდა ლაქია და დაფრთხა.

— მოესწრები, გეთაყვა, მოესწრები! — მოჩვენებითი სიმკაცრით დაუღრიალა მან, — ახლა კი, აქედან გაეთრიე! შენი დანახვაც კი მზარავს, თავხედო! — გერვასკა ერთხანს ჩუმად იდგა.

— თქვენი ნებაა, — ცოტა ხანს კიდევ გაჩერდა, საულვაშეზე ჯაგარი მოიწიწკნა, მოცისფრო კბილები ძალივით დაკრიჭა, სახეზე ერთი კუნთიც არ შეტოკებია, უცებ შებრუნდა და იქაურობას გაეცალა.

გერვასკამ გადაწყვიტა, ბატონებთან მუდამ ასე მოქცეულიყო, სახეზე არაფერი დაემჩნია და, რაც შეიძლება მოკლე პასუხები გაეცა. ამის შემდეგ პეტრე პეტრეს ძე მასთან საუბარს გაურბოდა და თვალებში შეხედვასაც ვერ უბედავდა.

ასევე გულგრილად, უცნაურად ეჭირა გერვასკას თავი ხატობაზეც. სადღესასწაულო სამზადისსა და ფაციფუცში ყველას არაქათი გამოეცალა — ბრძანებლობდნენ, ილანძლებოდნენ, დავობდნენ, იატაკებს რეცხავდნენ, მოლურჯო ცარცით აპრიალებდნენ ხატების ჩამავეებულ ვერცხლის მძიმე ჩარჩოებს, დერეფანში შემოდურწულ ძაღლებს წიხლებით უმასპინძლებოდნენ, ღელავდნენ, ვაითუ ყელე არ შედედდესო, ჩანგლები არ გვეყოსო, კარტოფილის ბურბუშელა ჩაგვეხრაკოსო... მხოლოდ გერვასკა იყო მშვიდად და გაცოფებულ ლობაზარა მზარეულ კაზიმირს ეუბნებოდა: „ფრთხილად, მამაო დიაკონო, ფრთხილად, თორემ, ეგ ანაფორა ტანზე შემოგასკდება!“

— აბა, შენ იცი, ბევრი არ დალიო, — დაარიგა გერვასკა თავადაზნაურთა წინამძღოლის სტუმრობით აღელვებულმა და დაბნეულმა პეტრე პეტრეს ძემ.

— ჩემს სიცოცხლეში წვეთი არ გამისინჯავს, — როგორც თავის ტოლსწორს, ისე მიახალა გერვასკამ, — სულაც არ ვგიყდები...

შემდეგ, სტუმრებთანაც, პეტრე პეტრეს ძე მთელი სახლის გასაგონად პირფერულად მიმართავდა გერვასკას:

— ნუ დაიკარგები ხოლმე, გერვასი, გეთაყვა! უშენოდ ხელფეხშეკრულივითა ვართ!

გერვასკაც თავაზიან და ღირსეულ პასუხს სცემდა:

— ნუ სწუხართ, ბატონო, აქა ვარ, ერთი წუთითაც არ მოვიცვლი ფეხს!

გერვასკას ასე ერთგულად არასოდეს უმსახურნია, ნამდვილად გაამართლა პეტრე პეტრეს ძის სიტყვები, სტუმრებს რომ მოახსენებდა:

— ეს აყლაყუდა დიდი უტიფარი ვინმეა, მაგრამ ნამდვილი გენიოსია და ოქროს ხელი აქვს!

აბა, რას იფიქრებდა ბატონიშვილი, რომ ვილაცის მოთმინების ფიალაში წვეთს წვეთზე უმატებდა! გერვასკას ქებაზე პაპამ გულს მჯილი იკრა და თავადაზნაურთა წინამძღოლს მთელი მაგიდის გასაგონად შესძახა:

— თქვენო აღმატებულებავ, გთხოვთ დამეხმაროთ! როგორც მამას, ისე შე-

მოგჩივით, რა ავკაციც გახლავთ ეს ჩემი ყმა — სწორედ ესა, გერვასი ათანასეს ძე კულიკოვი! წუთი არ არის, გული არ მომიკლას, არ დამშხამოს, ან...

სიტყვა შეაწყვეტინეს, დაამშვიდეს. პაპა ძალიან აღელვებულა, თვალზე ცრემლიც მოსდგომია, მაგრამ ისე გულთბილად და რიდიტ დაუწყყნარებიათ, — რა თქმა უნდა დასცინოდნენ, — რომ მართლაც დამშვიდებულა და თავი ბავშვივით ბედნიერად უგრძენია. გერვასკა პირგამეხებული და კისერმოღრეცილი იდგა კედელთან. პაპა თითქოს პირველად ზედავდა, რა პატარა თავი ჰქონია ამ გოლიათს; გადახოტრილი ალბათ უფრო პატარა გამოუჩნდებოდა. განსაკუთრებით გამოშვერილი კეფა დაეფარა ხშირ, შავსა და უსწორმასწოროდ შეღირჯნილ თმას და გაწვრილებულ კისერზე გადმოფენოდა, ნადირობისას მზემოკიდებული და ქარნაკრავი სახე აქერცლოდა და მკრთალი იისფერი ლაქებით აჭრელებოდა. პაპა თუმცა შეშინებული გადახედავდა ხოლმე გერვასკას, მაინც მხიარულად დასძახოდა სტუმრებს:

— კარგი, მიპატიებია ამ ბიჭისათვის! მხოლოდ იცოდეთ, სამ დღეს არსად გაგიშვებთ, ძვირფასო სტუმრებო, არასდიდებით არ გაგიშვებთ! განსაკუთრებითა გთხოვთ, სალამოს ნუ მიმატოვებთ... ო, რომ მოსაღამოვდება, თავს აღარ ვეკუთვნის, ისეთი მოწყენილობა სუფევს აქ! აიშლებიან ტიალი ღრუბლები; ამბობენ, ტროშინის ტყეში კიდევ ერთი ფრანგი ბონაპარტიისტი დაუჭერიათო... მე უთუოდ სალამო ხანს მოვკვდები, დაიხსომეთ ჩემი სიტყვა! მარტინ ზადეკამ მიწინასწარმეტყველა...

მაგრამ იგი განთიადისას მოკვდა.

პაპას თავისი გაუტანია: „მისი ხათრით“ ბევრი სტუმარი ლამის გასათევად დარჩენილა. მთელ სალამოს ჩაის შეექცეოდნენ ნაირ-ნაირი მურაბით. ბოლოს მაგიდები ერთმანეთს მიადგეს და იმდენისანთელი აანთეს, იქაურობა ეკლესიასავით გაჩირაღდნდა ოქროსფრად, იდგა ჟუკოვსკისეული სურნელოვანი თამბაქოს ბოლი, იყო ერთი ხმაური და გნიასი. მთავარი მაინც ის გახლდათ, რომ ბევრი სტუმარი დარჩა ლამის გასათევად. მაშასადამე, წინ კიდევ ელოდათ მხიარული დღე თავისი ფუსფუსითა და საზრუნავით. პეტრე პეტრეს ძემ სიამაყით გაიფიქრა: მე რომ არა, ასე დიდებულად არ ჩატარდებოდა ეს შეკრება და არც ასეთი მხიარული და მდიდრული სუფრა გაიშლებოდაო.

„ღიახ, ღიახ“, — აღელვებული ფიქრობდა პაპა, კაზაკურა გაეძრო, თავის საძინებელ ოთახში საწიგნესთან იდგა და შანდლებში ჩარბეებულ სანთლების ციმციმს შეჰყურებდა, ხანაც მერკურის ჩაშავებულ ხატს მიაპყრობდა თვალს: „ღიახ, ღიახ, სიკვდილი ულმოებელია ცოდვილთათვის... ოჰ, აღარ ჩადის მზე ჩვენს ტანჯვაში!..“

მერე გაახსენდა, სხვა რამე უნდა მეთქვაო, წელში მოხრილმა ოთახში გაიარ-გამოიარა, თან ორმოცდამეათე ფსალმუნს ჩურჩულებდა. მაგიდაზე პაწია მხრჩოლვარე ოლარი შეასწორა, დავითნი აიღო, გადაფურცლა, ღრმად ამოისუნთქა და ნეტარებით მიაშტერდა უთავო წმინდანს. უეცრად გაახსენდა, რისი თქმაც სურდა და სახე ღიმილმა გაუბრწყინა:

— ჰო, ღიახ, ღიახ, თუ მოხუცია — მოვკლავდი, თუ მოხუცი არ არის — ვიციდდი...

მერე შეეშინდა, ვაითუ ისე დამეძინოს, დილით ვერაფერი განკარგულება გავცეო და თითქმის მთელი ღამე თვალი არ მოუხუჭავს. დილაუთენია აღგა და ფეხშიშველი ფრთხილად შევიდა სასტუმრო ოთახში. სუფრის ალა-

გება არავის უფიქრია, დარბაზი თამბაქოს ბოლით იყო გაჟღენთილი და სუნ-
თქვა ჭირდა, სიწყნარე სუფევდა, როგორც დღესასწაულის შემდეგ იცის
ხოლმე. მაგიდებთან წვრილი ხურდა ფული ეყარა, მზრუნველობით აკრიფა,
შემინული კარიდან ბაღს გადახედა და ალტაცების ძახილი აღმოხდა:

ცივი ლაჟვარდი დიდებულად ბრწყინავდა, თრთვილს აივანი და მოა-
ჯირი მოევერცხლა. აივნისქვეშა შიშველ ბარდებში მიხაკისფერი ფოთლები
მიმოფანტულიყო, კარი გამოაღო — შემოდგომის ფოთლების სიღამპლის სუნი
ეცა, მაგრამ ეს სუნი ზამთრისპირულ სიგრილეში მალე იფანტებოდა. ყვე-
ლაფერს სიმშვიდე და უძრაობა დაუფლებოდა. სოფლის გადაღმა მზე ამოი-
წვერა და ლამაზი ხეივნის ნახევრად შიშველი კენწეროები ააკაშკაშა. ტან-
თეთრ არყის ხეთა ოქრონაპკურები ქოჩრები ლაჟვარდის შუქზე ამოდ კრთო-
დნენ. უცებ აივნის ქვეშ ძაღლმა გაიძუნძულა, მის ფეხქვეშ ყინვით მომწვარ
თითქოსდა მარლწყაყრილ ბალახს ხრამახრუში გაუდიოდა. ამ ხრამახრუშმა
პაპას ზამთარი მოაგონა და მხრები სიამოვნებით შეარხია... სასტუმროში და-
ბრუნდა და სულგანაბული მოჰყვა ავეჯის მიდგმა-მოდგმას. მძიმე ავეჯი
იატაკზე აუტანელად ღრჭიალებდა. ხანდახან სარკეს გახედავდა პაპა, სადაც
ლამაზი ზეცა ირეკლებოდა. უეცრად ფრთხილი და ჩქარი ნაბიჯით შემოვიდა
გერვასკა, როგორც შემდეგ თავად ამბობდა, ნამძინარევი, უკაზაკუროდ, თა-
ნაც „ემშაკივით გააგებულ-გაბოროტებული“, შემოვიდა და მოხუცს ჩუმად
დაუცაცხანა:

— რას აბრაზუნებ? სხვის საქმეში რას ეჩრები?

აღელვებული პაპა მისკენ მიბრუნდა, სახეზე ისეთი ალერსი გადაჰფე-
ნოდა, რაიც მთელი გუშინდელი დღე და წუხანდელი ღამე არ შორდებოდა;
ჩურჩულითვე უპასუხა:

— აი, ხედავ, რანაირი ხარ შენ, გერვასკა! მე გუშინ მოგიტევე, შენ კი
მადლობის მაგიერ ბატონს...

— თავი მომაბეზრე, შე ყეყეხო, შემოდგომაზე უარესი აბეზარი ხარ! —
შეაწყვეტინა გერვასკამ, — მოწყდი აქვლან!

პაპამ შიშით ჰკიდა თვალი მის გამოშვერილ კეფას, მაგრამ მერე გაცხარდა
და სალომბერო¹ მაგიდას გადაეფოფრა კუთხეში მისათრევად.

— შენ თვითონ გამეცალე! — წუთიერი შეკრთომის შემდეგ ხმამაღლა
შეუძახა გერვასკას, — ბატონს შენ უნდა დაუთმო, შენ! იცოდე, იქამდე მიმიყ-
ვან, ავდგები და ფერდში ხანჯალს დაგიტრიალებ!

— აჰ, ასე არა? — ბრაზით გამოსცრა გერვასკამ და კბილებდაკრეჭილმა
მძლავრად ატაკა ხელი მკერდში მოხუცს. მოხუცს გაპრიალებულ მუხის იატაკ-
ზე ფეხი აუსხლტა, წაბარბაცდა, ხელები გაასავსავა, თავი ველარ შეიკავა და
საფეთქელი მაგიდის კუთხეს მიახეთქა.

სისხლი, უზომოდ გადმოკარკლული თვალები და დაბჩენილი პირი რომ
დაინახა, გერვასკამ ჯერ კიდევ თბილ პაპას ყელიდან ოქროს პაწია ხატი და
გაცვეთილ თოკზე დაკიდული ავგაროზი მოაგლიჯა, მიიხედ-მოიხედა, არსაიდან
ჩამიჩუმი არ ისმოდა, ახლა ნეკა თითიდან ბეზიასეული ჯვრისწერის ბეჭედიც

¹ ლომბერი — ბანქოს ერთ-ერთი ძველებური სახეობაა. მაუღვადაფარებულ მაგიდებზე
თამაშობდნენ. შემდეგ ასეთ მაუღვადაკრულ მაგიდებს „სალომბერო“ უწოდეს (მთარგმნელის
შენიშვნა).

წააძრო, მერე უხმოდ, ჩქარი ნაბიჯით გაილაღა სასტუმრო ოთახიდან და ცამ ჩაყლაპა თუ მიწამ, ველარავინ გაიგო...

სუხოლოლელთაგან ნატალია იყო ერთადერთი ადამიანი, ვინც ამ საბარელი ამბის შემდეგ გერვასკა იხილა.

VII

სანამ ნატალია სოჭიში ცხოვრობდა, სუხოლოლში ორი დიდი ამბავი მოხდა: პეტრე პეტრეს ძე დაქორწინდა და ძმები ყირიმის კამპანიაში წავიდნენ „მოხალისედ“.

ორი წლის მერე დაბრუნდა ნატალია სუხოლოლს. ყველას გადავიწყებოდა საწყალი. სუხოლოლმა იგი ველარ იცნო, მან — სუხოლოლი...

ზაფხულის ერთ საღამოს ბატონის სახლიდან გამოგზავნილი ფორანი ღრჭიალით შეჩერდა სოფლურ ქოხთან. ნატაშამ ზღურბლთან მიიბრინა და ევსეი ბოდულიამაც გაოცებისაგან შეჰყვირა:

— ნატაშკა, ნუთუ ეს შენა ხარ?

— მე ვარ, მაშ, ვინ უნდა იყოს? — ოდნავ შესამჩნევი ღიმილით მიუგო ქალმა. ევსეიმ თავი გადააქნია.

— როგორ დაუშნობულხარ გოგოვ!

ნატალია მართლაც აღარ იყო ისეთი, როგორც ევსეის ახსოვდა: სახემრგვალი, თვალნათელი და თავგადახოტრილი გოგო გამხდარ, ტანკენარ და ალერსიან ქალიშვილად ქცეულიყო. უბრალო კაბა და მოქარგული პერანგი ეცვა, თუმიცა მუჭი თავსაფარი რუსულ ყაიდაზე მოეხვია, ცოტათი მაინც გაეშაფებინა მზეს, სახეზე წვრილი, ფეტვისებური ჭორფლი დაყროდა. ჰოდა, ევსეის, ამ ჭეშმარიტ სუხოლოლელეს, რასაკვირველია, ეს მუჭი თავსაფარიც და ჭორფლიც სიგონჯედ ეჩვენებოდა.

სუხოლოლისაკენ რომ გასწიეს, გზაში ევსეიმ ჰკითხა:

— შენ უკვე საპატარძლოდ შედერებულხარ, გათხოვება არ გინდა?

ნატალიამ თავი გააქნია:

— არა, ევსეი ძია, არასოდეს გავთხოვდები!

— ვითომ რათაო? — შეეკითხა ისევ გაკვირვებული მეფორნე და პირიდან ყალიონიც კი გამოიღო.

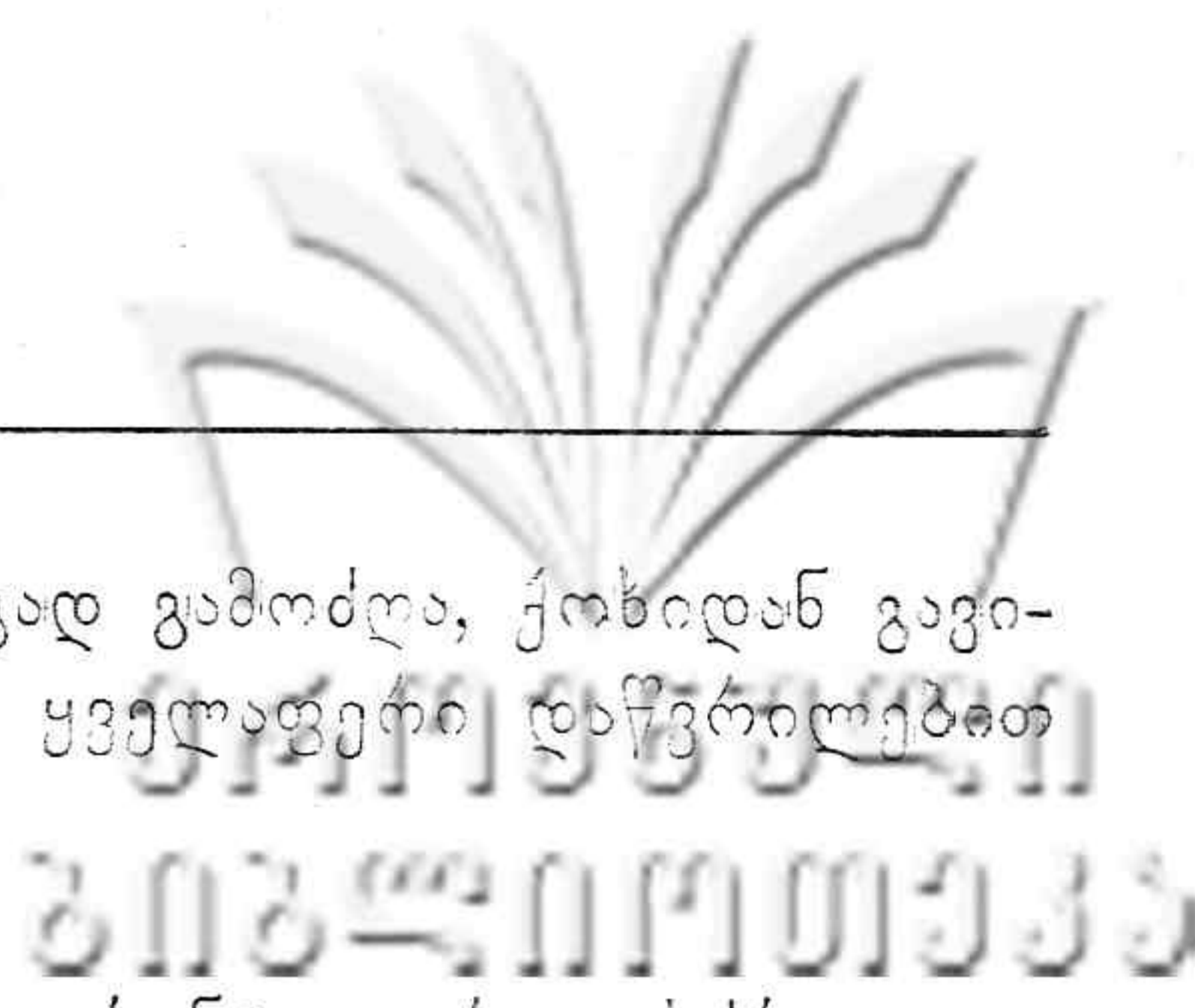
ნატალიამ წყნარად აუხსნა: განა რა აუცილებელია ყველა ქალი გათხოვდეს, მე ალბათ, ბატონის ასულს მიმცემენ მხეველად, იმას კი ქრისტეს სასძლოდ აქვს თავი აღკვეთილი და, მაშასადამე, მეც არ მომცემს გათხოვების ნებას, თანაც ამ ბოლო დროს საშინელი სიზმრები მაქვსო...

— მაინც რა გესიზმრება? — ეკითხება ევსეი.

— ისეთი არაფერი, იმ დღეს გერვასკამ შემაშინა, გული გამიხეთქა უღმერთომ, იმდენი ახალი ამბავი მითხრა, საგონებელში ჩავვარდი, ალბათ, ძილში ჩამყვა, ჰოდა, მესიზმრა...

— მართლა წაიხემსა გერვასკამ თქვენთან? — თვალეზი გადმოკარკლა ბოდულიამ.

— წაიხემსა. მოვიდა და გვეუბნება: ბატონებმა თქვენთან ერთ დიდ საქმეზე გამოგზავნეს, ოღონდ ჯერ მაჭამეთ რამეო. ავდექით და გამოსადეგ კაცს

რომ ეკადრება, იმისთანა სუფრა გავუშალებთ. კარგად გამოძღა, ქოხიდან გავიდა და მე თვალი მიყო. გავყევი, ქოხის კუთხეში ყველაფერი დაწვრილებით მიამბო, მერე თავისი გზით წავიდა...

— რატომ უფროსებს არ დაუძახე?

— ვერ გავბედე, ჩამისისინა, სალამომდე ხმა-კრინტი არ დასძრა, თორემ ენას ამოგლეჯო. სხვების გასაგონად კი განგებ ხმამალლა თქვა: წავალ ერთი, ცოტას ბელლის ქვეშ წავიძინებო...

სუხოლოლის პატრონ-ყმანი ცნობისმოყვარეობით შესცქეროდნენ სოჭიდან დაბრუნებულ ნატალიას, დობილები და თანატოლი გოგოები გულს უწყალებდნენ ათასგვარი შეკითხვებით, მაგრამ იგი, თითქოს რომელიღაც აჩემებულ როლს თამაშობსო, ყველას მოკლედ პასუხობდა:

— კარგად ვცხოვრობდი!

ერთხელ ღვთისმლოცველივით ილაღადა:

— დიდია და ყოვლისშემძლე ღმერთი ჩვენი! მისი წყალობით კარგად ვცხოვრობდი!

ნატალია დაუყოვნებლივ ჩაება შრომა-საქმიანობაში. სულაც არ უკვირდა, პაპა რომ ცოცხალი აღარ იყო და ახალგაზრდა ბატონები „მოხალისედ“ წასულიყვნენ ყირიმის ომში, ხოლო ბატონის ასულს „გაუფრენია“ და მამამისივით დაბორილობდა ოთახში; არც ის გაკვირვებია, სუხოლოლს რომ ახალი, უცხო ქალბატონი მართავდა — პატარა, მსუქანი, მკვირცხლი, ორსული ქალი...

ერთხელ სადილზე ქალბატონმა ბრძანა:

— უხმეთ იმას... რა ჰქვია? ნატაშას!

ნატაშა სწრაფად, ფეხაკრეფით შევიდა, პირჯვარი გადაისახა, ჯერ თაყვანი სცა კუთხეში დაკიდულ ხატს, შემდეგ ბატონის ასულსა და ქალბატონს; შეკითხვისა თუ ბრძანების მოლოდინში გარინდული იდგა. შეკითხვით, რა თქმა უნდა, ქალბატონი ეკითხებოდა, ბატონის ასულს ერთი სიტყვაც არ დასცდენია. იგი დასრულებულიყო, ოღონდ გამხდარს თვალები უჩვეულოდ ჩალამებოდა, ისედაც წაწვეტებული ცხვირი უფრო წამახვილებოდა. უსმენდა კითხვა-პასუხს და გამოთაყვანებული იყურებოდა. ქალბატონმა ბატონის ასულის მოახლედ გაამწესა ნატალია, მანაც თავი მორჩილად დაუკრა და წყნარად წარმოსთქვა:

— მესმის, ქალბატონო.

ბატონის ასული მთელი დღე აღუშფოთველად და დაჟინებით შეჰყურებდა ნატალიას, სალამოს კი მოულოდნელად ეძგერა, მრისხანედ დაუბრიალა თვალები და ბოროტი სიამოვნებით დააგლიჯა თმა — აქაოდა, რატომ ასე უგერგილოდ გამხადე წინდებიო. ნატაშკა ბალღივით აქვითინდა, მაგრამ სიტყვა არ დაუძრავს. საქალებოში რომ შევიდა, ჩამოჯდა, აწეწილ-დაწეწილი თმა გაისწორა და გაიღიმა კიდევ, თუმცა წამწამებზე ცრემლი უბრწყინავდა ისევ.

— ოჰ, რა უღმობელი ქალია! — ამოიკვნესა ნატალიამ, — ვაი ჩემს ღღეს მის ხელში!

ბატონის ასული მეორე დღით დიდხანს ნებივრობდა ლოგინში, ნატაშკა კი ზღურბლზე იდგა და თავდახრილი ალმაცერად შესცქეროდა მის გაფითრებულ სახეს.

— რა გესიზმრა? — ისე გულგრილად ჰკითხა ტონიამ, თითქოს მის მაგივრად ვიღაცა სხვა ლაპარაკობსო.

— არაფერი, ქალბატონო.

და გუშინდელივით ახლაც უცბად წანოხტა ბატონის ასული, ჩაით სავსე ფინჯანს დასწვდა და ნატაშკას ესროლა, მერე ლოგინში ჩაემხო და ხმანადლა, მწარედ აქვითინდა. ნატაშკამ აიცდინა ფინჯანი; შემდეგში უფრო დაოსტატდა: მკვირცხლად უქცევდა ხოლმე გვერდს მისკენ გადმოსროლილ ნივთებს... თურმე ჩერჩეტი მოახლე ქალები ბატონის ასულს თუ უპასუხებდნენ, „არაფერი გესიზმრებიაო“, ის თავქარიანი შეკვივლებდათ: „იცრუეთ მაინც, აქვე ოხრებო!“ ნატაშკას სიცრუე არ ეხერხებოდა, ამიტომ სხვა გზა არა ჰქონდა — ნასროლის აცდენაში უნდა დაოსტატებულიყო...

ერთხელ ტონიას აქიმი მოჰგვარეს. მკურნალმა ავადმყოფს უამრავი წამალი დაუტოვა. ბატონის ასულს ეშინოდა, საწამლავი არ შემომპარონო და პირველად ნატაშკას აყლაპებდა აბსა თუ სამკურნალო წვეთებს... გადასახლებიდან დაბრუნების შემდეგ ნატალიას ამბად მოუტანეს: ტონია შენს დაბრუნებას „დღის სინათლესავით“ ელოდა; ამოიჩემა თურმე, გინდათ თუ არა, ნატაშკა მომგვარეთო; ფორანი გამოგიგზავნა ხუტორში და მერე თვალი სულ გზისაკენ ეჭირა, სოშკიდან მომავალი ხომ არავინ ჩანსო. ყველას არწმუნებდა, დაბრუნდება ნატაშკა და ნახავთ, თუ არ გამოგჯანმრთელდებიო.

მაგრამ დაბრუნდა ნატალია და იგი გულცივად შეხვდა. იქნებ იმიტომ ტირის ბატონის ქალი, რომ იმედი გაუცრუვდა? ნატალიას ამის გაფიქრებაზე გული შეუთრთოლდა, დერეფანში გავიდა, კიდობანზე ჩამოკდა და ისევ ატირდა.

— რა ჰქენი, მოგეშვა? — ჰკითხა ტონიამ, როცა ტირილით თვალდასიებული ნატალია მასთან შევიდა.

— დიახ, არა მიშავს რა, ქალბატონო, — ნატაშკას წამლებისაგან გული მოდუნებოდა და რეტი ესხმოდა, მაგრამ თავს ძალა დაატანა და ბატონის ასულს ხელზე ემთხვია.

ამის შემდეგ თავის ქალბატონს დიდხანს არიდებდა თვალს, შეხედვისაც კი ეშინოდა მისი სიბრალულით გულაჩუყებულს.

— უჰ, შე ვერაგო ხახოლო! — უთხრა ერთ დღეს ნატალიას სიყრმის დობილმა სოლოშკამ, რომელიც ყოველთვის ცდილობდა ნატაშკას მესაიდუმლე ყოფილიყო, მაგრამ ნატალია მუდამ მოკლედ და უბრალოდ პასუხობდა, ეს კი, მოგეხსენებათ, ქალიშვილთა მეგობრობას ძალზე უშლის ხელს.

ნატაშკამ ნაღვლიანად ჩაიციინა.

— მერე რა, ეგეც მართალია. შევეჩვიე იმათ. ხომ გაგიგონია; ხარი ხართან რომ დააბა, ან ზნეს იცვლის ან ფერსაო. ზოგჯერ დედ-მამაზე არა ვწუხვარ ისე, როგორც ჩემს კეთილ ხახოლებზე...

სოშკიში ნატალიას პირველად ყურადღება არც მიუქცევია იმ სიახლისათვის, რაც მის გარშემო იყო. განთიადისას ჩავიდნენ ხუტორში და საოცარი მხოლოდ ის ეჩვენა, რომ ქოხი გრძელზე გრძელი და თეთრი იყო, შორიდანაც კარგად მოჩანდა. გააოცა ხახოლი ქალის კეთილმა სალამმაც და იმანაც, რომ იმ ქალის ქმარი ევსეის ყბედობას სულაც არ უგდებდა ყურს. ბოდულია ენად გაიკრიფა, რა აღარა თქვა; ბატონებსა და დემიანს გადასწვდა, პაპანაქება სიცხეც ახსენა და ისიც მოიგონა, რა ჭამა იმ დღეს ქალაქში, პეტრე, პეტ-

რეს ძის ამბავიც მოყვა და რაღა თქმა უნდა, არც სარკის ამბავი დავიწყნია. ხახოლი შარი, ანუ როგორც მას სუხოლოლში ეძახდნენ — მაჩვი, მხოლოდ თავს უკანტურებდა და, როცა ევსეი გაჩუმდა, ჯერ დაბნეულმა გადახედა მას, მერე კი გახარებულმა შეჰყვირა:

— ძლიერს არ დაისვენა ყურებმა! არ მიაყარა ქარბუქივით?

ნატალია თანდათან მოეგო გონს: რაც უფრო აკვირდებოდა ხუტორს, მით უფრო მეტად მშვენიერი და სუხოლოლისგან განსხვავებული ეჩვენებოდა იგი. მარტო ეს თეთრი ქოხი რად ღირდა თავისი გლუვი და სწორი ლერწმის სახურავით! რა მდიდრულად მოერაოთ შიგნით. სუხოლოლის ჩაბინძურებულსა და ლატაკ ქოხმახებს კი არ ჰგავდა! ან რა ძვირფასი, თითბრის ვარაყებში ჩასმული და ფერად-ფერადი ქაღალდის ყვავილებით მორთული ხატები ეკიდა კუთხეში, ლამაზი, ჭრელი პირსახოცების ქვეშ! რა მშვენივრად მოხატული, ნაყშიანი სუფრა ეფარა მაგიდას! ღუმელთან თაროზე ლურჯი ქოთნები ჩაემწკრივებინათ კოხტად. მაგრამ ყველაზე მეტად მაინც მასპინძლები იყვნენ გასაოცარი. რით იყვნენ გასაოცარი, ნატალიამ კარგად არ იცოდა, მაგრამ გრძნობით კი გრძნობდა. არასოდეს ენახა შარისთანა პეწენიკი, მშვიდი და კეთილი გლეხი, იგი ტანდაბალი გახლდათ, წაგრძელებული თავი შეკრეჭილ ვერცხლისფერ ჯაგარივით თმას დაეფარა, ვერცხლისფერივე უღვაში თათრულ ყაიდაზე — წვრილად მოეშვა, მზემოკიდებული სახე და ყელკისერი ღრმად დანაოჭებოდა. უხერხული სიარული იცოდა — მძიმე ჩექმები ეცვა, გახუნებული ხამი ტილოს შარვალს ჩექმის ყელში ჩაეტანებინა, ხოლო შარვალში-ასეთივე საყელოგადაფენილი, ფართოსახელოიანი პერანგი. ფრთხილად დააბოტებდა ოდნავ წინ წახრილი, მაგრამ არც ეს სიარული, არც ღრმა ნაოჭები და არც ჭალარა ასაკს არ მატებდა, არ აბერებდა — ჩვენებური მოსავეებისა და მოდუნებისა არაფერი ეტყობოდა. მისი პატარა, მსუსხავი თვალები დამცინავად იცქირებოდნენ. შარიმ ნატალიას მოხუცი სერბიელი მოაგონა, ერთხელ საიდანდაც ვიოლინოზე დამკვრელ ბიჭთან ერთად სუხოლოლში რომ შემოიარა...

შარის ცოლს მარინას სუხოლოლელებმა ლახვარი შეარქვეს. ეს ორმოცდაათიოდე წლის მაღალი ქალი კარგი ტანადი გახლდათ. ფართოყვრიმალთან, არასუხოლოლურ, მოუხეშავ, მაგრამ მაინც ლამაზ სახეს მზისფერი გადაჰკრავდა. კატიისა არ იყოს, მასაც ხშირად ეცვლებოდა თვალების ფერი: ხან მოაქატისფრო ჰქონდა, ხანაც მორუხო-ქარვისფერი, პირდაპირ და მკაცრად შემოგცქეროდნენ. თავზე ჩალმასავით შემოეხვია წითლად დაწინწკლული მუქი-ოქროსფერი დიდი თავსაფარი, მოკლე და შავი კაბა მაღალკანჭებსა და თეძოებზე შემოტმასნოდა და პერანგის თეთრ ფონზე მკვეთრად გამოკვეთილიყო; ნალდარტყმულ მაშიებს შიშველ ფეხზე იცვამდა და წვრილი, მრგვალი, მზემოკიდებული წვიგები ყავისფერ პრიალა ხესავით უბრწყინავდა. ზოგჯერ საქმეში გართული შუბლს შეიჭმუხნიდა და ძლიერ მკერდისმიერ ხმაზე სიმღერას წამოიწყებდა იმაზე, თუ როგორ შემოართყეს ურჯულოებმა ალყა პოჩაევოს:

„როგორ გაბრწყინდა მწუხრის ლაყვარდი პოჩაევოზე გადმოფრქვეული“,

ან იმაზე, თუ როგორ დაღადებდა წმინდა ტაძარში თვით ღვთისმშობელი. მარინას ხმაში ისეთი უიმედობა და იგლოვის ზარი, ამასთანავე ისეთი დიადი და-

ლა და მუქარა გამოსჭვიოდა, ალტაცებული ნატაშკა თვალს ველარ აშორებდა.

ხახოლები უშვილოები იყვნენ, ნატაშკა — ობოლი. სუხოლოლელებთან რომ ეცხოვრა, ალბათ ნაშვილევს დაუძახებდნენ ან კიდევ ქურდბაცაცას, ზოგჯერ შეიბრალებდნენ კიდევ, ზოგჯერ თვალეხსაც ამოკორტნიდნენ; ხახოლები კი თითქმის გულცივები იყვნენ, მაგრამ ზომიერებას იცავდნენ, სიტყვა-ძუნწებს ცნობისმოყვარეობა არა ჰკლავდათ, ჩაკირკიტება არ უყვარდათ. შემოდგომაზე სათიბად და სალევად კალუგელ ქალებსა და ქალწულებს მოუხმობდნენ. კალუგელებს ჭრელაჭრულა სარაფნები ეცვათ და ამიტომ „პერანგჩახსნილებს“ ეძახდნენ. ნატაშა ერიდებოდა მათ. ეს მკერდგამობზეკილი, უტიფარი, გარყვნილი და ავსენიანი ქალები ბილწი, უწმაწური გინებით იოხებდნენ გულს, ცხენზე მამაკაცურად სხდებოდნენ და დამთხვეულებივით დააჭენებდნენ. ეჰ, დიახაც რომ გაუქარვებდა დარდსა და ნაღველს ჩვეულებრივი ცხოვრება, ალაღად გადახსნილი გული, სიმღერა და ცრემლი, მაგრამ ვისთვის გადაეშალა თავისი გული, ვისთან ემღერა? „პერანგჩახსნილები“ სიმღერას თავიანთ უხეშ ხმაზე წამოიწყებდნენ ხოლმე, სხვები უთავბოლოდ აჰყვებოდნენ სტვენა-კივილით. მარტო შარი მღეროდა სახუმარო-საცეკვაოსნაირ სიმღერას. მარინა კი თავის სიმღერებშიც მკაცრი, ამაყი და ნაღვლიანი იყო, სატრფიალო სიმღერასაც კი მკაცრად მღეროდა:

„კალოს თუმი შრიალებენ
ტირიფები მე რომ დავრგე...“

სევდიანად, გაბმულად მოსთქვამდა და უიმედოდ დასძენდა:

საუ ხარ, ჩემო საყვარელო,
ამდენხანს საუ დამეკარგე...“

ამგვარად, მარტოობაში, ნელ-ნელა გამოსცალა ნატალიამ თავისი პირველი, გაუზიარებელი სიყვარულის ტკბილ-მწარე სამსალით სავსე ფიალა, გადაიტანა შერცხვენა, ეჭვიანობა და ლამაზი, მაგრამ სევდიანი სიზმრები. ბოლო მოელო მის მტანჯველ ფრთაშეუსხამ ოცნებებსა და ლოდინს, რაიც დიდხანს უკლავდა გულს იმ წყნარ, მდუმარე დღეებში. ხშირად მწვავე შეურაცხყოფა და წყენა სინაზით ეცვლებოდა, ვნება და სასოწარკვეთილება — მორჩილებით, ყველაზე ჩუმ, შეუმჩნეველ არსებობას ნატრობდა „იმის“ ახლოს, არაფერს რომ არ მოეღის, არაფერს რომ არ მოითხოვს, იმისთანა სიყვარულს ნატრობდა — ყველასაგან სამუდამოდ დაფარულს. სუხოლოლიდან მოღწეული ხმები და ამბები ასულდგმულებდა, მაგრამ იქიდანაც დიდხანს აღარაფერი ისმოდა, აღარაფერი იცოდა სუხოლოლურ ცხოვრებაზე და იქაურობა მაშინ კიდევ უფრო მშვენიერი, უფრო სასურველი, სანეტარო ეჩვენებოდა ნატალიას და ველარ უძლებდა მარტოობასა და ვარამ-ნაღველს. ამ დროს მოულოდნელად გერვასკა მოევლინა და სხაპასხუპით ჩაუკენჭა სუხოლოლური ცხელ-ცხელი ამბები. ნახევარ საათში იმდენი რამ უამბო, სხვა ალბათ, მთელ დღეს ვერ შეძლებდა. გერვასკას ისიც არ დაუმაღავს, პაპაჩვენს სასიკვდილოდ რომ „უჯიკავა“ ხელი...

— ახლა კი მშვიდობით სამუდამოდ! — დარეტიანებულ ნატალიას გერ-

ვასკამ თავისი გადმოკარკლული თვალები მიანთერა, მერე კი, გზას რომ დაადგა, მოაძახა: — თავიდან ანოიგდე სისულელეზე ფიქრი! ის კაცი სადაცა ცოლს შეირთავს, შენ მის ხასადაც არ ვარგისარ... გონს მოდი!

და ნატალიაც მოვიდა გონს — გადაიტანა ეს საშინელი ახალი ამბავიც.

ამის შემდეგ ერთფეროვანი, ნაღვლიანი დღეები ნელა მიშინებდნენ სალოცავად მიმავალი ღვთისმოსოში ქალებივით. ისინი ქოხთან მუხლს ქარს ამოაღებინებდნენ, ნატალიას დიდხანს ემასლაათებოდნენ, მოთმინებასა და ღვთის წყალობის იმედს უქადაგებდნენ, უაზროდ, საწყალობლად წარმოთქვამდნენ მამაზეციერის სახელს და ურჩევდნენ, ფიქრი გულს არ გაიკაროო.

— გინდა გიფიქრია, გინდ არა, სულ ერთია, ჩვენს საქმეს არაფერი ეშველება, — ეტყოდნენ წასვლისას, ქალამანს შეიკრავდნენ და სახეგატანჯულნი მჭმუნვარედ გახედავდნენ სტეპურ სივრცეს, — ერთმა ღმერთმა უწყის, რას მოგვაგებს.. .ერთი შენს ქალობას, ქენი სიკეთე, ცოტა ხანვი მოგვითხარე მალულად...

ზოგნი ცოდვებითა და საიქიოთი აშინებდნენ, ისეთ საშინელებას უამბობდნენ, ერთხელ ორი შემაზრზენი სიზმარიც ნახა. ნატალია დღენიადაც სუბოდოლზე ფიქრობდა — თავდაპირველად გაუჭირდა, არ ეფიქრა! ფიქრობდა ბატონის ასულზე, პაპაზე, თავის მომავალზე, მარჩიელობდა კიდევ: გავთხოვდები თუ არა ოდესმე, ან თუ გავთხოვდები, როდის და ვის გავყვებიო. ერთხელაც ეს ფიქრები ძილში ჩაჰყვა: ცხელსა და მტვრიან, მშფოთვარე ქარიან საღამოს მხრებზე სათლებგადაკიდებული ნატალია სულმოუთქმელად გარბის გუბურისაკენ, უცებ მშრალ, თიხნარ ფერდობზე თავბომბორა ჯუჯა კაცს ჰკიდა თვალი, ჯუჯას დაფხრეწილი ჩექმა აცვია, თავშიშველს ქარი მწითურ ბანჯგვლებს უჩეჩავს, ქამარშემოხსნილი ცეცხლისფერი პერანგი უფრიალებს. „პაპა! — შეჰკივლა შეძრწუნებულმა ნატალიამ, — ხანძარია?“ „ამ წუთში ყველაფერი შთაინთქმება! — ჯუჯას ხმა ხორშაკში ძლივს ისმოდა, — ჯერუნახავი დრუბელი მოდის; რა დროს გათხოვდები ფიქრია, სულელო!“ მეორე სიზმარი უფრო საშინელი გახლდათ: შუალამისას ვითომ ნატალია დახუთულ ცარიელ ქოხში იდგა, კარი გარედან ვილაცას ჩაერაზა; ქალი გარინდული ელოდა რაღაცას... უცებ ღუმელს უკნიდან უზარმაზარმა ნაცარა თხამ ისკუბა, ყალყზე შედგა, უხამსად აღგზნებული და ყინმორეული ნატალიასაკენ გამოეჭანა, ნაკვერცხალივით ბრიალა, მუდარიანი თვალები მიაპყრო და კაცის ხმაზე შესძახა: „მე ვარ შენი საქმრო!“ თან სწრაფად უკანა ფეხების უგერგილო ბაკუნით მიუახლოვდა და წინა ფეხებით ძუძუმკერდზე მიენარცხა...

გულგახეთქილი ნატალია ლოგინიდან წამოხტა, სუნთქვაშეკრულს ლამის გული ამოგარდნოდა საგულედან, ეშინოდა სიბნელისა და იმის გაფიქრებისაც, რომ ახლოს სულიერი არავინ ჰაჭანებდა...

— იესო ღმერთო! — სხაპასხუპით ჩურჩულებდა იგი, — ღვთისმშობელო, დედოფალო ზეციერო! წმინდანებო — მოციქულნო ღვთისანო, თქვენ შემბრალეთ და დამიფარეთ მე!

ნაგრამ, რადგან ყველა წმინდანი მერკურივით უთავო და ყავისფერი წარმოედგინა, მათი სახელის ხსენებაზე უარესმა ძრწოლამ შეიპყრო.

შემდეგ ნატალიამ ასე ახსნა თავისი სიზმრები: ქალიშვილობის წლები ჩემთვის უკვე დამთავრებულია და მომავალიც განსაზღვრულია, ამოდ მარგუნა

ბედმა შეუფერებელი რამ — ბატონიშვილის სიყვარული. კიდევ მრავალი განსაცდელი მომელის და ისევ მიჩვევნი ხახოლის ქალებს მივბაძო თავდაჭერილობაში, ღვთისმლოცველებს — უბრალოებასა და მორჩილებაში.. და, რადგანაც სუხოდოლელებს სჩვევიათ, თავი ისე მოაჩვენონ ყველას, ვითომც თავიანთ სულსა და ხორცს იმას შთააგონებენ, რაც მოსახდენია, უნდა მოხდესო, და იმ მოსახდენელ, მოსალოდნელსაც თავად გამოიგონებენ ხოლმე, ნატალიამაც გადაწყვიტა, ასე მოქცეულიყო.

VIII

სიხარულისაგან მუხლი მოეკვეთა, როცა პეტრე-პავლობის წინა დღეს ზღურბლს გადმოაბიჯა და ბოდუღია დაინახა, მაშინვე მიხვდა, ჩემს წასაყვანად მოვიდაო. ქოხთან დამტვერიანებული, დანჯღრეული სუხოდოლური ფორანი იდგა და ზედ ბოდუღია მოკალათებულიყო, გაბურძღნულ თავზე დაფხრეწილი ქუდი ეხურა, გამოხუნებული წვერი ამობურღოდა, დაღლილი და აღვზნებული, რაღაცნაირი, მისთვის შეუფერებელი ნაკვთებით დაუშნობებული სახე უდროოდ მობერებოდა. ნატალიამ იქვე ნაცნობ ხვად ძაღლსაც მოჰკრა თვალი, ბალანაბურძენილი მარტო ბოდუღიას კი არა, მთელ სუხოდოლს რომ ჰგავდა გარეგნულად. ხვადის ზურგზე მომუქო-ლურჯი, ხოლო მკერდზე — ხშირი, უსაკომუტრო ქოხების შავი კვამლისაგან გამჭვარტლული ბეწვი ჩამოჰყროდა. გაოგნებული ნატალია სწრაფად მოეგო გონს... გზაზე ბოდუღია რაღას არ ჩმახავდა, ყირიმის ომზე ისე ლაპარაკობდა, კაცი ვერ გაიგებდა, უხაროდა თუ სწყინდა.

— რას იზამ, დროა დღე შეუმოკლონ ფრანგებს, — წინდახედულად ეუბნებოდა ნატაშკაც.

სუხოდოლისაკენ მიმავალი გზა ერთობ გრძელი ეჩვენა ნატალიას, თანაც მტანჯველი ფიქრებიც შემოეჯარა: ვინ იცის რა მძიმე დღეები ელის, ახალი თვალით უნდა შეხედოს ძველსა და ნაცნობს. სუხოდოლისაკენ რომ გადაუხვიეს, ნატალიამ ანეულებზე კვიცი დაინახა. ბიჭუნას შიშველი ფეხი თოკის სადავეზე დაედგა, კვიცს ფაფარში ჩაბლაუჭებოდა და ცდილობდა აღვირი თავს უკან გადაეტარებინა, მაგრამ კვიცი არ ნებდებოდა, გაურბოდა. ნატაშამ ფომკა პანტიუხინი იცნო და სიხარულმა აათრთოლა, მერე ასი წლის პაპა ნაზარუშკა შემოხვდათ, ცარიელ ფორანზე იჯდა ქალურად ფეხებგაწვდილი, სუსტი აწურული მხრები, უფერული, ნაღვლიანი თვალები ჰქონდა და ისე გაძვალტყავებულიყო, „კუბოში ჩასასვენებელიც აღარა შერჩენოდა რა“. ქუდიც არ ეხურა, ღუმელზე გამუდმებული წოლისაგან ნაცრით გამტრედისფრებული, გაცვეთილი პერანგი ემოსა. ნატალიას კვლავ შეუტოკდა გული, სამი წლის წინანდელი ამბავი გაახსენდა: კეთილმა და უდარდელმა არკადი პეტრეს ძემ ნაზარუშკას ბოსტანში ბოლოკის ქურდობაზე წაასწრო და გაწყებლვა მოუნდომა. შიშისაგან ცოცხალ-მკვდარი მოხუცი გულსაკლავად ტიროდა, შინაყმები გარს შემოერთყნენ და სიცილთ იგუდებოდნენ.

— არა, პაპილო, ტირილი არ გიშველის, სულ ერთია ნიფხვის ჩაზღა არ აგცდება!

მაგრამ ნატალიას გული მაშინ აუძგერდა ძალუმად, როცა თვალწინ სუხო-

დოღის სანახები და საძოვარი გადაეშალა; გამოჩნდა ქოხმანები და ბატონის კარ-მიდამო, ბალი, სახლის სახურავი, საჯალაბოს, ბელლების, საჯინბოთა უკანა კედლები და მათ გაყოლებზე ჭვავის ყანა და დიდილოები.

შვრიის ყანაში ვიღაცის ყავისფერლაქებიანი თეთრი ხბო ჩამალულიყო და თავთავებს აჩანაგებდა. ირგვლივ ყველაფერი მშვიდი, უბრალო და ჩვეულებრივი იყო, მაგრამ ყოველივე მაინც უჩვეულო და ამალელებელი ესახებოდა ნატალიას და განსაკუთრებით მაშინ აერია გონება, როცა ფორანმა მარდად გადაისრიალა ფართო ეზოზე: იქაურობა ისე იყო მოფენილი მძინარე მწვევრებით, როგორც ეკლესიის ეზო საფლავის ლოდებით.

ორ წელიწადს ქოხში ცხოვრების შემდეგ შედგა ფეხი ნატალიამ მშობლიურ გრილ სახლში და მაშინვე თაფლის სანთლების ნაცნობი სუნი ეცა, წამში შეავლო თვალი ცაცხვის ხის კარ-ფანჯრებს, ბუფეტს, მუდამ წინკარში თაროზე დაგდებულ არკადი პეტრეს ძეს კაზაკურ უნაგირს, სარკმლის თავზე ჩამოკიდებულ ცარიელ სამწყურე გალიებს... მოკრძალებით შეხედა მერკურის ხატს, პაპისეული ოთახიდან წინკარის კუთხეში რომ გადმოესვენებინათ. მოწყენილ დარბაზს წინანდებურად ანათებდა ბალის მხრიდან მცირე სარკმელში შემოპარული მზის სხივები. სასტუმრო ოთახში გულსაკლავად წიოდა ეული წიწილა და გასაძრომს ეძებდა. მზეზე გახურებულ ფანჯრის რაფებს ცაცხვის სურნელება ასდიოდათ. ნატალიას მოეჩვენა: ყველაფერი ძველი განახლებულიყო, როგორც ხდება ხოლმე მიცვალებულას დაკრძალვის შემდეგ. ყველაფერში, და განსაკუთრებით ყვავილთა სურნელებაში იგრძნობოდა თავად ნატალიას სულის, მისი ბავშვობის, ყრმობისა და პირველი უიღბლო სიყვარულის რაღაც ნაწილი. ნატალიას უცებ შეებრაღა ყველა, გაზრდილიც, გარდაცვლილიც: შეებრაღა სრულიად გამოცვლილი საკუთარი თავიცა და ბატონის ასულიც. დაზრდილან მისი ტოლი გოგო-ბიჭები, ხოლო დაძაბუნებულ-დაჩაჩანაკებული მოხუცები, — თავს რომ აკანტურებდნენ და ზოგჯერ საჯალაბო სახლის ზღურბლიდან უაზროდ მიშტერებოდნენ ღვთიურ სამყაროს, — სამუდამოდ გამქრალიყვნენ სააქაოდან, უფროს მიუღია დარია იუსტინეს ასულიც, აღარ არის პაპაც, ასე ბავშვურად რომ ეშინოდა სიკვდილისა და დარწმუნებული იყო: მიქელგაბრიელი ნელ-ნელა მომიღებსო ბოლოს. არადა, რა მოულოდნელად ესტუმრა საშინელი აღსასრული! ნატალიას არ სჯეროდა პაპაჩვენის სიკვდილი და არც ის, რომ სწორედ მისი ნეშტი იხრწნებოდა სოფელ ჩერკიზოვოს ეკლესიის ეზოში გათხრილ საფლავში.

ტონიამ ხომ ყოველგვარ მოლოდინს გადააჭარბა; ნუთუ ეს შავი, გამხდაძრი, ცხვირწაწვეტილი ქალი — ხან აღელვებული და ხანაც გაფითრებული, ხან ენადგაკრეფილი და უზომოდ გულახდილი, შეუბრალებლად რომ აგლეჯდა თმას თავის მოახლეს, — ბატონის ასული ტონეჩკააო? უკვირდა ნატალიას. ისიც ვერ გაეგო, რატომ დიასახლისობდა ოჯახში ვიღაც კლავდია მარკის ასული, პატარა, ჯაჯღანა, ულვაშიანი დედაკაცი... ერთხელ ნატაშკამ მოკრძალებით შეიჭვრიტა მის საძინებელ ოთახში, იმ საბედისწერო ვერცხლისჩარჩოიან სარკეს მოჰკრა თვალი და ყველაფერი ერთბაშად მოასკდა მის გულს: უწინდელი შიში, სიხარული, სინაზე, შერცხვენისა და ნეტარების მოლოდინი, საღამო ხანის ნამით დაცვარული ოროვანდების სურნელი... მაგრამ ყველა გრძნობა და ფიქრი გულში ჰქონდა ჩამარხული. ძველი სუხოდოლური სისხლი ჩქეფდა მის ძარღვებში! იგი ხომ სუხოდოლის თიხნარ სანახებზე მოწყული

ხშიადითა და დამშრალი მდინარის კალაპოტში თავისი მამა-პაპის გათხრილ გუბურებში ჩამდგარი მტკნარი წყლით გაიზარდა! ქანცგამომცლელი შრომისა არ ეშინოდა, სხვა რამ — უჩვეულო რაღაც უფრო აშინებდა. სიკვდილისა არ ეშინოდა, სამაგიეროდ გულს უხეთქავდა სიზმარი, ბნელი ღამე, გრიგალი, ჭექა-ქუხილი, ხანძარი... მკერდქვეშ გაყუჩული ნაყოფივით დაატარებდა ნატალია მოსალოდნელი უბედურების აუხსნელ განცდას. ეს მოლოდინი აბერებდა მას, თანაც საკუთარ თავს დღენიადავ ჩასჩინებდა, სიყმაწვილე გაქრაო და ყველგან და ყველაფერში ამის დასტურს ეძებდა. სუხოდოლში მისი დაბრუნებიდან ერთ წელსაც არ გაეგლო, რომ ყმაწვილური ფიქრები, რაც ხუტორიდან დაბრუნებულს აღეძრა, უკვალოდ გამქრალიყო...

კლავდია მარკის ასულმა მოილოგინა. მექათმე ფედოსია ძიძად დაუწესეს ახალშობილს და მანაც, ჯერ კიდევ ყმაწვილმა ქალმა შავი, ბებრული კაბა ჩაიცვა, მორჩილი და ღვთისმოშიში გახდა. ახალმოვლენილი ხრუშირვი უაზრო თვალებს ჯერ ძლივს ახელდა, ინერწყვებოდა, თავს უსასოოდ აქნევდა, მაგრამ სამაგიეროდ ყურისწამლებად ჩხაოდა. მას უკვე ბატონიშვილობით უხმობდნენ; ბავშვის ოთახიდან ძველთაძველი ნანინა ისმოდა: „აი, მოდის, მოცუხცუხებს ბერიკაცი ტომრიანი... ჰე, მოხუცო, არ მოხვიდე ჩვენთანა, არ გაგატანთ ბატონიშვილს დევთანა; არ მოხვიდე, იგი აღარ იტირებს, დაწვება და ტკბილად, ტკბილად იძინებს“...

ნატალიაც ფედოსიას ბაძავდა: თავი ავადმყოფი ბატონის ასულის ძიძად მიაჩნდა, ძიძად და მეგობრად.

ზამთარში ოლდა კირილეს ასული გარდაიცვალა. ტონიას გული შინ აღარ დაუდგა და სულმიხრწნილ დედაბრებთან ერთად დაკრძალვაზე წავიდა. იქ წანდილი ჭამა და ღამის გული აერია. სუხოდოლში დაბრუნებული ბატონის ასული გულაჩუყებული უყვებოდა ყველას — ქალბატონი ცოცხალივით იწვა კუბოში, მაგრამ ბებრუცუნებს მაინც შეეშინდათ მიცვალებულისთვის დაეხედათო...

შემოდგომაზე ტონიას სოფელ ჩერმაშნიდან განთქმული გრძნეული კლიმ ეროხინი მოუყვანეს. იგი მდიდარი მდაბიო აზნაური გახლდათ, ლეგა წვერი და თმა ამშვენებდა, ძალზე საქმიანი და ჭკვიანი, უბრალო მოსაუბრე კაცი იყო, მაგრამ ავადმყოფის პირისპირ ჯადოქრად გადაიქცეოდა ხოლმე, ტანზე გამძლე და ფოლადისფერი უხეში მაუდის ხიფთანი ეცვა, ფეხზე — ჩექმები, ხიფთანზე წითელი სარტყელი შემოერთყა, ეშმაკი და ჭკვიანი თვალებით გულდაგულ ეძებდა ხატს, ფრთხილად, ოდნავ მოხრილი შედიოდა სახლში და მაშინვე საქმიან საუბარს გაუბამდა მასპინძლებს: ჯერ მოსავლის ამბავს გამოიკითხავდა, წვიმასა და გვალვაზეც იტყოდა ორიოდე სიტყვას და მერე დიდხანს დარბაისლურად შეექცეოდა ჩაის, ბოლოს კი მეყვსეულად შეიცვლიდა ხმას და ავადმყოფს მოიკითხავდა.

— მწუხრი... ბნელდება... დროა, — იღუმალ ხმაზე იტყოდა იგი.

ბატონის ასულს ნამდვილი ციებ-ცხელება ემართებოდა, როცა თავის საძინებელ ოთახში იჯდა და კლიმის გამოჩენას ელოდა სიბნელეში. საშინელებისაგან ღამის იატაკზე გაგორებულიყო ბნედიანივით. იქვე მდგარი ნატალიაც ძრწოლა-კანკალს აეტანა. სახლში სიჩუმე გამეფებულიყო, ქალბატონსაც კი თავისი ოთახი გოგოებით აევსო და ჩურჩულით ლაპარაკობდა; სანთლის ანთებასაც ვერავინ ბედავდა, კრინტს ვერავინ ძრავდა, მუდამ მხიარულ სოლოშკა-

საც კი; — დერეფანში რომ მორიგეობდა, ვინიცობა კლიმს რამე დასჭირებოდა, — გული უფანცქალებდა და თვალთ უბნელდებოდა... აი, გვერდით ჩაუარა გრძნეულმა, გზადაგზა პატარა, ჯადოსნური ძვლებით სავსე გაკვანძულ-ცხვირ-სახოცს ხსნიდა, მერე საძინებელი ოთახიდან გამომავალმა მისმა უჩვეულოდ მოგუგუნე ხმამ სამარისებური სიჩუმე გაჰკვეთა:

— აღდექ, მხევალო ღვთისა!

მაღე მისი ლეგა თავი გამოჩნდებოდა კარებში.

— ფიცარი! — უსიცოცხლოდ წამოისროდა იგი.

შიშისაგან თვალეზადმოკარკლულსა და მიცვალებულივით გაციებულ ტონიას კლიმი იატაკზე დადებულ ფიცარზე დააყენებდა; ჩაბნელებულ ოთახში ნატალია კლიმის სახეს ვერა ხედავდა... უცებ გრძნეული უცნაურსა და შორეულ, ყრუ ხმაზე იწყებდა:

— აღმოვალს ფილატ... სარკმლებს განაღებს... კართა განიხუნებს, ილაღებს და იტყვის: ნაღველო, ნაღველო!

— ნაღველო, ნაღველო! — უეცრად რიხიანად და მბრძანებლურად წამოიძახებდა მერე, — ნაღველო, უკან ტყისაკენ იჩქარე, შენი ადგილი ახლა იქ არი! შორეულ ზღვაში, ოკეანეში, — ყრუდ, ავბედითი სხაპასხუპით ბუტბუტებდა შემდეგ, — ჩაკარგულ კუნძულ ბუიანეზე ერთ ხეს ნუყრი აქვს ვეება, ხმელი, რუხი საწმისი ჰკიდია ძველი...

ნატალია გრძნობდა, ამ სიტყვებზე საშინელი სიტყვები ქვეყნად არ არსებობდა და ალბათ, არც არასოდეს იარსებებდა. ამ სიტყვებმა მისი გონება საღვთო ველურ, ზღაპრულ, პირველყოფილ სამყაროში გადაჰკარგა და კლიმსავით ნატალიასაც სწამდა მათი ძალა. კლიმი ხომ თავისი გრძნეულებით სასწაულებრივად ჰკურნავდა სნეულთ. მისნობას რომ მოათავებდა, დაჯდებოდა, უბრალოდ, გასაგებად ლაპარაკობდა, გაოფლილ შუბლს ცხვირსახოცით იწმენდდა და ისევ ჩაის მიირთმევდა. — კიდევ ორი მწუხრიდა დარჩა... ეგების ღმერთმა ინებოს და ცოტათი მაინც გამოკეთდეს... ისე, ქალბატონო, წელს წიწიბურა თუ გითესიათ? ამბობენ, მოსავალს ძალიან კარგი პირი უჩიანსო.

ზაფხულში ყირიმიდან ბატონების ჩამოსვლას ელოდნენ, მაგრამ არკადი პეტრეს ძის „დაზღვეული“ წერილი მიიღეს, კვლავ ფულს ითხოვდა და იტყობინებოდა, შემოდგომამდე ვერ დაგბრუნდებით, პეტრე პეტრეს ძე მსუბუქად არის დაჭრილი, მაგრამ მაინც ხანგრძლივი მკურნალობა ესაჭიროებაო... მაშინვე კაცი აფრინეს ჩერკიზოვოში მკითხავ დანილოვნასთან, უნდოდათ, გაეგოთ, კეთილად დამთავრდებოდა თუ არა ბატონიშვილის მკურნალობაო. დანილოვნამ თითები გაატკაცუნა და ერთი შეიკუნტრუშა, რაც რასაკვირველია, ნიშნავდა, ყველაფერი კეთილად დაგვირგვინდებაო... ქალბატონიც, რაღა თქმა უნდა, მაშინვე დამწვიდდა... ბატონის ქალსა და ნატალიას სხვისი ჯავრი არა ჰქონდათ, ტონიამ ერთხანს თითქოს მოიხედა, მაგრამ ნაპეტრე-პავლობეს ძვლებურად შემოუტია ნაღველმა, მეხის, ხანძრისა და კიდევ რაღაცის იღუმალმა შიშმა, რასაც არავის უმხელდა. ასე რომ, ძმები სულ არ ეღარდებოდა თავად საღარდებელს. არც ნატალიას სცხელოდა ბატონიშვილებზე ფიქრისათვის, მაგრამ ყოველი ლოცვისას პეტრე პეტრეს ძის ჯანმრთელობას მაინც შესთხოვდა ღმერთს. ბოლომდე გაჰყვა ეს ჩვევა, მთელი სიცოცხლე, კუბოს ფიცრამდე ამ კაცის სახელს ავედრებდა უფალს და მაინც ახლა ბატონის ასული მისთვის ყველაზე ახლობელი ადამიანი იყო, მისგან გადაედო ნატალიას შიში,

უბედურების მოლოდინის განცდა და ისიც კი, რასაც გულში საიდუმლოდ იმარხავდა.

თაკარა ზაფხული იდგა, მტვრიანი, ქარიანი და ჭექა-ქუხილიანი, ხალხში ბნელი, შემაშფოთებელი ხმა დაირხა — ახალი ომი იწყებოდა, ბუნტი და ხანძარი მოსალოდნელი. ერთნი ამბობდნენ, საცაა, კაცებს შინ გაუშვებენო, მეორენი გაიძახოდნენ, პირიქით, შემოდგომიდან ქუდზე კაცს უხმობენო საომრად... სუხოლოლში მაწანწალები, ბერ-მონაზვნები, შეშლილ-შერყეულები მომთავლდნენ. ტონია მათ პურსა და კვერცხს უწყალობებდა. ქალბატონი უჯავრდებოდა ამ გულუხვობისათვის, მაგრამ ტონია არ ეპუებოდა და ლამის საჩხუბრად მიიწევდა მისკენ, ერთხელ დრონია „ეწვიათ“, მწითური, ჩამოძონძილ-ჩამოკონკილი ლოთბაზარა, მაგრამ რაც მართალი მართალია, საუკეთესო დამკვრელი. ისე ჩაფიქრებული მოაბიჯებდა პირდაპირ სახლისაკენ, რომ თავით კედელს დაეჯახა, მაგრამ მაინც მხიარულად ისკუპა უკან.

— ვაი, ჩემო ჩიტუნიებო! — დრონიამ ხმას დაუწვრილა, შეხტა, დაიმანჭა, და მარჯვენა ხელით ვითომ მზე მოიჩრდილა, — გაფრინდნენ ჩემი ჩიტუნიები, მალლა ცაში გაფრინდნენ!

სხვა დედაკაცებივით ნატალიასაც ღვთის გლახად მიაჩნდა დრონია და უაზროდ, სიბრაღულით უცქეროდა მას, მაგრამ ტონია უნდა გენახათ! თანჯარას მივარდებოდა და აცრემლებული უყვიროდა მაწანწალას:

— წმინდაო, წმინდაო დრონია! შემავედრე უფალს მე ცოდვილი! ილოცე ჩემთვის! — ამ ყვირილზე ნატალიას საშინელი წინათგრძნობისაგან თვალები უშტერდებოდა...

კლიჩინოელი ტიმოშა კლიჩინსკი სუხოლოლის ხშირი სტუმარი იყო. ბატარა, ქალივით ჩამრგვალებულ, მკერდდიდ, გამოთაყვანებულსა და სიმსუქნისაგან ხვნეშამორეულ, ყვითელთმიან კაცს ელამი ბავშვის სახე ჰქონდა, თეთრი ყალამქრის პერანგსა და მოკლე შარვალს იცვამდა. სწრაფად, მსუბუქად, მოკლედ ნაბიჯებით დადიოდა, ჭიშკარს რომ მოუახლოვდებოდა, წვრილ თვალებს ისე აცეცებდა, იფიქრებდით, ეს ესაა წყლიდან ამომხტარა ან გარდაუვალი დაღუპვისაგან გადარჩენილაო.

— უბედურებაა! — ლულულუდებდა და სულს ძლივს ითქვამდა, — უბედურებაა, უბედურებაა...

დაამშვიდებდნენ, დააბურებდნენ და რაღაცა ახალს ელოდნენ მისგან. მაგრამ იგი დუმდა, ქშინავდა და პირს ხარბად აწკლაპუნებდა, მერე ზურგზე ჩანთას მოიგდებდა და გაოგნებული ეძებდა თავის გრძელ საბიჯგ ჯოხს.

— ტიმოშკავ, კიდევ როდისღა შემოგვივლი?! — შეჰყვირებდა ბატონის ასული. ტიმოშკაც უსაშველოდ მაღალი კრინით უპასუხებდა, ოღონდ ტონიას მამის სახელი რატომღაც მუდამ ეწლებოდა:

— დმერთმა უწყის, ლუკიანეს ასულო!

ბატონის ასული საბრალოდ მიჰკიოდა მიმავალს:

— ო, ანგელოზო, შემავედრე უფალს მე ცოდვილი, მარიამ მეგვიბტელი! თითქმის ყოველდღე მოდიოდა ახალ-ახალი უბედურების მაუწყებელი ამბები — ეს მეხიო, ეს ხანძრებო, — და სულ უფრო იზრდებოდა სუხოლოლში ცეცხლისადმი უძველესი შიში. საკმარისი იყო შეთვალელებული პურის ყანების მოყვითალო-ქვიშისფერი ზღვა ეზოს გადაღმიდან წამოსულ ღრუბლებს მოექურუხებინა ან საძოვრებზე გრიგალს წამოეყო თავი და შორს მძი-

მედ დაეგრგვინა მებს, რომ დედაკაცები კართან მაშინვე ფაცხაფუცხით გამოალაგებდნენ ხატებსა და რძიან ქოთნებს, რაიც მოგეხსენებათ, ყველაზე სწრაფად იმორჩილებს ცეცხლსაც და მებსაც. ბატონის მამულშიც ჭინჭრებში ყრიდნენ მაკრატლებს, საიდანღაც შეთქმულ პირსახოცსაც ამოქექავდნენ, ფანჯრებზე ფარდებს ჩამოაფარებდნენ და აცახცახებული ხელებით სანთლებს მოუკიდებდნენ.

კაცი ვერ გაიგებდა, ქალბატონს მართლა გადაედო სოფლელების შიში, თუ თვალთმაქცობდა, მეშინიაო. აქამდე სულ იმას ამტკიცებდა, მესი ბუნებრივი მოვლენააო, ახლა კი სხვებივით პირჯვარს იწერდა და თვალებს ზშირ-ზშირად ხუჭავდა, გაელვებდას შეჰკვივლებდა ხოლმე და საკუთარი თუ იქ მყოფთა შიში კიდევ მეტად რომ იგაეზვიადებინა, ერთ ამბავს მოჰყვა: 1771 წელს ტიროლს თავს დაატყდა საშინელი ჭექა-ქუხილი და ერთ წამში ას თერთმეტი კაცი შეიწირაო. ქალბატონთან მყოფნი ერთმანეთს არ აცლიდნენ, თავადაც მოეყოლათ საშინელი ამბები. ერთმა ბებერი წნორის ამბავი გაიხსენა, დიდი ზნის პირას მესმა რომ დაბუგა, მეორემ — ერთი ჩერკიზოვოელი დედაკაციც მოიგონა, მესმა მოკლაო... ერთი სიტყვით, მათ მითქმა-მოთქმას ბოლოს ვიღაც იუშკაც, „ცოდვილი ბერი“, — როგორც თვითონ უწოდებდა საკუთარ თავს, — აყვა.

IX

იუშკა გლეხი გახლდათ, მაგრამ მუშაობით თავი არასდროს მოუკლავს, ცხოვრობდა ღვთისწყალობით, — ლუკმა პურს თავისი უსაქმურობისა და „დანაშაულის“ ამბებდს მოყოლით შოულობდა, „მე, ძმობილო, გლეხი კი ვარ, მაგრამ ჭკუა მაქვს, კუზიანსაც ვგავარ და ჩემი მუშაობა როგორ იქნება“, — იტყოდა ხოლმე.

იუშკას მართლაც კუზიანი კაცის გამოხედვა ჰქონდა, გესლიანი და ჭკვიანი. უწვერულვამო იყო, გულმკერდის რაქიტი ჭირდა და ამის გამო მხრებამურული დადიოდა, ფრჩხილებზე იკვნეტდა, წვრილი და მაგარი თითებით წამდაუწუმ ისწორებდა გრძელ, მოწითალო-ბრინჯაოსფერ თმას. იუშკას ხენა-თესვა ადრევე უგვანო და მოსაწყენ საქმედ მიუჩნევია, ამდგარა ერთ მშვენიერ დღეს და კიევის ლავრისაკენ გასდგომია გზას, „იქ გაზრდილა“, მაგრამ რაღაც „დანაშაულისათვის“ გამოუპანლურებიათ, მაშინვე მოუსაზრებია: ყარიბად რომ თავი გავასალო, აღარ დამიჯერებენ, ხელსაც არ მაძლევს, შემოსავალი არა მექნება რა, ამიტომ სჯობს სხვა რამ ავირჩიო; ანაფორის გაუხდელად დაადგა გზას და მოჰყვა და რა მოჰყვა ტრაბახს თავის უსაქმურობასა და ავხორცობაზე, ხელი მიჰყო თამბაქოს წევასა და უზომო სმას — დათრობით არასდროს თვრებოდა, ერთთავად ქირავდა წმინდა ლავრს, მოურიდებლად ყვებოდა, რა საქმისათვის გამოაპანლურეს იქიდან, ყვებოდა და უხამსად იგრიხებოდა მთელი სხეულით.

— მოგეგხსენებათ, — უამბობდა იგი გლეხებს და თვალს აპაჭუნებდა, — ყოველივე ამისათვის ცოდვილ ღვთის მონას უეჭველი ჩამომახრჩობდნენ, მაგრამ ვერ მიართვეს, დაგკარი ფეხი და შინისაკენ მოვცოცხე — რუსეთს მივაშურე, ჩვენში არ დავიკარგები-მეთქი...

არც დაკარგულა: რუსეთი ამ გარყვნილ ცოდვილს ნაკლებ ხელგაშლილი

როდი შეხვდა, ვიდრე წმინდა ადგილებისაკენ სულის საოხად მიმავალთ ხვდებოდა — აჭამა, ასვა, ღამის გასათევი მისცა, თან აღტაცებით უსმენდა მის ტყუილსა და მართალს...

— მაშ, სამუდამოდ აიღე მუშაობაზე ხელი, ხომ? — ეკითხებოდნენ ზოგჯერ გლეხები და გესლიანი პასუხის მოლოდინში თვალანთებული და პირდაბჩენილი შესტყეროდნენ მას.

— ახლა ეშმაკიც ველარ მამუშავებს! — პასუხობდა იუშკა, — ნასათუთები კაცი ვარ, ძმებო, ნასათუთები! ისე... იმ საქმეში ვაცივითა ვარ, თუმიცა ეს გოგოები და დედაკაცები რომ მაჩუქო, არ მინდა! ეშინიათ ჩემი, მიფრთხიან წყეულები, მაგრამ სიყვარულით ყველას ვუყვარვარ. მაშ, რა გეგონათ! პირისახითა და წვერ-ულვაშით ვერ დავიკვებხნი, თორემ იმ საქმეში გაგიხარიათ, მაგარი ვარ, ჰო... ჰო... ჰო.

სუხოლოლში გამოჩენისთანავე იუშკამ პირდაპირ საბატონო სახლის წინკარს მიაშურა... იქ, სკამზე ნატაშკა იჯდა და წყნარად ღიღინებდა: „ერთხელ პაწიობისას, საძოახლოს ვგვიდიო, და ვიპოვე უეცრად შაქრის ერთი კვინტიო“... იუშკას დანახვაზე შეშინებული წამოხტა:

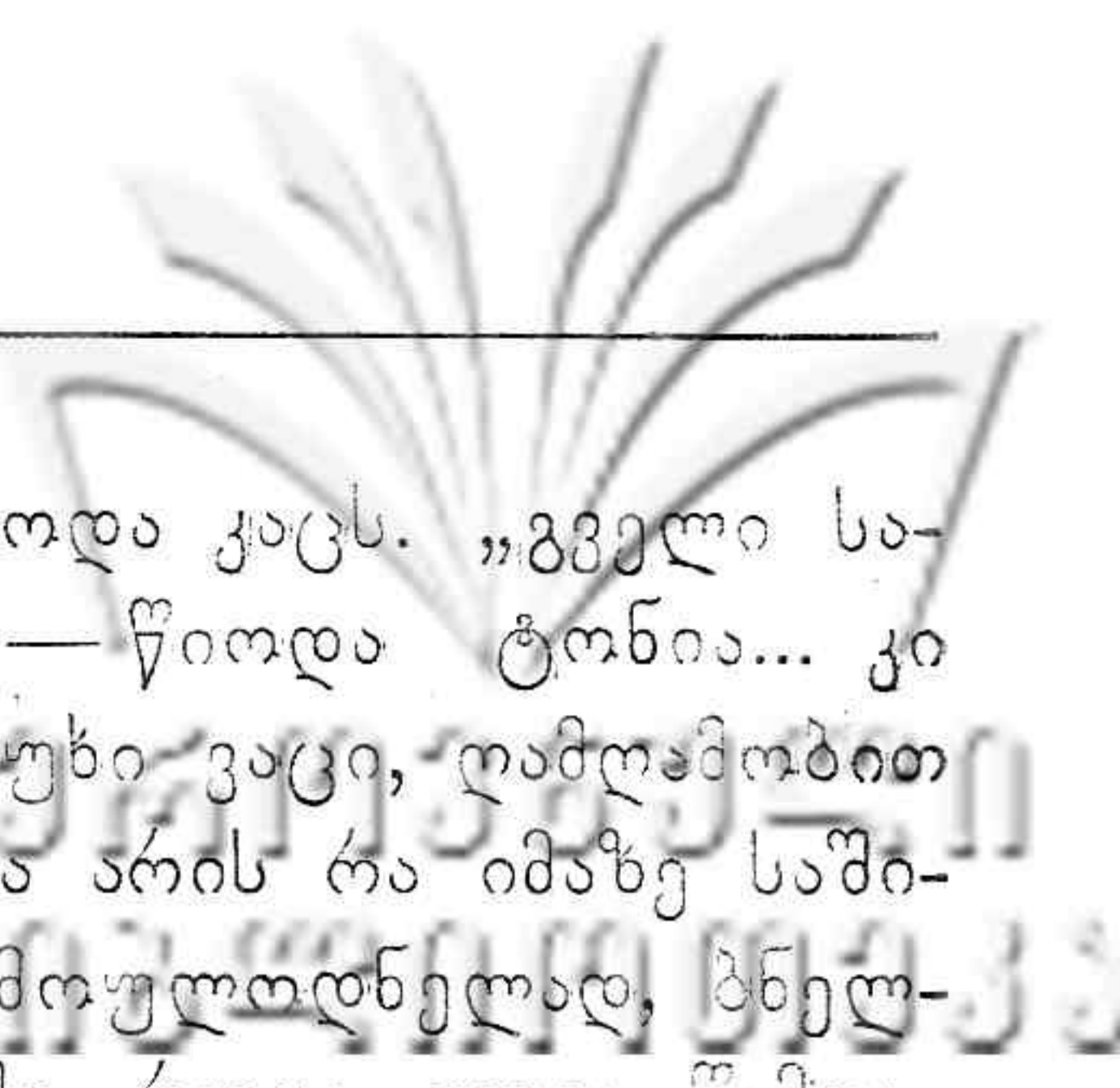
— ვინა ხააარ?

— აღამიანი! — იუშკამ თავით ფეხამდე შეათვალღერა დამხვდური, — ქალბატონს მოახსენე, რომ...

— ვინ არის? — გამოსძახა დარბაზიდან ქალბატონმაც. იუშკამ იმ წუთშივე დაამშვიდა იგი: ერთი საწყალი ბერყოფილი ვარ, გამოპარული ჯარისკაცი არ გეგონოთ, სამშობლოში ვბრუნდები, თუ გნებავთ, გამჩხრიკეთ და მერე გამათევინეთ ღამე...

ამ გულახდილობით ქალბატონი ისე მოხიბლა, რომ იუშკა მეორე დღესვე სამოახლოში გადააბარგეს და სულ მალე შინაური კაცი გახდა. ქუხდა თუ წვიმდა, იგი დაულალავად უამბობდა ქალებს თავის ფათერაკებს. ამზვიდებდა, სამერცხლულები დაჰკეტეთ და მეხი სახურავს ასცდებო. საშინელ ჭექა-ქუხილში ზღურბლთან დადგებოდა, აჭაოდა, ელჭექი საშიში სულაც არააო, ხანდახან მოახლეებს სამოვრის გაწყობაშიც ეხმარებოდა. გოგოები იუშკას უბღვერდნენ, რადგან ყოველ წუთს გრძნობდნენ მის ავხორცულ, მოურიდებელ მზერას, თუმიცა მის ოხუნჯობაზე მაინც გულიანად კისკისებდნენ. ნატალია კი, — რომელიც იუშკამ რამდენჯერმე დაიმარტოხელა ჩაბნელებულ დერეფანში და სხაპასხუპით ჩასჩურჩულა, შემიყვარდი, გოგოვ, შემიყვარდიო, — თვალეებში შეხედვას ვერ უბედავდა წეკოს სუნად ამყრალებულ ამ საშინელ კაცს.

საწყალმა გოგომ იცოდა, რაც მოხდებოდა. მას ხომ მარტოკა ეძინა წინკარში, ბატონის ასულის საძინებელი ოთახის კართან, თანაც იუშკამ გადაჭრით უთხრა: „თუნდაც მომკლა, მაინც მოვალ, მოვალ და იცოდე, თუ იყვირებ, აჭაურობას დედაბუდიანად გადავწვავ!“ მაგრამ ნატაშკას ყველაზე მეტად უკლავდა გულს საშინელი შეგრძნება: მოსახდენი მალე მოხდება, სადაცაა აღსრულდება ის საშინელება, ვაცი რომ ვნახეო სიზმარში; ალბათ, დედის მუცლიდანვე დამებედა ბატონის ასულთან ერთად დავიღუპოო... სახლში უკიდ ყველას სჯეროდა, ღამდამობით ნამდვილად ეშმაკი შემოდის და დაბორილებსო. ახლა ყველამ იცოდა, ჭექა-ქუხილისა და ხანძრის შიშის გარდა, რა აკვნესებდა ბატონის ასულს ხან ტკბილად და ხანაც ველურად, აღარც ის უკვირდა ვინმეს, ბატონის ქალი მერე რომ წამოხტებოდა და ისეთ შემზარავ კვილს

ატეხდა, უძლიერესი მეხთა ჭეჭაც არარად მოეჩვენებოდა კაცს. „გველი სამოთხისაი, იერუსალიმისაი, მახრჩობს მე, მახრჩობს!“ — წიოდა ტონია... კი მაგრამ, ვინ არის ის გველი, თუ არ ალქაჯი? ან ის რუხი ვაცი, ლამლამობით ქალებთან და ქალიშვილებთან რომ დასუნსულებს? არა არის რა იმაზე საშინელი და შემაძრწუნებელი, ბნელში რომ გამოჩნდება მოულოდნელად, ბნელში და თანაც ავდრიან, ქუხილით დაყრუებულ ღამეში, როცა ელვა წამდა-უწუმ დაძრწის ჩაშავებულ ხატებზე!

არაადამიანური ეთქმოდა იუშკას ავხორცულ ჟინსა და სურვილს ნატაშასადმი. საბრალო გოგომ იცოდა, წინააღმდეგობის გაწევა ამაო იქნებოდა; ღამით, დერეფანში იატაკზე დაფენილ ჩულოზე იჯდა და ფიქრებს მისცემოდა, გულისფანცქალით ჩაშტერებოდა სიბნელეს, კრთებოდა ყოველ გაფაჩუნებაზეც კი, უკვე გრძნობდა საშინელი სენის პირველ შემოტევას, რაც შემდეგშიც დიდხანს სტანჯავდა: ჯოჯოხეთური ქავილი აუვარდებოდა ხოლმე ფეხისგულეებში, მწვავე, მჩხვლეტავი ტკივილი დაუვლიდა ფეხებში, თითებს მოუკრუნჩხავდა, მერე მთელ ტანში ისე ტკბილ-მწარედ დაურბენდა, და ყელშიც სწვდებოდა, რომ ტკივილებისაგან განაწამებ ნატალიას ღამის ბატონის ასულზე მეტად ეყვირა, გამწარებითა და ვნებით, მაგრამ თავს იკავებდა. მოსახდენი მოხდა — იუშკამ მოაკითხა მიწურული ზაფხულის ერთ საშინელ ღამეს — წმინდა ილია მოწყალის, ძველი მეხთამტყორცნელის დღესასწაულის წინა ღამეს. ჭეჭა-ქუხილი არ დახრიგინობდა ცაში, მაგრამ ნატაშკას თვალს ძილი მაინც არ ეკარებოდა. ერთი პირობა ჩათვლიდა, მაგრამ იმწამსვე, თითქოს ვიღაცამ შეანჯღრიაო, თვალი გაახილა. შუალამე კარგა გადასული იყო. გული ძალუმად აუძგერდა, წამოხტა, დერეფანს თვალი მიმოავლო, გარეთაც გაიხედა: იდუმალებით მოსილი ცა ოქროსფრად ენთო, იფეთქებდა ელვა, გაიკლაკნებოდა და თვალის მომჭრელად აკაშკაშებდა, დღესავით ანათებდა წინკარს. ნატაშა გაიქცა, მერე უცებ შეჩერდა, გაქვავდა: მოჭრილი ვერხვები რა ხანია ფანჯარასთან ყრია ეზღში და ახლა ელვის შუქზე დამაბრმავებლად ქათქათებდნენ. მერე დარბაზშიც შევიდა ნატალია, ერთი სარკმელი ღია დარჩენოდათ და ბალიდან ხეთა წყნარი შრიალი მოისმოდა. ბნელოდა, თვალში თითს ვერ მიიტანდა კაცი, მაგრამ წამიდან წამზე ელვის შუქი იქაურობას სინათლეს ჰფენდა.

— შორეულ ზღვაში, ოკეანეში ჩაკარგულ კუნძულ ბუიანეზე... — წაიჩურჩულა ნატალიამ და უკან გამობრუნდა. იგრძნო, გრძნეულისეული შელოცვით მთლად ვიღუპავო თავს, ის იყო შემოტრიალდა და... მხრებაწურული იუშკაც დაინახა, თორიდე ნაბიჯზე იდგა. ელვის შუქზე წამით გამოჩნდა მისი გაფითრებული სახე, ჩაშავებული გუგები... უხმაუროდ მიეჭრა ნატალიას, სწრაფად მოჰხვია ხელი წელზე და თვალისდახამხამებაში ჯერ მუხლზე დააჩოქა, მერე წინკარის ცივ იატაკზე გულადმა დასცა...

იუშკამ მეორე ღამესაც ნიაკითხა ნატალიას და მერეც დიდხანს მიდიოდა მასთან. საშინელებისა და ზიზღისაგან გონდაკარგული ნატალია მორჩილად ნებდებოდა: შეშინებულს წინააღმდეგობის გაწევა არც უფიქრია, ვერც ბატონებს მოუხმობდა საშველად და ვერც მსახურებს... მარტო ნატალია კი არა, ბატონის ასულიც ვერ ეუბრჩებოდა ეშმაკს ლამლამობით, მასთან რომ ნეტარებდა... თვით დიდუდაც კი — პატივმოყვარე მზეთუნახავი — წინააღმდეგობას ვერ უწევდა შინაყმა ტკაჩს, საძაგელ არამზადასა და ქურდს, რომელიც

ბოლოს გაუცინებირებიათ კიდევ... გამოხდა ხანი და იუშკას მოყირჭდა ნატაშკა, სუხოლოლში გდებაც მობეზრდა და ერთ დღეს ისევე გაჰქრა, როგორც მოევლინა.

თვის თავზე ნატალიამ იგრძნო ორსულად იყო. სექტემბერში კი ახალგაზრდა ბატონების ომიდან დაბრუნების მეორე დღესვე, სახლს ცეცხლი გაუჩნდა და დიდხანს იწვოდა. ახდა ნატალიას მეორე სიზმარიც: სახლს ცეცხლი სწორედ მწუხრის ჟამს მოედო — თავსხმა წვიმაში მეხი დაეცა. სოლოშკა იფიცებოდა, დავინახე ოქროსფერი მორგვი ღუმელიდან გამოგორდა, ხტუნვა-ხტუნვით პაპას საძინებელ ოთახში შეგორდა და მერე ყველა ოთახი დაირბინაო...

ნატალიამ კვამლი და ცეცხლი რომ დაინახა, აბანოში იყო — იგი ახლა ჩვეულებრივ მთელ დღეებსა და ღამეებს იქ ტირილში ათენ-აღამებდა, — დაინახა და, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა სახლისაკენ მოჰკურცხლა. მერე ჰყვებოდა, ბაღში წითელკაბაჩიანს გადავეყარეო ვიღაცას, სირმიანი წოწოლა კაზაკური ფაფახი ეხურაო. ისიც თავქუდმოშვებული გარბოდაო გალუმბულ ბუჩქებსა და ოროვანდებში... არ ვიცი, ეს ყველაფერი მართლა მოხდა თუ ნატალიას მოელანდა, — თავადაც ვერ ამბობდა გადაწყვეტილს, — ოღონდ ის კი უეჭველი გახლავთ, რომ შიშმა თავზარი დასცა ორსულ ნატალიას და მომავალი დედობისაგან გაათავისუფლა...

იმ შემოდგომის მერე ნატალია თანდათან ჩამოხმა, მისი სიცოცხლე საქმიან კალაპოტში ჩადგა და ასე გაგრძელდა სიკვდილამდე. ტონია მამიდა ერთი გზობა ვორონეჟში მიჰგვარეს წმინდანაწილიან ხატს. იმ დღიდან ეშმაკმა ფეხი მოიკვეთა მისი ოთახიდან და ავადმყოფიც დამშვიდდა. სულიერი და გონებრივი მოშლილობა ახლა მხოლოდ თვალების უაზრო კუსვა-კუსვასა და უკიდურეს სიბინძურეში გამოაჩნდა. ავდარიც აღიზიანებდა, ანაღვლიანებდა, ოღონდ წინანდებურად აღარ შმაგობდა... სალოცავში ბატონის ასულს ნატალიაც ახლდა და მანაც სულის სიმშვიდე ჰპოვა: შეუმსუბუქდა ჩადენილი ცოდვის სიმძიმე, რისგანაც თავის დახსნა შეუძლებელი ეჩვენებოდა; როგორ ეშინოდა პეტრე პეტრეს ძესთან შეხვედრისა. ვითომ თავს იმხნევებდა, მაგრამ მაინც ღელავდა მოსალოდნელი შეხვედრის გაფიქრებაზეც კი. იუშკას ამბავი, საკუთარი სირცხვილი, გაბახება და უბედურება სადღა დამალოს? ამ თავდატეხილმა უბედურებამ უჩვეულო, ღრმა ტანჯვამ, — ყოველივე ამას საშინელი ხანძარიც დაერთო, — წმინდანაწილიან ხატის წინაშე მონანიებამ, ნატალიას შეაგნებინა, უბრალოდ და მშვიდად ეცქირა გარშემომყოფთათვის, თუ გნებავთ, პეტრე პეტრეს ძისთვისაც კი: ნატალიასა და ბატონის ასულს ღმერთმა შეახო თავისი ყოვლისშემძლე ხელი და ადამიანებისა რაღად უნდა შეშინებოდა? მონაზონივით მორჩილი და უბრალო მხევალი, ცოდვათაგან განწმენდილი და განსპეტაკებული შევიდა სუხოლოლურ სახლში ვორონეჟიდან დაბრუნების შემდეგ და გაბედულად მიეახლა პეტრე პეტრეს ძეს; მხოლოდ წამით აუტოკდა გული, როცა ბატონის ფირუზისბეჭდიან პატარა ხელს შეეხო ტუჩებით...

სუხოლოლში ცხოვრება გაუფერულდა, ხმა დაირხა, ყმებს ათავისუფლებენო. შინაყმანი და მთელი სოფელი გაკვირვებული იყო, უარესი დღე ხომ არ მოგველის, ახალი ცხოვრების დაწყება ვაითუ გაგვიჭირდესო... ახალ

ყაიდაზე უნდა ეცხოვრათ ბატონებსაც, მათ კი, მოგეხსენებათ, ძველებურად ცხოვრების წესიც არა ჰქონდათ. პაპის სიკვდილმა, ომმა, კომეტამ, რამაც ქვეყანა შესძრა, — ხანძარმა, ახლა კი ყმათა გათავისუფლების ჭორებმა მსწრაფლ შესცვალა ბატონების სახეც და სულიც, გაუქრო მათ წინანდელი სიჩაუქე და დარდიმანდობა, სიფიცხე და ღმობიერება, სამაგიეროდ ღვარძლით, დარდით, ერთმანეთის შურითა და გაუტანლობით აღივსნენ. გახშირდა უთანხმოება და მამაჩემს თუ დავუჯერებთ, სწორედ ამის შემდეგ დაუწყიათ სუფრასთან შოლტმომარჯვებელი ჯდობა. გაჭირვება მიჩვენე, გაქცევას გიჩვენებო, — მათი საქმეც ასე იყო. სანამ ყირიმში იყვნენ, კარ-მიდამოს კაცის ხელი აკლდა, მერე ხანძარმა და ვალებმა ხომ სულ მოუთავეს ხელი და ძმებს ახლად მოაგონათ გაჭირვებამ, რომ გაპარტახებულ მეურნეობას მოწესრიგება სჭირდებოდა, და ისინიც დაფაცურდნენ. მეურნეობის გაძლოლაში ძმები მხოლოდ ხელს უშლიდნენ ერთმანეთს. ერთი ნამეტნავად გულხარბი, მკაცრი და ეჭვიანი იყო, მეორე — უზომოდ გულუხვი, კეთილი და მინდობი... ბოლოს, როგორც იქნა, მორიგდნენ — გადაწყვიტეს სარფიანი საქმე წამოეწყით: დააგირავეს მამული, აღებული ფულით ბოშა ილია სამსონოვთან ერთად მთელი მაზრა შემოიარეს და სამასამდე გაძვალტყავებული ცხენი იყიდეს, აქაოდა, ზამთარში ცხენებს დავასუქებთ და გაზაფხულზე კარგ ფასში დავყიდითო. ცხენებმა ფუთობით ფქვილი და ბზე შეიწირეს, მაგრამ გაზაფხულზე რატომღაც ერთიმეორის მიყოლებით კი დაიხოცნენ...

ძმებს შორის უთანხმოება უფრო და უფრო ღრმავდებოდა, დანებსა და თოფებს უღერდნენ ერთმანეთს. ვინ უწყის, რით გათავდებოდა ეს ამბავი, სუხოდოლში ახალი უბედურება რომ არ დატრიალებულიყო: ერთხელ ზამთარში, ყირიმიდან დაბრუნების მეოთხე წელს პეტრე პეტრეს ძე ლუნევიში გაემგზავრა საყვარელთან. ორი დღე სმასა და განცხრომაში გაატარა და შეზარხოშებული უკან გამობრუნდა. დიდთოვლობა იყო. მოფარდაგებულ მარხილში წყვილი ცხენი ება. ბატონიშვილმა ბოდულიას უბრძანა, კიდურბმული ფიცხი, ურა ულაცი გამოხსენიო. მსახური ასეც მოიქცა — ფაშარ თოვლში მუცლამდე ჩაფლული ცხენი გამოხსნა და მარხილს უკან გამოაბა. პეტრე პეტრეს ძე დასაძინებლად მოკალათდა, უკანგამობმული ცხენისაკენ თავმიქცეული. ევსეი ბოდულია ვასკა კაზაკის ნაცვლად დაჰყავდა ხოლმე პეტრე პეტრეს ძეს, ენდობოდა; მეეტლე ვასკასი ეშინოდა, ვაითუ ცემა-ტყეპისაგან გაბოროტებულმა ყმაწვილმა სიცოცხლე მომისწრაფოსო... „დაიძარი!“ — დაუყვირა პეტრე პეტრეს ძემ ბოდულიას და ერთი გვარიანი წიხლიც უთავაზა ზურგში. მარხილში შეზმული, უკვე მთლად დასველებული, ოხშივარადენილი წაბლა ცხენი ელენთის გახეთქვამდე გაიბერა, გულსაკლავად შესჭიხვინა და მარხილი გაუკვალავ გზაზე გააქანა. ჯანდი ჩამოწვა; მიყრუებულ ველზე უარესად ჩამოქურთხდა ზამთრის ღამე. შუალამისას კი, როცა სუხოდოლს ღრმა ძილით ეძინა, წინკარის ფანჯარაზე ვილაცამ დააკაკუნა. ნატალია წამოხტა და ფეხშიშველი გავარდა ზღურბლზე. ცხენები, მარხილი და ბოდულია დაინახა ხელში მათრახით.

— უბედურება მოხდა, ქალო, უბედურება, — მიძინარესავით ყრუდ, უცნაურად ამოღერდა მოხუცმა, — ბატონი ცხენმა დაამარცხა... მარხილს მოაწყდა ოხერი, თავი ველარ შეიკავა და ფლოქვებით თავ-პირი ჩაუმტვრია... უკვე კვდება... მე არ მომიკლავს, ქრისტემერთია მოწამე, მე არ...

ნატალიას ხმა არ გაუღია, ფეხშიშველმა შეტოპა თოვლში, მუხლებზე დაეცა, გაციებულ, გასდსხლიანებულ თავს დაეკონა და კოცნა დაუწყო. მერე მთელი სოფლის გასაგონად გაჰკიოდა ველურად და სიამით, ტირილ-ხარხარით...

X

ქალაქის ორომტრიალით დაღლილნი სუხოლოლის წყნარ და მიყრუებულ კარ-მიდამოს რომ მივაშურებდით, ნატალია ისევ და ისევ გვიამბობდა თავისი გატანჯული ცხოვრების ამბავს, ხანდახან თვალები ჩაუშუქდებოდა, გაუშტერდებოდა და ხმაშიც სიმკაცრე ემატებოდა, წყნარად ჩურჩულებდა. მაშინვე თვალწინ წარმომიდგებოდა ჩვენი ძველი სახლის საჯალაბო ოთახის კუთხეში დაკიდული დიდი ხატი: თავმოკვეთილი წმინდანი მიდის თანამომძიებთან. ხელში უჭირავს საკუთარი თავი — დასტური მომხდარი საზარელი ამბისა...

თანდათან ქრებოდა სიძველის ის მცირეოდენი ნარჩენებიც კი, რასაც სუხოლოლში ვხედავდით ოდესღაც. მამა-პაპას არც სურათები, წერილები და ერთი ნივთი რა არის, უბრალო ნივთიც კი არ დაუტოვებია ჩვენთვის; რაც დატოვეს, ისიც ხანძარმა შთანთქა. წინკარში დიდხანს იდგა პაპისეული სკივრი. თითქმის ასი წლის წინათ გადაკრული უხეში ტყავი გადაფხეკოდა და გაქუცოდა. კარელიური არყისხის უჯრები სავსე იყო შეტრუსულ-მიმწვარი ფრანგული ლექსიკონებითა და თაფლის სანთლის ნაწვეთებით სულ ერთიანად აჭრელებული საეკლესიო წიგნებით. ეს სკივრიც სადღაც გაჰქრა, დაიკარგა...

სასტუმრო ოთახსა და დარბაზში უზარმაზარი ავეჯიდან ზოგი რამ გადარჩა. ბევრიც მოიპარეს... სახლიც თანდათან იბრიცებოდა, ის წლები, რამაც ამ სახლს გადაუარა აქ მოყოლილი უკანასკნელი მოვლენებიდან, ნელი სიკვდილის წლები იყო... უფრო და უფრო ლეგენდარული ხდებოდა მისი წარსული...

სუხოლოლელი ყრუ, ბნელით მოცულ გარემოში იზრდებოდნენ, მაგრამ ამ ყოფასაც ჰქონდა თავისი სირთულე — უკეთესი ცხოვრების სურვილი. ამნაირი ჩამორჩენილი ყოფისა და მისდამი სუხოლოლელთა ერთგულების მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, — ასე უნდა გაგრძელებულიყო ბოლომდე, მაგრამ ნამეტნავად დამყოლნი და სუსტნი იყვნენ სტეპის მომთაბარეთა შთამომავალნი და როგორც სახნისის ქვეშ ერთმანეთის მიყოლებით ინგრევა ზაზუნების სოროები, ასე უკვალოდ და სწრაფად ქრებოდნენ ჩვენს თვალწინ სუხოლოლური ბუდეები, იღუპებოდნენ მათი ბინადარნი, ზოგიც წავიდ-წამოვიდა, ხოლო ისინი, ვინც რაღაც მანქანებით გადარჩენილიყვნენ, სულს დაფავდნენ და ისე მიათრევდნენ თავიანთი სიცოცხლის დარჩენილ დღეებს. სუხოლოლში ჩვენ დაგვხვდა უკვე არა ცხოვრება, არამედ მასზე მოგონებები და თითქმის ველური უბრალოება. დრო გადიოდა, იშვიათდ მოვინახულებდით ხოლმე სტეპებს, უფრო და უფრო ვშორდებოდით მას, თანდათან სუსტდებოდა კავშირი იმ ყოფასა და წოდებასთან, საიდანაც ვართ წარმოშობილი. ჩვენი ბევრი თვისტომი ჩვენსავით დიდგვაროვანი და ძველი წარმოშობისა არიან. ჩვენს გვარს მატყანეები იხსენიებენ. ჩვენი წინაპრები მხედართმთავრებიც ყოფილან და „სახელგანთქმული ვაჟკაცებიც“, მეფეთა უახლოესი თანამდგომნი და ნა-

თესავეებიც კი. ოღონდ ისინი რომ რაინდები ყოფილიყვნენ და ჩვენც ოღნავ დასავლეთში დავბადებულყავით, ძალიან დიდხანს გავუძლებდით ყამთა სრბოლას, — ვამტკიცებდით ჩვენ, — რაინდთა შთამომავალი ვერ იტყობდა, რაღაც ნახევარ საუკუნეში მთელი გვარი აღიგავაო პირისაგან მიწისა, ბევრი ჭკუაზე შეიშალა, ბევრმა თავი მოიკლა, გალოთდა, გადაიკარგა ან დაგლახა დაო; რაინდის შთამომავალი ჩემსავით ვერ აღიარებდა მცირეოდენი ზუსტი ცნობებიც კი არ გაგვაჩნია ჩვენი შორეული წინაპრების ცხოვრებაზე და ამის გამო უფრო და უფრო ბინდით იფარება, ძნელი წარმოსადგენი ხდება სულ რაღაც ნახევარი საუკუნის წინანდელი მოვლენებიო...

ის ადგილი, ლუნევიში, სადაც ჩვენი სახლ-კარი იყო, დიდი ხანია გადახნეს და დათესეს კიდევ, სხვა მრავალ სახლ-კარსა და ეზო-გარემოს მსგავსად. სუხოლოლს ჯერ კიდევ ედგა სული, მაგრამ უკანასკნელი არყისხეებიც რომ მოჩეხეს ბაღში, მთელი სახნავ-სათესი რომ ნაჭერ-ნაჭერ დანაწილდა, მაშინ მიატოვა იგი პატრონმა — პეტრე პეტრეს ძის შვილმა და რკინიგზაზე კონდუქტორად სამუშაოდ წავიდა. თავიანთი სიბერის დღეებს სიდუხჭირეში ატარებდნენ სუხოლოლის ძველი ბინადარნი: კლავდია მარკის ასული, მამიდა და ნატალია, გაზაფხულს ზაფხული მოსდევდა, ზაფხულს — შემოდგომა, შემოდგომას — ზამთარი... მათ უკვე არეოდათ ყამთასვლის ანგარიში, მარტო მოგონებებითა ცხოვრობდნენ, სიზმრებს უყვებოდნენ ერთმანეთს, დავობდნენ, კამათობდნენ და დღეებს ლუკმაპურზე ზრუნვაში ატარებდნენ...

ზაფხულობით ის ადგილები, სადაც წინათ ჩვენი ფართო, ვრცელი კარ-მიდამო იყო, გლესთა ჭვავის ყანებით იფარებოდა. ყანებით გარშემორტყმული ეული სახლი, ჯაგნარი და ბაღის ნაშთი შორიდანაც კარგად მოჩანდა. იქაურობა ისე გაველურებულყო, ახლა მწყობრი ზედ აივანთან ქვითქვითებდნენ. ეჰ, ზაფხულს კიდევ რა უშავს, ზაფხული ჩვენთვის სამოთხეაო, ჩიფჩიფებდნენ დედაბრები, სუხოლოლში გაუთავებელი და მძიმე, წვიმიანი შემოდგომა და თოვლიან-ყინულიანი ზამთარი იცის. სიცივე და შიმშილი მეფობდა დასანგრევად განწირულ სახლში, ქარბუქი ნამქერით ავსებდა იქაურობას, სუსხიანი სტეპური ქარი აღმა-დაღმა დათარეშობდა, ცეცხლს კი იშვიათად ანთებდნენ... სადამოობით მოხუცი ქალბატონის ოთახის ფანჯრიდან თუნუქის მბუჭტავი ჭრაქის მკრთალი სინათლე გამოდიოდა. ქალბატონს ტანთ ჯუბაჩა ეცვა, ჟეხზე — თექის ჩექმები, სათვალე მოერგო და ჭრაქზე დახრილი წინდასა ქსოვდა. იქვე, ცივ ტახტზე, ნატალია წამოწოლილიყო და თვლემდა. ბატონის ასული თავის ქოხში იჯდა, ყალიონს აბოლებდა და პირწავარდნილ ციმბირელ მისანსა ჰგავდა. თუ ტონია მამიდა რძალთან ნახუბარი არ იყო, მაშინ კლავდია მარკის ასული ჭრაქს მაგიდაზე კი არა, ფანჯრის რაფაზე დგამდა. სახლის სიღრმიდან გაყინულ ქოხში შეღწეული შუქი სუსტად ანათებდა ოთახს, სადაც ძველისძველი ავეჯი და დამსხვრეული ჭურჭელი ერთმანეთში არეულიყო და გვერდზე გადაფარებული ფორტეპიანო იდგა. ისე ციოდა, ამ ნამსხვრევებსა და ნამტვრევებზე შებუდრულ ქათმებს ფეხებიც კი ეყინებოდათ — საწყალი ტონია მამიდა ბოლო დროს მთელ ძალ-ღონეს ქათმებზე ზრუნვას ახმარდა თურმე...

ამყამად სუხოლოლური კარ-მიდამო მთლად დაცარიელებულა, ზემოთ მოხსენებული, ყველა უფალმა მიიბარა, ახლო-მახლო მეზობლებსა და მათ ტოლებსაც მიქელგაბრიელმა მოაკითხათ. ზოგჯერ ვფიქრობ ხოლმე, ცხოვრობდნენ კი ნამდვილად ამ ქვეყანაზე-მეთქი?

მხოლოდ სასაფლაოზე ვგრძნობ, რომ ცხოვრობდნენ, ის კი არადა, რაღაც საშინელ სიახლოვესაც ვგრძნობ მათთან, მაგრამ აქაც, სასაფლაოზეც, თავს ძალა უნდა დავატანო, ჩამოვჯდე მშობლიურის საფლავის ლოდზე, თუკი რასაკვირველია, ვიპოვი მას, — და ჩავფიქრდე. მრცხვენია ამის აღიარება, არადა, დაფარვაც შეუძლებელია: არც დიდდისა და არც პაპის, არც პეტრე პეტრეს ძის საფლავები არ ვიცი სად არის. გაგვიგონია, მხოლოდ, სოფელ ჩერკიზოვის ძველთაძველი ეკლესიის მახლობლად არიანო დასაფლავებული. ზამთარში იქ ვერ გააღწევ — წელამდე თოვლი და ნამქერი იცის... ზაფხულში ავდივარ ხოლმე. გავივლი სიციხით გათანგულ დაცარიელებულ — ჩაჩუმებული სოფლის შუკას, ეკლესიას მივადგები და გალავანზე ცხენს გამოვაბამ. გალავნის გასწვრივ მწვანე კედელივით აღმართულან და სიციხეში იხრუკებიან ნაძვები, ღიად დაგდებულ ჭიშკარს იქით, თეთრი, ჭვავისფერგუმბათიანი საყდრის მიღმა, მთელი წარაფია დაბალი, დატოტვილ-დაბუჩქული თელებისა და იფნებისა. დიდხანს დავეხეტები ბორცვებსა და ორმოებს შორის, ზოგი მათგანი წვრილ ბალახებს დაუფარავს, ზოგს ლოდები ადევს, ლოდები თითქმის ნახევრამდე მიწაში ჩაფლულან, წვიმისა და ქარ-ყინვისაგან დასვრეტილან, დაღარულან და ფაშარი ხავსიც მოჰკიდებიან... აი, ორი-სამი რკინის ჯვარი. ვისია ნეტავ? — ვფიქრობ გუნებაში და ვაკვირდები: სიძველისაგან ისეთი მომწვანო-ოქროსფერი დასდებიან, წარწერებს უშემაკიც ვეღარ ამოიკითხავს.

ნეტა რომელ ბორცქვეშაა დიდდისა და პაპის ნეშტი? — ვეკითხები თავს, მაგრამ აბა, რა ვიცი, ალბათ მხოლოდ ღმერთმა უწყის, სხვამ აღარავინ, მწამს კი, რომ სადღაც აქვია, სულ ახლოს... ვზივარ. ვფიქრობ და ვცდილობ წარმოდგინო ყველასაგან მივიწყებული ხრუშოვები. გარდასული დრო-ჟამი ხან უსასრულოდ შორეული, ხანაც ძალზე ახლობელი მეჩვენება და საკუთარ თავს ვეუბნები:

— არა, სულაც არ არის ძნელი წარმოდგინო, რაც გარდასულა, ოღონდ ყოველთვის უნდა გახსოვდეს, რომ ეს მობრეცილი, მოოქრული ჯვარი წინაპართა დროსაც ასე იყო აშვერილი ზაფხულის ლურჯ ცაში... ასევე მწიფდებოდა მწიფობისას თვალუწვდენელ ხორშაკიან მინდვრებში ჭვავი... აქ, სასაფლაოზე, მაშინაც ჩრდილები, სიგრილე და ბუჩქები იყო. ბუჩქებში ასევე დახეტიალობდა და ძოვდა სწორედ ამისთანა ბებერი, თეთრი ჯაგლაგი ცხენი, იმასაც მომწვანო გაქუცული ფაფარი და დაჩეჩქვილი ვარდისფერი ფლოქვები ჰქონდა...

ვასილევსკოე, 1911 წ.